

**วารสารวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**

**ปีที่ 6 ฉบับที่ 1
มกราคม - มิถุนายน 2562**

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
เป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2
กรกฎาคม-ธันวาคม) ตีพิมพ์บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความปริทัศน์หนังสือ
ที่มีเนื้อหาในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์
วรรณคดี ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ มานุษยวิทยา
สังคมวิทยา ศาสนาและปรัชญา ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปกรรม ศึกษาศาสตร์ และสาขา
อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เจ้าของ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัญญัติ ชำนาญกิจ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภิญโญ ภูเทษ

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิกา พรหมมาศ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์

มหาวิทยาลัยมหิดล

ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร. โกวิท พวงงาม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัยวรรณ ภูเทษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

อาจารย์ ดร. อาทิตย์ ดรุณธร

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ภาพปก : อภิชาติ จุมพล

ออกแบบรูปเล่ม : ว่าที่ ร.ต. อนุ คัมเพชร

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด รีมปิงการพิมพ์

11/13-15 ถนนนครสวรรค์-พิษณุโลก ตำบลวัดไทรย์

อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2562 เล่มนี้ ประกอบด้วยบทความทั้งหมด 14 เรื่อง แบ่งเป็นบทความวิจัย จำนวน 9 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 5 เรื่อง ซึ่งเป็นผลงานของผู้นิพนธ์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ กว่า 10 สถาบัน ทั้งที่เป็นอาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีขอบเขตเนื้อหาที่หลากหลายภายใต้กรอบของความเป็นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้

บทความด้านนิติศาสตร์ จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของ ปกาศิต เจริมรอด บทความวิจัยเรื่อง กฎหมายในการบริหารและพัฒนากองท่องเที่ยว: ศึกษากรณีการกำหนดเขตพัฒนากองท่องเที่ยว ของ ชัยศิลป์ อุตส่าห์ และบรรเจิด สิงคะเนติ บทความวิจัยเรื่อง การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ศึกษาตามความตกลงทริปส์ ของ ภัทรพร เย็นบุตร และวริยา ล้ำเลิศ บทความวิชาการเรื่อง บทวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ... ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ของ พนารัตน์ มาศฉมาดล และบทความวิชาการเรื่อง มาตรการและกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ของต่างประเทศและแนวทางในการสร้างกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ของประเทศไทย ของ พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ

บทความด้านดนตรีและการแสดง จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง ปาดก้องล้านนา: บริบท และสังคีตลักษณ์ ของ อุทาน บุญเมือง เณลิมศักดิ์ พิกุลศรี และสุชาติ แสงทอง และ บทความวิจัยเรื่อง พัฒนาการการวิจารณ์ภาพยนตร์ในประเทศไทย ของ อภิรักษ์ ชัยปัญญา

บทความด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของ จันจิรา จันทสุทธิวรร และสุธาทิพย์ งามนิล บทความวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู ของ กุญช์ภัสส์ พงษ์พานิชย์ และบทความวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 ของ ปฏิพันธ์ อุทยานกุล สุกัญญา ขลิบเงิน ยุพิน จันทรเรือง และจารุณี อินทรกำแหง

บทความด้านภาษาและวรรณกรรม จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บทความวิชาการเรื่อง IDEAS ARE FOOD: A Corpus-based Study of Food-related Metaphors in English and Thai ของ Punyapa Boontam บทความวิจัยเรื่อง อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์: การสรรสร้างในข่าวบันเทิงไทย ของ นภัทร อังกุลสินธนา และอาภิสรา พลรัตน์ และบทความวิชาการเรื่อง กลวิธีการนำเสนอคำสอนในวรรณกรรมคำสอนอีสาน ของ กิตติราช พงษ์เฉลียว

บทความด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ บทความวิชาการ
เรื่อง **วิถีวิทยาและองค์ความรู้เชิงวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทย
ทศวรรษ 2540-2560** ของ เกษรา ศรีนาคา

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอเชิญคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา
ตลอดจนผู้สนใจ ส่งผลงานในรูปแบบบทความวิจัยและบทความวิชาการ
มาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อร่วมเป็นก้าวต่อ ๆ ไปของพวกเรา

สารบัญ

IDEAS ARE FOOD: A Corpus-based Study of Food-related
Metaphors in English and Thai..... 1

Punyapa Boontam

ป่าดก้องลั่นนา: บริบท และสังคีตลักษณ์ 44

อุทาน บุญเมือง

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี

สุชาติ แสงทอง

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี
ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและเจตคติต่อการเรียน
วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5..... 74

จันจิรา จันทสุทธิวร

สุธาทิพย์ งามนิล

การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชน

เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 93

ปภาศิต เจริมรด

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน
นักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ตามแนวคิดชุมชน
แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู 118

กฤษณ์ภัสส์ พงษ์พานิชย์

การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียน
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อน
เข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1..... 145

ปฏิพันธ์ อุทยานกุล

สุกัญญา ขลิบเงิน

ยุพิน จันทรเรือง

จารุณี อินทรกำแหง

กฎหมายในการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว: ศึกษากรณีการกำหนด
เขตพัฒนาการท่องเที่ยว..... 175

ชัยศิลป์ อุตสำห์

บรรเจิด สิงคะเนติ

วิธีวิทยาและองค์ความรู้เชิงวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทย

ทศวรรษ 2540-2560 207

เกษรา ศรีนาคา

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ศึกษาตาม
ความตกลงทริปส์..... 242

ภัทรพร เย็นบุตร

วริยา ล้าเลิศ

อุปถัมภ์เชิงสร้างสรรค์: การสร้างสรรค์ในชาวบ้านเทิงไทย..... 277

นภัทร อังกูรสินธนา

อาภิสรา พลรัตน์

พัฒนาการการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทย..... 306

อภิรักษ์ ชัยปัญญา

กลวิธีการนำเสนอคำสอนในวรรณกรรมคำสอนอีสาน..... 352

กิติราช พงษ์เจเลียว

บทวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร
ท้องถิ่น (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ... ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
ฉบับปัจจุบัน..... 400

พนารัตน์ มาศฉมาดล

มาตรการและกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ของต่างประเทศ
และแนวทางในการสร้างกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ของ
ประเทศไทย..... 439

พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ

บทความหรือข้อเขียนในวารสารฉบับนี้ ลิขสิทธิ์เป็นของผู้เขียน
ความคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏนี้เป็นความคิดเห็นส่วนตัว และอยู่ในความ
รับผิดชอบของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องหรือรับผิดชอบ
ต่อความคิดเห็นดังกล่าว

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประจำปี
วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562)

รองศาสตราจารย์ ดร. ชัชวดี ศรีลัมพ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. ชატรี ประกิตนันทการ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร. ทรงศรี สรณสถาพร	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ผกาศรี เย็นบุตร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤติญา สุขเพิ่ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำ กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปวีศา จรดล	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนารัตน์ มาศฉมาดล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภกรณ์ ภูเจริญศิลป์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนงนาฏ เพชรประเสริฐ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรทัย อินตะไชยวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชญา สุ่มจินดา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศราวุธ จันทระขำ	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภชัย ตะวีชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ พงษ์พานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ดร. กิ่งกาญจน์ บุรณสินวัฒนกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร. ไพโรจน์ ทองคำสุก	สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
	กระทรวงวัฒนธรรม
ดร. อาทิตย์ ดรณัยธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

วันที่รับบทความ 7 ก.พ. 2562
วันแก้ไขบทความ 28 ก.พ. 2562
วันตอบรับบทความ 4 มี.ค. 2562

IDEAS ARE FOOD:

**A Corpus-based Study of Food-related Metaphors in English
and Thai**

Punyapa Boontam

¹ Lecturer at Foreign Language Division, Faculty of Humanities and
Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University.

Email : punyapa.b17@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสืบค้นการเกิดอุปลักษณเชิงมนทัศน์อาหารกับคำศัพท์ที่เกี่ยวกับอาหารหรือการรับประทานอาหาร ได้แก่ คำว่า กลืน (swallow) ย่อย (digest) และป้อน (spoon-feed) ตามหลักอุปลักษณเชิงมนทัศน์ ความคิดเป็นอาหาร (IDEAS ARE FOOD) ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) และเพื่อศึกษามโนอุปลักษณอาหารในภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยศึกษาข้อมูลจาก Corpus of Contemporary American English (COCA) และคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) ผลการวิจัยพบว่าเมื่อคำว่า กลืน (swallow) ย่อย (digest) และป้อน (spoon-feed) ปรากฏร่วมเฉพาะกับคำศัพท์เกี่ยวกับความคิด จะเกิดอุปลักษณเชิงมนทัศน์อาหาร และส่วนใหญ่มีความหมายโดยนัยในแง่ลบในภาษาอังกฤษ ในทางกลับกันพบว่า การถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทั้งสามคำข้างต้น และการเกิดอุปลักษณเชิงมนทัศน์อาหารของภาษาไทยแตกต่างกับภาษาอังกฤษ เนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างสองภาษา

คำสำคัญ: การศึกษาจากคลังข้อมูลภาษา, มโนอุปลักษณอาหาร, อุปลักษณเชิงมนทัศน์, ความคิดเป็นอาหาร

Abstract

This study aims to investigate occurrences of three food-related metaphorical expressions with the words, i.e. *swallow*, *digest* and *spoon-feed*, based on the conceptual metaphor IDEAS ARE FOOD according to Lakoff and Johnson (1980), and to examine cross-cultural food-related metaphors between English and Thai through Corpus of Contemporary American English (COCA) and Thai National Corpus (TNC). The results show that when the words, i.e. *swallow*, *digest* and *spoon-feed*, collocated with IDEAS terms, they created metaphorical senses and mostly conveyed negative connotations in the English corpus. On the other hand, food-related metaphorical expressions with the equivalent counterparts of English, i.e. กลืน /klw:n/ “swallow”, ย่อย /jɔ:j/ “digest” and ป้อน /pɔ:n/ “feed”, in the Thai corpus did not convey the same metaphorical meaning as in English due to the cultural differences.

Keywords: corpus-based study, food-related metaphors, conceptual metaphors, IDEAS ARE FOOD.

1. Introduction

In a naturally occurring environment where languages are spoken or written, each language user employs many different linguistic devices to convey meanings in their own way depending on their background knowledge and other socio-cultural aspects such as life experience and people's interaction. Metaphor is one of the common devices used to express ideas, feelings or thoughts in a more figurative way (Lakoff & Johnson, 1980).

Food is one of the basic needs of human that plays a significant role in our lives. Food, also including eating behaviour and food preparation, in different cultures can reflect the way of living of people around the world. At the same time, it can be a conceptual domain which helps to describe ideas or thoughts as in the conceptual metaphor "IDEAS ARE FOOD"¹ (Lakoff & Johnson, 1980). In addition, Korthals (2008) stated that food metaphors can imply how people feel and socialise. The process of preparing food can also be used metaphorically to represent thinking processes such as *I can't swallow that thought* and *intellectual nibbling*.

¹ The conceptual metaphors in this study were written in capital letters.

As mentioned earlier, metaphors are used to conceptualise ideas in almost every context. In order to examine how people use metaphor in authentic language, corpora might be considered as a crucial tool to collect data because it can help researchers identify patterns of lexis and grammar that employ metaphor more conveniently than searching for the structures manually (Deignan, 1999).

This paper aims to investigate the occurrences of food-related metaphors which instantiate the conceptual metaphor IDEAS ARE FOOD and to examine how people conceptualise IDEAS along with syntactic and semantic patterns used to convey such metaphor in English through the Corpus of Contemporary American English (COCA). In order to examine the cross-cultural food-related metaphors, the Thai language was also explored with an aid of Thai National Corpus (TNC).

2. Literature review

2.1 Conceptual metaphor

Metaphors can be found not only in literature, but also in everyday language. This is because they deal with how people conceptualise the everyday abstract idea like TIME and LOVE. In this regard, one domain can be understood in terms

of another as suggested in the notion of “conceptual metaphor” or “cross-domain mapping in the conceptual system” (Lakoff and Johnson, 1980; Lakoff, 1993). Littlemore and Low (2006) also explained that the conceptual metaphors can be identified by looking at the relationship within a particular expression. For example, from the expressions, *she’s blooming* and *he’s a budding journalist*, the word *blooming* and *budding* are basically related to plants, but they figuratively evoke the concept of PEOPLE. So, these expressions constitute the conceptual metaphor: PEOPLE ARE PLANTS. Moreover, Lakoff and Johnson (1980) indicated that conceptual metaphors can be divided into two main components which are a TARGET domain, the thing being described; and a SOURCE domain, the thing that is being used to describe the TARGET domain. The two domains are connected due to similarities or correspondences between elements within the domains, and hence create a “mental image”. In this case, PEOPLE is the target domain whereas PLANTS is the source domain. The form of mappings in the conceptual system can be generated as “TARGET-DOMAIN IS SOURCE-DOMAIN” or “SOURCE-DOMAIN AS TARGET-DOMAIN”, according to Lakoff (1993).

2.2 IDEAS ARE FOOD

According to Lakoff and Johnson (1980), FOOD can be the source domain of the target domain 'IDEAS' as in the conceptual metaphor: IDEAS ARE FOOD. There are examples of English everyday expressions reflecting how food can be related to how people think, e.g.

raw facts, half-baked ideas, warmed-over theories, there are too many facts here for me to digest them all, what he said left a bad taste in my mouth, I just can't swallow that claim, that argument smells fishy, let me stew over that for a while, he devoured the book, let that idea jell for a while and this is the meaty part of the paper (p.470)

López-Rodríguez (2014) suggests that people use metaphors to express their worldview which reflects elements of bias in favour of some particular ethnic groups. It was found that food-related metaphors used to denote characteristics of

others in the study reflected racism, for example, *dog-eaters* used to describe gastronomic traditions; *cherry* used to describe skin colour; *carrot heads* used to describe hair colour; *pancake face* used to describe facial features; *Ritz cracker* used to describe social status; and *white chocolate* referred to interracial relations.

Berrada (2007) found that food was used to represent learning and remembering facts in Moroccan Arabic under the conceptual metaphor: IDEAS ARE FOOD. For instance, LEARNING IS EATING (e.g. *he eats book*), UNDERSTANDING IS TASTING (e.g. *his idea is tasteless*), UNDERSTANDING IS DIGESTING (e.g. *he digested the idea*), REMEMBERING IS REGURGITATING (e.g. *do not swallow something that is not well digested and vomit it to us*), OFFERING IDEAS IS COOKING (e.g. *you put a lot of spices in that idea*), BELIEVING IS SWALLOWING (e.g. *I can't swallow this idea*), and PERSUADING IS EATING (e.g. *he is eating his brain*). By contrast, an instance of IDEAS ARE FOOD metaphor in the Qur'anic text cannot be found. Food metaphors occurred in the Qur'an had the main concern on the sinful or wrong doers and their human inclinations as shown in MAKING MONEY UNLAWFULLY IS DEVOURING IT (e.g. *he ate his money*), UNDERGOING

CHASTISEMENT IS TASTING IT and REVELLING IS TASTING. The possible explanation was that IDEAS ARE FOOD metaphors are not received at the time in which Qur'an was written.

Taljord and Bosman (2014) found that Afrikaans and Northern Sotho shared a number of major similarities and a few differences in the concept of eating. In this case, EATING metaphors were represented through the different stages of the eating process which can be conceptualised as EMOTIONAL SATISFACTION IS EATING, INTELLECTUAL SATISFACTION IS EATING (e.g. *she devours one book after the other*), UNDERSTANDING IS EATING (e.g. *to digest a message*), INTELLECTUAL ACTIVITY IS EATING, SEX IS EATING (e.g. *a man who does not eat at home*), UNCRITICAL ACCEPTANCE OF IDEAS IS EATING (e.g. *do not rush to swallow before you have chewed*), DISAPPEARANCE/ABSENCE IS EATING, TORMENT (PHYSICAL AND PSYCHOLOGICAL) IS EATING.

Khajeh, Abdullah and Tan (2014) investigated the use of Persian metaphorical concepts of ANGER related to food. It was found that ANGER was mostly presented as boiling, streaming, and exploding, which were the processes of cooking. For example, I am *boiling* with anger, and *the pot of his anger* is about to explode. They explained that angry people were

like a cooking pot with anger that can be boiled any time. These presented the metaphorical concept as ANGER IS HEAT, ANGER IS LIQUID and ANGER IS HEAT OF FLUID IN A CONTAINER. Another food-related metaphor was anger is *boiling blood*. In this case, not only does this metaphor conceptualise ANGER, but it also conceptualises AMBITION, EXCITEMENT and LOVE, e.g. *love is boiling in her heart*.

Rodsap (2018) found that *to swallow* conceptualised hope, aspiration, or imagination in Thai as dreams can be swallowed.

2.3 Metaphors across different cultures

According to Lakoff (1993), the underlying conceptual metaphors can be shared although they occur in different languages and cultures. Borrowing from other languages and language contact can be one of the factors that create the sense of similarities in metaphorical expression across cultures (Alimirabi, 2015). However, Liu and Zhao (2013) points out that the differences of metaphor across languages are due to “cultural influences” in which languages are spoken. A culture plays a role in conceptualising a set of different target domains

(Kövecses, 2010). Almirabi (2015) also said that “the more specific a metaphor the more cultural specific it is” (p.206).

Thus, this cross-linguistic study on conceptual metaphor in unrelated languages which are English and Thai was conducted to support or refute the claims that the same conceptual metaphor can be shared among different cultures.

2.4 Corpus linguistics

Lindquist (2009) described corpus linguistics as “a methodology, comprising a large number of related methods which can be used by scholars of many different theoretical learnings” (p.1). A corpus provides the numbers of occurrence or frequencies of a particular word or phrase, which is stored on a computer (O’Keeffe, McCarthy & Carter, 2007).

The reason why investigating a target language through corpora is better than doing it manually is due to “speed” and “reliability” (Lindquist, 2009). Also, an electronic corpus provides researchers with frequencies of each particular language use. Furthermore, a corpus can uncover unusual language patterns or other aspects of language that native speakers’ linguistic intuition cannot. Sinclair (1991) also indicates other benefits of a corpus as it consists of authentic

or naturally occurring data. Hence, corpus linguistics can be viewed as a crucial tool in investigating an actual use of language and its change through time and socio-cultural influences.

2.5 Corpus-based approaches to metaphor

2.5.1 Analysing corpora

Corpus data can be analysed through concordance lines. A concordance is “a list of all the contexts in which a word occurs in a particular text” (Lindquist, 2009, p.5). In order to identify lexico-grammatical patterns or semantic prosody, a linguist could extract the data from the ‘Key-Word-In-Context’ (KWIC) concordances, in which all the occurrences of the search item or ‘node’ will be displayed vertically in the centre of the line (O’Keeffe, McCarthy & Carter, 2007). Meaning and collocations can be analysed through concordance lines by looking at the context and items around a node word (Evison, 2010).

2.5.2 Extracting metaphors from corpora

Researchers cannot only rely on corpora in order to identify conceptual metaphors because of the fact that ‘semantic annotation’, which is used to analyse the

conceptual ideas in the expression, is not provided in the corpora, therefore, Stefanowitsch and Gries (2006) suggested several strategies for extracting conceptual metaphors from corpora. For instance, the researchers can choose whether using manual searching, using source domain vocabulary for searching based on “existing exhaustive lists”. As for the latter, there will be lists of Lakoff’s conceptual metaphors, or using target domain vocabulary as a search nod. In order to do so, researchers need to know the background of the source domains to identify the metaphorical expressions. Moreover, it is possible to search at the sentence level by looking at both source domain and target domain. They can also search for metaphors based on “markers of metaphor”, which signal the metaphorical expression, e.g. the words “is” or “like”.

2.5.3 Limitations of a corpus-based approach

There are possible limitations of using corpora in conducting a research on metaphor. Deignan (1999) argued that the study of corpora is not designed to search for innovation metaphor because corpus data is more likely to show the frequent and conventional patterns in language use rather than the novel ones. The second limitation is that researchers need to use ‘bottom-up’ approach rather than

‘top-down’, which means it limits what the researchers want to search for. Since a corpus data does not contain the semantic feature but collocation and lexico-grammatical profiles, the researchers have to use linguistics intuition for looking at metaphorical patterns. The last concern is that the language cannot be truly represented through only one particular corpus.

Based on the related literature explained above, this study attempts to answer two research questions:

1. What are the occurrences of food-related metaphors found in Corpus of Contemporary American English (COCA) and Thai National Corpus (TNC)?

2. What are the differences and similarities of food-related metaphors between English and Thai?

It was hypothesised that English and Thai food-related metaphors found in corpora may be different due to the cultural context.

3. Methodology

This corpus-based study aims to investigate the cross-linguistic occurrences of food-related metaphors in English and Thai. The procedure of the Metaphor Identification Procedure

(MIP) was applied in this study to identify metaphorical words. The metaphor identification procedure (MIP) was developed by Pragglejaz Group (2007) as a tool for researchers to determine a metaphorical lexical unit in text-discourse. The lexical unit would be marked as metaphorical if its contextual meaning contrast with its basic meaning.

3.1 Research instruments

The two corpora used for identifying the metaphorical expressions of the IDEAS ARE FOOD metaphor were the Corpus of Contemporary American English (COCA) and the Thai National Corpus (TNC).

The Corpus of Contemporary American English (COCA) is the largest freely-available corpus of English, and the only large and balanced corpus of American English. It is developed by Mark Davies of Brigham Young University. The corpus contains more than 520 million words of text (in December 2015) and is equally divided among spoken, fiction, popular magazines, newspapers, and academic texts. It includes 20 million words each year from 1990 to 2015. This corpus is also suitable for looking at current, ongoing changes in the language.

The Thai National Corpus (TNC) is the corpus of Thai which is designed and developed by Department of Linguistics, Faculty of Arts of Chulalongkorn University. The corpus contains 80 million words from different kinds of texts: 75 percent informative texts and 25 per cent imaginative texts from 1998 to 2007. The text samples were collected from 60 percent books, 25 percent periodicals, and the rest from miscellaneous sources (both published and unpublished).

3.2 Metaphor extraction and analysis

The grounded conceptual mapping for food-related metaphors in this study was IDEAS ARE FOOD. In this regard, IDEAS was the TARGET domain, whereas FOOD was the SOURCE domain. According to Stefanowich's corpus-based approach to metaphor (2007), searching for SOURCE domain vocabulary was chosen as a method to collect the data from COCA and TNC. The English search nodes were selected through the keywords listed in the Lakoff's and Johnson's conceptual mapping of IDEAS ARE FOOD (1980), which were *to swallow*, *to digest* and *to spoon-feed*. These three words were selected based on the possibility that the conceptual metaphor could be mapped in both English and Thai contexts.

In order to search for the metaphorical expressions, the SOURCE domains (i.e. *swallow*, *digest*, *spoon-feed*) had to be conceptually mapped onto the target domains related to IDEAS (i.e. *information*, *idea(s)*, *data*, *knowledge*, *thought*, *argument* and *news*). Also, the similar process was applied in the TNC. The researcher, a native speaker of Thai, used the SOURCE domains equivalent counterparts of the English words as the searching nodes, i.e. กลืน /klw:n/ “to swallow”, ย่อย /jô:j/ “to digest” and ป้อน /pôn:/ “to spoon-feed”.

The searching process was investigated through the use of corpora. Firstly, the collocation of each selected item was examined to analyse the occurrences of food-related metaphors. If the searched FOOD-related source domain co-occurred with target-domain, IDEAS, it indicated that the metaphor was conceptualized. The metaphor identification process followed the metaphor identification procedure (MIP) of Pragglejaz Group (2007). Only those instances found in the concordance lines in which showed a contrast between contextual meaning and the more basic meaning of the lexical unit were counted. Lastly, the findings in COCA and TNC were compared in order to investigate the similarities and

differences of food-related metaphors in the two unrelated languages.

4. Results and Discussion

4.1 Food-related metaphors in English

Three lexical items related to food, which were *to swallow*, *to digest* and *to spoon-feed*, were marked as metaphorical in English language as follows:

4.1.1 To swallow

To swallow was the source domain regarding eating process which conceptualised the target domains related to IDEAS, such as *truths*, *Michele's stories*, *idea*, *thought of Marcus* and *think*, as shown in Figure 1.1.

Figure 1.1 Concordance lines for 'hard to swallow' (COCA)

1	to <u>truths</u> that are less than self-evident, often mind-blowing, and sometimes hard to swallow . In the early 17th century, when Galileo claimed that the Earth spins on
2	eggs, the works. MATT-GUTMAN# But police are finding <u>Michele's stories</u> hard to swallow . They have more questions than ever about the night Gregg died. Like,

3	I acknowledge that <u>opening the door to negotiations with the Taliban</u> would be hard to swallow for many Americans. " We want to bring in our panel right now.
4	about <u>Hillary's memoir and the comment</u> that she makes that it's hard to swallow to negotiate with terrorists and here we just did it? ED ROLLINS, FOX
5	at the National Science Foundation (NSF). # It may be hard to swallow <u>the idea</u> that coding could ever be an everyday activity on par with reading and
6	<u>thought of Marcus</u> was like a stone in her throat, making it hard to swallow . This is how it was going to be from here on out, she
7	Lets now get a <u>new system</u> going. And this is hard to swallow , but it may be one of the <u>bitter pills</u> that has to be swallowed
8	body.' One reason some may have found the <u>Continental's policy</u> hard to swallow is the bar's otherwise obvious lack of interest in fashion. On a typical
9	More and more, <u>the way her life was plated</u> was becoming hard to swallow , and it was in those <u>moments</u> when she needed to be herself... like

10	widely perceived as mine. And besides, if you <u>think</u> this is hard to swallow , just wait; the curve of credibility doesn't get any gentler from her
11	he didn't do it. But the <u>sad truth</u> which is very hard to swallow is that the facts as we know them now suggest he did RONIS I have

From Figure 1.1, it was found that the adjective *hard* was the most frequently-occurring items collocated with the target word, *to swallow* (335 instances out of 4724 instances). Moreover, ***hard to swallow*** was mostly used to imply IDEAS ARE FOOD metaphors more than employing the literal sense. The adjectival phrase, *hard to swallow*, revealed the negative connotation when people have the feeling that some ideas are hard to accept or understand, so they have the hard time to swallow those ideas or try to admit them anyway. Interestingly, there was one of the concordance lines, “thought of Marcus was like a stone in her throat, making it ***hard to swallow***”, which contains another figurative device called simile. Here, *A stone in her throat* was like the thought that was too difficult to accept. Also, the phrase *bitter pills* in the line, *Lets now get a new system going. And this is **hard to***

swallow, but it may be one of the bitter pills that has to be swallowed, has the underlying meaning that a new system is the bitter pills that are hard to swallow or the fact that is hard to admit.

Similarly, the use of conceptual metaphor was found with the adjectival phrase, *difficult to swallow*, as shown in Figure 1.2. However, *difficult to swallow* which represented the metaphor was found fewer than *hard to swallow* because the word, difficult, is more formal, so it probably mostly occurred in the literal meaning.

Figure 1.2 Concordance lines for ‘difficult to swallow’ (COCA)

1	's going on, and the doctors have given you <u>news</u> that's difficult to swallow , how do you deal with it, together? Mr-G-LINCOLN: Cry. Ms-LINCOLN
2	to their cause. To almost everyone, <u>their extreme views</u> are too difficult to swallow . # They make their greatest inroads when passions are inflamed by war and injustice
3	itself more than compensates for this decrease. # <u>This concept</u> was extremely difficult to swallow at first because once you endow black holes with such thermodynamic properties as entropy,

4	<u>story</u> , " he said. " A lot of it was very difficult to swallow , and we were not fooled for a minute by his convenient act of tearing
---	---

4.1.2 To digest

Another verb related to food, *to digest*, was chosen to analyse the metaphor. Literally, *to digest* means the process in your stomach when it removes the substances that your body needs and gets rid of the rest (“digest,” 2019). According to COCA, *to digest* collocated with IDEAS terms which were *news*, *information*, *read*, and *absorb*, as exemplified in Figure 2.1 and 2.2. The following figures show some examples of how the process of eating, *to digest*, can conceptualise the IDEAS. In the non-literal sense, it implies that you need to carefully think about information or thoughts before understanding or believing them, similar to the food which takes a certain amount of time to digest.

**Figure 2.1 Concordance lines for the word *digest* with
information (COCA)**

1	goals for the coming year. Sharing ideas ahead of <u>time</u> allows team members to digest the information and prepare for the IEP decision-making process with a sense of full team
2	the media have the right, in my opinion, to see this information, digest this information and make their own interpretation, Jane. That's what the law
3	events that unfold in a chaotic world and make it easy for news consumers to digest information . Beneath the frame is an overarching message or ideological principle (Entman 1991
4	be used in every multimedia production class. Consider having students work in groups to digest the information and then present their findings to the class.
5	step, and the public isn't there yet. People need <u>more time</u> to digest the information and think it through, " Democratic pollster Peter Hart says. #

Figure 2.2 Concordance lines for the word *digest* with *news* (COCA)

1	the house for lunch; only fair that she give him <u>a full week</u> to digest the news , vent his feelings in whatever shape and form and yield. # It takes
2	to refer to a mental event (" It took him <u>a long time</u> to digest the shocking news ") rather than a physical event (" We watched the
3	butterflies weren't fluttering in her stomach. He was giving <u>her a chance</u> to digest his news and she wasn't sure how she felt about it. She was
4	Chicago Mercantile Exchange and the New York Stock Exchange to give the <u>market time</u> to digest important news and help alleviate potentially damaging overreactions.

From Figure 2.1 and 2.2, *to digest information* and *to digest news* tend to occur in the difficult situation that takes time to understand because the underlined word, *time* mostly co-occurred with these two terms. Moreover, when the verb *to read* occurred with the verb *to digest*, it conceptualised the metaphor in the similar way as shown in figure 2.3.

Figure 2.3 Concordance lines for the word *read* and *digest* (COCA)

1	opinion. This is called evidence-based discussion or writing, and it requires that students digest <u>what they have read</u> to use it in speech. This task is harder than
2	stated this earlier. I really want to take the time to read it, digest it and understand the <u>entire report</u> . And we ought to give those indicted in
3	about. Then I nab <u>a few books</u> and am forced to read them and digest their <u>contents</u> so as to avoid embarrassment when the class time rolls around. So
4	the actual meetings and zero for the hours it takes for them to read and digest <u>the mountains of material</u> for every agenda item.
5	Both men have had an opportunity to read and digest a <u>transcript of the interview</u> .

Figure 2.3 reveals other examples of the target domains related to IDEAS that can be conceptualised as FOOD, which were *what they have read*, *report*, *contents*, *books*, *materials*, and *transcript*. Similarly, figure 2.4 shows another collocation of *to digest* with the verb *to absorb*. In this

case, it can be interpreted that thinking process can be functioned as food processing system.

Figure 2.4 Concordance lines for the word *absorb* and *digest* (COCA)

1	we heard and all that was discussed... we all really need to absorb and digest what we've heard. " During the first day of talks, Iranian diplomats
2	would take any listener almost that long to listen to it, absorb it and digest it properly. # What helps is that Sinatra, the man, has always
3	used to such things. He needs time now, time to absorb , to digest , to ponder. To decide. That he would even consider such a thing

4.1.3 To spoon-feed (also: spoon-fed)

Literally, *to spoon-feed* means using a spoon to feed a small child or sick person (“spoon-feed,” 2019). In COCA, it was found that this verb had the negative connotation when it was used in the metaphorical way as shown in Figure 3. This figure also shows how this food-related verb, *to spoon-feed*, can be collocated with such IDEA-related terms as

stories, what they want to tell them, solution, news, information, knowledge and media. When a person is spoon-fed, he or she is regarded as weak or effortless in doing anything like a small child or sick person, so he or she tends to receive the information without questioning or arguing.

Figure 3 Concordance lines for the word *spoon-feed* (COCA)

1	wasn't there to regurgitate whatever the flacks at State or the Pentagon tried to spoon-feed me. I was there to find the <u>real stories</u> .
2	is all this activity going on that we don't know about, and they spoon-feed to the intelligence committees of both houses <u>what they want to tell them</u> .
3	days can be used for student-motivated activities in the arts and sciences. Don't spoon-feed them; they get that in the rest of their classes. Use this time
4	early to tell. I think there's a tendency to restrict and try to spoon-feed <u>the news</u> :' You report what we say.' So far, there
5	a solution for everything. That's what the American public wants, someone to spoon-feed them a <u>solution</u> . " # To discourage lying and misleading, politicians may need

6	did not fit in with the pool stories of the heroic allies that were being spoon-fed to the media.
7	many creative people are autodidacts. They like to teach themselves, rather than be spoon-fed <u>information or knowledge</u> in standard educational settings.
8	that analysts now will have to go back to analyzing instead of just reaching for spoon-fed information, " said Corso, a former SEC senior counsel who worked on the
9	the age we live in, but let's face it, we're being spoon-fed on how to think, " Vanessa Rose, the blogger, said in an
10	Many of us grew up with being spoon-fed images of domestic violence in a non-threatening, non-serious sort of fashion.
11	, idiosyncratic curmudgeons or strangely eccentric " weirdoes " that we are used to being spoon-fed by mainstream Hollywood films.
12	my other college courses that were delivered in the traditional didactic fashion, with knowledge spoon-fed to students.

In conclusion, the above findings extracted from COCA showed that three verbs related to food, i.e., *swallow*, *digest* and *spoon-feed*, were marked as IDEAS ARE FOOD metaphors when it co-occurred with IDEA-related terms, e.g. *read*, *time*, *what they have read*, *report*, *contents*, *books*, *stories*, *news*, *information* and *knowledge*.

4.2 Food-related metaphors in Thai

The equivalent counterparts of the English metaphorical words, i.e. *swallow*, *digest*, and *spoon-feed*, were used as the search nodes for the Thai data in this study. They involved กลืน (/klw:n/) “to swallow”, ย่อย (/jô:j/) “to digest” and ป้อน (/pô:n/) “to spoon-feed.”

4.2.1 กลืน /klw:n/ (To swallow)

กลืน (/klw:n/) literally means *to swallow*. It also means *to disappear* and *to merge*. According to TNC, it was found that /klw:n/ can be appeared with the IDEAS term which was “คำพูด” (/k^ham p^hù:t/), which means words, saying, or what she/he said, as shown and translated in the following concordance lines;

(1) “ก๊นาย” และแล้วคำพูดถูก กลืน เมื่ออะไร
บางอย่างขาวๆ เย็นๆ และนุ่มๆ ลอยตกลงมากระทบ
หน้าใส

“You...”, she said. Suddenly, **her words were**
swallowed when the rain was pouring. (the
pouring rain made her stop speaking.)

(2) ดินะที่เธอ กลืน คำพูดลงคอได้ทัน ไม่เอ๋อเชื่อตัวเอง
ออกมานะ

Luckily you **had** swallowed **your words** (stop
talking) before saying your name.

(3) เขาล่ะนี่ก็อยาก กลืน คำพูดเมื่อคืนจริงๆ

He thought he could swallow **what he said** last
night.

(He thought that he shouldn't have said like
that last night.)

These sentences cannot be translated word-by-word because they sounded unnatural for other language users, so Thai knowledge was needed to interpret the data. Although *to swallow*, /klw:n/ in Thai, can be used with IDEAS terms like *your words* or *what did he said*, or /k^ham p^hũ:t/ in Thai, it employed the different meaning from English. In

English food metaphor, *to swallow* means it is hard to acknowledge or believe the information. On the other hand, in Thai, *to swallow words* means to stop talking or forget what he/she has just said. Thus, food-related metaphor of *to swallow* in Thai was not used to conceptualise ideas in same way as English.

4.2.2 ย่อย /jɔ̌:j/ (To digest)

Literally, ย่อย (/jɔ̌:j/) means *to digest food*. It also functions as noun which means *small part of something* and *portion*. Thus, it conveys different meaning which is unrelated to food. Due to this fact, the word, to digest in Thai (/jɔ̌:j/), that conveys FOOD metaphors were not found in TNC.

4.2.3 ป้อน /pɔ̌:n/ (To spoon-feed)

It was found that ป้อน (/pɔ̌:n/), to spoon-feed, collocated with IDEAS-related terms, which were ข้อมูล (/kʰɔ̌: mu:n/), *data or information*, ข่าวสาร (/kʰà:w sǎ:n/), *news or information*, ความรู้ (/kʰwa:m rú:/), *knowledge*, and คำถาม (/kʰam tʰǎ:m/), *question*. Interestingly, *to spoon-feed* in Thai conveyed the conceptual metaphor as IDEAS ARE FOOD which was similar

to English metaphor as shown in the following concordance lines;

(1) ผู้สัมภาษณ์จะเป็นผู้ **ป้อน** คำถามเป็นส่วนใหญ่

Mostly the interviewer is the one who **spoon-feeds the questions** (asks lots of questions).

(2) ผู้สัมภาษณ์ที่มีความสามารถจะ **ป้อน** คำถามที่ให้ผู้สมัครแสดงความคิดเห็น

The potential interviewer usually **spoon-feeds the questions** to the candidates to express their opinions.

(3) ดังนั้นนักสื่อสารมวลชนจึงจำเป็นต้องมีแหล่งข่าวสารเพื่อ **ป้อน** ข่าวสารให้แก่ตน

Media needs to have resources to **spoon-feed the news** (to find the news) for themselves.

(4) อิเล็กทรอนิกส์ วิทย์ เทป วีดีโอ และโทรทัศน์ ซึ่งทำหน้าที่ **ป้อน** ข่าวสารแก่คนจำนวนมาก

Media is responsible for **spoon-feeding news and information** to people.

(5) ผู้นำทางศาสนา **ป้อน** ข้อมูลให้ท่านว่าได้เรียนน้อย

The religious leader **spoon-fed the information** that you were not well-educated. (The religious

leader made you believe that you are not well-educated.)

(6) จะเป็นการยุติธรรมกว่าหรือไม่ ที่จะ **ป้อน** ข้อมูลสองด้านให้ผู้คนได้เลือกรับ

Would it be fairer to **spoon-feed** the **information** from both side and let people choose what they want to receive?

(7) ศึกษาท้องถิ่นก่อน **ป้อน** ข้อมูล

Studying the location and environment before **spoon-feeding** the **information** to others.

(8) ไม่มีลักษณะที่อาจารย์นำความรู้มา **ป้อน** ต้องคิดหาเหตุผลด้วยตนเอง

Teachers will not **spoon-feed** **knowledge** to you. You need to discover the explanation to those reasons by yourselves.

(9) ระบบหลักเดิม ครูเป็นผู้ **ป้อน** ความรู้ อยู่ในบทบาทของการเป็นผู้ให้สูงมาก

In the traditional system, teachers are the ones who **spoon-feed** **students**. They are in the position of givers.

According to the above concordance lines, ป้อน (/pôn/), to *spoon-feed*, conceptualised the idea that

information and knowledge can be spoon-fed or given by people who were in the superior status to the inferior ones, such as *teachers to students, media to audience, the religious leader to followers, and interviewer to interviewee*. The only difference between Thai and English was the semantic prosody, therefore, *to spoon-feed* in Thai does not convey the negative connotation like English. In Thai, this metaphor might imply superior knowledge of the information giver.

4.3 Discussions on similarities and differences of food-related metaphors in different languages; English and Thai

The food-related metaphors in English in this study were found in the form of verbal phrase. When *to swallow* followed by the object NPs that cannot be swallowed in the literal sense; such as, ideas, stories, information, and truths, it created the metaphorical sense. Also, it was found that *to swallow* tend to collocate with adjectives, hard and difficult, which rendered the negative connotation as swallowing ideas can be interpreted as the unwillingness to accept an idea. Hence, it employed the food-related metaphors as REMEMBERING IS REGURGITATING and BELIEVING IS SWALLOWING (Berrada, 2007). Similarly, the verbal phrase, *to*

spoon-feed, also confirmed the conceptual metaphor as UNCRITICAL ACCEPTANCE OF IDEA IS EATING (Taljad & Bosman, 2014).

However, the food-related metaphors found in Thai corpus yield the different attitude of Thai people towards food. *To swallow* in Thai does not have the same metaphorical sense like English. When *to swallow* co-occurs with IDEAS term, it suggests that the speaker stops himself before uttering the word. This metaphorical expression was mapped onto DISAPPEARANCE/ ABSENCE IS EATING (Taljad & Bosman, 2014), which implied that the speaker pretended that he/she did not speak those words before by eating or swallowing them up. This can be implied that Thai culture is high-context in which non-verbal communication is valued as Thai people tend to remain silent instead of saying something that could lead to an awkward situation. However, there was one similarity found in English and Thai that *to spoon-feed* conveyed the same metaphor when it was mapped onto IDEAS to conceptualise how information can be received. Taljad and Bosman (2014) explained that the process of eating can be linked to the process of accepting the information. When people are hungry, they need to eat. Therefore, when they need some new ideas,

they need to seek for ideas from the others. Normally, humans have power to control over the eating process, but when they are weak, they need to be spoon-fed.

Hence, it was reasonable to conclude that *to swallow* and *to spoon-feed* with the words under the concept of IDEAS refer to the “naïve acceptance” in English context. On the other hand, *to spoon-feed* found in Thai context did not convey the negative connotation as found in English. According to Thai context, *spoon-feeding information* just implied how the information was stored in their mind. Therefore, the Thai conceptual metaphor of *to spoon feed* can be both conceptualised as INTELLECTUAL SATISFACTION IS EATING and UNCRITICAL ACCEPTANCE OF IDEA IS EATING (Taljard & Bosman, 2014).

The findings show that *to digest* can be mapped onto the IDEAS to show the thinking process when people need time to understand or synthesis ideas, which was similar to the digestive system. The metaphorical senses found in the verb, *to digest*, in this study were correspondent to the food metaphor, UNDERSTANDING IS DIGESTING (Berrada, 2007). Furthermore, Taljard and Bosman (2014) suggested that ideas were like food that needed to transform into nourishment and

absorb into body. Therefore, *to digest* can be conceptualised as UNDERSTANDING IS EATING. Unfortunately, the metaphor with *to digest* does not appear in Thai context. In conclusion, all these metaphors fell into the same main conceptual mapping of Lakoff and Johnson (1980) as IDEAS ARE FOOD. The findings of this cross-linguistic study indicated that English and Thai shared only one food-related metaphor with *to spoon-feed*.

5. Conclusion

This present study reveals the benefits of using a corpus as a tool to investigate the cross-linguistic metaphors in unrelated languages which were English and Thai. One of the benefits was that the corpus data can represent the naturally-occurring language. Since conceptual metaphor was widely used in everyday language, so the useful research instrument that can provide researchers the insightful and rich sources occurred in the real use like a corpus data was considered as crucial. Moreover, in term of studying the cross-linguistic of two different languages, corpus was an important tool to explore the syntactic and semantic patterns of the target language, for example, looking at the grammatical structure,

the semantic prosody, the context, and the collocation of the searched word.

Food which is the one of the basic need of people's lives, can be conceptually mapped onto IDEAS. This study explains how the process of eating and digesting can be used to represent the thinking process and the data acceptance because the way food can be absorbed into body as nourishment shared the same concept as the way people receive, synthesise and store the information into the memory (Taljad & Bosman, 2014). In this study, English and Thai as two unrelated languages, were compared in terms of the use of food-related metaphor to express ideas and thinking process. As resulted in the study, Lakoff's claim cannot be truly confirmed that the unrelated-languages like Thai and English shared the same conceptual ideas of IDEAS ARE FOOD because there was only one verb out of three, *to spoon-feed*, in both languages that share the similar characteristics. One of the possible reasons might be the difference between Western and Eastern cultures and linguistic complexity (Kövecses, 2010)

However, this study explored IDEAS ARE FOOD metaphors in English and Thai through only particular corpora which were COCA and TNC. As a result, the data might not be

enough to represent every IDEAS ARE FOOD metaphor used in spoken real life communication. Therefore, more exposure to English and Thai metaphors should be more explored in the future study.

References

- Almirabi, M. M. (2015). When metaphors cross cultures.
Journal of language teaching and research, 6(1), 204-209.
- Berrada, K. (2007). Food metaphors: A contrastive approach. **Metaphorik. de**, 13, 1-38.
- Deignan, A. (1999). “Corpus-based research into metaphor”. In L. Cameron & G. Low (Ed.), **Researching and applying metaphor**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Digest. (2019). In Cambridge dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/spoon-feed>
- Evison, J. (2010). What are the basics of analysing a corpus?. In A. O’Keeffe & M. McCarthy (Eds.), **The Routledge handbook of corpus linguistics** (pp. 122-135). Abingdon, Oxon: Routledge.
- Khajeh, Z., Abdullah, I. H., & Tan, K. H. (2014). Emotional temperament in food-related metaphors: a cross-cultural account of the conceptualisations of ANGER. **3L; Language, Linguistics and Literature, The Southeast Asian Journal of English Language Studies**, 20(1), 33-48.

- Korthals, M. (2008). Food as a source and target of metaphors: inclusion and exclusion of foodstuffs and persons through metaphors. **Configurations**, 16(1), 77-92.
- Kövecses, Z. (2010). Metaphor and culture. **Acta Universitatis Sapientiae, Philologica**, 2(2), 197-220.
- Lakoff, G. (1993). "The contemporary theory of metaphor". In A. Ortony (Ed.), **Metaphor and thought** (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). **Metaphors we live by**. Chicago: University of Chicago Press.
- Lindquist, H. (2009). **Corpus linguistics and the description of English**. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Littlemore, J., & Low, G. (2006). **Figurative thinking and foreign language learning**. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Liu, X., & Zhao, G. (2013). A comparative study of emotion metaphors between English and Chinese. **Theory and practice in language studies**, 3(1), 155-162.
- López-Rodríguez, I. (2014). Are we what we eat? Food metaphors in the conceptualization of ethnic groups. **Linguistik Online**, 69(7).

- O'Keeffe, A., McCarthy, M., & Carter, R. (2007). **From corpus to classroom: Language use and language teaching.** Cambridge: Cambridge University Press.
- Pragglejaz Group. (2007). MIP: A method for identifying metaphorically used words in discourse. **Metaphor and symbol**, 22(1), 1-39.
- Rodsap, N. (2018). Conceptual metaphors of hope aspiration or imagination in Thai. **Princess of Naradhiwas university journal of humanities and social sciences**, 5, 172-185.
- Sinclair, J. (1991). **Corpus, concordance and collocation.** Oxford: Oxford University Press.
- Spoon-feed. (2019). In Cambridge dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/spoon-feed>
- Stefanowitsch, A. (2007). Corpus-based approaches to metaphor and metonymy. In A. Stefanowitsch & S. T. Gries (Eds.), **Corpus-based approaches to metaphor and metonymy** (pp. 1–16). The Netherlands: Mouton de Gruyter.
- Stefanowitsch, A., & Gries, S. T. (2006). **Corpus-based approaches to metaphor and metonymy.** The Netherlands: Mouton de Gruyter.

Taljad, E., & Bosman, N. (2014). The semantics of eating in Afrikaans and Northern Sotho: cross-linguistic variation in metaphor. **Metaphor and symbol**, 29, 224-245.

วันที่รับบทความ 2 ส.ค. 2561
วันแก้ไขบทความ 15 ก.ย. 2561
วันตอบรับบทความ 26 ก.ย. 2561

ปาดก้องล้านนา : บริบท และสังคีตลักษณ์

Pad Gong Lanna : Context and Musical Form

อุทาน บุญเมือง¹

Uthan Boonmuang

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี²

Chalermsak Pikulsri

สุชาติ แสงทอง³

Suchart Sangthong

¹นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อีเมล : uthan.b@psru.ac.th

Ph.D. candidate of Philosophy Program in Music, Khonkaen University.

Email : uthan.b@psru.ac.th

²รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล : chapik@kku.ac.th

Associate Professor Dr. at Program in Music, Faculty of Fine and

Applied Arts, Khonkaen University. Email : chapik@kku.ac.th

³รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล : jassohol@yahoo.com

Associate Professor Dr. at Music Major, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email : jassohol@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทของวงปาดก๊อง 2) เพื่อศึกษาสังคิตลักษณ์ทางดนตรีของวงปาดก๊อง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ศึกษาข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสำรวจ สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ โดยได้ผลวิจัยดังนี้ ด้านการประสมวงปาดก๊อง พบว่า เดิมไม่มีปาดเอกและปาดหุ้ม โดยล้านนาได้รับปาดเอกและปาดหุ้มมาจากสยามหรือภาคกลางของประเทศไทย โดยมีพัฒนาการของการประสมวงอย่างต่อเนื่องตามลำดับ ขั้นตอนในการบรรเลงปาดก๊อง พบว่า มีขั้นตอนที่เรียบง่ายทั้งนี้มีขั้นตอนก่อนบรรเลงที่สำคัญ ได้แก่ พิธีตั้งขันธ์ตั้ง (เครื่องกำนล) เพื่อบูชาครู โอกาสที่ใช้ปาดก๊องในการบรรเลงส่วนใหญ่พบในงานพื้ และงานศพ ด้านสังคิตลักษณ์ของวงปาดก๊องในปัจจุบันพบว่า บทเพลงส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยอัตราจังหวะ 3 ลักษณะ ได้แก่ จังหวะช้า จังหวะปานกลาง และจังหวะเร็ว ด้านทำนองเสียงส่วนใหญ่เกิดจากเสียงเครื่องดนตรี 3 ชนิด ได้แก่ เครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ เครื่องดนตรีที่ทำจากโลหะ และเครื่องดนตรีที่ขึ้นด้วยหนัง เครื่องดนตรีดำเนินทำนองทุกเครื่องทำหน้าที่ประสานแบบอิสระไม่ตายตัวทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทักษะของผู้บรรเลง ด้านการประสานเสียงพบว่า เครื่องดนตรีในวงปาดก๊องใช้วิธีการบรรเลงเป็นคู่ 2 ถึง คู่ 8 ด้านคิตลักษณ์พบว่า บทเพลงส่วนใหญ่เป็นบทเพลงท่อนเดียว

คำสำคัญ : ปาดก๊องล้านนา, บริบทปาดก๊อง, สังคิตลักษณ์ปาดก๊อง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the context of the Pad Gong band and 2) to study the musical aspects of the Pad Gong band. This qualitative research was conducted by studying the documents, surveying, observing and interviewing. The results were found that the band has been inherited from generation to generation. In the past, there was a center of transferring from the temple through the monks, novices and disciples, until people was interested, especially among men. It was found that there were not Pad Aek and Pad Tum in the past. The kingdom of Lanna accepted Pad Aek and Pad Tum influenced by Siam or the center of Thailand. The steps to play Pad Gong band were simple. Importantly, the setting ceremony for respecting the teacher must be conducted first before playing the music.. The opportunity to use Pad Gong can be found in the Ghost Dance; i.e. a tradition of Lanna, and funeral. The musical instruments in the Pad Gong band were played in two to eight pairs. The song style was mostly a single piece by playing back and forth.

Keywords: Pad Gong Lanna, Context Pad Gong, Musical Form Pad Gong

บทนำ

วงป่าดก้อง เป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตมาแต่อดีต แต่กำลังเกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบ อันเนื่องมาจากภัยคุกคามของการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม ประกอบกับกระแสการพัฒนาปัจจุบันภายใต้ระบบโลกาภิวัตน์ที่เป็นภัยคุกคามกับการดำรงอยู่ต่อวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังถูกคุกคามจากกระแสพัฒนาดังกล่าว และส่งผลโดยตรงต่อผู้คนในปัจจุบันที่หันไปสนใจวัฒนธรรมอื่นมากขึ้น จนละเลยรูปแบบวัฒนธรรมเดิมของตน หากสถานการณ์ยังคงดำรงอยู่ในลักษณะนี้ โดยปราศจากการช่วยเหลือการดูแลอย่างจริงจังโดยเฉพาะหน่วยงานของราชการที่มีพลังอำนาจมากกว่าชุมชนท้องถิ่นที่ดูเหมือนจะอ่อนแอและปล่อยให้ไปไปตามกระแสของสังคมเป็นผู้ปกป้องและแก้ปัญหาอยู่ฝ่ายเดียว ถ้าหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ ในอนาคตปัญหาดังกล่าวคงจะกระทบกระเทือนต่อระบบโครงสร้างทางวัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนไป ป่าดก้องก็คงถูกปรับเปลี่ยนไปจนสูญเสียรูปแบบความหมายของความเป็นป่าดก้องไปอย่างสิ้นเชิง และคงเรียกวงดนตรีแบบนี้ว่า ป่าดก้องอีกไม่ได้ (พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ, 2552: 136)

วงดนตรีของล้านนาไทย พบเห็นได้ที่วัดตามภาคเหนือก็คือวงปี่พาทย์ที่พัฒนามาจากมอญโบราณนั่นเอง ทั้งนี้ศาสตราจารย์มณี พยอมยงค์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาและวัฒนธรรมล้านนา ได้ยืนยันหนักแน่นว่า “วงปี่เต่งถึง” ของล้านนาถือกำเนิด ที่จังหวัดลำพูนก่อนแล้วจึงแผ่ขยายออกไปทั่วภาคเหนือ มีวงปี่พาทย์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากกรุงเทพฯ ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยการนำขึ้นมาของ เจ้าดารารัศมี พระราชชายา ตามที่เข้าใจของนักวิชาการบางท่าน แต่อย่างไร ในขณะเดียวกัน สถานการณ์ปัจจุบัน

ดนตรีล้านนามีการเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านการสังคีต
ลักษณะ และการสืบทอดวงดนตรีชนิดนี้ (ปัญญา รุ่งเรือง. 2546)

ดนตรีพื้นบ้านล้านนาไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานของรัฐและ
การศึกษาทางวิชาการอย่างจริงจัง ถูกปล่อยให้เป็นเรื่องของชาวบ้านมานาน
จึงทำให้การศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของดนตรีพื้นบ้านล้านนา
ดูสับสน อีกทั้งการเข้ามามีอิทธิพลของดนตรีไทยที่เข้ามาเป็นกระแสหลัก
ของล้านนา ภายหลังจากล้านนาถูกผนวกรวมเข้ากับสยาม และนโยบาย
ทางการศึกษาจากภาครัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาดนตรีไทยจากส่วนกลางส่งผล
ให้รูปแบบของดนตรีสยามได้เข้ามามีอิทธิพลต่อดนตรีล้านนาเป็นอย่างมาก
โดยเฉพาะวงปี่ดก้องที่ปรากฏลักษณะของความเป็นดนตรีไทยภาคกลาง
ที่เข้ามาผสมผสานในรูปแบบทางดนตรีอย่างเห็นได้ชัด และทำให้ลักษณะ
ความเป็นดนตรีพื้นเมืองแท้ ๆ นั้นหายไป (พูนพิศ อมาตยกุล. 2530: 1)

วงปี่ดก้องมีแนวโน้มที่จะลดจำนวนลงเรื่อย ๆ เนื่องจากสาเหตุ
ขาดแคลนนักดนตรี อิทธิพลของดนตรีตะวันตก รายได้ไม่เพียงพอต่อการ
ดำรงชีพ ไม่มีการกำหนดการเรียนการสอนวงปี่ดก้องในหลักสูตรสถานศึกษา
และการเล็งเห็นความสำคัญของวงปี่ดก้องลดน้อยลง เนื่องจากนักดนตรีเก่า
หันไปประกอบอาชีพอื่น และไม่มีนักดนตรีใหม่มาแทน คนในชุมชน
เลือกประกอบอาชีพที่มั่นคงและสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองได้มากที่สุด
ในขณะที่เป็นนักดนตรีวงปี่ดก้องไม่สามารถตอบสนองความต้องการ
ต่อคนในชุมชนได้ เพราะงานที่มีเข้ามาไม่แน่นอน หากไม่ใช้หน้าเทศกาล เช่น
ช่วงเดือนที่มีการประกอบพิธีกรรมพืชนอกจากนี้ชุมชนยังละทิ้งความเชื่อ
และประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต (ปานจรี ดือนันต์ลาภ. 2549:
101-102)

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ วงปาดก้องล้านนาเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการสืบทอดด้านวงปาดก้อง ด้านผู้บรรเลงปาดก้อง ด้านผู้ฟังปาดก้อง ด้านบทเพลงที่ใช้บรรเลง ด้านขั้นตอนในการบรรเลง ด้านโอกาสที่ใช้ปาดก้องบรรเลง ด้านพิธีกรรมความเชื่อ ตลอดจนศึกษาสังคีตลักษณะของวงปาดก้องล้านนาเพื่อให้ทราบถึงสังคีตลักษณะในด้านจังหวะด้านทำนอง ด้านการประสานเสียง ด้านคุณลักษณะของเสียง และด้านคีตลักษณะของวงปาดก้องในเชิงลึก ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ก่อนที่วงดนตรีประเภทนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และเพื่อนำข้อมูลมาเป็นองค์ความรู้ และนำองค์ความรู้ทั้งหลายเหล่านี้ไปพัฒนาต่อยอดสร้างวัฒนธรรมล้านนาซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาติให้มีความเข้มแข็งสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาบริบทของวงปาดก้อง
- 2) เพื่อศึกษาสังคีตลักษณะทางดนตรีของวงปาดก้อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปาดก้อง หมายถึง วงดนตรีที่มีลักษณะคล้ายวงปี่พาทย์ของภาคกลาง ซึ่งปรากฏบริเวณพื้นที่วัฒนธรรมล้านนา เรียกชื่อวงประเภทนี้ได้หลายชื่อ ดังนี้ วงปาดก้อง วงพาทย์ฆ้อง และวงแห่ สำหรับการเรียกชื่อว่า วงปาดก้อง เป็นการเรียกตามชื่อของเครื่องดนตรีในวงชั้นหนึ่ง คือ ปาดก้อง มีลักษณะคล้ายกับฆ้องวงใหญ่ของทางภาคกลางของประเทศไทย

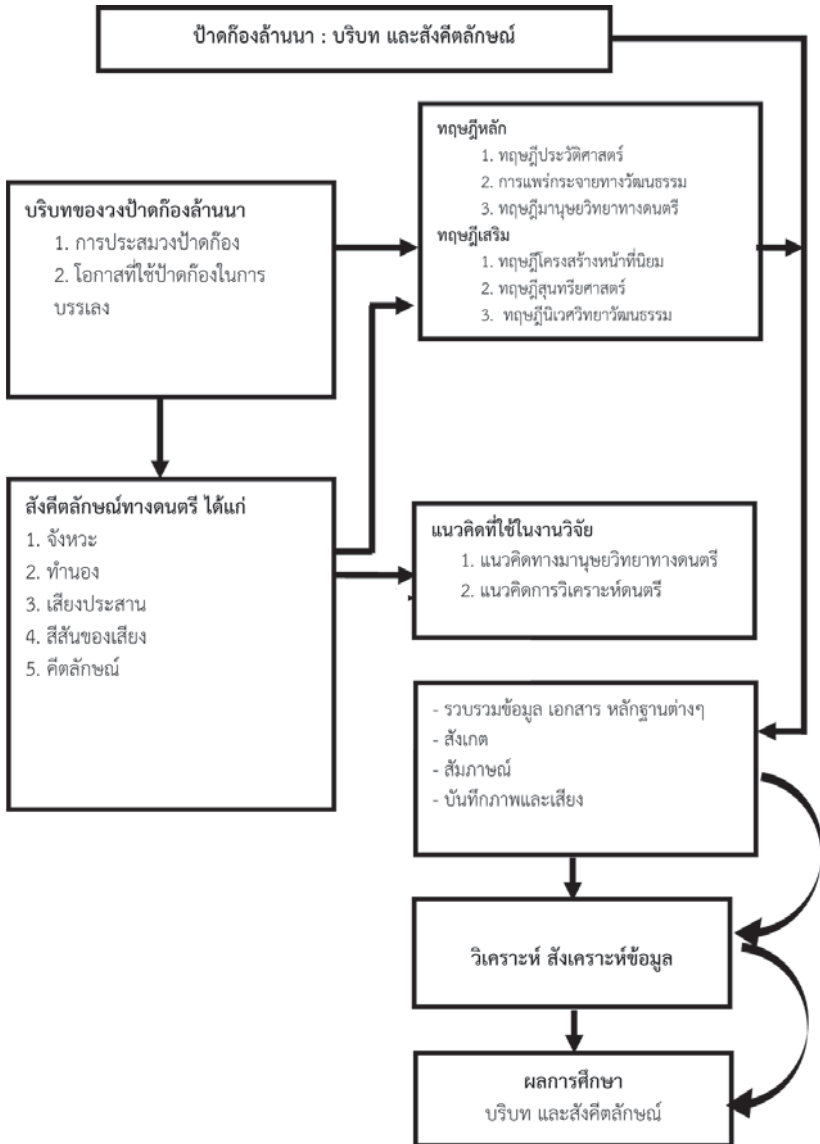
ล้านนา หมายถึง พื้นที่ที่เคยเป็นราชอาณาจักรเก่าแก่ มีวัฒนธรรมที่เรียกว่าวัฒนธรรมล้านนา ปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของ

ประเทศไทยจำนวน 8 จังหวัด ประกอบไปด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

บริบท หมายถึง 1. การประสมวงปี่ดก้อง 2. โอกาสที่ใช้ปี่ดก้องในการบรรเลง

สังคิตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะทางดนตรีของวงปี่ดก้องจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านจังหวะ 2. ด้านทำนอง 3. ด้านเสียงประสาน 4. ด้านสีสันท่วงเสียง และ 5. ด้านคิตลักษณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จำนวน 8 จังหวัด โดยการสำรวจพื้นที่ที่ยังปรากฏดนตรีปาดก้องล้านนา

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกจากวงปาดก้องทั้งหมด โดยคัดเลือกจำนวน 3 วง จาก 3 จังหวัด โดยใช้วิธีคัดเลือกจากวงปาดก้องที่มีประวัติการสืบทอดยาวนานที่สุด นักดนตรีในวงเป็นที่ยอมรับของวงการดนตรีล้านนา ปาดก้องที่ยังรักษาสังคีตลักษณ์แบบดั้งเดิมจำนวน 1 วง และวงดนตรีที่มีการประยุกต์ด้านสังคีตลักษณ์แบบปัจจุบันจำนวน 1 วง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ของการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) กลุ่มผู้รู้จำนวน 13 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 12 คน และ 3) กลุ่มผู้เกี่ยวข้องจำนวน 14 คน

2. ระยะเวลาในการวิจัย

ใช้เวลาตั้งแต่ 13 กรกฎาคม 2558 ถึง 13 มีนาคม 2560 รวม 1 ปี 8 เดือน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังต่อไปนี้ 1) แบบสำรวจ 2) แบบสังเกต แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม 3) แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

3.2 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ 2) จัดทำเครื่องมือตามวัตถุประสงค์และประเด็นของการวิจัยที่กำหนดไว้ 3) นำเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ 4) แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะตามอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 5) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงแล้ว เสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสม 6) นำเครื่องมือมาแก้ไขปรับปรุง ตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ และ 7) จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น มีดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลเอกสารจากศิลาจารึก จดหมายเหตุ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ฯลฯ 2) การศึกษาสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ตทั้งในและต่างประเทศ 3) การสัมภาษณ์ผู้รู้ เกี่ยวกับป่าดงกล้านนาจากผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการสำรวจและการสังเกต ซึ่งแบ่งออก 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ ซึ่ง แบ่งออก 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) สัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และ 2) แบบไม่เป็นทางการ

4.3 การบันทึกข้อมูล ด้วยการบันทึกลงสมุดบันทึก บันทึกลงคอมพิวเตอร์ บันทึกภาพนิ่งด้วยกล้องดิจิทัล บันทึกภาพเคลื่อนไหวด้วยกล้องวิดีโอระบบดิจิทัล

5. การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามหลักการ แนวคิด และทฤษฎี นำข้อมูลมาทำการคัดเลือกและ

จัดตกแต่งภาพจากคอมพิวเตอร์ และนำเสนอสดแทรกในเนื้อหา นำข้อมูลเสียงและบทเพลงจากการบันทึกมาทำการถอดเสียงและนำเสนอในรูปแบบโน้ตไทย

6. การนำเสนอผลการวิจัย โดยการพรรณนาวิเคราะห์ให้สามารถอธิบายข้อมูลทางด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และประเด็นของการวิจัยที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. บริบทของวงปี่าทก้อง

บริบทของวงปี่าทก้องล้านนาพบว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบเชียงใหม่ รูปแบบลำปาง และรูปแบบเชียงราย ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการศึกษาเรื่องบริบทในด้านต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการประสมวงปี่าทก้องล้านนา

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่าการประสมวงปี่าทก้องล้านนาในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบดังนี้

1.1.1 การประสมวงแบบดั้งเดิม

1.1.1.1 การประสมวงแบบดั้งเดิมของรูปแบบเชียงใหม่ ได้แก่ 1) แนน้อย 7 รู 2) แนนหลวง 7 รู 3) ปี่าทก้อง 4) ปี่าทเอก 5) ปี่าททุ้ม 6) ปี่าทเหล็ก 7) กลองเต่งถึง 8) กลองป่งโป่ง 9) ลั้ง 10) สว่า

1.1.1.2 การประสมวงแบบดั้งเดิมของรูปแบบลำปาง ได้แก่ 1) แนน้อย 6 รู 2) แนนหลวง 6 รู 3) ปี่าทก้อง 4) ระนาดเอก 5) ระนาดทุ้ม 6) ระนาดเหล็ก 7) กลองถึงถึง 8) กลองรับ 9) ลั้ง 10) สว่า

1.1.13 การประสมวงแบบดั้งเดิมของรูปแบบ
เซียงราย ได้แก่ 1) แนน้อย 6 รู 2) แนนหลวง 6 รู 3) ปาดก้อง 2 วง
4) ระนาดเอก 5) ระนาดทุ้ม 6) ระนาดเหล็ก 7) กลองเต่งถั่ง 8) ลี้ง
9) สาวใหญ่ 10) สาวเล็ก

1.1.2 การประสมวงปาดก้องแบบประยุกต์

การประสมวงแบบประยุกต์ ปัจจุบันได้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การประสมวงปาดก้องแบบประยุกต์เข้ากับเครื่องดนตรีตะวันตก และการประสมวงปาดก้องแบบประยุกต์เข้ากับคอมพิวเตอร์ช่วยงานดนตรี ซึ่งเกิดจากการประสมวงดังกล่าวนี้เกิดจากการขาดแคลนในเรื่องของบุคลากรที่มาเล่นดนตรีไม่เพียงพอ ดังนั้นการใช้คอมพิวเตอร์ดนตรีจึงเป็นอีก 1 ทางเลือก อีกทั้งยังสามารถลดต้นทุนในการว่าจ้างนักดนตรีส่งผลต่อการรับงานได้ถูกลงอีกด้วย การประสมวงปาดก้องกับคอมพิวเตอร์ดนตรียังใช้เครื่องดนตรีแบบดั้งเดิมทั้งหมดแต่ ดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมผสานด้วยโดยส่วนใหญ่จะไม่ครบจำนวน เนื่องจากคอมพิวเตอร์ดนตรีจะสามารถทำหน้าที่ในส่วนของดนตรีตะวันตกได้แทบจะสมบูรณ์แบบทุกเครื่องมือ การประสมวงปาดก้องกับคอมพิวเตอร์ดนตรี

ภาพที่ 2 การประสมวงปาดก้อง
รูปแบบดั้งเดิม

ภาพที่ 3 การประสมวงปาดก้อง
รูปแบบประยุกต์

1.2 โอกาสที่ใช้ป่าดก้องในการบรรเลง

การบรรเลงวงป่าดก้องล้านนา นั้น โดยจากการลงพื้นที่ ด้วยการสัมภาษณ์และสังเกต พบว่าแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะตามรูปแบบของ วาระและโอกาสของการบรรเลง ดังนี้

1.2.1 ป่าดก้องประกอบพิธีกรรมพืชนผี

1) พืชนผีมืด หมายถึง ผีบรรพบุรุษของสามัญชน ซึ่งเป็นผี ในระบบชาวบ้าน อาจเป็นผี พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น

2) พืชนผีเม้ง หมายถึง ผีชนชั้นนักรบ ชนชั้นปกครอง ที่สร้างคุณงามความดีให้กับบ้านเมือง เชื่อกันว่าเป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายมอญ หรือชาวไตจากรัฐฉานซึ่งอยู่ในประเทศพม่าในปัจจุบัน และการพืชนผีเม้ง มีความหมายดังนี้ คำว่า “เม้ง” มีความหมายเรียกได้อีกอย่างคือ “มอญ” เพราะฉะนั้น การพืชนผีเม้งอาจมีความสัมพันธ์กับการรำผีมอญ นิยมจัดขึ้นในช่วงเดือนมกราคมจนถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ทั้งนี้จะไม่เกินช่วงเข้าพรรษา ในพิธีกรรมนั้นการบรรเลงประกอบจะเป็นไปด้วยความเคร่งครัดอย่างมาก เช่น 1) บทเพลงห้ามไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม 2) เครื่องดนตรีต้องเป็นแบบฉบับพื้นเมืองดั้งเดิม บางครั้งอาจห้ามไม่ให้ใช้ป่าดก้อง ป่าดกุ่ม 3) ห้ามมิให้ใช้เครื่องไฟขยายเสียงใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามความเชื่อของชาวล้านนาถือว่าผีเม้งนั้นเป็นผีขุนศึก ผีที่คอยปกป้องบ้านเมือง จึงทำให้ผีเม้งเรียกอีกอย่างว่าผีผู้ดี

3) พืชนผีมืดชนเม้ง พบว่า เกิดขึ้นจากการผสมผสานของกลุ่มผีมืด และผีเม้ง รวมตัวกัน ดังนั้นพิธีการต่าง ๆ จึงมีความคล้ายคลึงกับผีมืดและผีเม้งมาปรับประยุกต์การแต่งกายต่างก็จะแต่งตามฐานะของผีของตนเอง

4) ฟ้อนผีเจ้านาย มีรูปแบบการฟ้อนที่ได้รับอิทธิพลมาจากการฟ้อนผีมด ผีเม็ง จุดประสงค์ในการฟ้อนคือ เชิญเจ้านายมาขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย รักษาโรคภัยไข้เจ็บให้แก่ชาวบ้าน ผู้เข้าร่วมพิธีหรือ หากผู้ที่เคยได้รับการรักษาจากผีเจ้านายจนหายจากอาการป่วยดีแล้วก็จะจัดงานฟ้อนผีเจ้านายเพื่อเป็นการแก้บน ฟ้อนผีเจ้านายนี้ได้รับความนิยมให้มีการจัดขึ้นมากกว่าผีมดและผีเม็งก็ว่าได้ สำหรับม้าขี่หรือร่างทรงนั้น ที่มีลักษณะเป็นผีเจ้านายชั้นสูง เช่น เจ้าพ่อประตุม้า พญาผังราย เจ้าพ่อทิพย์ช้าง เป็นต้น จะต้องหาฤกษ์ยามจัดงานขึ้นใหม่ภายในปีเดียวกันปัดก้องในพิธีกรรมฟ้อนผีเจ้านายยังคงมีบทบาทสำคัญในสังคมและวัฒนธรรมล้านนาเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4 ผีมดห้อยผ้า

ภาพที่ 5 การขับไล่รักษาโรคของผีเจ้านาย

1.2.2 ปาดก้องประกอบงานศพ

งานศพในล้านนานิยมจัดให้ไปขึ้นจำนวน 3-7 วัน ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของทางเจ้าภาพทั้งนี้ข้อเท็จจริงแต่ไม่ตรงกับวันที่ชาวล้านนามีความเชื่อว่าจะไม่ควรจัดให้มีการเผาศพ โดยพิธีกรรมเผาศพนั้นจะไม่นิยมนำศพไปเผาในวันอังคาร วันพุธ วันศุกร์ วันพระ และวันเก้ากอง (ขึ้น 9 ค่ำ แรม 9 ค่ำ) สำหรับบทบาทการบรรเลงเพลงในพิธีกรรมงานศพนั้น ปาดก้องจะได้รับความนิยมมาก สำหรับศพในครอบครัวมีฐานะยากจน

ก็จะใช้วิธีการเปิดแผ่นเสียง ซึ่งเป็นแผ่นเสียงการบรรเลงของ วงปาดก้องแทบตลอดทั้งงาน การบรรเลงประกอบพิธีกรรมงานศพสามารถแบ่งออกเป็นขั้นตอนที่สำคัญได้ดังนี้

1) พิธีย้ายศพจากบ้านสู่ปราสาท วงปาดก้องจะต้องเตรียมพร้อมบรรเลงตั้งแต่ 16.00 น. เนื่องจากจะมีพิธีทางศาสนาสำหรับช่วงพิธีทางศาสนานี้ วงปาดก้องจะไม่มีบทบาทใด ๆ ทั้งสิ้นแม้แต่บรรเลงจุดธูปเทียนหรือรับพระส่งพระก็ตาม เมื่อเสร็จพิธีทางศาสนาบนบ้านแล้วจะมีการย้ายศพจากโลงเย็นมาใส่โรงไม้ ที่ได้เตรียมไว้และมีพิธีการเคลื่อนศพจากบ้านออกมาตั้งบริเวณนอกบ้าน หรือหน้าบ้าน มาตั้ง ณ ปราสาทที่เตรียมไว้ในช่วงนี้ วงปาดก้องจะต้องบรรเลงประกอบจนพิธีนำศพขึ้นปราสาทเสร็จเรียบร้อย แยกผู้มาช่วยงานก็จะรับประทานอาหารวงปาดก้องก็มีหน้าที่บรรเลงขับกล่อมจนแยกผู้มาช่วยงานกลับบ้านเพื่อเตรียมตัวมาฟังพระสวดในเวลาครั้งหนึ่ง หลังจากแยกกลับวงปาดก้องก็มีเวลาหยุดช่วงเวลาหนึ่ง

2) พิธีก่อนการสวดอภิธรรม บรรเลงอีกครั้งเวลา 18.00 น. ถึงเวลาประมาณ 20.00 น. ก็จะเข้าสู่พิธีกรรมทางศาสนาซึ่งจะใช้ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา 1 ชั่วโมงโดยประมาณ คือ ช่วง 20.00 น. จนถึงเวลา 21.00 น. โดยประมาณ หลังการสวดอภิธรรมวงปาดก้องมีหน้าที่บรรเลงจนถึงเวลา 24.00 น. เป็นอันเสร็จพิธีในค่ำคืนวันนั้น ส่วนใหญ่มักบรรเลงแบบประยุกต์ จากการลงภาคสนามด้วยการสังเกต และสัมภาษณ์พบว่าปรากฏบทเพลงที่คล้ายคลึงกัน

3) พิธีเคลื่อนศพไปสุสาน ปาดก้องจะเริ่มบรรเลงตั้งแต่เวลา 8.00 น. ถึงประมาณ 10.30 น. พระสงฆ์ จะเดินทางมาถึงยังบ้านเจ้าภาพ เพื่อพิธีกรรมทางศาสนาจบจนถึงเวลา 12.00 น. เสร็จพิธีกรรมทางศาสนา และแขกที่มาร่วมงานจะรับประทานอาหาร วงปาดก้องจะต้องบรรเลงในช่วงนี้ วงปาดก้องสามารถ บรรเลงทั้งแบบดั้งเดิมและประยุกต์ได้

ทั้ง 2 รูปแบบ โดยการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า มีการบรรเลงสลับสับเปลี่ยนกันไปตั้งแต่เพลงพื้นเมืองดั้งเดิม เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่งช้า ตลอดจนเพลงอัตราจังหวะเร็ว เช่น เพลงจังหวะร่ำวง และจังหวะ 3 ช้า เป็นต้น หลังจากรับประทานอาหารเช้าเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็จะเข้าสู่พิธีเคลื่อนศพออกในช่วงเวลา 12.30 หรือ 13.00 น. ทั้งนี้แล้วแต่ความพร้อมของแต่ละงาน ในการแห่นั้น วงปาดก้องต้องทำหน้าที่ร่วมขบวนไปด้วย โดยแห่อยู่หลังขบวนศพ เพลงที่สำคัญในขั้นตอนนี้ได้แก่ เพลงลาก โดยเปรียบเสมือนเพลงยกศพ ใช้ทุกครั้งเมื่อมีการเคลื่อนย้ายศพจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ในขั้นตอนนี้หลังจากศพเริ่มเคลื่อนออก ก็จะเปลี่ยนเป็นเพลงปราสาทไหว และตามด้วยเพลงไทยเดิม หรือเพลงใดก็ได้หมดทั้งสิ้น เพียงแต่เป็นบทเพลงที่มีจังหวะและทำนองที่ช้าเท่านั้น การแห่ศพไปสุสานนั้นในอดีตมีความเชื่อว่า อนุญาตให้วงปาดก้องนั้นแห่ไปถึงได้แค่หน้าสุสานเท่านั้น ห้ามพักแรมที่บ้านงานศพ และห้ามรับประทานอาหารเช้า ที่บริเวณในงานศพ (สามารถนำออกมารับประทานข้างนอกได้) ซึ่งในปัจจุบันได้เลิกปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้หมดแล้ว จากการสังเกตวงที่ใช้สำหรับแห่ศพนั้น พบว่า การประสมวงปาดก้องขณะประกอบขบวนแห่นั้น จะเป็นการประสมวงแบบดั้งเดิมตั้งแต่เริ่มนำศพออกจากบ้านจนถึงเวลาประชุมเพลิงบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลง ได้แก่ เพลงปราสาทไหวเพลงเดียว ทั้งนี้จะเปลี่ยนเสียง 2 เสียง

ภาพที่ 6 ปาดก้องในพิธีศพ

ภาพที่ 7 การเผาปราสาทประชุมเพลิง
แบบล้านนา

4) พิธีประชุมเพลิง พิธีผู้เข้าร่วมพิธีจะเริ่มวางดอกไม้จันทน์โดยวงดนตรีจะบรรเลงเพลง ประกอบดังนี้ 1. เพลงดาวทอง และเพลงที่มีอัตราจังหวะช้าจนวางดอกไม้จันทน์จนเป็นที่เรียบร้อยแล้วจะมีการเตรียมประชุมเพลิง 2. เพลงเอ่อกวัน เมื่อมีการการเตรียมเผาก็จะเริ่มบรรเลงเพลงเอ่อกวันมีการจุดไฟก็ยังคงบรรเลงอยู่ตลอด จนไฟเริ่มลุกโชติช่วง 3. เพลงมวยเมื่อไฟลุกขึ้นโชติช่วงนั้นจะเปลี่ยนเป็นเพลงมวย เพื่อเป็นการส่งท้ายดวงวิญญาณ หลังจากทำพิธีเผาศพแล้วนั้น ในอดีตจะมี ประเพณี “เฮือนเย็น” โดยจะมีการมานอนค้างที่งานศพ 3-7 คืน เพื่อให้ทางเจ้าภาพคลายความโศกเศร้า และช่วงนี้จะมีวงดนตรี คือ วงสล้อ ซอ ซึง มาบรรเลงแทนวงปาดก้อง ทั้งนี้ในปัจจุบันประเพณีนี้ได้สูญหายไป แทบไม่มีหลงเหลือให้พบเห็นแล้ว

5) การประสมวงปาดก้องในพิธีกรรมงานศพในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) รูปแบบพื้นเมืองดั้งเดิม 2) รูปแบบประยุกต์ ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขึ้นทำให้เกิดรูปแบบใหม่ขึ้นอีก 1 รูปแบบ คือ รูปแบบผสมคอมพิวเตอร์ช่วยงานดนตรี อย่างไรก็ตามการบรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมงานศพนั้น จะมีการสลับสับเปลี่ยนการประสมวงตามขั้นตอนของพิธีกรรมตามความเหมาะสม บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงอาจใช้ได้ทั้งเพลงพื้นเมือง เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง ตลอดจนเพลงสตริง

1.2.3 ปาดก้องประกอบการชกมวย

การชกมวยของชาวล้านนา นั้น มีการนำวงดนตรีปาดก้องทั้งวงมาร่วมบรรเลงประกอบเพื่อสร้างบรรยากาศและสีสันให้การชกมวย โดยการบรรเลงประกอบการชกมวยของวงปาดก้องนั้นจะมีขั้นตอนดังนี้ 1) หัวหน้าวงทำพิธีขึ้นครู 2) บรรเลงไหว้ครูด้วยเพลงลูกกุยซ่า (เพลงมวย) ออกเพลง ลูกกุยเวย 3) เข้าสู่พิธีการต่าง ๆ 4) นักมวยไหว้ครู

ดนตรีบรรเลงเพลงลูกกุยข้าว ออกเพลง ลูกกุยเวย 5) นักมวยเริ่มชก ดนตรีจะเริ่มบรรเลงด้วยเพลงลูกกุยเวย และออกบทเพลงอื่น ๆ ปัจจุบันนี้การนำปาดก้องไปบรรเลงเพื่อประกอบการชกมวยนั้น เริ่มได้รับความนิยมลดลงสืบเนื่องมาจากการชกมวยในปัจจุบันนี้นอกจากจะเป็นนักมวยเฉพาะชาวล้านนาแล้วยังมีนักมวยจากภาคอื่นๆ ร่วมด้วย (วัชรพงษ์ จันดีวงศ์. 2558: สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่การบรรเลงประกอบการชกมวยน้อยลงว่า “นักมวยจากภาคกลางไม่เคยชินกับเสียงของวงปาดก้องทำให้ชกไม่ถูก” ซึ่งทางภาคกลางจะใช้เพียงปี่ชวา 1 เล้า กลองแขก 1 คู่ และฉิ่ง 1 คู่ เท่านั้น

1.2.4 งานทั่วไป

- 1) ปาดก้องประกอบงานประเพณีปอยหลวง
- 2) ปาดก้องประกอบงานกฐิน
- 3) งานประเพณีใส่ขันดอก สำหรับในการจัดให้มีการบรรเลงในทุกปี
- 4) ปาดก้องประกอบงานตั้งธรรมหลวง (เทศน์มหาชาติ)

บทเพลงที่ใช้ เป็นการเล่นสลับสับเปลี่ยนเพื่อสร้างบรรยากาศเท่านั้น โดยเล่นเฉพาะเวลากลางคืนและผู้เข้าทำบุญนั้นจะเดินวนรอบพระวิหาร บทเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบนั้น สามารถบรรเลงได้ทุกบทเพลง ส่วนทางลำปางนั้น จะยกเว้นเพลงปราสาทไหวเนื่องจากมีความเชื่อว่าเป็นเพลงที่บรรเลงในงานศพเท่านั้น

1.2.5 พิธีกรรมความเชื่อ

- 1) พิธีกรรมเลี้ยงครูหรือยกครู หมายถึง เป็นพิธีกรรมของคนเมืองล้านนาที่รวมเอาความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษสำหรับระยะเวลาในการจัดพิธีเลี้ยงครูหรือยกครูของล้านนานั้น นิยมจัดช่วง

ตั้งแต่วันปีใหม่เมือง หรือช่วงสงกรานต์เป็นต้นไปจนถึงก่อนเข้าพรรษา หากเข้าพรรษาแล้วจะไม่นิยมทำพิธีกัน แต่ปัจจุบันบางครั้งก็ขึ้นอยู่กับความสะดวกหรือความพร้อม ในบางครั้งมีการจัดก่อนปีใหม่เมืองช่วงเดือน 4 เหนือก็มี แต่ส่วนใหญ่นิยมช่วงสงกรานต์ไปจนถึงก่อนเข้าพรรษาช่วงเดือน 7 8 9 10 เหนือ การเลี้ยงผีทุกชนิดของคนเมือง มักกระทำในช่วงเวลาดังกล่าวแทบทั้งสิ้น พิธีกรรมไหว้ครู ปัจจุบันมีการผสมผสานด้านบทเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมไหว้ครู ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพลงพื้นเมืองดั้งเดิม และอีกส่วนหนึ่งเป็นบทเพลงหน้าพาทย์ของทางภาคกลาง จากการสัมภาษณ์ ครูผู้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรอ่านองค์การไหว้ครู ได้กล่าวว่า คำกล่าวองค์การไหว้ครูส่วนหนึ่งได้รับการประสิทธิ์ประสาทมาจากครูดนตรีไทยจากทางภาคกลาง ซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยภาคกลางให้กับตน และมอบองค์การไหว้ครูไว้ให้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้านดนตรี ด้านพิธีกรรมความเชื่อผ่านครูมาสู่ศิษย์ และเกิดการผสมผสานทางด้านดนตรีอย่างลงตัวจนถึงปัจจุบัน

2) พิธีขึ้นชั้นตั้งก่อนเริ่มเรียนและหลังเรียน
เครื่องดนตรี หมายถึง ต้องเอารวยดอกไม้มาขอเรียนก่อน แล้วจึงสอนวิธีจับวิธีบรรเลง เครื่องดนตรีนั้นแล้วแต่สมัครใจคนเรียน ส่วนในระบบสำนักก็เป็นไปตามแบบแผนไทย ได้กล่าวถึงการไหว้ครูเพื่อขออนุญาตรำเรียนวิชาดนตรีไว้ว่าเป็นการไหว้ครูที่เรียบง่ายไม่มีพิธีรีตองมากนัก ผู้เรียนต้องเตรียมขันดอกไม้ ธูป เทียน หรือ สวย (กรวย) ดอกไม้หอม ซึ่งกรวยดอกไม้นี้จะประกอบไปด้วยธูป 5 ดอก เทียน 2 แท่ง (ดอกไม้ธูปเทียนนิยมใช้แทนความบริสุทธิ์) บางสำนักอาจกำหนดเงิน 6 บาท 12 บาท 32 บาท หรือ 36 บาท บ้างตามแต่เห็นสมควรของครู เพื่อกำหนดเป็นเงินบูชาครู และนำไปการะนอบน้อมมอบแด่ครูเพื่อขอรำเรียนวิชา เมื่อคุณครูพิจารณาแล้วเห็น

ควรให้เรียนได้ก็จะรับสวຍ ดอกไม้ครูผู้รับกล่าวคำเชิญครูให้มาประสิทธิ์
ประสาทวิชาอนุญาตให้สามารถมีปัญญาความจำแคล่วคล่องปกป้องรักษาลูก
ศิษย์ และกล่าวปฐมโอวาทสำคัญเพื่อเป็นข้อตกลงในระเบียบวินัยในการเรียน
ดนตรีพร้อมทั้งกล่าวอบรมตามสมควร

3) พิธีขึ้นชั้นตั้งก่อนและหลังบรรเลงตามงานและ
สถานที่ต่างๆ การไหว้ครู ก่อนกระทำการโคมโหมแห่หรือแสดงดนตรี ใน
โอกาสต่าง ๆ ทั้งงานบุญมงคล และงานอวมงคล เพื่อเป็นสักการบูชาพระคุณ
ครู และอันเชิญคุณครูมาปกป้องรักษา เป็นขวัญกำลังใจให้เกิดสมาธิในการ
บรรเลงดนตรี โดยจะเรียกชั้นตั้งแห่จากผู้จัดงาน อันเป็นธรรมเนียมเครื่อง
กำนัลบูชาเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์และ สิทธิธรรมความสำคัญของดนตรีในการ
ประกอบในงานนั้น

4) ความเชื่อเกี่ยวกับครูนั้น มีความเชื่อว่าหาก
เริ่มต้นศักราชใหม่ จะต้องนำชั้นครูที่ตั้งอยู่บนหิ้ง หรือ ห้อยไว้บนชื่อบางครั้ง
มาเปลี่ยนใหม่ ถ้าไม่เปลี่ยนชั้นครูหรือไม่ทำพิธีเลี้ยงครูในปีนั้น ก็เกิดเภทภัย
กับผู้ถือชั้นได้ เช่น ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือตายโดยไม่ทราบสาเหตุ
บางครั้งก็อาจเป็นบ้าเสียสติ เป็นต้น

1. สังคิตลักษณ์

สังคิตลักษณ์ป่าดก้องล้านนาแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1. รูปแบบเชียงใหม่ 2. รูปแบบลำปาง 3. รูปแบบเชียงราย จากการวิเคราะห์
สังคิตลักษณ์ของวงป่าดก้องสรุปได้ ดังนี้

1.1 สังคิตลักษณ์ด้านจังหวะ

สังคิตลักษณ์ด้านจังหวะ พบว่า องค์ประกอบด้านทำนอง
เพลงไม่มีการกำหนดจังหวะความช้า-เร็ว ที่ตายตัวหรือมีกฎเกณฑ์แต่อย่างใด

เป็นเพียงการกำหนดจังหวะตามความรู้สึกของผู้บรรเลงว่าช้าหรือเร็วเพียงใด
อย่างไรก็ตามจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การกำหนดจังหวะนั้นขึ้นอยู่กับ
บริบทสภาพแวดล้อมในการบรรเลงของแต่ละงานด้วย เช่น หากผู้บรรเลง
และผู้ฟังอยู่ในอารมณ์ที่สนุกสนาน จังหวะของเพลงอาจจะค่อนข้างมีความ
กระชับมากขึ้นกว่าเดิม เป็นต้น ทั้งนี้แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1. ช้า
2. ปานกลาง 3. เร็ว จังหวะประกอบเพลง พบว่า ส่วนใหญ่ใช้บรรเลงเป็น
ลักษณะวน กล่าวคือบรรเลงวนกลับไปกลับมาอาจมีการตีคลุกเคล้ากับ
บทเพลงบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทักษะและวิธีการบรรเลงของแต่ละบุคคล

1.2 สังคิตลักษณะด้านทำนอง

สังคิตลักษณะด้านทำนอง พบว่า มีเครื่องดนตรีที่บรรเลง
ทำนองในรูปแบบแนวทำนองเดียว และรูปแบบการประสานเสียง เสียงที่ออก
มาจะอยู่ในระดับความสูง-ต่ำ ที่เท่ากันบ้างและไม่เท่ากันบ้าง ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับ
ทางเฉพาะของแต่ละเครื่องมือ ทักษะการบรรเลงแต่ละบุคคล และความ
กว้างของช่วงเสียงเครื่องดนตรีนั้น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) แนน้อย รูปแบบการดำเนินทำนองของแนน้อย จะ
ทำหน้าที่เป็นผู้นำวงปาดก้อง สืบเนื่องมาจากเสียงของแนน้อยมีลักษณะที่
และดังมากกว่าเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ

2) แนนวลง รูปแบบการดำเนินทำนองของแนนวลง
มีบทบาทหน้าที่ในการบรรเลงเป็นผู้ตาม เป่าเพื่อโอบอุ้มคลุกเคล้ากับเสียง
แนน้อยและเครื่องดนตรีในวงให้มีความกลมกลืนนุ่มนวล

3) ปาดเอกมีหน้าที่บรรเลงแปลทำนอง ที่มีรูปแบบ
ในการบรรเลงทำนองค่อนข้างมีความอิสระ กล่าวคือ สามารถตีเป็นคู่ 2 3 4
5 6 และ 8 ได้ตามความเหมาะสม โดยไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ มาบังคับ

4) ปาดทุ้ม มีหน้าที่ในการบรรเลงดำเนินทำนองที่คล้ายกับปาดก้องมีการกวาดบ้าง รวบ้าง เป็นบางครั้งแต่อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏการแปรทำนองออกเป็นทางระนาดทุ้ม ปาดทุ้มมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ตามเท่านั้น

5) ปาดก้อง มีบทบาทสำคัญใกล้เคียงกับแนน้อยอาจมีภาวะเป็นผู้นำบ้างเป็นบางโอกาส แต่เนื่องจากเสียงของแนน้อยมีเสียงที่ดังกว่าจึงทำให้แนน้อยบดบังความเป็นผู้นำปาดก้องโดยสิ้นเชิงสำหรับในการบรรเลงนั้นปาดก้องสามารถบรรเลงได้โดยอิสระ เช่น มีการตีเป็นคู่ 8 6 5 4 3 2 ไม่มีหน้าที่ทำทำนองหลักของวงเหมือนกับฆ้องวงใหญ่ในวงปี่พาทย์ของภาคกลางโดยการบรรเลงเน้นพริ้วไหวคล่องตัว เช่น ตีทำนองเก็บติดต่อกัน หรือตีสลับมือซ้ายขวาเป็นประโยคที่ติดต่อกัน หรือที่ศัพท์สังคีตที่เรียกว่า การตีสับ

6) ปาดเหล็ก มีบทบาทหน้าที่คล้ายกับระนาดเอก ทุกประการมีหน้าโอบอุ้มให้เสียงดนตรีในวงเนื่องจากปาดเหล็กมีความก้องกังวานอยู่ในตัวเองอยู่แล้วจึงทำให้เครื่องขึ้นอื่นๆ ก้องกังวานไปด้วย ปัจจุบันปาดเหล็กนี้เริ่มลดบทบาทลงเนื่องจากด้วยควมที่มีบทบาทหน้าที่ทับซ้อนกับเครื่องดนตรีขึ้น อื่น ๆ และเป็นการลดภาระค่าใช้จ่าย เป็นต้น

1.3 สังคิตลักษณ์ด้านเสียงประสาน

สังคิตลักษณ์ด้านเสียงประสาน พบว่า การเกิดในด้านคุณลักษณะของเสียง โดยการวิเคราะห์จากประเภทของเครื่องดนตรีในวงปาดก้อง ดังนี้ ด้านเสียงประสานในวงจะพบได้กับเครื่องดนตรีดำเนินทำนองแทบทุกชิ้น เช่น ปาดก้องจะเดินทำนองเป็นลักษณะคู่ต่างๆ ตั้งแต่คู่ 2 เป็นต้นไป จนถึงคู่ 8 ในขณะเดียวกัน ปาดเอก ปาดทุ้ม ปาดเหล็ก ก็จะทำดำเนินทำนองเช่นเดียวกับปาดก้อง เครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียงประสานมากที่สุด ได้แก่

แนหลวง และแนน้อย กล่าวคือ แนหลวงจะเป่าสอดเสียงประสานกับแนน้อย ในระดับเสียงต่ำ ส่วนแนน้อยจะทำหน้าที่เป่าเป็นทำนองหลัก (เป็นผู้นำวง) ในขณะเดียวกัน แนน้อยจะกลับเป็นผู้ประสานตนเอง

1.4 สังคิตลักษณ์ด้านสีสันของเสียง

สังคิตลักษณ์ด้านสีสันของเสียง พบว่า เกิดจากคุณลักษณะ เฉพาะของแหล่งกำเนิดเสียงดังต่อไปนี้ 1) เครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ ได้แก่ ป่าดเอก ป่าดหุ้ม 2) เครื่องดนตรีที่ทำจากโลหะ ได้แก่ ป่าดก้อง สิ่ง สว่า 3) เครื่องดนตรีที่ขึงด้วยหนัง ได้แก่ กลองป่งป่ง กลองถึงถึง ความหลากหลาย ไม่ว่าเป็นในด้านของวิธีการบรรเลง วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี รูปทรง ขนาด ล้วนส่งผลโดยตรงต่อสีสันของเครื่องดนตรีทำให้มีคุณลักษณะของเสียงที่ต่าง กันออกไป

1.5 สังคิตลักษณ์ด้านคิตลักษณ์

สังคิตลักษณ์ด้านคิตลักษณ์ พบว่า รูปแบบของเพลงเป็น เสมือนกรอบที่รวมเอาจังหวะ ทำนอง การประสานเสียง สีสันของเสียงให้ เป็นไปในเป่าประสงค์อันเดียวกัน เพลงจะมีขนาดสั้น-ยาว หรือบรรเลงซ้ำ กลับไป-กลับมาอย่างไร พบว่า มีรูปแบบเป็นบทเพลงสั้นวนกลับไปกลับมา ส่วนใหญ่พบว่า เป็นบทเพลงท่อนเดียว

ตัวอย่างเพลงมอญลำปาง

กลองป่งป่ง	ป่ง ป่ง ป่ง -	ป่ง ป่ง ป่ง -	ป่ง ป่ง ป่ง -	ป่ง ป่ง ป่ง -
กลองถึงถึง	- ถึง - ถึง	- ถึง - ถึง	- ถึง - ถึง	ถึง ถึง - ถึง
แฉ่	- แฉ่ - -	- แฉ่ - -	- แฉ่ - -	- แฉ่ - -
สิ่ง	สิ่ง สิ่ง สิ่ง -	สิ่ง สิ่ง สิ่ง -	สิ่ง สิ่ง สิ่ง -	สิ่ง สิ่ง สิ่ง -

จังหวะกลองรับมีลักษณะการตีวน ตีสอดสลับ ในจังหวะย่อยที่ 1 2 และ 3 ไม่เน้นให้ลงในจังหวะหนักหนัก ดังนี้ ปัง ปัง ปัง X ปัง ปัง ปัง X ปัง ปัง X ปัง ปัง ปัง X

จังหวะกลองถึงถึง มีลักษณะการตีวน ตีในห้องที่สองท้ายห้องติดต่อกัน x ถึง x ถึง วนเป็นจำนวน 3 ห้อง และมีการสรุปรประโยคเพลงในห้องที่ 4 หรือ อาจสรุปในห้องอื่นๆ ที่มีความสอดคล้องกับทำนองเพลง

เครื่องประกอบจังหวะ แฉ่ มีลักษณะ การตีในจังหวะยกตลอดทั้งเพลง x แฉ่ x x

เครื่องประกอบจังหวะ มีลักษณะการตีวน ตีสอดสลับ ในจังหวะย่อยที่ 1 2 และ 3 ลี้ง ลี้ง ลี้ง X

ตารางที่ 4 เพลงมอญ (ลำปาง)

1	- - ฟช	- - ทด	- - ทช	ม ฟช ท	ด ด ร ด	ท ช ท ด	ล ช ฟ ล	ช ฟ ร ด
2	ช ท ช ฟ	ม ด ท ช	- - - -	ช ท ช ฟ	ช ท ช ฟ	ม ช ฟ ม	- ด ด ด	ม ช ม ฟ
3	ช ฟ ม ด	ท ม ฟ ช	- - - -	ช ท ช ฟ	ช ท ช ฟ	ม ช ฟ ม	- ด ด ด	ม ช ม ฟ
4	- ท ด ร	ช ฟ ร ด	ล ช ฟ ล	ช ฟ ร ด				

ด้านทำนองของบทเพลง

บรรทัดที่ 1	บรรเลงอยู่ในระดับเสียง	ทดร x ฟช x
บรรทัดที่ 2	บรรเลงอยู่ในระดับเสียง	ทดร x ฟช x
บรรทัดที่ 3	บรรเลงอยู่ในระดับเสียง	ทดร x ฟช x
บรรทัดที่ 4	บรรเลงอยู่ในระดับเสียง	ทดร x ฟช x

สรุปด้านสังคีตลักษณะมอญลำปาง

ด้านจังหวะ	เป็นบทเพลงจังหวะหน้าทับเดียว แบบวนตลอดทั้งเพลง
ด้านทำนอง	เป็นเพลงบันไดเสียง ที่ ได้แก่ ที โด เร فا ซอล
ด้านเสียงประสานเสียง	ประสานแบบโหนดเสียง ของแน และ เสียงประสานแบบคู่ต่าง ๆ ของเครื่องดี
ด้านลีลาของเสียง	เกิดจากการเว้นระยะของตัวโน้ต และ การโหนดเสียงของแน
ด้านคีตลักษณ์	เป็นเพลงท่อนเดียว

สรุปและอภิปรายผล

วงดนตรีป๊าดก็องถือว่ายังมีบทบาทต่อสังคมวัฒนธรรมล้านนาอย่างเหนียวแน่น จากอดีตถึงปัจจุบันวงป๊าดก็องนับว่าเป็นวงดนตรีที่อยู่คู่กับล้านนา โดยเฉพาะพิธีกรรมบางพิธีกรรมที่ไม่สามารถขาดวงป๊าดก็องได้ เช่น การพ่อนผีผด ผีเม้ง เป็นต้น และบทบาทที่สำคัญอีกอย่างได้แก่ พิธีกรรมในงานศพ ซึ่งปัจจุบันนิยมจัดให้มีขึ้นในงานศพเกือบแทบทุกงาน อีกด้านหนึ่งกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามอย่างไม่ขาดสาย อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี และเพื่อความคงอยู่บางประการ วงป๊าดก็องในปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยเฉพาะด้านบริบทของการประสมวง คือ ได้มีการนำเอาเครื่องดนตรีตะวันตกเข้าประยุกต์เข้าในวงป๊าดก็องมากขึ้นแทบทุกงาน และยังมีการนำคอมพิวเตอร์ช่วยงานดนตรีมาประยุกต์ใช้ร่วมด้วย เนื่องจากสาเหตุการขาดแคลนบุคลากรและการจ้างงานในราคาค่อนข้างถูก เพื่อความอยู่รอด ยิ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้นโดยลำดับ

แต่ทั้งนี้ด้านการสืบทอดกลับลดลงผู้บรรเลงส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุ อีกทั้งสถาบันผลิตครูดนตรี นักดนตรีไม่มีหลักสูตร เพื่อรองรับกับวงดนตรีพื้นเมืองเท่าที่ควร ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาริสา แก้วแดง (2547: 34) ได้ทำการศึกษาพบสาเหตุหลายประการ เช่น เนื่องมาจากนโยบายจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐที่ทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก ส่งผลให้มีการพัฒนาขยายตัวของเขตเมืองที่ส่งผลต่อสังคมและวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในชนบท ตลอดจนพัฒนาการของระบบการสื่อสารและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย ทำให้ผู้คนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของโลกในระยะเวลาอันสั้นตามกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เยาวชนได้รับเอาอิทธิพล ของวัฒนธรรมของดนตรีตะวันตกเข้ามามากพอสมควร ส่วนดนตรีพื้นเมืองนั้นกลับมีบทบาทน้อยลงพบเห็นแต่เฉพาะในงานประเพณี หรือ เทศกาลใหญ่ ๆ เท่านั้น ดนตรีพื้นเมืองถูกมองว่าไม่ค่อยมีความทันสมัยจึงส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบของดนตรีพื้นเมืองเพื่อให้อัดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ดังจะเห็นจากการผสมผสานดนตรีตะวันตกกับดนตรีพื้นเมือง และรูปแบบของดนตรีพื้นเมืองแบบใหม่ที่ถูกดัดแปลง สำหรับการบรรเลงในร้านอาหาร หรือ บรรเลงต้อนรับนักท่องเที่ยวนอกจากสภาวะการถูกคุกคามจากการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม และรูปแบบของดนตรีสมัยใหม่ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อดนตรีพื้นบ้านดังกล่าวแล้ว และ พูนพิศ อมาตยกุล (2530: 1) ได้กล่าวว่าดนตรีพื้นบ้านล้านนาไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานของรัฐและการศึกษาทางวิชาการอย่างจริงจัง ถูกปล่อยให้เป็นเรื่องของชาวบ้านมานาน จึงทำให้การศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของดนตรีพื้นบ้านล้านนาดูสับสน อีกทั้งการเข้ามามีอิทธิพลของดนตรีไทยที่เข้ามาเป็นกระแสหลักของล้านนา ภายหลังจากล้านนาถูกผนวกรวมเข้ากับสยาม และนโยบายทางการศึกษาจากภาครัฐ

ที่มุ่งเน้นการพัฒนาดนตรีไทยจากส่วนกลางส่งผลให้รูปแบบของดนตรีสยามได้เข้ามามีอิทธิพลต่อดนตรีล้านนาเป็นอย่างมากโดยเฉพาะวงปี่พาทย์ที่ปรากฏลักษณะของความเป็นดนตรีไทยภาคกลางที่เข้ามาผสมผสานในรูปแบบทางดนตรีอย่างเห็นได้ชัด และทำให้ลักษณะความเป็นดนตรีพื้นเมืองแท้ ๆ นั้นหายไป และ ปานจรี ดิอนันต์ลาภ (2549: 101-102) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ วงปี่พาทย์ พบว่า มีแนวโน้มที่จะลดจำนวนลงเรื่อย ๆ เนื่องมาจากสาเหตุขาดแคลนนักดนตรี อิทธิพลของดนตรีตะวันตก รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ไม่มีการกำหนด การเรียนการสอนวงปี่พาทย์ในหลักสูตรสถานศึกษา และการเล็งเห็นความสำคัญของวงปี่พาทย์ลดน้อยลง เนื่องจากนักดนตรีเก่าหันไปประกอบอาชีพอื่น และไม่มีนักดนตรีใหม่มาแทนคนในชุมชนเลือกประกอบอาชีพที่มั่นคงและสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองได้มากที่สุด ในขณะที่เป็นนักดนตรีวงปี่พาทย์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการต่อคนในชุมชนได้ เพราะงานที่มีเข้ามา ไม่แน่นอน หากไม่ใช้หน้าเทศกาล เช่น ช่วงเดือนที่มีการประกอบพิธีกรรมพืชนอกจากนี้ชุมชนยังละทิ้งความเชื่อ และประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต

ด้านสังคีตลักษณะของวงปี่พาทย์ในปัจจุบันพบว่า บทเพลงส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยอัตราจังหวะ 3 ลักษณะ ได้แก่ จังหวะช้า จังหวะปานกลาง และจังหวะเร็ว เสียงส่วนใหญ่เกิดจากเสียงเครื่องดนตรี 3 ชนิด ได้แก่ เครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ เครื่องดนตรีที่ทำจากโลหะ และเครื่องดนตรีที่ขึ้นด้วยหนัง ด้านการประสานเสียงพบว่า เครื่องดนตรีดำเนินทำนองทุกเครื่องทำหน้าที่ประสานแบบอิสระไม่ตายตัวทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทักษะของผู้บรรเลง ด้านคีตลักษณ์พบว่า บทเพลงส่วนใหญ่เป็นบทเพลงท่อนเดียวสภาพปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิม โดยเริ่มมีการประยุกต์ผสมผสานกับดนตรีตะวันตก และในปัจจุบันเป็นที่นิยม ข้อดีคือสามารถหล่อเลี้ยงให้สามารถ

คงอยู่ร่วมกับสังคมต่อไปได้ ทั้งนี้อาจมีข้อเสียเช่นเดียวกัน คือ สังคิตลักษณ์ที่ผิดเพี้ยนเปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพิพัฒน์พงศ์ มาศิริ (2552: 136) คือ กำลังเกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบอันเนื่องมาจากภัยคุกคามของการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม ประกอบกับการแสวงหาการพัฒนาปัจจุบันภายใต้ระบบโลกาภิวัตน์ที่เป็นภัยคุกคามต่อการดำรงอยู่ต่อวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังถูกคุกคามจากกระแสโลกาภิวัตน์ ดังกล่าว และส่งผลโดยตรงต่อผู้คนในปัจจุบันที่หันไปสนใจวัฒนธรรมอื่นมากขึ้นจนละเลยรูปแบบทางวัฒนธรรมเดิมของตน หากสถานการณ์ยังคงดำรงอยู่ในลักษณะนี้โดยปราศจากการช่วยเหลือการดูแลอย่างจริงจังโดยเฉพาะหน่วยงานของราชการที่มีพลังอำนาจมากกว่าชุมชนท้องถิ่นที่ดูเหมือนจะอ่อนแอและปล่อยให้ไปตามกระแสของสังคมเป็นผู้ปกป้องและแก้ปัญหาอยู่ฝ่ายเดียว ถ้าหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ในอนาคตปัญหาดังกล่าวคงจะกระทบกระเทือนต่อระบบโครงสร้างทางวัฒนธรรม และวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนไปปาดกิ่งก็คงถูกปรับเปลี่ยนไปจนสูญเสียชีวิตรูปแบบ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปาดกิ่งล้านนา: บริบท และสังคิตลักษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัย และได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนกระบวนการวิจัยต่าง ๆ จนได้ผลสรุปของการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรจัดให้มีการประชุมสัมมนา ในส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเกี่ยวกับวงดนตรี ปาดกิ่ง ในนักดนตรีที่อยู่ในคุ้มเจ้าหลวงเดิม และ

นักดนตรีที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ และภูมิปัญญา การค้นคว้า อนุรักษ์ สืบทอด พัฒนา และสร้างสรรค์ สร้างมูลค่าต่อไป

2. ควรนำผลวิจัยที่ได้รับนำไปสร้างพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรม หรือหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปใช้ในการฝึกอบรม หรือใช้สอนเพื่อส่งเสริมให้ดนตรีป๊าดก้องลั่นนาคงอยู่สืบต่อไปอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเชิงลึกในแต่ละรูปแบบเพื่อเก็บรายละเอียดในแต่ละเนื้อหาซึ่งจะทำให้รายละเอียดมีความชัดเจน เช่น แบ่งเก็บข้อมูลเฉพาะรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบเชิงใหม่ รูปแบบเชิงราย และรูปแบบลำปาง เป็นต้น

2. ควรมีการเก็บข้อมูลวิจัยดนตรีล้านนาในรูปแบบของวงประเภทอื่น ๆ เนื่องจากยังมีดนตรีอีกหลายแบบและหลากหลายที่ในอดีตมีความสำคัญต่อสังคมและวัฒนธรรมล้านนาและปัจจุบันกำลังจะลดน้อยลงไปตามกาลเวลา

บรรณานุกรม

- ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). **ประวัติการดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ปานจรี ดือนันต์ลาภ. (2549). **การสืบทอดวงปาดในอำเภอเมือง จังหวัด ลำปาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปานจรี ดือนันต์ลาภ. **ผู้ควบคุมวงดนตรีไทยมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง**. (2558, 25 ตุลาคม). **สัมภาษณ์**.
- พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ. (2552). **ปาดก้อง: วงปาทย์ล้านนาในบริบทสังคม เชียงใหม่ปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2530). **เอื้องเงิน**. กรุงเทพฯ: รักศิลปะ.
- มารีสา แก้วแดง. (2547). **การปรับตัวของนักดนตรีพื้นบ้านในบริบทของ สังคมเมืองเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัชรพงษ์ จันตะวงศ์. **หัวหน้าวงปาดก้องคณะทุ่งบ่อแป้นศิลป์**. (2558, 9 ธันวาคม). **สัมภาษณ์**.
- สงกรานต์ สมจันทร์. **อาจารย์สาขาดนตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**. (2558, 25 ตุลาคม). **สัมภาษณ์**.
- สนั่น ธรรมธิ. (2538). **ดนตรีพื้นบ้านล้านนา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พลัสลิขซิง.
- องอาจ สุกใส. **นักดนตรีและท้าวญาตินายหาร สุกใส**. (2560, 13 มีนาคม). **สัมภาษณ์**.
- อำนวย มหามิตร. **หัวหน้าวงปาดก้องคณะช่างแต้มบ้านเพิงศิลป์**. (2558, 8 ธันวาคม). **สัมภาษณ์**.

วันที่รับบทความ 15 ก.ค. 2561
วันที่แก้ไขบทความ 16 ส.ค. 2561
วันที่ตอบรับบทความ 23 ส.ค. 2561

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วย
เทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี ที่มีต่อความสามารถในการอ่าน
เพื่อความเข้าใจและเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*

The Effect of Teaching by Using Cooperative Learning with CIRC
Technique for Reading Comprehension and Attitudes Toward
English Subject of Prathomsuksa 5 Students

จันจิรา จันทสุทธิวร¹

Chanchira Chantasuttiborwon

สุธาธิพย์ งามนิล²

Suthathip Ngamnin

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครสวรรค์ พ.ศ. 2560

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล : Chanchira17@gmail.com

Student in Master of Education Degree, Curriculum and Instruction,
Nakhon Sawan Rajabhat University. Email : Chanchira17@gmail.com.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อีเมล : ngamnin@hotmail.com

Assistant Professor at Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat
University. Email : ngamnin@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 2) เปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี (Cooperative Integrated Reading and Composition)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 25 คน จากโรงเรียนเทศบาล 3 (วัดแสงธรรมสุทธาราม) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี วิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ 3.51 2) แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าความยากง่ายตั้งแต่ 0.24 - 0.68 มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.20 - 0.52 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 3) แบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับจำนวน 18 ข้อ มีความเชื่อมั่นกับ 0.77 สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย () ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่า t-test (Dependent Sample)

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้
การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี มีเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ
หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การเรียนรู้แบบร่วมมือ, เทคนิคซี ไอ อาร์ ซี, การอ่านเพื่อความ
เข้าใจ, เจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ

Abstract

The purposes of this research were: 1) to compare reading comprehension of Prathomsuksa 5 students before and after learning the use of CIRC technique and 2) to compare the attitudes toward English learning before and after using CIRC cooperative learning technique.

The samples of the research were 25 Prathomsuksa 5 students at Tedsaban 3 Watsangtham School and Chumseang Municipality, Amphoe Chumseang, Nakhon Sawan Province, selected by using the cluster random sampling.

The research instruments were lesson plans, a reading test, and a questionnaire. 1) The lesson plans of English subject using CIRC technique in English reading which were qualitatively examined by three experts at the level of 3.51. 2) The test of English reading comprehension for Prathomsuksa 5 students consisted of the level of difficulty at 0.24-0.68, the level of discrimination at 0.20-0.52 and the reliability level at 0.80. 3) The questionnaires used to investigate the students attitudes toward English subject has the reliability level of 0.77. The data were analyzed by using mean, standard deviation, and dependent sample t-test.

The results of the research were as follows:

1. The students' post test scores of their reading comprehension through the use of CIRC technique were higher

than the pretest scores at the significant level of .05.

2. After learning English through CIRC, The students'scores of the questionnaire of students attitudes were higher than before at the significant level of .05.

Keywords: Cooperative Learning, CIRC Technique, Reading Comprehension, Attitude toward English Subject.

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม และวิถีทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้นเรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้นและมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 1)

การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ไม่ได้เรียนภาษาเพื่อความรู้เกี่ยวกับภาษาเท่านั้น แต่เรียนภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามความต้องการในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงาน อาชีพ การที่ผู้เรียนจะใช้ภาษาได้ถูกต้องคล่องแคล่วและเหมาะสมนั้นขึ้นอยู่กับทักษะการใช้ภาษา (กรมวิชาการ. 2551: 1) การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันมีเป้าหมายหลักที่สำคัญคือ การปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งในบรรดาทักษะทั้งสี่ทักษะ ทักษะการอ่านนับว่าเป็นกุญแจสำคัญที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและแสวงหาความรู้เพิ่มเติม (จักรพรรดิ คงนะ. 2550: 1)

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษที่โรงเรียนเทศบาล 3 (วัดแสงธรรมสุทธาราม) พบว่าการประเมินคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษา

ต่างประเทศ รายวิชาภาษาอังกฤษ ของโรงเรียนเทศบาล 3 (วัดแสงธรรม
สุทธาราม) ด้านผลผลิต ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2555 พบว่า ร้อยละ 40.82 ต่ำกว่า
เป้าหมายของโรงเรียนที่กำหนดไว้ร้อยละ 60.00 (โรงเรียนเทศบาล 3
(วัดแสงธรรมสุทธาราม. 2555: 8) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาษาอังกฤษเป็น
ภาษาที่นักเรียนไม่เห็นความสำคัญในการเรียนภาษาอังกฤษเท่าที่ควร เพราะ
นักเรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษ จึงเกิดความเบื่อหน่ายไม่สนใจ
เรียน จึงส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติไม่ดีต่อภาษาอังกฤษและทำให้ผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนต่ำ ซึ่งครูควรหาวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ เพื่อให้นักเรียน
ได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เป็นปัญหา คือ วิธีการสอนอ่านของ
ครูผู้สอน ที่มักสอนให้แปลความหมายของคำศัพท์มากกว่าการสอนทักษะ
หรือกลวิธีในการอ่าน นักเรียนรู้ความหมายของคำศัพท์แต่ไม่สามารถ
จับใจความเรื่องที่อ่านได้ (กรมวิชาการ. 2551: 12) รูปแบบการเรียนแบบ
ร่วมมือ เป็นการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำมาพัฒนาการเรียนรู้อ่าน
ด้านทักษะการอ่าน ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือมีหลายรูปแบบที่เกี่ยวกับวิธีการ
สอนอ่าน แต่วิธีที่น่าสนใจและเหมาะสมกับนักเรียนในระดับประถมศึกษา คือ
การเรียนด้วยวิธี ซี ไอ อาร์ ซี (CIRC: Cooperative Integrated Reading
and Compositon) ดังที่ ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน (2551: 162) ได้กล่าวว่า
เป็นการจัดการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มที่ส่งเสริมให้นักเรียนในระดับประถม
ศึกษา และมีธยมศึกษา มีความสามารถในการใช้ภาษา โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งการอ่านและการเขียนโดยร่วมกับสรุปข้อความที่อ่าน ถามคำถาม
ชี้แจงความเข้าใจหรือความถูกต้องให้แก่เพื่อนร่วมกลุ่มกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่ง
สอดคล้องกับกระบวนการเรียนแบบ ซี ไอ อาร์ ซี

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี เพื่อนำไปใช้ในการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

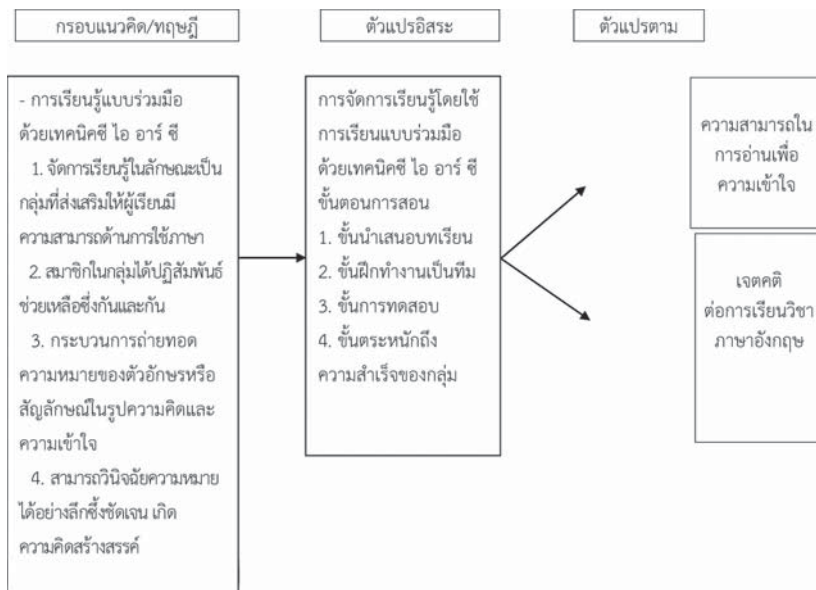
1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี
2. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเพื่อความเข้าใจและการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี หมายถึง การเรียนที่เหมาะสมสำหรับการสอนอ่านและเขียน รวมถึงการสอนทักษะทางภาษา สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ นักเรียนยังมีพฤติกรรมร่วมมือและมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น การจัดการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ภาษากับนักเรียนในระดับประถมศึกษาโดยเน้นที่หลักสูตรและวิธีการ (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. 2550: 39) ด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม เด็กเก่งช่วยเด็กไม่เก่ง นอกจากนี้ยังส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี ยังส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น มีความคงทนในการเรียนรู้ ทั้งนี้ขั้นตอนการสอน 4 ขั้นตอนคือ

- 1) ขั้นนำเสนอบทเรียนเป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาใหม่กับความรู้เดิม สอนคำศัพท์ใหม่ และเรื่องที่อ่าน
- 2) ขั้นฝึกทำงานเป็นทีม แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มละความสามารถ โดยทำกิจกรรมการอ่าน การเล่าเรื่อง การเขียนร่วมกัน
- 3) ขั้นการทดสอบ โดยทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 4) ขั้นตระหนักถึงความสำเร็จของกลุ่ม ผู้สอนคิดคะแนนของนักเรียนประกาศคะแนนของแต่ละกลุ่มและให้คำชมเชย (ระวีวรรณ ศรีรัมย์ครั้น. 2551: 162) ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจในวิชาภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี มีเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Research) เป็นการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) มีรายละเอียดสังเขป ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มโรงเรียนในสังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 109 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวนนักเรียน 25 คน จำนวน 1 ห้อง จากโรงเรียนเทศบาล 3 (วัดแสงธรรมสุทธาราม) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี

- ตัวแปรตาม ได้แก่ 1. ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ
2. เจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี คัดเลือกเนื้อหาจากบทสนทนา นิทาน และเรื่องสั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 แผน โดยทุกแผนมีขั้นตอนการสอน 4 ขั้น ได้แก่ 1) ชี้นำเสนอบทเรียน เป็นการเตรียมความพร้อมการเรียนรู้ 2) ชี้นฝึกทำงาน เป็นทีม นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มละความสามารถ 3) ชี้นการทดสอบ ทดสอบความสามารถในการอ่าน 4) ชี้นตระหนักถึงความสำเร็จของกลุ่ม รวมคะแนนของแต่ละทีม กลุ่มที่ทำคะแนนได้ดีควรมีคำชมเชยหรือรางวัล

2. แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ เป็นแบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบอิงเกณฑ์ ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งมีค่าความยากง่าย ตั้งแต่ 0.24-0.68 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20-0.52 และค่าความเที่ยง 0.88

3. แบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า แบบของลิเคอร์ท จำนวน 18 ข้อ ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความรู้และความเข้าใจในการเรียนภาษาอังกฤษ 2) ด้านความรู้สึกต่อการเรียนภาษาอังกฤษ และ 3) ด้านพฤติกรรมในการเรียนภาษาอังกฤษ โดยแต่ละข้อมีระดับของการแสดงความคิดเห็น 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเที่ยงของแบบวัดเจตคติต่อวิชาภาษาอังกฤษ ทั้งฉบับเท่ากับ 0.77

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. เตรียมพร้อมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี ให้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
2. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 คน ด้วยแบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และแบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ
3. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยทำการทดลองจัดการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง
4. เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ทำการทดสอบนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังเรียน โดยใช้แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ชุดเดียวกันกับทดสอบก่อนเรียน แต่มีการจัดเรียงลำดับข้อใหม่ และแบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นชุดเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน
5. ตรวจสอบคะแนนแบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และแบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ แล้วนำคะแนนมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนหลังเรียนมาตรวจให้

คะแนน บันทึกรผลการทดสอบเป็นรายบุคคล นำมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบความสามารถให้การอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยใช้สูตรการหาค่าที กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระแก่กัน (t-test for Dependent Samples)

2. การเปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนอ่านแบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี โดยใช้สถิติการทดสอบอันดับที่มีเครื่องหมายกำกับของวิลค็อกซัน (Wilcoxon)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี เป็นการจัดการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ภาษา (ระวีวรรณ ศรีครามครัน. 2551: 162) ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นฝึกทำงานเป็นทีมเป็นขั้นสำคัญที่ให้สมาชิกในกลุ่มได้ปฏิสัมพันธ์ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จกับสมาชิกทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ่านและการเขียน โดยสรุปข้อความที่อ่าน ถามคำถาม ชี้แจงความเข้าใจหรือความถูกต้องให้แก่เพื่อนร่วมกลุ่ม (ระวีวรรณ ศรีครามครัน. 2551: 162) กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนเก่งได้ช่วยเหลือนักเรียนอ่อน ทำให้นักเรียนทั้ง 2 ระดับความสามารถได้มี

ปฏิสัมพันธ์กันไม่เห็นแก่ตัว มีความสามัคคีกัน ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ เห็นอกเห็นใจ มีความจริงใจต่องาน มุ่งหมายความสำเร็จของงานกลุ่มเป็นสำคัญ (ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน. 2551: 162) โดยครูจะสอนตามกลุ่มนักเรียนความสามารถ จึงทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้เพื่อให้ไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดได้ถูกต้อง ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ผลการวิจัยของนัยนา จันตาวงศ์ (2550) ที่พบว่าการสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษโดยวิธี ซี ไอ อาร์ ซี ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละของความแตกต่างระหว่างหลังเรียนและก่อนเรียนอยู่ที่ 31.43% ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์พัฒนาการที่ตั้งไว้ที่ 25% ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมสมร พิภูเวียง (2552) ที่พบว่า ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับ การเรียนรู้แบบ ซี ไอ อาร์ ซี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรวรา ศรีสิน (2556) ที่พบว่านักเรียนที่ได้รับการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี มีเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี ที่มีลำดับขั้นตอนการอ่านที่ช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะอ่านเนื่องจากครูผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจโดยการสร้างความเป็นกันเองกับนักเรียนให้คำแนะนำและกำลังใจอย่างใกล้ชิด เนื้อหาที่ให้นักเรียนอ่านมีความหลากหลาย

เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการนำเข้าสู่บทเรียน ครูใช้คำถามซึ่งเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดและตอบคำถามไปพร้อม ๆ กัน จึงทำให้นักเรียนสนใจเรียนและมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินในการเรียน มีการสร้างแรงจูงใจเป็นคำชมเชยหรือเกียรติบัตรของรางวัลให้กับกลุ่มที่ทำคะแนนได้สูงสุด จึงทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาอังกฤษ ที่นำไปสู่การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี มีเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือให้มีความหลากหลาย เพื่อให้เกิดกระบวนการกลุ่ม การมีส่วนร่วมกันและกันของนักเรียนกับนักเรียนภายในกลุ่ม เช่น ความเข้าใจในการอ่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เช่น ภาษาอาเซียนต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี ไปทดลองกับนักเรียนชั้นอื่น ๆ เพื่อบูรณาการทักษะทางภาษาไทย ภาษาจีน ด้านการอ่านและการเขียน
2. ควรนำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี ไปใช้พัฒนาทักษะทางภาษาไทย ภาษาจีน ในด้านอื่น ๆ เช่น การฟัง การพูด เป็นต้น

บรรณานุกรม

- จักรพรรดิ คงนะ. (2550). การพัฒนาแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษ
ที่เกี่ยวกับปัญหาของวัยรุ่นตอนต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนหลวงพ่อแช่มวัดตาก้องอนุสรณ์ จังหวัด
นครปฐม. ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิรวรรณ อารยัน. (2556). การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของครู
บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนในเขตจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชมพูนุช บุญอากาศ. (2559). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบCIRCร่วมกับ
เทคนิคการสะท้อนคิดที่มีต่อความสามารถในการอ่านจับใจความ
ภาษาอังกฤษและเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ครุศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรและ
การสอน). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2555). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน
เป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์.
- ชูจิตร เนื่องโนราช. (2551). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดย
การเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน
สวนกุหลาบวิทยาลัย รังสิต. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
(เทคโนโลยีการศึกษา). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นัยนา จันทาวงศ์. (2550). การพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 โดยใช้วิธี ซี ไอ อาร์ ซี.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตร และการสอน).
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- เนตรวรา ศรีสิน. (2556). การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคซี ไอ อาร์ ซี เพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ชลบุรี.
- พิชญภา อินธิแสง. (2558). การพัฒนาความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้ รูปแบบการเรียนแบบร่วมมือเทคนิคCIRCร่วมกับผังกราฟิกของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พองจันทร์ สุขยิ่ง, และคณะ. (2550). ศิลปะการอ่านอย่างมีอาชีพ. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน. (2551). เทคนิคการสอน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมสมร ทิฎะเวียง. (2552). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบ CIRC ที่มีต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานกลุ่มของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2550). หลักการและวิธีการสอนอ่านภาษาไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- สุณี แสงทอง. (2552). ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อสร้างเจตคติในการเรียน
วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน
วัดทองสุทธาราม กรุงเทพมหานคร. ปริญญา นิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อภิรักษ์ โต๊ะตาหยง. (2554). ผลของการสอนโดยการเรียนรู้แบบร่วมมือแบบ
บูรณาการการอ่านและการเขียน(CIRC) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการ
อ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนสองภาษา, วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์.

วันที่รับบทความ 7 ก.พ. 2562
วันแก้ไขบทความ 24 มี.ค. 2562
วันที่ตอบรับบทความ 10 พ.ค. 2562

การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชน
เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Participation of People in Crime Prevention in Ayutthaya
Municipality Communities, Phra Nakhon Si Ayutthaya District,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ปกาศิต เจิมรอด¹

Pakasit Jermrod

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อีเมล : pakasit.jr@gmail.com
Lecturer at the law Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Pranakhon Si Ayutthaya Rajaphat University.
Email : pakasit.jr@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) หาแนวทางการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จำนวน 390 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และมีเขตที่อยู่ ณ ตำบลประตูชัย

2. ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน โดยด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมสูงสุดคือ ท่านร่วมตัดสินใจในการประชุมเพื่อหาแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีส่วนร่วมสูงสุดคือ ท่านได้ช่วยเหลืออาหารหรือน้ำดื่ม เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เข้าเวรยามหรือรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล มีส่วนร่วมสูงสุดคือ การปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้

3. แนวทางการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ คนในชุมชนควรตระหนักถึงความสำคัญในการสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อย

ภายในชุมชน รองลงมาคือ ควรปลูกฝังความมีจิตอาสาในการช่วยเหลือกัน
ป้องกันอาชญากรรม และลำดับสุดท้ายคือ ความสามัคคีและความเสียสละ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมในภาคประชาชน, การป้องกันอาชญากรรม,
อาชญากรรม

Abstract

The research objectives were to study the level of participation and to determine the guidelines to participant in the crime prevention of people in Phra Nakhon Si Ayutthaya Municipality, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The study was conducted by using a questionnaire with 390 participants. The results of this research are as follows.

1. Most of the participants were female, aged between 51-60 years old. Most of them were contractors. Their residential area was located in Phayuha Chai District.

2. The level of participation in crime prevention of people in Phra Nakhon Si Ayutthaya Municipal community was at the high level in both general and individual. In terms of participating in planning, the most engagement was making a decision to seek ways to prevent crime in the community. In terms of participating in the implementation, providing food and water to those who worked in security was considered as the highest. By monitoring and evaluating, participating in the planned crime prevention activities in the community was rated as the highest.

3. Guidelines for people in the community to participate in the crime prevention were being aware of the importance of monitoring public order in the community, followed by cultivating volunteerism and having harmony and sacrifice.

Keywords: Participation of People, Crime Prevention, Crime

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาอาชญากรรมเป็นหนึ่งในปัญหาของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันรัฐบาลทุกสมัยจึงได้มีนโยบายควบคุม ป้องกัน และปราบปรามการก่ออาชญากรรมมาโดยตลอด ดังเช่นในปัจจุบัน นโยบายของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ที่แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2557 นโยบายด้านที่ 3 การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ที่มุ่งจัดระเบียบสังคม สร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนทั่วไป (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล. 2557 : ออนไลน์) โดยใช้ค่านิยมหลัก 12 ประการ ตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ได้ประกาศไว้แล้ว รวมถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติดีเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน ได้ให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูพื้นฐานด้านความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติของผู้มีความเห็นต่างทางความคิดและอุดมการณ์บนพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการเตรียมการรับมือกับภัยคุกคามข้ามชาติ ตลอดจนนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 : เร่งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและสนองตอบต่อประเด็นเร่งด่วนตามยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาประเทศ และภารกิจของหน่วยงาน โดยรัฐลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าประสงค์คือ เพื่อให้หน่วยงานและนักวิจัยผลิตผลงานวิจัย องค์ความรู้ นวัตกรรม และ

เทคโนโลยีจากงานวิจัยทั้งการวิจัยพื้นฐาน การวิจัยและพัฒนา และการวิจัยเพื่อพัฒนางานประจำ ที่มีทั้งคุณภาพ ปริมาณ และมุ่งเป้าสนองตอบต่อเป้าหมายและประเด็นเร่งด่วนตามยุทธศาสตร์ชาติ และภารกิจของหน่วยงาน โดยรัฐลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ 20 ปี และแผนปฏิรูประบบวิจัยแบบบูรณาการของประเทศ กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) รัฐบาลได้กำหนดนโยบายความปลอดภัยของประชาชนเพื่อมุ่งดูแลให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมและสาธารณภัยในชุมชน และท้องถิ่นของตนเอง โดยมุ่งเน้นมาตรการทั้งการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภท รวมทั้งให้มีส่วนร่วมในการช่วยตรวจตราดูแลป้องกันไม่ให้เกิดเหตุ

ในบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้จัดทำข้อมูลบรรยายสรุปจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. 2559: ออนไลน์) สรุปข้อมูลของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของประเทศ ห่างจากกรุงเทพมหานครทางถนนสายเอเชีย 75 กิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ มีประชากรรวม 808,360 คน เป็นชาย 389,474 คน เป็นหญิง 418,886 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จำนวน 141,010 คน และอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ อำเภอบ้านแพรก จำนวน 9,103 คน (ที่มา : ระบบสถิติทางทะเบียน ข้อมูล ณ วันที่ 4 มกราคม 2559) ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จาก

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization = UNESCO) เป็น “มรดกโลก” เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2534

จากสภาพทั่วไปของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยเฉพาะในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา (มีบทบาทคล้ายอำเภอเมืองในจังหวัดอื่น) ซึ่งปัจจุบันมีความเจริญเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจและความเป็นสังคมเมืองอย่างรวดเร็ว จากปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลาย ๆ ด้าน เช่น เป็นเมืองหลวงเก่าของประเทศ ที่ตั้งใกล้กรุงเทพมหานครเมืองหลวงของประเทศในปัจจุบัน เป็นอำเภอที่ตั้งของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก อยู่ใกล้แหล่งโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเขตเมือง การย้ายถิ่นของประชากร การเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในพื้นที่ การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จากสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอาชญากรรม

จากสถิติรายงานคดีอาญาที่เกิดขึ้น 5 กลุ่มของสถานีตำรวจภูธรพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา (ครอบคลุมพื้นที่ทางการปกครองได้แก่ เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา, เทศบาลเมืองอยุธยา และพื้นที่นอกเขตเทศบาลซึ่งอยู่ในความดูแลของที่ว่ากล่าวอำเภอพระนครศรีอยุธยา) ที่เปรียบเทียบตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2559 ถึงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2559 (สถานีตำรวจภูธรพระนครศรีอยุธยา. 2559) พบว่า

1. คดีกลุ่มที่ 1 เป็นคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ ซึ่งประกอบด้วยคดีฆ่าผู้อื่น ปล้นทรัพย์ชิงทรัพย์ ลักพาเรียกค่าไถ่ และวางเพลิง เกิดขึ้น 8 คดี

2. คดีกลุ่มที่ 2 เป็นคดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และเพศ ซึ่งประกอบด้วยคดีฆ่าคนตายโดยเจตนา ฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา ฆ่าคนตายโดยประมาท พยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย และข่มขืนกระทำชำเรา เกิดขึ้น 44 คดี

3. คดีกลุ่มที่ 3 เป็นคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ซึ่งประกอบด้วยคดีลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ริดเอาทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์ เกิดขึ้น 106 คดี

4. คดีกลุ่มที่ 4 เป็นคดีที่น่าสนใจ ซึ่งประกอบด้วยคดีโจรกรรม รถจักรยานยนต์ โจรกรรมรถยนต์ โจรกรรมโค-กระบือ โจรกรรมเครื่องมือ เกษตร ปล้น-ชิงรถยนต์โดยสาร ปล้น-ชิงรถยนต์แท็กซี่ ข่มขืนและฆ่า ลักพา เรียกค่าไถ่ นอ์กิงทรัพย์ และยกยอกทรัพย์ เกิดขึ้น 59 คดี

5. คดีกลุ่มที่ 5 เป็นคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ซึ่งประกอบด้วยคดีอาวุธ เครื่องกระสุน ปืน วัตถุระเบิด คดีการพนัน คดียาเสพติด คดีปราคการค้า ประเวณี คดีสถานบริการ คดีโรงแรม และคดีมีและเผยแพร่วัตถุลามก เกิดขึ้น 338 คดี

จากข้อมูลดังที่ปรากฏจะเห็นได้ว่าคดีกลุ่มที่ 1-4 เป็นคดีที่เกี่ยวข้อง และมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงเนื่องจากเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ส่วนคดีกลุ่ม 5 เป็นคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย จึงไม่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวแล้วจะพบว่าคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์เป็นคดีที่มีจำนวนคดีมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งจากกลุ่มคดีที่ 1-4 มีจำนวน 106 คดี คดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และเพศ เป็นคดีที่มีจำนวนคดีมากเป็นอันดับที่สอง มีจำนวน 44 คดี คดีที่น่าสนใจเป็นคดีที่มีจำนวนคดีมากเป็นอันดับที่สาม มีจำนวน 59 คดี และคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ เป็นคดีที่มีจำนวนคดีมากเป็นอันดับที่สี่ มีจำนวน 8 คดี จากข้อมูลสถิติ

การเกิดอาชญากรรมพบว่า การเกิดคดีอาชญากรรมส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ในเขตเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าพื้นที่บริเวณอื่น (เขตเทศบาลเมืองอยุธยา หรือนอกเขตเทศบาล) ทั้งที่ในเขตพื้นที่ดังกล่าวได้จัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาอาชญากรรมก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่

ดังนั้น การศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นงานวิจัยที่ควรค่าแก่การศึกษาในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการหาแนวทางในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประชาชนกับตำรวจและฝ่ายปกครองในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม เป็นการตัดช่องโอกาสของคนร้ายที่จะกระทำความผิดและลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ซึ่งในที่สุดแล้วจะเกิดผลดีในด้านการป้องกันสังคมให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากยิ่งขึ้น อันสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติต่อไป โดยการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในเขตดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งขอบเขตการศึกษาวิจัยออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
- 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาในเขตพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาจากประชาชนจำนวน 51,815 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสุ่มมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง 390 คน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดนิยาม ขอบเขต หรือความหมายเฉพาะสำหรับการวิจัย ดังนี้

1. ประชาชน หมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ในการทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อป้องกันอาชญากรรมในชุมชน

3. การมีส่วนร่วมในการวางแผน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา หาสาเหตุของปัญหา กำหนดความต้องการ และวางแผนการดำเนินการ

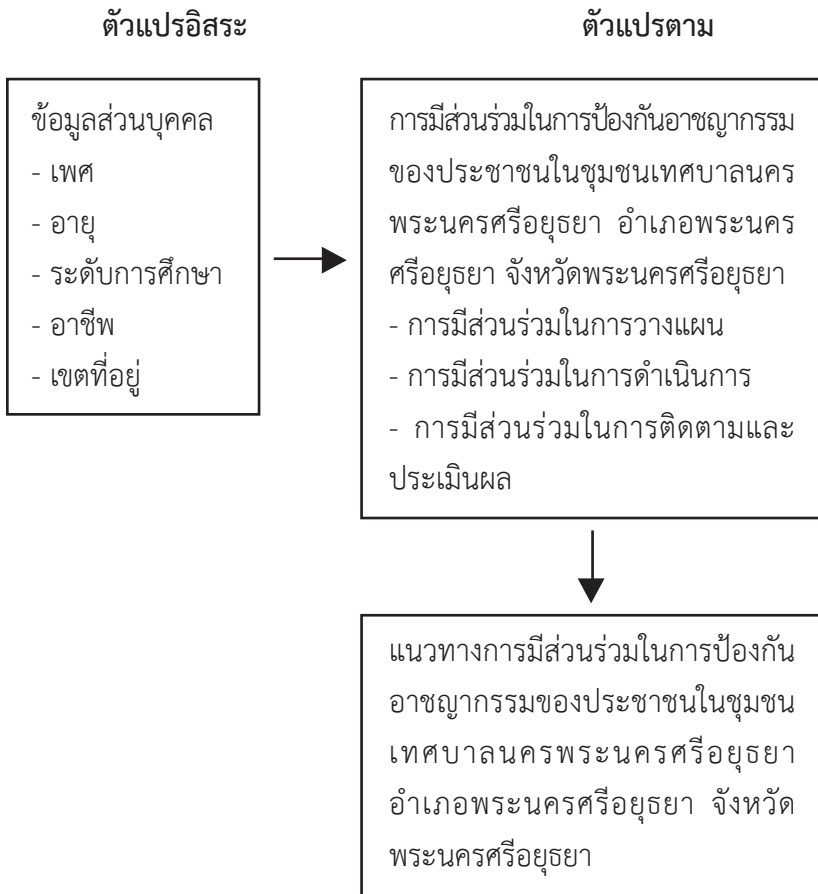
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ คือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งอาจจะเป็นการลงแรง ลงทุน หรือให้การสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการทำงานตามโครงการที่ได้ปฏิบัติ

6. ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และเขตที่อยู่

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: ปากิต เจิมรอด

วิธีการดำเนินการการวิจัย

1. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 ตำบล รวมจำนวน 51,815 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จำนวน 51,815 คน ซึ่งผู้วิจัยสุ่มมาจากประชากร และดำเนินการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยเปิดตารางการประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan ได้จำนวนประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 382 คน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 303) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 390 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบกำหนดสัดส่วน

เก็บข้อมูลภาคสนาม ณ ชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม เรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยนำร่างแบบสอบถามไปหาค่าความเที่ยงโดยการทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 39 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปหาค่าความเที่ยง โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficiency) ของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม = .67 จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่ง

ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้รับแบบสอบถามคืนครบทุกฉบับ ร้อยละ 100 เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามพบว่าแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ทุกฉบับ

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
4. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
5. นำเสนอผลงานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์และบทความทาง

วิชาการ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

1. ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach)

ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นจากกรณีในโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ในต้นศตวรรษที่ 19 ภายใต้สภาพการณ์ที่เมืองขยายตัวอย่างรวดเร็วนี้เอง ได้ก่อให้เกิดปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ ตามมา โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรม ในชุมชนเมืองได้ทวีปริมาณเพิ่มมากขึ้น Sir Robert Peel เลขาธิการรัฐสภา ของประเทศอังกฤษได้ก่อตั้งกรมตำรวจนครบาลลอนดอนขึ้นในปี ค.ศ.1829 Peel ได้กำหนดหลักการตำรวจอาชีพไว้ 9 ประการ ดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี. 2519: 44-45 อ้างถึงใน ประเสริฐ สุนทร. 2543: 21)

1.1 การป้องกันอาชญากรรมเป็นภารกิจพื้นฐานของตำรวจ

1.2 ตำรวจต้องได้รับความเคารพนับถือและยกย่องจากประชาชนอย่างแท้จริง

1.3 การที่ประชาชนเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นการชักนำให้ประชาชนเคารพยำเกรงตำรวจ

1.4 การปฏิบัติหน้าที่เชิงบังคับขู่เข็ญของตำรวจ จะเป็นผลให้ประชาชนสนับสนุนกิจการตำรวจลดน้อยลงเป็นสัดส่วน

1.5 ตำรวจจะต้องปฏิบัติหน้าที่ บังคับใช้กฎหมายด้วยความ
เที่ยงธรรม

1.6 ตำรวจพึงใช้กำลังอาวุธในกรณีจำเป็นสุดวิสัย ซึ่งไม่อาจ
หลีกเลี่ยงได้แล้ว

1.7 ตำรวจและประชาชนเสมือนบุคคลเดียวกัน

1.8 ตำรวจเป็นตัวแทนของกฎหมาย

1.9 สังคมที่ปลอดจากอาชญากรรมและความยุ่งเหยิง ย่อม
เป็นสิ่งที่ทดสอบประสิทธิภาพในการทำงานของตำรวจ

2. ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Theory of
Crime Control Through Environmental Design – CED) หรือเรียกย่อ
ว่า ค.อ.ส.

ทฤษฎี ค.อ.ส. มีลักษณะเป็นแนวความคิดรวมระหว่างทฤษฎีบังคับ
ใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นแนวความคิดริเริ่ม และทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งเป็นแนว
ความคิดแย้ง ทฤษฎีค.อ.ส. เสนอว่า แนวทฤษฎีทั้งสองต่างมีคุณประโยชน์ทั้ง
ทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ แต่ในสถานการณ์และสภาพพื้นที่ที่ต่างกัน จึง
สมควรที่จะนำกรอบทฤษฎีและมาตรการภายใต้แนวทฤษฎีทั้งสองนี้มา
ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลกัน แทนที่จะหักล้างหรือโจมตีซึ่งกันและ
กัน นอกจากทฤษฎี ค.อ.ส. จะมุ่งประสานแนวทางทฤษฎีทั้งสองแล้ว ยังมุ่ง
พัฒนาบททฤษฎีสำหรับอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมอาชญากร
ซึ่งเป็นความพยายามที่จะเชื่อมโยงอาชญาวิทยาเข้ากับพฤติกรรมศาสตร์
ทั่วไป โดยทฤษฎี ค.อ.ส. ได้นำเสนอข้อกำหนดเบื้องต้น ไว้ดังนี้ (ศิริพร ลือ
วิลาสกุล. 2545: 25)

2.1 หลักทฤษฎี ค.อ.ส. มุ่งที่การลดช่องโอกาสสำหรับ
การประกอบอาชญากรรมในสภาพแวดล้อม แต่ไม่ได้ละเลยความสำคัญของ
ตัวบุคคล ซึ่งมีแนวโน้มหรือสำนึกที่จะละเมิดกฎหมาย

2.2 หลักทฤษฎี ค.อ.ส. มีความพอเพียงในการควบคุม อาชญากรรม ประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน อยู่ในขอบเขตเหมาะสมหรือ ยอมรับได้

2.3 หลักทฤษฎี ค.อ.ส. มีคุณค่าทางปฏิบัติ (Pragmatic utilities) ในระดับสูง รวมทั้งส่งเสริมหลักศีลธรรมและมนุษยธรรม

2.4 หลักทฤษฎี ค.อ.ส. มุ่งสนับสนุนการรวมตัวและสัมพันธ์ ระหว่างสุจริตชนในสังคม เพื่อให้เกิดแรงต้านทุจริตชนซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย ภายในกรอบของกฎหมาย

2.5 หลักทฤษฎี ค.อ.ส. คำว่า “กฎหมาย” หมายถึง กฎหมาย ซึ่งตราขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นส่วนรวม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยยันต์ สอนเสียม (2549: 120) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วม ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมกับตำรวจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 46-55 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีรายได้ ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท และประกอบอาชีพเกษตรกร การมีส่วนร่วม ในการป้องกันอาชญากรรมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการตรวจ สภาพพฤติกรรมของบุคคลในตำบลหรือหมู่บ้าน ด้านการศึกษาปัญหา อาชญากรรมในตำบลหรือหมู่บ้าน ด้านการค้นหาสาเหตุในการก่ออาชญากรรม ด้านการวางแผนป้องกันและปราบปรามในการก่ออาชญากรรม ด้านการ ปฏิบัติตามแผนป้องกันและปราบปรามในการก่ออาชญากรรมในตำบลหรือ หมู่บ้าน ในภาพรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

อรรถศาสตร์ พิลาคเน (2551 : 102-104) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกันตนเองและทรัพย์สินให้พ้นภัยอาชญากรรม และด้านการเข้าร่วมช่วยเหลือ สนับสนุนต่อกิจกรรมการป้องกันอาชญากรรม

พงศ์ศักดิ์ สุภาพร (2543: 70) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันอาชญากรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมเป็นอย่างดี โดยร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจท้องที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน จัดกิจกรรมหรือโครงการในการป้องกันอาชญากรรม ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อร่วมวางแผนและเสนอแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนและติดตามสอดส่องพฤติกรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และมีเขตที่อยู่อยู่ที่ตำบลประตูลำ

2. ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชน ในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$ S.D. = 0.322)

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$ S.D. = 0.393) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านเข้าร่วมการประชุมเพื่อวางแผนในการป้องกันอาชญากรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$ S.D. = 0.655) เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ท่านร่วมตัดสินใจในการประชุมเพื่อหาแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$ S.D. = 0.638) และ ท่านนำเสนอปัญหาเกี่ยวกับอาชญากรรมในชุมชนที่เกิดขึ้นต่อที่ประชุม และท่านมักจะมีส่วนร่วมวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาอาชญากรรมในชุมชนเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$ S.D. = 0.649) เป็นอันดับที่สาม

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$ S.D. = 0.396) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านได้ช่วยเหลืออาหารหรือน้ำดื่ม เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เข้าเวรยาม หรือรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.44$ S.D. = 0.677) เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ท่านได้แนะนำให้สมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้านรู้จักป้องกันอาชญากรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$ S.D. = 0.639) และท่านช่วยเป็นหูเป็นตา สอดส่องดูแลความเรียบร้อยภายในชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$ S.D. = 0.641) เป็นอันดับที่สาม

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$ S.D. = 0.459) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.50$ S.D. = 0.644) เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ท่านมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันอาชญากรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$ S.D. = 0.630) และ ท่านเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอในการประชุมเพื่อสรุปผลการปฏิบัติงานในกิจกรรมโครงการเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมของชุมชน ซึ่งจัดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.34$ S.D. = 0.734) อันดับที่สาม

3. ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 390 คน จัดหมวดหมู่ของข้อเสนอแนะและจัดเรียงอันดับความถี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมตามลำดับความถี่ (f) คือ คนในชุมชนควรตระหนักถึงความสำคัญในการสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน (f=5) รองลงมา ควรปลูกฝังความมีจิตอาสาในการช่วยเหลือกันป้องกันอาชญากรรม (f=3) และความสามัคคีและความเสียสละ (f=2) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถนำสู่การอภิปรายได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ทั้งในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับชัยยงค์ สอนเสียม (2549: 120) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมกับตำรวจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 46-55 ปี จบการศึกษาชั้นสูงสุดระดับมัธยมศึกษา มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท และประกอบอาชีพเกษตรกรรม การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการตรวจสอบสภาพพฤติกรรมของบุคคลในตำบลหรือหมู่บ้าน ด้านการศึกษาปัญหาอาชญากรรมในตำบลหรือหมู่บ้าน ด้านการค้นหาสาเหตุในการก่ออาชญากรรม ด้านการวางแผนป้องกันและปราบปรามในการก่ออาชญากรรม ด้านการปฏิบัติตามแผนป้องกันและปราบปรามในการก่ออาชญากรรมในตำบลหรือหมู่บ้าน ในภาพรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ในด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีส่วนร่วมในเรื่อง ท่านได้ช่วยเหลืออาหารหรือน้ำดื่ม เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เข้าเวรยาม หรือรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ท่านได้แนะนำให้สมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้านรู้จักป้องกันอาชญากรรม และท่านช่วยเป็นหูเป็นตาสอดส่องดูแลความเรียบร้อยภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถศาสตร์ พิลาคเน (2551 : 102-104) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของกลุ่มกำนัน

ผู้ใหญ่บ้าน การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกันตนเองและทรัพย์สินให้พ้นภัยอาชญากรรม และด้านการเข้าร่วม ช่วยเหลือ สนับสนุนต่อกิจกรรมการป้องกันอาชญากรรม และสอดคล้องกับ พงศ์ศักดิ์ สุภาพร (2543: 70) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันอาชญากรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมเป็นอย่างดี โดยร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจท้องที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน จัดกิจกรรมหรือโครงการในการป้องกันอาชญากรรม ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อร่วมวางแผนและเสนอแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนและติดตามสอดส่องพฤติกรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถนำสู่ข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยทำให้ได้แนวทางการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในเขตชุมชนของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1) คนในชุมชนควรตระหนักถึงความสำคัญในการสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน

2) ควรปลูกฝังความมีจิตอาสาในการช่วยเหลือกันป้องกันอาชญากรรม

3) ความสามัคคีและความเสียสละของประชาชนในเขตชุมชนของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยามีส่วนสำคัญในการป้องกันอาชญากรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล พบว่า กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการประชุมเพื่อวางแผนในการป้องกันอาชญากรรม และเข้าร่วมการประชุมเพื่อสรุปผลการปฏิบัติงานในกิจกรรม/โครงการเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมของชุมชน ซึ่งจัดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสนอน้อยที่สุด ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยเพื่อหาแรงจูงใจในการเข้าร่วมการประชุมของประชาชนสำหรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
(2559). **ข้อมูลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน
2559. จาก: <http://www.ayutthaya.go.th>.
- ชัยยันต์ สอนเสียม. (2549). **การมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปราม
อาชญากรรมกับตำรวจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัด
มุกดาหาร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์
เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ประเสริฐ สุนทร. (2543). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน
ปราบปรามอาชญากรรม: ศึกษาเฉพาะกรณี กองบังคับการ
ตำรวจนครบาล 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขา
กระบวนการยุติธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงศ์ศักดิ์ สุภาพร. (2543). **การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการ
ป้องกันอาชญากรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีในกรุงเทพมหานคร**.
วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและ
งานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**.
พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ศิริพร ลือวิภาสกุล. (2545). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน
และปราบปรามอาชญากรรมในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจ
ภูธรอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันราชภัฏนครปฐม.

สถานีตำรวจภูธรพระนครศรีอยุธยา. (2559). รายงานคดีอาญาเปรียบเทียบ
ของสถานีตำรวจภูธรพระนครศรีอยุธยา. มปท.

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล. (2559). คำแถลงนโยบาย
ของคณะรัฐมนตรี. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2559.

จาก https://www.soc.go.th/bb_main31.htm.

อรรถศาสตร์ พิลาคณ. (2551). การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม
ของประชาชนในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

วันที่รับบทความ 15 ก.ค. 2561

วันแก้ไขบทความ 2 ส.ค. 2561

วันตอบรับบทความ 15 ส.ค. 2561

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน
นักเรียนระดับปฐมวัย ที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ตามแนวคิดชุมชน
แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

A Competency Development Model for Instructional
Management of Teachers Who Teach Kindergarteners by Using
Thai as a Second Language Based on Teaching Professional
Learning Community Concepts

กฤษณ์ภัตต์ พงษ์พานิช¹

Kunyapat Pongpanich

¹ นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ อีเมล: kunyapatcmu51@windowslive.com

Doctor of philosophy in research and development in education,
Faculty of Education, Chiang Mai University.

Email : kunyapatcmu51@windowslive.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู 2. เพื่อหาคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามี 2 กลุ่ม 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ เพื่อกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จำนวน 478 คน และ 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 3 คน และครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองจำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของนิยามขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนฯ 2) แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง 3) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อปรับปรุงร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง 4) แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบการพัฒนา

สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง วิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบเชิงสำรวจ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาการจำแนกและจัดกลุ่มจากผลการวิจัยพบว่า

1) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองมี 4 องค์ประกอบ คือ 1.หลักการพัฒนา 2.กระบวนการพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1:ร่วมสร้างความตระหนักและวางเป้าหมายร่วมกัน (Awareness) ขั้นตอนที่ 2:ร่วมเสริมสร้างความรู้คู่ทักษะ (Attend to knowledge and skill) ขั้นตอนที่ 3:ร่วมมือร่วมใจสู่ปฏิบัติจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Active Learning) ขั้นตอนที่ 4:ร่วมพัฒนาติดตามประเมินผล (Assessment and Reflection) 3. การประเมินผลลัพธ์ และ 4. การสะท้อนผลการพัฒนา

2) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนามีคุณภาพด้านความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้อง และการใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนา, นักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง, ตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

Abstract

This research aims to create and to examine the competency development model for instructional management of kindergarten teachers by using Thai as a second language based on teaching professional learning community concept. There were six kindergarten teachers participating in this research. Research instruments were a questionnaire on the experts' opinions towards the competency development model for instructional management of kindergarten teachers by using Thai as a second language the results of the competency development model for instructional management of kindergarten teaching students using Thai 3) the record of focus group interview aiming to improve the competency development model for instructional management of kindergartener teaching students using Thai as a second language by experts and 4) the evaluation form of the competency development model for instructional management of kindergartener teaching students using Thai as a second language. Means, standard deviation and the analysis of the contents were conducted. Also, the results were categorized and it demonstrated that

1) The competency development model for instructional management of kindergartener teaching students using Thai as a second language based on teaching professional learning community concept consisted of Models which are (Awareness) referring to the awareness of setting mutual goal,

(Attend to knowledge and skill) referring to mutual support to construct knowledge and skills, (Active Learning) referring to the will to provide learning experience to the students and (Assessment and Reflection) referring the process of mutual evaluation and reflection.

2) The model has met the four standards. The first standard is feasibility, appropriateness ,accuracy , utility. Therefore, the overall standard is in the highest level.

Keywords: Development model, Teaching Kindergartener Students Using Thai as a Second Language, Professional Learning Community

บทนำ

การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียน ในปัจจุบันกำลังนำวิกฤตและถือว่าเป็นวิกฤตของเด็กปฐมวัยเนื่องจากการประเมินสถานการณ์และทดสอบพัฒนาการโดยการคัดกรองเด็กปฐมวัย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546) โดยรวมมีแนวโน้มพัฒนาการล่าช้าในทุกด้าน สมองเด็กแรกเกิดไม่มีปัญหาแต่เมื่อถึงอายุ 6 ปี ระดับเชาวน์ปัญญาของเด็กไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลกเกือบร้อยละ 20 จากการสำรวจเด็กอายุ 0-3 ปีที่รับบริการจากสถานรับเลี้ยงเด็กพบว่า สถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ยังด้อยคุณภาพทั้งด้านการบริหารและการจัดการ ยังขาดคุณภาพในเรื่องวิธีการเรียนรู้ของเด็ก จิตวิทยาและพัฒนาการของเด็กอย่างเป็นระบบ (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2560)

การส่งเสริมทักษะและพัฒนาการของนักเรียนปฐมวัยทั้ง 4 ด้านคือ ด้านสติปัญญา ด้านภาษา ด้านร่างกาย และด้านอารมณ์และสังคม โดยทางส่วนกลางสำนักงานวิชาการเล็งเห็นความสำคัญและได้จัดการพัฒนาครูปฐมวัย เรื่องการจัดประสบการณ์จัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการฯ ในเรื่องของการจัดทำแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ สื่อการสอน วัสดุผลและประเมินผล ฯลฯ แต่ยังมีครูปฐมวัยบางส่วนที่เข้ารับการอบรมแล้วไม่สามารถนำการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับนักเรียนได้ เนื่องจากโรงเรียนอยู่ในถิ่นทุรกันดาร พื้นที่สูง ชายขอบ และพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ฯลฯ สภาพบริบทของโรงเรียน ภาษาของนักเรียน ไม่สามารถใช้สอนและการสื่อสารยังไม่เข้าใจเนื่องจากเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ใช้ภาษาแม่ และใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยจึงไม่ได้ผลกับนักเรียนกลุ่มนี้เท่าที่ควรส่งผลต่อการประเมินพัฒนาการของนักเรียนทั้ง 4 ด้าน ส่งผลให้แนวโน้มผลการเรียนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนเหล่านี้

มีผลสัมฤทธิ์ต่ำหากยังไม่ได้รับการพัฒนาที่ตรงจุดเหมาะสมกับบริบทโรงเรียน และนักเรียน

ตามหลักของทฤษฎีพัฒนาการ (ถวิล ธาราโกชน์ และศรีณย์ ดำริสุข. 2548) เด็กจะสามารถเรียนรู้ภาษาที่สองและภาษาแม่ควบคู่กันผ่านการถ่ายโยงการเรียนรู้จากภาษาแม่ไปยังภาษาที่สอง จึงควรส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาให้กับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตั้งแต่ระดับปฐมวัย เพื่อช่วยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นไปอย่างราบรื่นและเตรียมความพร้อมให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี

การแก้ปัญหการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้สำหรับนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองและใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษาแม่ยังคงต้องศึกษา หาวิธีการ และแก้ปัญหายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในประเทศไทยยังมีโรงเรียนอีกจำนวนมากที่ต้องการแก้ปัญหการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ของนักเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กห่างไกล ชายขอบ ทุรกันดาร ชายแดนภาคใต้ ฯลฯ ผลการสอบระดับชาติ PISA (Program for International Students Assessment) ของเด็กไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2555) พบว่า ร้อยละ 74 อ่านภาษาไทยไม่รู้เรื่อง คือ อ่านแล้วตีความไม่ได้ วิเคราะห์ความหมายไม่ถูก ไม่สามารถใช้ภาษาให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิชาอื่น ๆ ได้ คุณภาพที่ตกต่ำสะท้อนไปสู่วิชาการและองค์ความรู้ที่นักเรียนมีอยู่ในระบบการศึกษาไทยจึงต่ำกว่ามาตรฐาน ระบบการถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งครูผู้สอนมีความรู้ต่ำกว่ามาตรฐาน และความด้อยคุณภาพของระบบสนับสนุนการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทท้องถิ่น สื่อการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียนและสภาพบริบทของโรงเรียน เป็นต้น เหล่านี้เป็นผลทำให้ผู้เรียนมีความรู้ต่ำกว่ามาตรฐาน ดังนั้นการเรียนรู้ทาง

ภาษาของเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัยจึงเป็นเรื่องสำคัญ ในการปูพื้นฐาน การฟัง พูด อ่าน เขียน อันเป็นเครื่องมือพัฒนาต่อยอดการคิดในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้งนี้พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบใดก็ตามสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนนั้นประสบผลตามเป้าหมายได้ ผู้มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนคือ ครูผู้สอน ต้องมีความเข้าใจ มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาสมรรถนะของตัวครูเองในด้านต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้ครูเกิดคุณภาพ และประสิทธิภาพนำมาสู่การบรรลุผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นของผู้เรียนตามไปด้วย (พศิน แดงจวงและคณะ. 2554)

การจะนำผู้เรียนก้าวไปสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพนั้น ต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานเป็นตัวช่วยขับเคลื่อนให้ผู้เรียนไปสู่มาตรฐาน หัวใจสำคัญคือ การพัฒนาสมรรถนะของครูด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ โดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร เพื่อนครู ครู ชุมชน ผู้ปกครอง ฯลฯ ที่เรียกว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู (Professional learning community : PLC) ปัจจุบันแต่ละประเทศมีการตื่นตัวเพื่อเปลี่ยนผ่านให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับ PLC ในประเทศไทยยังเป็นแนวคิดที่ยังไม่แพร่หลายดำเนินการเฉพาะกลุ่มโรงเรียนที่มุ่งปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้ PLC เพื่อพัฒนาวิชาชีพโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (วรลักษณ์ ชูกำเนิด. 2557) แนวคิดของ PLC ในบริบทของครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษา ที่สอง จะเป็นเอกลักษณ์สำคัญของความเป็น “องค์กร” หรือ “โรงเรียน” มีความหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองอย่างแท้จริง

การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง โดยการให้ความรู้ด้วยการ

บรรยาย หรือการฝึกอบรมที่จัดขึ้นเพียงครั้งคราว อาจไม่เพียงพอที่จะส่งเสริมให้การพัฒนา ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ (Costa and Garmston. 2002) การตระหนักถึงวิธีการพัฒนาที่ถูกต้องเหมาะสม โดยคำนึงถึงหลักการเรียนรู้และความต้องการของครูแต่ละคน แต่ละกลุ่ม และแต่ละวัย กระบวนการและกิจกรรมสำหรับการพัฒนานั้นต้องช่วยให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพทั้งด้านความรู้ และกลยุทธ์ การมุ่งใจ จากการการศึกษาค้นคว้าปัญหาที่นักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ที่มีปัญหาเรื่องการอ่านออกเขียนได้นั้น (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2550) ส่วนใหญ่จะเป็นการแก้ปัญหาที่นักเรียนในระดับประถมศึกษาขึ้นไป ซึ่งการสร้างรากฐานที่ดีด้านภาษาสำหรับนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ที่ดีที่สุดนั้นต้องแก้ปัญหาตั้งแต่ระดับปฐมวัยซึ่งเป็นวัยในการเรียนรู้พื้นฐานของภาษาเพื่อแปลความหมายจากภาษาที่สองเป็นภาษาไทย ครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนภาษาที่สองยังไม่มีรูปแบบการพัฒนาครูปฐมวัยที่เหมาะสม

ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งมีครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงมีความสนใจที่จะสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูปฐมวัยฯ ซึ่งจากการพัฒนาครั้งนี้ได้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาให้ครูปฐมวัยสามารถออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยตนเองโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีผู้อำนวยความสะดวก เพื่อนครู ฯลฯ ส่งเสริม สนับสนุน ร่วมแลกเปลี่ยน สะท้อนผลร่วมกัน และนำสิ่งที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับบริบทของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัยทั้ง 4 ด้านและมีความพร้อมในการเรียนระดับชั้นประถมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู
2. เพื่อหาคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

วิธีการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน จำนวน 1,712 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยมี 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงสำรวจเพื่อกำหนดตัวบ่งชี้ของการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งในการวิเคราะห์หองค์ประกอบ (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542) ได้เสนอแนะไว้ว่า ควรกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 5-10 หน่วย ต่อหนึ่งตัวแปร ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มี 52 ตัวแปร ดังนั้น

ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจึงอยู่ระหว่าง 260-520 หน่วย แต่เนื่องจากอัตราการตอบกลับที่จำนวนสูงสุดของแบบสอบถามจะมีประมาณ 80% ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จำนวนสูงสุดคือ 520 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบร่างรูปแบบฯ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอน นักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จากโรงเรียนในศูนย์พัฒนาเครือข่ายคุณภาพการศึกษา ต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน จำนวน 6 คน จาก 3 โรงเรียน คือ 1) โรงเรียนบ้านแม่ปุ่น 2) โรงเรียนบ้านแม่ละ และ 3) โรงเรียนบ้านห้วยเต๋อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

2) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

3) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อปรับปรุงร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

4) แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนฯ ดังนี้

กำหนดโครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

3.1 นำผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง โดยการเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงเรียนและครูปฐมวัยฯ (กลุ่มตัวอย่างระยะที่ 1) มาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยการจัดกลุ่มตัวแปรที่สอดคล้องและเหมาะสม ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบได้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนฯ 4 องค์ประกอบ 30 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) คุณลักษณะของครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง 2) สมรรถนะการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ 3) สมรรถนะ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 4) สมรรถนะการวัดผลและประเมินผลพัฒนาการของเด็กปฐมวัย (กุญช์ภัสส์ พงษ์พานิชย์. 2560) และศึกษาทฤษฎีและ แนวคิดเพื่อมาเป็นข้อมูลในการร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

3.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักการพัฒนา กระบวนการพัฒนา การประเมินผลลัพธ์และการสะท้อนผลการพัฒนา ได้แก่ แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู (PLC) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาบุคคลโดยใช้สมรรถนะเป็นฐาน หลักการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นมืออาชีพ หลักการพัฒนาแบบกัลยาณมิตร การพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SCL) การสะท้อนคิดรูปแบบการพัฒนา

สมรรถนะบุคลากร ทวิภาษากับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ การสอน T.P.R ด้านพัฒนาผู้เรียนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย แล้วทำการยกร่างรูปแบบฯ

3.3 จัดสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อร่างรูปแบบสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

3.4 นำร่างรูปแบบฯ ไปสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 ท่าน เกี่ยวกับคุณภาพของรูปแบบฯ ในมาตรฐาน 4 ได้แก่ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มาตรฐานด้านความเหมาะสม มาตรฐานด้านความถูกต้อง และมาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์

3.5 นำร่างรูปแบบฯ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนนักเรียนปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จำนวน 6 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มสุ่มใจ แล้วทำการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองและปรับแก้รูปแบบฯ จากผลการทดลองใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

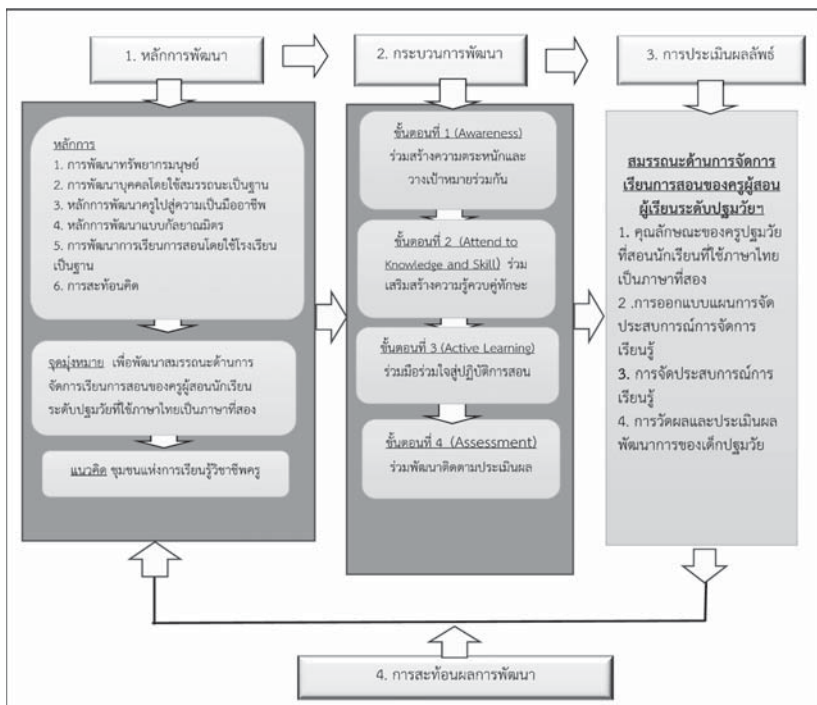
ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และการสะท้อนผลการใช้รูปแบบฯ ของผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนนักเรียนปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistic analysis) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินคุณภาพรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนฯ

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนฯประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการพัฒนา 2) กระบวนการพัฒนา 3) การประเมินผลลัพธ์และ 4) การสะท้อนผลการพัฒนา ได้ภาพจำลองดังนี้

รูปที่ 1 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

องค์ประกอบที่ 1 : หลักการพัฒนา เป็นเนื้อหาที่เป็นส่วนแนวทางในการดำเนินงานของผู้พัฒนา ประกอบด้วย

หลักการและเหตุผล ประกอบด้วย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาบุคคลโดยใช้สมรรถนะเป็นฐาน หลักการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นมืออาชีพ หลักการพัฒนาแบบกัลยาณมิตร การพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งเป็นหลักการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

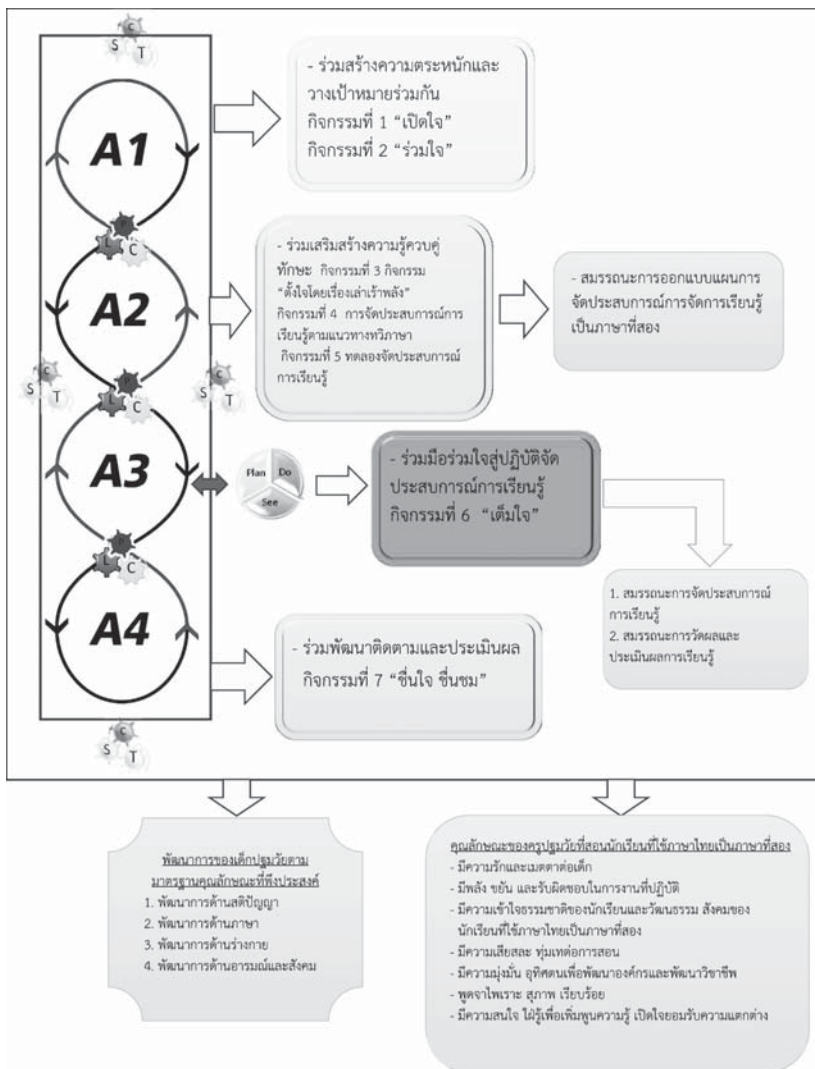
จุดมุ่งหมายของการพัฒนา เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูผู้สอนผู้เรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพครู

แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพครู (PLC) ที่ปรากฏในรูปแบบฯ ได้สังเคราะห์แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะอยู่ในทุกกระบวนการพัฒนา ประกอบด้วยดังนี้ วางวิสัยทัศน์/เป้าหมายร่วมที่มาร่วมแรงร่วมใจ, ภาวะผู้นำร่วม, การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ, ชุมชนกัลยาณมิตร, โครงสร้างสนับสนุนชุมชน

องค์ประกอบที่ 2 : กระบวนการพัฒนา เป็นขั้นตอนกระบวนการพัฒนา ที่กำหนด แนวคิด/หลักการ จุดมุ่งหมายการพัฒนา เนื้อหาสาระ กิจกรรม และการวัดและประเมินผล โดยมี ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูปฐมวัย ศึกษานิเทศก์ ฯลฯ ในการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาซึ่งมี 4 ขั้นตอน 7 กิจกรรม ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ร่วมสร้างความตระหนักและวางเป้าหมายร่วมกัน มี 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 กิจกรรม “เปิดใจ” กิจกรรมที่ 2 กิจกรรม “ร่วมใจ” ขั้นตอนที่ 2 ร่วมเสริมสร้างความรู้คู่คุณลักษณะ มี 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 3 กิจกรรม “ตั้งใจโดยเรื่องเล่าเราพลังกิจกรรม” ที่ 4 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวทาง ทวิภาษา กิจกรรมที่ 5

ทดลองจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ร่วมมือร่วมใจสู่ปฏิบัติจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มี 1 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 6 กิจกรรม “เต็มใจ” ขั้นตอนที่ 4 ร่วมพัฒนาติดตามและประเมินผล มี 1 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 7 “ชื่นใจ ชื่นชม”

จากแนวคิด ทฤษฎี หลักการพัฒนา และองค์ประกอบสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ของครูผู้สอนผู้เรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มีกระบวนการพัฒนาฯ ดังต่อไปนี้

รูปที่ 2 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

องค์ประกอบที่ 3 : การประเมินผลลัพธ์ คือ การประเมินผลลัพธ์ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยฯ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ 2) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การวัดผลและประเมินผลพัฒนาการของเด็กปฐมวัย 4) คุณลักษณะของครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

องค์ประกอบที่ 4 : การสะท้อนผลการพัฒนา เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยฯ ดำเนินการดังนี้

1) การให้ผลสะท้อนเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยฯ ว่าเป็นอย่างไรในแต่ละสมรรถนะ

2) ให้ข้อมูลสะท้อนผลเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาว่า กระบวนการพัฒนาที่ใช้มีข้อบกพร่องอย่างไร จะแก้ไขข้อบกพร่องของกระบวนการอย่างไร มีทางเลือกอื่นหรือวิธีอื่นอีกหรือไม่อย่างไร

3) การให้ข้อมูลสะท้อนผลเกี่ยวกับหลักการพัฒนาว่าเป็นอย่างไรบ้าง มีลักษณะตามที่ควรจะเป็นแล้วหรือไม่ อย่างไร และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอะไรบ้าง

2. ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

การประเมินคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองฯ เป็นแบบประเมินคุณภาพรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ

ด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนฯ ตามมาตรฐาน 4 มาตรฐาน ได้แก่ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม และด้านการใช้ประโยชน์ ประเมินโดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 ท่าน แสดงดังรายละเอียดตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนฯ

ด้าน	ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบฯ		
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility)	4.47	0.14	มาก
2. มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Appropriateness)	4.50	0.14	มากที่สุด
3. มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Adequacy)	4.46	0.21	มาก
4. มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ (Utility)	4.74	0.06	มากที่สุด
รวม	4.54	0.06	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนฯ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ และมาตรฐานด้านความเหมาะสม ส่วนมาตรฐานด้านความเป็นไปได้ และ มาตรฐานความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1) ผลการสร้างได้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองฯ ประกอบไปด้วย 1) หลักการ 2) กระบวนการพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ร่วมสร้างความตระหนักและวางเป้าหมายร่วมกัน ขั้นตอนที่ 2

ร่วมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทักษะ ขั้นตอนที่ 3 ร่วมมือร่วมใจสู่ปฏิบัติจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 4 ร่วมพัฒนาติดตามและประเมินผล
3) การประเมินผลลัพธ์ และ 4) การสะท้อนผลการพัฒนา

โดยลักษณะสำคัญของรูปแบบพัฒนาสมรรถนะครูการจัดการเรียน
การสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง
คือ การร่วมมือในการพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง
วิชาชีพ (PLC) โดยสร้างร่วมมือระหว่าง ผู้อำนวยการโรงเรียน/หัวหน้าฝ่าย
วิชาการ เพื่อนครู ศึกษานิเทศก์ ร่วมพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอน
ของครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง โดยมีผู้บริหาร
โรงเรียนเป็นผู้อำนวยการความสะดวก สอดคล้องกับปัจจัยที่ส่งเสริมให้
กระบวนการดำเนินงานพัฒนาครูประสบความสำเร็จ คือ ความต้องการที่จะ
พัฒนาตนเองของครู การสนับสนุนจากผู้บริหาร ความเชี่ยวชาญของวิทยากร
และลักษณะของกิจกรรมการพัฒนาครู รวมทั้ง ความร่วมมือระหว่างครู
ผู้บริหาร และวิทยากร (สิรินภา กิจเกื้อกูล. 2553: 45-59) และสอดคล้องกับ
รูปแบบการพัฒนาครูผู้สอนการศึกษา ขั้นพื้นฐานสำหรับสถานศึกษานอกเขต
ชุมชนเมืองสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1 และ
2 ของ (สุชาติ ผู้มีทรัพย์. 2557) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาครูผู้สอน
การศึกษาขั้นพื้นฐานฯ มีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ 1) หลักการพัฒนา
2) วัตถุประสงค์และตัวชี้วัดการพัฒนา 3) สมรรถนะที่ต้องการพัฒนา
4) ระบบและกลไกการพัฒนา 5) ผลผลิตการพัฒนา 6) ประเมินผลการพัฒนา
และ 7) ข้อมูลป้อนกลับ และสอดคล้องกับ รูปแบบการจัดประสบการณ์ตาม
แนวคิดสมองเป็นฐานและการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งเสริมทักษะกระบวนการ
ทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยของ (กนิษฐา ทัทมอญ. 2559) ที่พบว่า
มีองค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Theory of Adult Learning) ที่ว่าการพัฒนาครูจะประสบผลสำเร็จได้ต้องคำนึงถึงความต้องการที่จะเรียนรู้โดยตรงด้วยตนเอง และต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต้องใช้วิธีการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ และในทำนองเดียวกันจะทดลองใช้ความรู้ที่ตนเองได้โดยองค์ประกอบที่ 1 ของรูปแบบฯ คือ หลักการพัฒนา เป็นเนื้อหาที่เป็นส่วนแนวทางในการดำเนินงานของผู้พัฒนา ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรมนุษย์ การพัฒนาสมรรถนะทฤษฎีทางการเรียนรู้และทฤษฎีทางสังคม จุดมุ่งหมายของการพัฒนา คือ เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้, สมรรถนะด้านการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้, สมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพครู PLC จะอยู่ในทุกกระบวนการพัฒนา องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ร่วมสร้างความตระหนักและวางเป้าหมายร่วมกันกับ (วัชรยา เล่าเรียนดี. 2552: 71) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการใช้ทฤษฎีแรงจูงใจในการช่วยเหลือว่า การใช้แรงจูงใจโดยการได้รับเกียรติหรือตำแหน่งที่มีอำนาจสภาพทางกายที่พึงปรารถนา เป็นการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น และยังสอดคล้องกับ (HerZberg (1988: อ้างถึงใน Glickman and other. 2001: 83-84) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแรงจูงใจที่มีความสำคัญในการติดตามช่วยเหลือ ซึ่งเป็นกุญแจที่สำคัญที่จะช่วยให้ปรับปรุงงานให้บรรลุความสำเร็จ ขั้นตอนที่ 2 ร่วมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่สอดคล้องกับแนวคิดของ (Steinaker and Bell. 1979) ที่ได้อธิบายแนวคิดของกระบวนการของประสบการณ์โดยเน้นที่ความเกี่ยวข้องของทุก ๆ ส่วนของบุคคลที่ได้เข้าไป

ร่วมในกิจกรรม ต่าง ๆ ดังนั้นเพื่อให้ประสบการณ์การเรียนรู้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ร่วมมือร่วมใจสู่ปฏิบัติจัดประสบการณ์การเรียนรู้สอดคล้องกับการศึกษาของ (สุรพงษ์ แสงสีมข. 2557) ที่พบว่าผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาศรรณะของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม พบว่า แนวทางการพัฒนาศรรณะของครู มี 2 ด้าน ได้แก่ กระบวนการพัฒนาศรรณะของครูและวิธีการพัฒนาศรรณะของครู ขั้นตอนที่ 4 ร่วมพัฒนาติดตามและประเมินผลองค์ประกอบที่ 3 และ องค์ประกอบที่ 4: การประเมินผลลัพธ์และการสะท้อนผลการพัฒนา เป็นการติดตามประเมินผลจากหลักการและกระบวนการพัฒนาศรรณะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูที่ประเมินโดยผู้อำนวยการโรงเรียน ครูประเมินตนเองและเพื่อนครูประเมิน จากผลการประเมินนำไปปรับปรุงพัฒนาศรรณะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนฯ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (กนิษฐา เชาววัฒนกุล. 2553) ที่พบว่า สิ่งที่ต้องเติมเต็มในระบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ได้แก่ 1) วิธีการติดตามดูแล และ 2) การประเมินงานวิจัยควบคู่กับการประเมินการสอน

2) คุณภาพของรูปแบบฯ ตามมาตรฐานด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม และด้านการใช้ประโยชน์ของรูปแบบฯ จากการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญที่พบว่าทุกมาตรฐานอยู่ในระดับมากที่สุด โดยที่ด้านความเหมาะสมและด้านการใช้ประโยชน์ มีอยู่ในระดับมีคุณภาพมากที่สุด ส่วนมาตรฐานด้านความเป็นไปได้และด้านความถูกต้องอยู่ในระดับมีคุณภาพมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยดำเนินการพัฒนารูปแบบฯ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาโดยเริ่มจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้องและมีการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้แล้วนำมาयर่างรูปแบบฯ มีการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่สามารถให้ข้อเสนอแนะนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงการทดลองใช้กับกลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียนและครูปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคการใช้รูปแบบฯ ตลอดจนการได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาและยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (วสันต์ ปานทอง, 2556: 193-205) พบว่ารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาาระดับประถมศึกษา มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1) ประโยชน์ต่อครูผู้สอนนักเรียนปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

1. ครูผู้สอนได้พัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนปฐมวัยที่จะทำให้นักเรียนเกิดพัฒนาการทุกสมรรถนะ
2. ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาโดยผ่านการใช้ทักษะสัมพันธ์กับผู้เชี่ยวชาญ ครูที่มีประสบการณ์ และเพื่อนครูด้วยกันซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จนสามารถพัฒนาตนเอง ร่วมพัฒนาเพื่อนร่วมวิชาชีพ และอยู่ร่วมกันในองค์กรอย่างมีความสุข

2) ประโยชน์ต่อหน่วยงานการศึกษา

1. หน่วยงานที่สนใจสามารถนำองค์ความรู้ในเรื่ององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง นำไปใช้พัฒนาสมรรถนะ เพื่อพัฒนาผู้เรียนระดับปฐมวัยให้มีความพร้อมที่จะเรียนต่อในระดับประถมศึกษา

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการศึกษา สามารถนำรูปแบบฯ พัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยที่สอนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ไปทดลองใช้เพื่อพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนระดับปฐมวัยที่ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

บรรณานุกรม

- กนิษฐา เขาวัววัฒนกุล และ วรงค์ศรี แสงบรรจง. (2551). การศึกษารูปแบบการนิเทศวิจัยในชั้นเรียนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาคณิตศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กนิษฐา ทัทมอญ. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดสมองเป็นฐานและการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย. ดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- กัญญภัสส์ พงษ์พานิชย์. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 13 (1) มกราคม-เมษายน 2561: 1-12.
- ถวิล ธาราโชนและศรีณย์ ดำริสุข. (2548). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อักษรพัฒนา.
- พศิน แดงจวง. (2554). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ดวงกมลพับลิชชิ่ง.
- วสันต์ ปานทอง. (2556). รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับประถมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.15 (พิเศษ): 193-205.
- วัชรา เล่าเรียนดี. (2553). การนิเทศการสอน. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วรลักษณ์ ชูกำเนิดพร้อมคณะ. (2557). บทความโรงเรียนแห่งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ. Academic Seviles Journal Prince of Songkla University Vol.25 N0.1, Jan-Mar 2014.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). สภาวะการณ์การศึกษาไทยในเวทีโลก พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาไทย-ท้องถิ่นสำหรับผู้เรียนที่ใช้ภาษาท้องถิ่นสื่อสารในชีวิตประจำวัน ระดับปฐมวัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สิรินภา กิจเกื้อกูล. (2553). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคูตามแนวปฏิรูป: ประสิทธิภาพจากวิทยานิพนธ์ พุทธศักราช 2543-2551. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุชาติ ผู้มีทรัพย์และคณะ. (2552). รูปแบบการพัฒนาคูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับสถานศึกษานอกเขตชุมชนเมืองสังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1 และ 2 วารสารศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2557.
- สุรพงษ์ แสงสีมูข. (2557). รูปแบบการพัฒนสมรรถนะของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ. (2553). โครงการวิจัยปฏิบัติการเรื่อง
“การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาท้องถิ่นแะภาษาไทย
เป็นสื่อ : กรณีการจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษาไทย-ภาษา
มลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้.
มหาวิทยาลัยมหิดล.

Glickman, C.D., Gordon, S.P., Ross-Gordon, J.M. (1995). **Supervision
and instruction: A developmental approach**. 3rd ed.
Massachusetts: Allyn and Bacon, Inc..

Costa and Garmston, Costa, Arthur L., and Robert J. Garmston.
(2002). **Cognitive Coaching**, Foundation Seminar Learning
Guide. 5th ed. Highlands Ranch, Co: Center for Cognitive
Coaching.

วันที่รับบทความ 18 ธ.ค. 2561
วันแก้ไขบทความ 14 ม.ค. 2562
วันที่ตอบรับบทความ 8 ก.พ. 2562

การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียน
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อเตรียมความพร้อมก่อน
เข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1

The Development of Thai Phonics Skill Exercises for
Demonstration School of Chiang Rai Rajabhat University's
Students to Prepare for the First Level of Primary Education
Entrance

ปฏิพันธ์ อุทยานกุล¹

Patipan Utayanugul

ยุพิน จันทรเรือง³

Yupin Junruang

สุกัญญา ขลิบเงิน²

Sukanya Klibngern

จารุณี อินทรกำแหง⁴

Jarunee Intarakumhang

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจําโปรแกรมวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อีเมล : yoo_patipan@hotmail.com

Assistant Professor Dr. at Thai Language and Thai Culture Program, Faculty
of Humanities Chiangrai Rajaphat University. Email : yoo_patipan@hotmail.com

²อาจารย์ ดร. ประจําโปรแกรมวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงราย

Lecturer Dr. at Thai Language and Thai Culture Program, Faculty of
Humanities Chiangrai Rajaphat University.

³รองศาสตราจารย์ประจําโปรแกรมวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Associate Professor at Thai Language and Thai Culture Program, Faculty of
Humanities Chiangrai Rajaphat.

⁴อาจารย์ ดร. ประจําโปรแกรมวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงราย

Lecturer at Thai Language and Thai Culture Program, Faculty of Humanities
Chiangrai Rajaphat University.

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลเชียงราย จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทย จำนวน 9 ชุด 2) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ 3) แบบประเมินความพึงพอใจการใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทย พบว่า

1. คะแนนจากการทดสอบระหว่างเรียน มีค่าเฉลี่ย 152.13 คิดเป็นร้อยละ 84.64 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย 16.75 คิดเป็นร้อยละ 83.75 แสดงว่า ชุดแบบฝึกเสริมทักษะ การอ่านสะกดคำภาษาไทยมีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ $84.64/83.75$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

2. ค่าเฉลี่ยคะแนนของผลสัมฤทธิ์ของชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.05 และ 16.75 ตามลำดับ และพบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การประเมินความพึงพอใจของครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายที่ใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.74

คำสำคัญ : การอ่านสะกดคำภาษาไทย, ทักษะการสะกดคำภาษาไทย, แบบฝึกเสริมทักษะ

Abstract

The research entitled “The Development of Thai Phonics Skill Exercises for Demonstration School of Chiang Rai Rajabhat University’s Students to Prepare for the First Level of Primary Education Entrance”. There were 20 participants selected from Kindergarten 3 students from Anuban Chiang Rai School. Research instruments were 1) 9 sets of Thai phonics skill exercises, 2) 20 items of pre-test and post-tests and 3) teacher’ satisfaction evaluation form towards the use of Thai phonics skill exercises. The results of the study were as follows:

1. The mean score of the test during learning was 152.13 (84.64%) The mean score of post-test was 16.75 (83.75%). The findings pointed out that the effectiveness of using Thai phonics skill exercises was (E1/E2), equaled 84.64/83.75, which was higher than a target criteria of 80/80.

2. The average scores of pre-test and post-test after using the Thai phonics skill exercises were 10.05 and 16.75 respectively. It was found that the post-test score was higher than the pre-test score and they were significantly different at the level of .05.

3. The satisfaction evaluation of teachers in Demonstration School of Chiang Rai Rajabhat University who have used the Thai phonics skill exercises was rated 4.74, which shows high satisfaction.

Keywords: Thai Phonics, Thai Phonics Skill, Exercises

บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย และเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจกรรมการทำงานและดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุขแล้วภาษาไทยยังเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ หาประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ กระทรวงศึกษาธิการ (2560: 1) ในขณะเดียวกันทักษะการอ่านนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนภาษาไทยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบาย การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยมุ่งเน้นให้อ่าน ออก อ่านคล่องเป็นสำคัญก่อน จึงจะไปสู่ทักษะการเขียนซึ่งเป็นทักษะที่ยากและซับซ้อนเพราะก่อนที่จะเริ่มพัฒนาการเขียนได้นั้นต้องมีทักษะการฟัง การพูด และการอ่านมาก่อน บันลือ พลฤกษ์วัน (2533: 14) ดังนั้นการอ่านจึงต้องพัฒนาเพื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้และให้ผู้เรียนใช้การอ่าน แสวงหาความรู้ เพื่อใช้ในการสื่อสารต่อไป

การจัดการศึกษาจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประชากรของประเทศให้มีความก้าวหน้าจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็งในทุกด้าน กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) โดยกำหนดจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สำหรับ

ใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตั้งแต่วัยเริ่มต้น และการจัดการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะระดับชั้นประถมศึกษา “ในปีการศึกษา 2558 เป็นปีลดตนักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้” และนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 ต้องอ่านออกเขียนได้ และมีมาตรการการประเมินผลที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านและการเขียนตามเกณฑ์มาตรฐาน

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาทุก ๆ ด้านและเหมาะสมอย่างยิ่งในการปูพื้นฐานการเรียนรู้ทุกเรื่องดังนั้นเด็กปฐมวัยควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยเฉพาะด้านภาษา ดังที่ นกนเตร ธรรมบวร (2549: 113) กล่าวว่า พัฒนาการทางภาษาในเด็กนั้นมีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นการนำเด็กเข้าสู่โลกใหม่ต่อไปและภาษาถือเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก การสอนอ่านภาษาไทยในระดับประถมศึกษาต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมการอ่านภาษาไทยก่อนขึ้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับ จินตนา ไบกาซูยี (2547: 20) กล่าวว่า ในแต่ละช่วงวัยต้องมีการปลูกฝังทักษะการอ่านในรูปแบบกระบวนการอ่านต่าง ๆ ประกอบด้วยทักษะการอ่านออก ทักษะการอ่านเป็น ทักษะการอ่านเก่งและทักษะการแสวงหาความรู้ กล่าวว่าสอดคล้องกับ ศิริอร อินทร์ตลาดชุม (2545: 11-13) กล่าวว่า การพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องปลูกฝังให้เกิดกับเด็กทุกคนตั้งแต่เล็ก โดยความร่วมมือจากทุกคนในครอบครัว โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนนิยรักการอ่านอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นทักษะการอ่านซึ่งส่งผลให้พัฒนาทักษะทางภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ

เช่นเดียวกับ กระทรวงศึกษาธิการ(2560: 1) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ อ่านคล่อง เขียนคล่อง ตั้งแต่วัยเริ่มต้นจะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น และใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนับเป็นการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนประการหนึ่ง และเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงของการศึกษาชาติต่อไป

ทักษะการอ่านเป็นทักษะทางภาษาที่ผู้เรียนต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ จึงจะสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบฝึกเป็นส่วนที่เพิ่มหรือเสริมจากบทเรียนใช้เป็นอุปกรณ์การสอน ให้เหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน จะช่วยให้ทราบพัฒนาการทางทักษะทั้งสี่ คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน ทำให้ครูสามารถเห็นข้อบกพร่องในการใช้ภาษาของนักเรียน ซึ่งจะได้หาทางแก้ไขได้ทันที เป็นการช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนแบบฝึกเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ทำขึ้นอย่างมีระบบ เป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนคือเป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนช่วยให้ครูทราบความก้าวหน้าหรือข้อบกพร่องของนักเรียนและช่วยให้ นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน ละเอียด คชวัฒน์ (2537: 43) และมีความสำคัญต่อการเรียน การสอนทุกวิชาเพราะเป็นแบบฝึกเป็นเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนที่ช่วยให้นักเรียนประสบ ผลสำเร็จในการเรียนด้วย ขนิษฐา แสงภักดี (2540: 10)

ด้วยความตระหนักดังกล่าว คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเสียงรายจึงร่วมมือกับโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านภาษาไทยได้คล่องและเป็นไปตามระดับชั้นที่รัฐบาลกำหนด โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะการอ่านแจกลูกสะกดคำภาษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนที่จะ

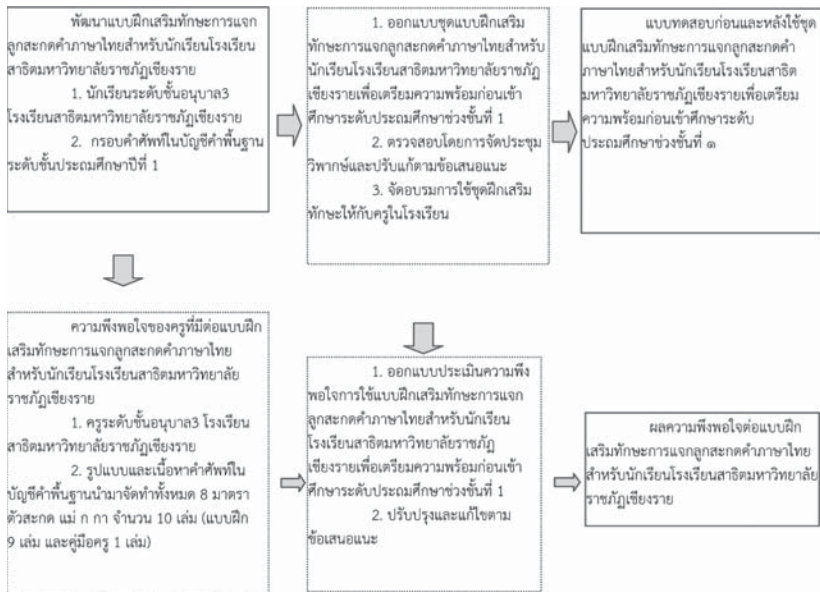
ขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายคณะกรรมการ
พัฒนานโยบายและพัฒนาการศึกษาที่มีความคาดหวังให้เด็กที่จบชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 1 ต้องอ่านออกเขียนได้ และต้องมีระบบการประเมินที่เป็น
รูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการแจกลูกสะกดคำภาษาไทย
สำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อแบบฝึกเสริมทักษะการ
แจกลูกสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงราย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่มุ่งพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการแจกลูกสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายโดยมีกรอบแนวคิด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายจำนวน 77 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (โดยผู้วิจัยได้มอบหมายให้โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เป็นผู้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง)

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหาในชุดฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทย เป็นเนื้อหาภาษาไทยในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ใช้ครอบคลุมคำศัพท์ในบัญชีคำพื้นฐาน อ้างตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเป็นหลัก ชุดฝึกเสริมทักษะภาษาไทยที่พัฒนาขึ้นเป็นการเสริมทักษะการอ่านแบบอ่านสะกดคำประกอบด้วยเอกสารทั้งหมด 9 เล่ม (โดยแบ่งเป็นหนังสือเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทย จำนวน 9 เล่ม ประกอบด้วย)

- 1) แบบฝึกชุดที่ 1 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย มาตรฐานตัวสะกดแม่ ก กา
- 2) แบบฝึกชุดที่ 2 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย มาตรฐานตัวสะกดแม่ กก
- 3) แบบฝึกชุดที่ 3 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย มาตรฐานตัวสะกดแม่ กบ
- 4) แบบฝึกชุดที่ 4 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย มาตรฐานตัวสะกดแม่ กด
- 5) แบบฝึกชุดที่ 5 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย มาตรฐานตัวสะกดแม่ กน
- 6) แบบฝึกชุดที่ 6 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย มาตรฐานตัวสะกดแม่ กม
- 7) แบบฝึกชุดที่ 7 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย มาตรฐานตัวสะกดแม่ เกย

8) แบบฝึกชุดที่ 8 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย มาตรา
ตัวสะกดแม่ เอว

9) แบบฝึกชุดที่ 9 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย มาตรา
ตัวสะกดแม่ กง

และคู่มือครู 1 เล่ม

ขอบเขตพื้นที่วิจัย

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ขอบเขตช่วงเวลาที่ยวิจัย

12 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 3 ชุด ดังนี้

1. ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับ
นักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อม
ก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1

2. แบบทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการ
อ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1

3. แบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อการใช้ชุดแบบฝึกเสริม
ทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วง
ชั้นที่ 1

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือทั้ง 3 ชุด มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและศึกษาบัญชีคำพื้นฐานที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปี พ.ศ. 2529-2531

1.2 เลือกคำศัพท์จากบัญชีคำพื้นฐาน จากจำนวน 270 คำ

1.3 ออกแบบและพัฒนาชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 1 โดยประกอบด้วยเอกสารทั้งหมด 10 เล่ม แบ่งเป็นหนังสือเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทย จำนวน 9 เล่ม ประกอบด้วย

แบบฝึกชุดที่ 1 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย
มาตราตัวสะกดแม่ ก กา

แบบฝึกชุดที่ 2 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย
มาตราตัวสะกดแม่ ก ก

แบบฝึกชุดที่ 3 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย
มาตราตัวสะกดแม่ กบ

แบบฝึกชุดที่ 4 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย
มาตราตัวสะกดแม่ กด

แบบฝึกชุดที่ 5 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย
มาตราตัวสะกดแม่ กน

แบบฝึกชุดที่ 6 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย
มาตราตัวสะกดแม่ กม

แบบฝึกชุดที่ 7 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย
มาตราตัวสะกดแม่ เกย

แบบฝึกชุดที่ 8 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย
มาตราตัวสะกดแม่ เกอว

แบบฝึกชุดที่ 9 แบบฝึกการอ่านสะกดคำภาษาไทย
มาตราตัวสะกดแม่ กง

(และคู่มือครู 1 เล่ม)

1.4 จัดประชุมวิพากษ์เนื้อหาและรูปแบบแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนครูจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายและโรงเรียนอนุบาลเชียงราย เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม ก่อนนำไปจัดอบรมการใช้ชุดฝึก

2. สร้างแบบทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 ตามลำดับดังนี้

2.1 ศึกษาวัตถุประสงค์และเนื้อหาของชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1

2.2 สร้างแบบทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1

2.3 การหาคุณภาพแบบทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะ โดยการนำแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยการให้แสดงความเห็นได้แก่ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง จากนั้นนำคำตอบผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) ดังนี้

มีความเห็น สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น + 1

มีความเห็น ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0

มีความเห็น ไม่สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น - 1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ ต้องเท่ากับ หรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงจะถือว่าแบบทดสอบดังกล่าวมีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

จากผลการให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญเมื่อนำมาหาค่าเฉลี่ยเป็นแบบทดสอบที่มีคุณภาพด้านความตรงหรือค่า IOC เท่ากับ +1 จึงสรุปได้ว่าแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญสามารถนำไปใช้ได้

3. สร้างแบบประเมินความพึงพอใจการใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อเป็นแนวทาง กำหนดทั้งข้อหลักและรายละเอียดของแบบสอบถาม

3.2 สร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ บุญชม ศรีสะอาด (2545: 162-163) มีเกณฑ์การให้คะแนนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

คะแนน 3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

คะแนนที่ได้รับจากการตอบแบบประเมินความพึงพอใจการใช้ชุดแบบฝึกนำมาเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละข้อ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.3 หากคุณภาพแบบประเมินความพึงพอใจการใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะ โดยการนำแบบประเมินความพึงพอใจการใช้ชุดแบบฝึกที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยจัดทำเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งในแต่ละระดับคะแนนมีความหมายดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง แบบประเมินความพึงพอใจมีเหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง แบบประเมินความพึงพอใจมีเหมาะสมมาก

คะแนน 3 หมายถึง แบบประเมินความพึงพอใจมีเหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง แบบประเมินความพึงพอใจมีเหมาะสมน้อย

คะแนน 1 หมายถึง แบบประเมินความพึงพอใจมีเหมาะสมน้อยที่สุด

คะแนนที่ได้รับจากการประเมินความเหมาะสมของแบบประเมินความพึงพอใจแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 สามารถแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์ค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

4.21 - 5.00 หมายถึง แบบสอบถามความพึงพอใจอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

3.41 - 4.20 หมายถึง แบบสอบถามความพึงพอใจอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

2.61 – 3.40 หมายถึง แบบสอบถามความพึงพอใจ
อยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง

1.81 - 2.60 หมายถึง แบบสอบถามความพึงพอใจ
อยู่ในระดับเหมาะสมน้อย

1.00 – 1.80 หมายถึง แบบสอบถามความพึงพอใจ
อยู่ในระดับเหมาะสมน้อยที่สุด

ทั้งนี้การกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม
จะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป
จึงถือว่า แบบประเมินความพึงพอใจการใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่าน
สะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1
ที่สร้างขึ้นมีความคุณภาพเหมาะสม ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติพื้นฐาน
ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่า S.D.

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการและเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน
ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

ออกแบบชุดฝึกเสริมทักษะภาษาไทย	เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา
1. ออกแบบชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษา ระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 2. ตรวจสอบโดยการจัดประชุมวิพากษ์ และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ 3. จัดอบรมการใช้ชุดฝึกเสริมทักษะให้กับครูในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย	1. ประเด็นในการเสวนากลุ่ม 2. แบบฝึกเสริมทักษะภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษา ระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 9 เล่ม

ขั้นตอนที่ 2

การทดลองและประเมินผล	เครื่องมือที่ใช้ทดลอง
1. ประเมินผลสัมฤทธิ์ก่อนการทดลองใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 2. ดำเนินการทดลองใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 3. ประเมินผลสัมฤทธิ์หลังการทดลองใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 4. ประเมินความพึงพอใจการใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 5. ปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ	1. แบบทดสอบก่อนและหลังใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 2. แบบประเมินความพึงพอใจการใช้รูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลจะวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอแบบพรรณนาความ ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทั้งก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกเสริมทักษะ แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเรียน

2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของครูที่มีต่อชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายจะใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่การหาค่าเฉลี่ย

สรุปผลการวิจัย

1. คะแนนจากการทดสอบระหว่างเรียน มีค่าเฉลี่ย 152.13 คิดเป็นร้อยละ 84.64 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย 16.75 คิดเป็นร้อยละ 83.75 แสดงว่า ชุดแบบฝึกเสริมทักษะ การอ่านสะกดคำภาษาไทย มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ $84.64/83.75$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

2. ค่าเฉลี่ยคะแนนของผลสัมฤทธิ์ของชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.05 และ 16.75 ตามลำดับ และพบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การประเมินความพึงพอใจของครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายที่ใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.74

อภิปรายผล

จากผลการใช้แบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. คะแนนจากการทดสอบระหว่างเรียน มีค่าเฉลี่ย 152.13 คิดเป็นร้อยละ 84.64 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย 16.75 คิดเป็นร้อยละ 83.75 แสดงว่า ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยมีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ $84.64/83.75$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ $80/80$ ที่ตั้งไว้ จากคะแนนระหว่างเรียนและคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทำให้ทราบว่าชุดแบบฝึกเสริมทักษะ การอ่านสะกดคำภาษาไทยสามารถนำมาใช้กับนักเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 ได้ เนื่องจากการเรียนการสอนภาษาไทยระดับอ่านออกเขียนได้ เป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเริ่มเรียนรู้ระบบการอ่าน การเขียน และการสะกดคำภาษาไทยที่ฟังพูดได้แล้ว ในการเรียนภาษาไทย ครูผู้สอนจำเป็นต้องรู้หลักการสอนภาษาไทยให้ถูกต้อง ซึ่งทัศนีย์ ศุภเมธี (2542: 1-3) ได้พูดถึงวิธีการสอนอ่านไว้ว่า การสอนอ่านสำหรับเด็กที่ยังไม่ได้เรียนหนังสือให้สามารถอ่านถ่ายทอด ความรู้สึกนึกคิด หรือคำพูดออกมาเป็นตัวหนังสือตั้งแต่เริ่มมีการสอนหนังสือไทย จนถึงปัจจุบันมีวิธีการสอนหลายวิธีที่ผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียน

ในขณะที่เดียวกันการอ่านการสะกดคำเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานของการนำเสียงพยัญชนะ ตัวต้น สระ วรรณยุกต์และเสียงตัวสะกด มาประสมเสียงกัน ทำให้ออกเสียงคำต่าง ๆ ที่มี ความหมายในภาษาไทยการอ่านและการสะกดคำ บางครั้งเรียกรวมกันว่า “การอ่าน สะกดคำ” เพราะในการสอนอ่านสะกดคำจะดำเนินการไปด้วยกันอย่างผสมผสานกลมกลืน เพื่อให้ นักเรียนได้หลักเกณฑ์ทางภาษาทั้งการอ่านและการเขียนไปพร้อมกัน การสอนอ่านสะกดคำเป็นเรื่องจำเป็นมากสำหรับผู้เริ่มเรียน ดังที่ กรมวิชาการ (2546: 133-138) หากครูไม่ได้สอนอ่านสะกดคำแก่นักเรียนในระยะเริ่มเรียนการอ่านนักเรียนจะขาดหลักเกณฑ์การประสมคำทำให้เมื่ออ่านหนังสือมากขึ้นจะสับสน อ่านหนังสือไม่ออกเขียนหนังสือผิด ซึ่งเป็นปัญหามากของเด็กนักเรียนไทยในปัจจุบันผลจากการอ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ ด้วย เพราะการอ่านเป็นเครื่องมือสำหรับการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การสอนอ่าน ครูควรเริ่มเมื่อนักเรียนอ่านเป็นคำไปได้สักระยะหนึ่งแล้ว ซึ่งในระยะเริ่มแรกนี้อาจจะอยู่ในช่วงปฐมวัยหรือก่อนประถมศึกษา เด็กนักเรียนอ่านโดยการจำรูปคำที่เป็นคำพื้นฐาน กล่าวคือเป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นคำใกล้ตัวเด็ก แต่เมื่อขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวนคำที่ต้องเรียนเพิ่มจำนวนมากขึ้น นักเรียนไม่สามารถจำรูปคำทั้งหมด การอ่านสะกดคำควรสอนในช่วงที่นักเรียนสามารถอ่านหนังสือได้ ประมาณช่วงชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-3 แต่ไม่ตายตัวว่าจะต้องถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หากนักเรียนอ่านได้แล้วการอ่านสะกดคำก็ไม่จำเป็นอีกต่อไป ครูจึงควรสังเกตการอ่านของนักเรียนด้วยว่าควรสอนอ่านสะกดคำมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการอ่านของนักเรียนแต่ละคนเป็นประการสำคัญ ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยให้กับนักเรียนได้ดีคือ ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำ

ภาษาไทย ซึ่ง ถวัลย์ มาสจรัส และคณะ (2546: 18) ได้กล่าวว่า แบบฝึกเสริมทักษะเป็นกิจกรรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม มีความหลากหลาย และปริมาณเพียงพอที่จะสามารถตรวจสอบและพัฒนาทักษะกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ สามารถนำนักเรียนสู่การสรุปความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของสาระการเรียนรู้ รวมทั้งทำให้นักเรียนสามารถตรวจสอบความเข้าใจในบทเรียนด้วยตนเองได้ เพราะชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนได้ ดังที่ ทศนีย์ แป้นสุข (2547: 52) ได้ให้ความเห็นว่า ภาษาไทยเป็นวิชาทักษะ คำว่า “ทักษะ” หมายถึง ความชำนาญ คล่องแคล่ว รวดเร็ว และถูกต้อง ทักษะจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทำซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญ ดังนั้นการสอนภาษาไทยเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสทำซ้ำฝึกซ้ำอยู่เสมอ จนเกิดความชำนาญ สามารถใช้ได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว

เครื่องมือสำคัญที่ใช้ฝึกทักษะให้ได้ผล คือ แบบฝึกจากความสำคัญของแบบฝึกนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ค้นคว้า เอกสารต่าง ๆ เพื่อนำมาสร้างชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยขึ้น จากนั้นจึงได้นำไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายพบว่า การใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ปราศรัย (2557) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านออกเสียงภาษาไทยมาตราแม่ก แม่กน แม่กด สำหรับนักเรียนชาวไทยภูเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านรักแผ่นดิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการในการอ่านออกเสียงภาษาไทยมาตราแม่ก แม่กน ฯลฯ สำหรับนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยเจาะจงขอบเขตจำกัดไว้ที่โรงเรียนบ้านรักแผ่นดิน มีจำนวน

นักเรียน 3 ห้องเรียน จำนวน 89 คน โดยได้จัดทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่าง คือ ใช้นักเรียนที่ผู้วิจัยเป็นครูประจำชั้น จำนวน 27 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบฝึกเสริมทักษะการอ่านออกเสียงภาษาไทยมาตราแมกก แมกน และแมกต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 12 ชุด แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการออกเสียงมาตราตัวสะกดแมกก แมกน และแมกต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 56 คำ ฯลฯ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีประสิทธิภาพของการอ่านออกเสียงภาษาไทย มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และ สนธิลักษณ์ วรรณชาติ (2559) ได้ทำการศึกษา การสร้างชุดฝึกทักษะการอ่านออกเสียงตัวสะกดตามมาตราแมกบ แมกน และแมกต สำหรับนักเรียนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสกอ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัย พบว่า ชุดฝึกทักษะการอ่านออกเสียงตัวสะกดตามมาตราแมกบ แมกน และแมกตที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน 88/88

2. ค่าเฉลี่ยคะแนนของผลสัมฤทธิ์ของชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ก่อนเรียนและหลังเรียนของชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.05 และ 16.75 ตามลำดับ และพบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลค่าเฉลี่ยคะแนนทำให้ทราบว่าชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทย เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนให้ดีขึ้นจึงส่งผลให้คะแนนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่ง ฉลาด สมพงษ์ (2547: 72) ได้กล่าวไว้ว่า แบบฝึกทักษะมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เป็นส่วนเพิ่มเติม หรือเสริมหนังสือเรียนช่วยลดภาระของ

ครูได้มาก ตลอดจนช่วยเสริมทักษะการใช้ภาษาให้ดีขึ้นและการให้นักเรียน
ทำแบบฝึกทักษะจะช่วยชี้จุดบกพร่องของนักเรียนได้ชัดเจน เพื่อที่ครูจะได้
แก้ไขปรับปรุงเฉพาะจุดอย่างทันทั่วทั้งที่ ดังนั้นในการสร้างแบบฝึกเสริมทักษะ
ควรมีแนวทางในการสร้างเพื่อให้แบบฝึกเสริมทักษะนั้นสมบูรณ์มากที่สุด

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2547: 2) กล่าวว่า การสร้างแบบฝึกเสริม
ทักษะควรประกอบไปด้วยคู่มือ การใช้แบบฝึก ชื่อชุดฝึก จุดประสงค์ คำสั่ง
ตัวอย่าง แบบฝึก ภาพประกอบ ข้อสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบ
ประเมินบันทึกผลการใช้ เพื่อให้ครูผู้สอนและนักเรียนสามารถใช้แบบฝึกได้
ด้วยตนเอง ในการใช้แบบฝึกเสริมทักษะผู้สอนควรมีหลักจิตวิทยาในการใช้
แบบฝึกกับนักเรียนเพราะจะทำให้เกิดการตอบสนองที่เหมาะสม ซึ่ง ทิศนา
แซมมณีและคณะ (2554: 51-52) เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยง
ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลจะมีการลองผิด
ลองถูก (trial and error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบรูปแบบ
การตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปแบบเดียว และจะพยายามใช้รูปแบบนั้น
เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ ได้แนะนำจิตวิทยาที่ควรนำมา
ใช้ในการสร้างแบบฝึก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสงค์ ราชณสุข
(2532) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาผลการทดลองใช้แบบฝึกเสริมทักษะ
การพูดภาษาไทยแก่เด็กนักเรียนชาวเขา พบว่า นักเรียนชาวเขาลงจาก
ได้รับการฝึกโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะการพูด แล้วมีผลสัมฤทธิ์ทางการออก
เสียงภาษาไทยสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
.01 นักเรียนชาวเขาที่ได้รับการฝึกโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะการพูด ซึ่ง
พิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการออกเสียงภาษา
ไทยของนักเรียนชาวเขาภายหลังการฝึกและพฤติกรรมการพูดนอกเวลาฝึก
รวมทั้งความคิดเห็นและความรู้สึกต่าง ๆ ของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกปรากฏ

ผลอยู่ในเกณฑ์ดี และศิริลักษณ์ สกุลวิทย์ (2541) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้แบบฝึกทักษะการออกเสียงและการเขียนคำที่สะกดด้วยแม่กด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านออกเสียงและการเขียนคำที่สะกดด้วยแม่กดระหว่างการทดสอบก่อนและหลังเรียนของนักเรียนแตกต่างกันในทางที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นอกจากนี้ กรกมล เหมทานนท์ (2541) ศึกษาเรื่องการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนวัดนางในจังหวัดอ่างทอง กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนวัดนางในจังหวัดอ่างทอง รวม 76 คน เป็นกลุ่มทดลอง 38 คน และกลุ่มควบคุม 38 คน พบว่าคะแนนหลังการฝึกสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และนักเรียนในกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. การประเมินความพึงพอใจของครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ใช้ชุดแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.74 ทำให้ทราบว่า ในการสร้างแบบฝึกเสริมนั้นหลักการสร้างแบบฝึกมีความสำคัญมาก ซึ่ง คาร์ณ ล้อมในเมือง (2548: 1) กล่าวถึงลักษณะและส่วนประกอบของแบบฝึกไว้ว่า ควรมีคู่มือการใช้แบบฝึกเป็นเอกสารสำคัญประกอบการใช้แบบฝึก ว่าใช้เพื่ออะไรและมีวิธีใช้อย่างไรเช่น ใช้เป็นงานฝึก ท้ายบทเรียนใช้เป็นการบ้าน หรือใช้สอนซ่อมเสริม

แบบฝึกเป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อการให้ผู้เรียนฝึกทักษะและเพื่อให้เกิดความรู้ ถาวร ถวัลย์ มาศจรัส (2550: 21) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของแบบฝึกทักษะไว้ว่าควรมีจุดประสงค์ที่เด่นชัดสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะตาม

สาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละสาระ และเนื้อหามีความถูกต้องตามเนื้อหา ใช้ภาษาเหมาะสมมีคำอธิบายและคำสิ่งที่ชัดเจนง่ายต่อการปฏิบัติซึ่งแบบฝึกที่ดี ควรเป็นแบบฝึกที่สั้น ๆ และเข้าใจง่าย มีความหลากหลายรูปแบบไม่น่าเบื่อ ควรให้นักเรียนมีโอกาสดูฝึกมากพอที่สำคัญต้องกระตุ้นให้เด็กอยากฝึกและสิ่งที่ฝึกควรเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และนงเยาว์ ศรีประดู่ (2546: 15) ได้กล่าวถึงแนวทางในการสร้างแบบฝึกที่ดีว่า “ควรสร้างแบบฝึกหลาย ๆ แบบ โดยคำนึงถึงเนื้อหา ความยากง่าย และระยะเวลาในการฝึกนอกจากนั้นแล้วต้องฝึกทักษะการอ่านออกเสียงก่อนการฝึกทักษะ การเขียน ควรมีการฝึกทักษะการอ่าน และทักษะการเขียนควบคู่กันไปและได้เสนอแนะแบบฝึกที่ดี เมื่อมีการสร้างแบบฝึกทักษะที่มีคุณภาพแล้วก็จะส่งผลให้นักเรียนที่ใช้แบบฝึกเสริมทักษะได้รับความรู้และความพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันไชย ไทยใหม่ (2539) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านสำหรับนักเรียนชาวเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าแบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชาวเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นี้ เป็นการใช้สื่อการสอนสำหรับใช้ในการฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนได้ผลในระดับที่น่าพอใจ และสุนทรลักษณ์ วรรณชาติ (2549) ได้ทำการศึกษา การสร้างชุดฝึกทักษะการอ่านออกเสียงตัวสะกดตามมาตราแม่กบ แม่กน และแม่กด สำหรับนักเรียนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสกอ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนทั้งหมดมีความพึงพอใจต่อชุดฝึกทักษะโดยคิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.41 ซึ่งแสดงว่านักเรียนมีความพึงพอใจในชุดฝึกทักษะนี้อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านในหัวข้ออื่นควบคู่กันไปด้วย
2. การสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยควรมีการนำคำพื้นฐานที่นักเรียนรู้จักในชีวิตประจำวันเพื่อให้นักเรียนอ่านได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

1. ควรมีการออกแบบและพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยให้มีความน่าสนใจอยู่เสมอ
2. ควรนำแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยเผยแพร่ให้แก่สถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนได้

บรรณานุกรม

- กรกมล เหมทานนท์. (2541). การใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการฟังอย่าง
มีวิจารณญาณของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชน
วัดนางใน จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต
(หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544. กรุงเทพฯ: ศุภสภา
ลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). การประเมินความสามารถด้านการอ่านออก
ของผู้เรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2560. กรุงเทพฯ:
สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน.
- กาญจนา ปราศรัย. (2557). การสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านออกเสียง
ภาษาไทยมาตราแม่กก แม่กน แม่กด สำหรับนักเรียนชาวไทย
ภูเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านรักแผ่นดิน สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. การค้นคว้าอิสระ
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การประถมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คำรณ ล้อมในเมือง. (2548). คู่มือการปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียนเล่ม 2/1.
กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- จินตนา ไบกาชุย. (2545). เทคนิคการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภา.

- ฉลาด สมพงษ์. (2547). การสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสายธารวิทยา อำเภอกัทรลักษ์
จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดกรมสามัญ ศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.
การศึกษา ค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ถวัลย์ มาศจรัส . (2546). นวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ: บริษัท 21
เซ็นจูรี จำกัด.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2550). นวัตกรรมการศึกษาชุด แบบฝึกหัด-แบบฝึกเสริม
ทักษะ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. (2542). พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา.
กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- ทัศนีย์ แป้นสุข. (2547). การพัฒนาการแต่งกลอนสุภาพโดยใช้กิจกรรม
การเรียนรู้แบบ STAD วิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.
รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตร
และการสอน). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นงเยาว์ ศรีประดู่. (2546). การพัฒนาแผนการเรียนรู้และแบบฝึกเสริม
ทักษะการเขียนกาพย์ยานี 11 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระ
การเรียนรู้ภาษาไทย ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่มเพื่อนช่วย
เพื่อน. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต
(หลักสูตรและการสอน). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นงเนตร ธรรมบวร. (2546). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ: สำนัก
พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บันลือ พุกกะวัน. (2532). มิติใหม่ในการสอนอ่าน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนา
พานิช.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสิน.
- ศิริลักษณ์ สุกุลวิทย์. (2541). แบบฝึกการออกเสียงและการเขียนคำที่สะกดด้วยแม่กด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง. เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริอร อินทร์ตลาดชุม. (2545). การสร้างนิสัยรักการอ่าน. วารสารวิชาการ. 5(11) พฤศจิกายน: 11–13.
- สุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2544). การสร้างแบบฝึก. ชัยนาท: ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย.
- สุนทรลักษณ์ วรรณชาติ. (2559). การสร้างชุดแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงตัวสะกดตามมาตราแม่กบ แม่กนและแม่กด สำหรับนักเรียนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ชั้นประแม่กนและแม่กด สำหรับนักเรียนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (ประถมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันที่รับบทความ 8 ก.ย. 2561
วันแก้ไขบทความ 20 ต.ค. 2561
วันที่ตอบรับบทความ 26 ต.ค. 2561

กฎหมายในการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว:

ศึกษากรณีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยว

Law for Tourism Management and Development:

A case study on establishing a Tourism Zone

ชัยศิลป์ อุตสาห์¹

Chaisilp Utsaha

บรรเจิด สิงคะเนติ²

Banjerd Singkaneti

¹ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อีเมล : chaisilp.u@gmail.com

Doctor of Laws Program, National Institute of Development Administration.

Email : chaisilp.u@gmail.com

² ศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อีเมล : banjerd.s@mida.ac.th

Professor Dr. at Laws Program, National Institute of Development Administration. Email : banjerd.s@mida.ac.th

บทคัดย่อ

การกำหนดให้มีเขตพัฒนาการท่องเที่ยว ถือเป็นรูปแบบการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศ ที่ค่อนข้างใหม่ทั้งนี้เพื่อต้องการให้การท่องเที่ยวพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน โดยการบัญญัติกฎหมายฉบับใหม่ขึ้นมาใช้บังคับโดยให้อำนาจรัฐในการกำหนดขอบเขตพื้นที่ กำหนดแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ กำหนดหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อบริหารจัดการ การจัดเก็บรายได้ กำหนดให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ กำหนดสิทธิประโยชน์และมาตรการจูงใจให้นักลงทุน ตลอดจนกำหนดมาตรการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว กำหนดสิทธิประโยชน์และมาตรการจูงใจนักลงทุนและผู้ประกอบการ ซึ่งการบริหารจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบนี้เป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่จะเพิ่มผลิตภัณธ์ทางการท่องเที่ยวใหม่เข้าสู่ตลาดการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในปัจจุบันการบริหารจัดการและกำกับดูแลการท่องเที่ยว ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ กระทำโดยหน่วยงานของรัฐคือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาผ่านกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่ใช้บังคับในพื้นที่ กฎกระทรวง และแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับต่าง ๆ ส่วนการกำกับดูแลแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ยังคงเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้ากระทรวงในการกำกับดูแลแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง จึงกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวแทบทั้งหมดกระทำผ่านกลไกบริหารจัดการโดยหน่วยงานของรัฐ ประชาชนหรือชุมชนหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีสิทธิเพียงแค่เสนอความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นและมีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวที่กำหนดโดยหน่วยงานของรัฐเท่านั้น ไม่ได้มีส่วนร่วมในโครงสร้างการบริหารลักษณะอื่นตามกฎหมาย

โดยแท้จริงแล้วการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นรูปแบบในการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียโดยร่วมกันพิจารณาคัดเลือกและนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่มาเป็นจุดขายประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งนั้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะช่วยให้การกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างชัดเจน หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องก็สามารถกำหนดแนวทางการให้การสนับสนุนได้อย่างรวดเร็วและตรงตามความต้องการภายในแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้การบริหารการท่องเที่ยวเป็นการบริหารแบบบูรณาการอย่างแท้จริงและสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ สามารถยกระดับการท่องเที่ยวของประเทศให้พ้นจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวราคาถูกกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมายและศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความหมาย องค์ประกอบเกณฑ์ในการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนสถานะทางกฎหมายของเขตพัฒนาการท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาถึงวิธีการ รูปแบบ และเงื่อนไขในการบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยว องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยวหลักและปัจจัยที่นำมาพิจารณาเพื่อกำหนดมาตรการที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการ นิติสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการใช้บังคับกฎหมายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยว
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการกำหนดและบริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยว
4. เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว

5. เพื่อเสนอแนวทางการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและให้เป็นกลไก ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของ ประเทศไทยในปัจจุบัน ยังไม่เป็นไปตามระบบสากล ไม่สามารถทำให้เขต พัฒนาการท่องเที่ยวเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประเภทใหม่ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เป็นแค่เพียงการบริหารจัดการให้แหล่ง ท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่มีการเชื่อมโยงกันมากขึ้นและให้หน่วยงานของรัฐ ต่าง ๆ ตระหนักถึงภารกิจใหม่คือภารกิจด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น ความ ไม่ชัดเจนในสิทธิและหน้าที่ของผู้มีส่วนได้เสียภายใต้กฎหมายในการบริหาร และพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยวยังเป็นประเด็นที่ไม่สามารถทำให้การ ขับเคลื่อนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวให้กลายเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางการ ท่องเที่ยวประเภทใหม่ที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งยังไม่สามารถ บรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ที่จะให้การบริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยวมีส่วนในการช่วยรักษา พื้นฟู แหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของผู้มี ส่วนได้เสียจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรบัญญัติไว้เป็นกฎหมายให้ชัดเจนตั้งแต่เริ่ม ต้นกระบวนการกำหนดเขตพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน ประชาชนและชุมชน ในเขตพื้นที่ดังกล่าวมีสิทธิตามกฎหมายเพียงเสนอความคิดเห็นเพื่อประกอบ การพิจารณาเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่การกำหนดและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว จะส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของบุคคลและชุมชนโดยตรง และอาจ กระทบสิทธิหรือเป็นการจำกัดสิทธิบางประการของบุคคลในเขตพื้นที่ดังกล่าว ทั้งนี้การบัญญัติกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลรัฐมีอำนาจกระทำ

ได้ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สาธารณะ (บรรเจิด สิงคะเนติ. 2558)

จึงอาจกล่าวได้ว่าการกำหนดเขตเขตพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้นเป็นการดำเนินการโดยภาครัฐลำพังฝ่ายเดียว ความคิดเห็นและความต้องการที่เกิดจากกระบวนการรับฟังนั้นอาจจะไม่ถูกนำมาพิจารณาก็ได้ จึงอาจนำไปสู่การไม่ยอมรับของชุมชนในเขตพื้นที่ที่ถูกประกาศเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวตลอดจนส่งผลต่อความร่วมมืออันดีจากภาคส่วนต่างๆ ได้ การดำเนินการที่ผ่านมาในการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวมักจะเป็นการกำหนดโดยอาศัยหลักภูมิศาสตร์หรือที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก แม้จะมีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้หลักแหล่งวัฒนธรรมหรือทรัพยากรเป็นหลักในการกำหนดบ้างก็ตามแต่ก็เป็นการกำหนดหรือแบ่งเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้าง ๆ ไม่สะท้อนหรือครอบคลุมทุกมิติ ส่วนการบริหารจัดการเป็นการบริหารโดยคณะกรรมการซึ่งประธานและกรรมการส่วนใหญ่เป็นข้าราชการประจำมีภารกิจหลักที่ไม่ใช่ด้านการท่องเที่ยว ดังนั้นการมอบหมายหรือเพิ่มภารกิจให้ข้าราชการประจำรับหน้าที่บริหารจัดการการท่องเที่ยวซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้หลักที่สำคัญของประเทศจึงเป็นภาระหนักเกินไปและยากจะสัมฤทธิ์ผล ขณะที่ภาคประชาชน ผู้ประกอบการในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมในการบริหารและพัฒนาเขตการท่องเที่ยว นอกจากนี้ รายได้หลักของการบริหารและพัฒนาเขตการท่องเที่ยวเป็นการสนับสนุนโดยใช้งบประมาณแผ่นดินเป็นหลักไม่มีแนวทางในการสร้างรายได้จากช่องทางอื่น อีกทั้งยังไม่มีกำหนดสิทธิพิเศษหรือมาตรการจูงใจให้กับนักลงทุนและนักท่องเที่ยว ดังนั้นการเดินทางมาท่องเที่ยวหรือมาดำเนินธุรกิจในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวจึงไม่มีความแตกต่างจากการเดินทางท่องเที่ยวหรือประกอบกิจการ นอกเขตพัฒนาการท่องเที่ยว

ในท้ายที่สุด ผู้ศึกษาได้มีข้อเสนอแนะว่า เห็นควรให้แก้ไขพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 โดยการเพิ่มสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายให้ชุมชนและผู้ประกอบการธุรกิจในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหนึ่งในคณะกรรมการบริหารและพัฒนาเขตการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การกำหนดแผนปฏิบัติการท่องเที่ยว การติดตามและประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้รูปแบบของการบริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตลอดจนควรมีการกำหนดบทลงโทษสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรที่ไม่ปฏิบัติตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การให้สิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจ การกำหนดให้มีมัคคุเทศก์ประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากนั้นแล้วยังเห็นควรไม่ให้ความซ้ำซ้อนของข้อกำหนดโดยให้มีการยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันบางฉบับ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการท่องเที่ยวรวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวและเพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: กฎหมาย, การท่องเที่ยว

Abstract

To establish a tourism zone is quite new for sustainable tourism management and development in Thailand. By enacted the new Act and gives the state authority to determine the extent of the area, establish a development plan and action plan, determine the agency or organization to authorize, revenue collection, local communities and local organizations must be involved in the management of the area, determine the incentives for investors. It also promotes and facilitates tourist travel and entrepreneurial activities in various forms which this type of tourism management is another strategy to add new tourism products into the tourism market. Currently, managing and supervising tourism such tourist, operators, are operated by state agencies, the Ministry of Tourism and Sports, through the applicable the Act, the Ministerial Regulation, and various tourism development plans. It is said that almost all tourism zone management is done through the management mechanism by the government agencies. People, communities, or local governments have only the right to offer their opinions to the agencies and to perform their duties in compliance with the Tourism Development Plan and the Tourism Action Plan setting by the State. Do not participate in any other legal administrative structure.

By the fact, establishing a tourism zone, it is a form of tourism management and development that emphasizes the promotion of stakeholder participation by jointly selecting and utilizing natural resources and cultural resources in the area to become a tourist selling point. These actions will help to define a tourism development plan and a clear tourism action plan. Relevant government agencies can quickly and accurately guide their travel needs. As a result, tourism management is truly integrated and consistent with the National Tourism Development Plan, upgrading in tourism from the cheap tourist destinations to become a sustainable tourist destination.

This study aims to:

1. To study the concept, legal theory and related sciences. meaning, elements, criteria in establishing a tourism zone and the legal status of the tourism zone.
2. To study the method, form and condition of administration and development of tourism zone, the organization responsible for managing the tourism zone. Principles and factors to be taken into account in order to determine the necessary measures for management, legal relationships between relevant government agencies and the law enforcement in the tourism zone.
3. To study the problems and obstacles in the establishing and management of tourism zones.

4. To find appropriate legal measures in tourism management and development.

5. To propose tourism management and development strategies by establishing the tourism zone to be more effective, with tourism zone as a mechanism to drive the tourism industry. This study reveals that the establishing of tourism zone in Thailand is differences with other countries in many ways. Tourism zone is still not a new product or tourism product that can attract tourists. It is only the way to manage the tourist attractions. The lack of clarity in the rights and duties of the stakeholders in managing the tourism zone are the main issues. And is not to achieve the objective of the National Tourism Policy Act 2008, to help maintain, restoration and in line with the National Tourism Development Plan. Therefore, the participation in management in the tourism zone of stakeholders is most important as it should be clearly stated in law from the process of establishing the area however, at present, people and communities have the legal right to offer their opinions only, although the designation of tourism development will have a direct impact on their livelihoods. Due to the delimitation of the tourism zone may affect the rights or restriction of certain rights of the person.

It can be said that the establishing a tourism zone is determined by the government alone. Because of the opinions

and requirements arising from the hearing process may not be taken into account. This may lead to the disapproval of the community in the area that has been declared a tourism zone, as well as the good cooperation from various sectors. Past performance in establishing a tourism zone is often determined by the geography or location of the tourist attraction. Although tourism development is defined by the use of cultural resources or resources but it is the definition or delimitation of tourism zone which does not reflect or cover all dimensions. The management is administered by the Board, most of the chairmen and directors are government officials who do not have a non-core tourism mission and assign or add this mission to the government officials to manage tourism alone, expected to be too heavy and difficult to accomplish while the tourism business community in the zone lacked concrete participation in the management and development of tourism. In addition, the main source of income for the administration and development of the tourism zone is the budget support, no way to generate revenue from other channels. Therefore, traveling or doing business in the tourism zone is no different from traveling or doing business outside the tourism zone.

In the end, I has suggested that the amendment of the National Tourism Policy Act BE 2551 (2008). It should be amended by increasing the legal rights and duties of the community and

tourism business operators in the tourism zone to become one of the tourism development and management committees, participating in the planning process of tourism development, tourism planning, tracking and evaluation. This is to ensure that all forms of tourism zone are truly participatory. There should be the sanctions and penalties for government agencies that do not follow the development plan, incentives for tourist and investors, determining the tour guides in the tourism zone. There should be no redundancy of the law, with the abolition of some current laws. This is to solve problems and promote tourism. It also adds value to tourism destinations and develops into sustainable tourism.

Keywords: Law, tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวยังคงเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเติบโตให้กับเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น การสร้างสรรค์สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวชนิดใหม่ให้มีความแตกต่างและโดดเด่นเพื่อให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งนี้เพื่อสร้างศักยภาพ การแข่งขันกับต่างประเทศ ซึ่งการสร้างสรรค์สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ทักษะในการจัดการขั้นสูง (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2557) การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการกำหนดให้มีเขตหรือพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเป็นการเฉพาะถือเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยทั่วไป เนื่องจากการกำหนดเขตพื้นที่เป็นการเฉพาะเรียกว่า “เขตพัฒนาการท่องเที่ยว” แล้ว เขตพื้นที่แห่งนั้นจะได้รับการบริหารจัดการที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไปโดยจะมีหน่วยงานหรือองค์กรทำหน้าที่บริหารจัดการเป็นการเฉพาะด้วยกฎหมายพิเศษที่ให้อำนาจหน่วยงานหรือองค์กรนั้นบริหารจัดการพื้นที่ ทั้งนี้อาจกำหนดให้ หน่วยงานของรัฐในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นและประชาชนหรือชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้วยก็ได้ทั้งนี้ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย การร่วมประชุมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน การติดตามแก้ไข การประเมินผล ตลอดจนการร่วมรับผลประโยชน์ นอกจากนี้มักจะมีการกำหนดสิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจให้ผู้ประกอบการในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวมีลักษณะพิเศษแตกต่างออกไป โดยเฉพาะการให้สิทธิชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการได้รับการคาดหวังว่าน่าจะส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึงมากกว่าโดย

ชุมชนท้องถิ่นเหล่านั้น ในขณะที่นักท่องเที่ยวเองก็จะได้รับการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองความปลอดภัยมากกว่าเนื่องจากชุมชนได้เข้ามาเป็นหูเป็นตาช่วยตลอดจนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และเข้าใจ เล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการบริหารการท่องเที่ยวโดยการกำหนดให้มีเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นแนวทางการบริหารการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้

ในส่วนของประเทศไทยปัจจุบันมีหน่วยงานที่มีอำนาจกำหนดและบริหารจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวคือ

1. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยอาศัยอำนาจของพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พ.ศ.2546 ซึ่งได้กำหนดพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว 6 แห่งทั่วประเทศ ประกอบด้วย พื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงจังหวัดตราด พื้นที่พิเศษเลยจังหวัดเลย พื้นที่พิเศษเมืองเก่าล้านช้างภูพาน พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทงจังหวัดสุพรรณบุรี พื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร พื้นที่พิเศษเมืองพัทยาและพื้นที่เชื่อมโยงจังหวัดชลบุรี ซึ่งการกำหนดเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวเป็นการกำหนดโดยยึดเอาทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมและรู้จักของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มาเป็นเกณฑ์สำคัญในการกำหนดเขตพื้นที่ หลังจากนั้นได้เข้าไปสนับสนุนส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการเขตพื้นที่ดังกล่าวอย่างถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้นโดยได้จัดตั้งหน่วยงานระดับสำนักงานขึ้นมาบริหารจัดการทุกเขตพื้นที่

2. สำนักงานพัฒนาพิงคนคร (องค์การมหาชน) โดยอาศัยอำนาจตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาพิงคนคร (องค์การ

มหาชน) พ.ศ. 2556 มีการกิจส่งเสริมและจัดให้มีการพัฒนาในรูปแบบพิเศษ เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนโดยมีพื้นที่ครอบคลุมจังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่เชื่อมโยงหรือต่อเนื่องกับจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน

3. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ภายใต้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2558 โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้มีเขตพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้น 8 เขตคือเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชุมพร เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ระนอง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดกระบี่ ตรัง พังงา ภูเก็ต สตูล เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ พะเยา ลำปาง ลำพูน เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ อุบลราชธานี เขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลกด้านวัฒนธรรม ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร ตาก พิชญโลก สุโขทัย เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครพนม เลย บึงกาฬ มุกดาหาร หนองคาย เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี อ่างทอง โดยการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวให้พิจารณาร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตพื้นที่ รวมทั้งให้รับฟังความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ เพื่อประกอบการพิจารณาด้วย ทั้งนี้

เพื่อประโยชน์ในการรักษา พื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว หรือการบริหารและ พัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ

4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มี อำนาจในการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นเดียวกันตามพระราชบัญญัติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยยังไม่ได้กำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นมาบริหารจัดการ แต่อย่างใด

เมื่อหลายหน่วยงานต่างมีอำนาจตามกฎหมายในการกำหนดเขต พัฒนาการท่องเที่ยว จึงย่อมส่งผลกระทบต่อการบริหารและพัฒนาเชิงพื้นที่ เนื่องจากเกิดปัญหาการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวที่ทับซ้อนกันในเชิง พื้นที่โดยเฉพาะระหว่างองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) กับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จึงเกิด การซ้ำซ้อนในการใช้บังคับกฎหมาย การใช้งบประมาณแผ่นดินและบุคลากร และทำให้การบริหารและพัฒนากการท่องเที่ยวไม่มีทิศทางที่แน่นอนร่วมกัน สร้างความสับสนให้กับชุมชน ผู้ประกอบการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวของประเทศไทยขาดความเป็นเอกภาพ

นอกจากนี้ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวที่กำหนดขึ้นโดยกระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬาซึ่งถือเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีเขตพื้นที่ขนาดใหญ่ มีอำนาจหน้าที่บริหารจัดการเขตพื้นที่ครอบคลุมทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬากลับมีการบริหารจัดการในรูปแบบ “คณะกรรมการ” ที่ประกอบไปด้วย หัวหน้าส่วนราชการและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเรียกว่า “คณะกรรมการ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ” โดยไม่ได้มีการกำหนดให้มีองค์กรนิติบุคคล หรือหน่วยงานใดมีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการบริหารจัดการเขตพัฒนาการ

ท่องเที่ยวและคณะกรรมการดังกล่าวก็ไม่ได้มีสถานะเป็นองค์กร นิติบุคคล แต่อย่างใด อีกทั้งพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2551 ไม่ได้บัญญัติให้อำนาจแต่คณะกรรมการดังกล่าวในการบริหารจัดการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมเพียงแคंबัญญัติกว้าง ๆ ให้ทุกหน่วยงานปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติเท่านั้น ดังนั้นในการบริหารจัดการเขตพัฒนาการท่องเที่ยว คณะกรรมการดังกล่าวจึงไม่มีอำนาจในการสั่งการอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตาม จากการพิจารณาจะเห็นว่าคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจเพียงการลงนามความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้พิจารณาเห็นชอบในกรอบความร่วมมือต่าง ๆ โดยไม่มีสภาพบังคับที่ชัดเจนซึ่งการกระทำดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จก็ต่อเมื่อหน่วยงานที่ได้ลงนามนั้นมีทรัพยากรบุคคลงบประมาณหรือเวลาที่เหลือจากการปฏิบัติตามภารกิจหลักของหน่วยงานตน ทั้งนี้เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและข้อกำหนดของหน่วยงานตนเป็นลำดับแรกอยู่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากมีบทลงโทษที่ชัดเจนหากฝ่าฝืนขณะที่การไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงความร่วมมือที่ได้ทำไว้กับคณะกรรมการดังกล่าวกฎหมายไม่ได้บัญญัติบทลงโทษหน่วยงานที่ฝ่าฝืนไว้แต่อย่างใด ดังนั้นแผนพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับต่างๆ จึงไม่อาจบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้โดยที่ผ่านมาแผนปฏิบัติการในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์มีจำนวนน้อยมาก

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมโดยตรงที่ไม่เต็มศักยภาพของประชาชน ชุมชน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจนำไปสู่การต่อต้านคัดค้านของประชาชน เช่น กรณีเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านาที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์โดยการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาให้มีเพียงจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน

ลำปาง และพะเยา เท่านั้นไม่ครอบคลุมจังหวัดแม่ฮ่องสอน แพร่ และน่าน ทำให้ประชาชนในพื้นที่จังหวัดน่านบางส่วนแสดงความคิดเห็นคัดค้าน ประกาศกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา จากประเด็นการดังกล่าวอาจก่อให้เกิดการเข้าใจผิดต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ในภายหลังได้ ดังนั้น การทับซ้อนเชิงพื้นที่ การบริหารจัดการภายใต้รูปแบบข้าราชการ การไม่มีบทลงโทษแก่หน่วยงานที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ตลอดจนการมีส่วนร่วมแค่การแสดงความคิดเห็นนั้นน่าจะเป็นอุปสรรคที่สำคัญจนอาจส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชาติได้จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาว่า รูปแบบของการกำหนดและบริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมายและศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความหมาย องค์ประกอบ เกณฑ์ในการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนสถานะทางกฎหมายของเขตพัฒนาการท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาถึงวิธีการ รูปแบบ และเงื่อนไขในการบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยวองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยวหลักและปัจจัยที่นำมาพิจารณาเพื่อกำหนดมาตรการที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการ นิติสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการใช้บังคับกฎหมายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยว
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการกำหนดและบริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยว
4. เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว

5. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารและพัฒนากองท่องเที่ยวโดยการกำหนดเขตพัฒนากองท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยให้เขตพัฒนากองเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมกองท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการศึกษาวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อทราบแนวคิด ทฤษฎี ต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารและพัฒนากองเที่ยว โดยการกำหนดให้มีเขตพัฒนากองเที่ยวของต่างประเทศและนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดและบริหารเขตพัฒนากองเที่ยวของประเทศไทย

ผลการศึกษาวิจัย

การมีถึง 4 หน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดเขตพัฒนากองเที่ยว ทั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) สำนักงานพัฒนาพิงคนคร (องค์การมหาชน) และกองท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงงบประมาณและบุคลากรโดยไม่จำเป็นและยังสร้างความสับสนให้กับหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณ นอกจากนี้ในการกำหนดเขตพัฒนากองเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาตามพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 และการกำหนดพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวโดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2546 และการกำหนดพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาพิงคนครตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาพิงคนคร (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2556 เป็นการกำหนดโดยหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังจากภาคเอกชนและท้องถิ่นอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาซึ่งเป็นการกำหนดเขตพื้นที่ให้เป็นเขตเพื่อการท่องเที่ยวโดยกฎหมายให้สิทธิประชาชนและชุมชนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดเขตพื้นที่ในระดับ “เสนอความคิดเห็น” เพื่อให้คณะกรรมการ “รับฟัง” เท่านั้นซึ่งถือเป็นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับต่ำที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. 2560) ซึ่งการรับฟังความคิดเห็นไม่ได้เป็นการผูกมัดให้คณะกรรมการ ต้องปฏิบัติตามหรือนำความคิดเห็นนั้นมากำหนดเป็นนโยบาย แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา พบว่าทุกประเทศโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีขั้นตอนการเข้ามาแสดงความคิดเห็นของประชาชน ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ต่อการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยว หากชุมชนหรือองค์กรใดไม่เห็นด้วยสามารถแสดงข้อคัดค้านเป็นหนังสือหรือช่องทางอื่นๆ หากชุมชนหรือองค์กรใดเห็นด้วยก็สามารถแสดงตนขอเข้าร่วมเป็นกรรมการ นอกจากนี้ชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่นมีสิทธิกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ของตนโดยให้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดและ จะได้รับการสนับสนุนด้านการเงินตลอดจนได้รับคำปรึกษาจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของการบริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน กฎหมายไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้ประกอบการในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการเพื่อบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยว

แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งที่ผลของการบริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อสิทธิในการดำรงชีวิตและอาจเป็นการจำกัดสิทธิในการอยู่อาศัยหรือประกอบอาชีพตลอดจนดำเนินธุรกิจของชุมชนในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งนั้นโดยตรงนอกจากนี้ เนื่องจากการบริหารจัดการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่มีการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการ คือคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้มากมายนัก ไม่มีอำนาจสั่งการเด็ดขาดไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนั้น ข้อตกลงต่าง ๆ ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้มีคำสั่งออกไปจึงเป็นเพียงข้อตกลงที่ให้หน่วยงานต่าง ๆ เห็นชอบเท่านั้น ซึ่งหากข้อตกลงดังกล่าวขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่ใช้บังคับโดยตรงกับหน่วยงานดังกล่าว หน่วยงานนั้นก็เลือกที่จะผิดข้อตกลงที่จะไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงกับคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กรณีเหตุการณ์เช่นนี้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติไม่สามารถลงโทษทางปกครองแก่หน่วยงานดังกล่าวได้ นอกจากนี้ ปัจจุบันคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติไม่ได้มีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลดังนั้น จึงไม่สามารถบริหารจัดการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่เนื่องจากไม่มีบุคลากรและงบประมาณที่จะสามารถบริหารจัดการด้วยคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติเอง ดังนั้นในปัจจุบันจึงต้องอาศัยบุคลากรและงบประมาณจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ดังนั้นการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวจึงไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่และเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ นอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้บัญญัติยกเว้นหรือให้อำนาจแก่คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ หรือคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวกระทำการแทนพนักงานเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ที่มีอำนาจกำกับ

ดูแลแหล่งท่องเที่ยวกรณีต้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวที่กำหนดขึ้น ดังนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ยังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเฉพาะของหน่วยงานของตนไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจการบังคับบัญชาของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติแต่อย่างใด นอกจากนี้ ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีข้อกำหนดให้สิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้ว การให้ประโยชน์และสิ่งจูงใจมีส่วนอย่างสำคัญในการเป็นกลไกให้การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จ เนื่องจากสิทธิประโยชน์และมาตรการจูงใจนี้จะเป็นปัจจัยหลักในการสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวและส่งเสริมให้นักลงทุนเข้ามาลงทุนด้านธุรกิจท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ดังกล่าวมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาการบริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของต่างประเทศพบว่า ประเทศฟิลิปปินส์ได้กำหนดมาตรการจูงใจที่เป็นตัวเงิน (FISCAL INCENTIVES) ซึ่งได้แก่การให้เงินอุดหนุนโดยตรง และมาตรการจูงใจที่ไม่เป็นตัวเงิน (NON-FISCAL INCENTIVES) ให้กับผู้ประกอบการในเขตวิสาหกิจท่องเที่ยว (Department of Tourism Philippines) เช่น การได้รับยกเว้นภาษีเงินได้เป็นเวลา 6 ปี กล่าวคือวิสาหกิจใหม่ที่เป็นการประกอบกิจการโดยอาศัยการลงทุนจากต่างประเทศ (Greenfield) หรือวิสาหกิจที่เป็นการลงทุนขยายกิจการที่มีอยู่เดิม (Brownfield) ที่ได้ดำเนินกิจการตามระยะเวลาที่กำหนดจะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้เป็นระยะเวลา 6 ปีนับจากวันเริ่มดำเนินกิจการ หากวิสาหกิจดังกล่าวขยายหรือปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ดีขึ้นให้แล้วเสร็จก่อนระยะเวลา 6 ปีแรกของการดำเนินกิจการอาจได้รับการขยายระยะเวลายกเว้นภาษีเงินได้อีก 6 ปี การขยายระยะเวลายกเว้นภาษีเงินได้จะต้องพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในการขยายระยะเวลาดังกล่าวหรือ

การปรับปรุงเกี่ยวกับการลงทุนให้ดีขึ้นตั้งแต่แรกด้วย แต่ไม่ว่ากรณีใดการขยายระยะเวลาต้องไม่เกิน 6 ปี วิสาหกิจเหล่านี้จะได้รับอนุญาตให้ยกยอดให้เป็นค่าลดหย่อนภาษีจากรายได้ก่อนหักรายจ่ายเป็นระยะเวลาถัดไปอีก 6 ปีติดต่อกันทันทีนับจากปีที่ขาดทุน นอกจากนี้วิสาหกิจที่อยู่ในเขตท่องเที่ยวที่มีโครงสร้างพื้นฐานหรือการพัฒนาอยู่แล้วตามท้องที่การเขตวิสาหกิจและโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวกำหนด (Brownfield) จะได้รับสิ่งจูงใจเพิ่มเติมจากวิสาหกิจใหม่ทั้งในเขตท่องเที่ยวที่มีการริเริ่มการพัฒนาหรือพัฒนาใหม่ตามท้องที่การเขตวิสาหกิจและโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวกำหนด (Greenfield) และเขตท่องเที่ยวที่มีโครงสร้างพื้นฐานหรือการพัฒนาอยู่แล้วตามท้องที่การเขตวิสาหกิจและโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวกำหนด (Brownfield) และวิสาหกิจในเขตท่องเที่ยวที่มีโครงสร้างพื้นฐานหรือการพัฒนาอยู่แล้วตามท้องที่การเขตวิสาหกิจและโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวกำหนด (Brownfield) มีสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากการยกเว้นภาษีเงินได้ที่ไม่สามารถขยายระยะเวลาได้ ถ้าได้ขยายหรือปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง การยกเว้นภาษีเงินได้ดังกล่าวจะต้องพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในการขยายระยะเวลาหรือการปรับปรุงให้ดีขึ้นเกี่ยวกับการลงทุน อย่างไรก็ตาม การขยายระยะเวลาต้องไม่เกิน 6 ปี นับจากเวลาที่มีการขยายหรือการปรับปรุงให้ดีขึ้นนั้นเสร็จสิ้นสมบูรณ์โดยมีเงื่อนไขว่า รายจ่ายเพื่อการลงทุนที่จะนำมายกเว้นภาษีเงินได้นั้นต้องเป็นการจ่ายเพื่อให้ได้มาหรือปรับปรุงสินทรัพย์ที่จำเป็นได้ เช่น อาคาร เครื่องจักรและอุปกรณ์เพื่อขยายอายุของสินทรัพย์หรือเพิ่มความสามารถหรือประสิทธิภาพของวิสาหกิจท่องเที่ยวที่ได้รับผลประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคตนอกจากนั้น ในกรณีที่มีการขยายระยะเวลาเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างที่มีอยู่หรือการก่อสร้างโครงสร้างใหม่ การขยายระยะเวลาดังกล่าวจะต้องพิจารณาจำนวนโครงสร้าง

ที่มีอยู่จำนวนมาก จำนวนห้องที่เพิ่มขึ้นหรือก่อสร้างจำนวนมากและกรณีที่สามารถปรับใช้ได้ การเปลี่ยนระดับโรงแรมจากสามดาวเป็นห้าดาว เป็นต้น นอกจากนี้ยังยกเว้นภาษีเงินลงทุนและเครื่องมือเครื่องจักรได้เต็มจำนวน และยังสามารถเครดิตภาษีเท่ากับภาษีเงินได้ภายในประเทศทั้งหมดที่จ่ายเพื่อสินค้าและบริการที่มาจากท้องถิ่นทั้งหมดทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งใช้โดยวิสาหกิจจดทะเบียน เพื่อให้บริการที่เกิดขึ้นจริงภายในเขตวิสาหกิจท่องเที่ยว รวมทั้งสามารถนำค่าใช้จ่ายในการปกป้องสิ่งแวดล้อมหรือกิจกรรมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมได้รับการลดหย่อนภาษีไม่เกินร้อยละ 50 ในส่วนการอนุญาตให้จ้างแรงงานชาวต่างชาติวิสาหกิจ จดทะเบียนท่องเที่ยวก็สามารถทำได้ ทั้งนี้เพื่อการบริหาร การกำกับดูแล การให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือทางเทคนิคในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมและภายใต้เงื่อนไขตามที่คณะกรรมการองค์การเขตวิสาหกิจและโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวกำหนด ทั้งนี้เพื่อป้องกัน และส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติที่เหมาะสมในวิสาหกิจ จดทะเบียน และเพื่ออำนวยความสะดวกของชาวต่างชาติและครอบครัว ตลอดจนให้ชาวพำนัในประเทศกับนักลงทุนพิเศษให้กับชาวต่างชาติที่ได้เข้ามาลงทุนมูลค่าไม่น้อยกว่า 200,000 เหรียญสหรัฐ ในส่วนการทำธุรกรรมเงินตราต่างประเทศนักลงทุนมีสิทธิในการส่งเงินกลับประเทศโดยให้มีกระบวนการชำระบัญชีการลงทุนทั้งหมดในสกุลเงินที่ลงทุนเป็นครั้งแรกและอัตราแลกเปลี่ยน ณ เวลาการส่งกลับประเทศและมีสิทธิในการส่งกำไรจากการลงทุนกลับต่างประเทศในสกุลเงินที่ลงทุนเป็นครั้งแรกและอัตราแลกเปลี่ยน ณ เวลาโอนเงิน มีสิทธิกู้เงินและสัญญาต่างประเทศ มีสิทธิในการส่ง ณ อัตราแลกเปลี่ยน ณ เวลาส่งเงินจำนวนดังกล่าวตามที่จำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับการจ่ายดอกเบี้ยและเงินต้นในเงินกู้ต่างประเทศและหนี้ต่างประเทศที่เกิดขึ้นจากสัญญาให้ความช่วยเหลือทางเทคโนโลยีไม่ต้องถูก

เรียกคืนการลงทุนยกเว้นในกรณีสงครามหรือความฉุกเฉินระดับชาติ ซึ่งบุคคลที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิได้รับค่าชดเชยและมีสิทธิส่งกลับคืนค่าชดเชยดังกล่าว มีสิทธิการเช่าที่ดินระยะยาวเป็นระยะเวลาไม่เกิน 50 ปี ซึ่งสามารถต่ออายุได้หนึ่งครั้งไม่เกิน 25 ปี สิทธิในที่ดินตามสัญญาการเช่าระยะยาวอาจขาย เปลี่ยนมือหรือโอนได้ ตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมายการเช่าของนักลงทุนจะเห็นได้ว่าประเทศฟิลิปปินส์ได้ให้สิทธิประโยชน์และมาตรการจูงใจนักลงทุนเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับประเทศมาเลเซีย กฎหมายก็ได้กำหนดสิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนเพื่อจูงใจให้เข้ามาลงทุนในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปของการลดหย่อนภาษีเงินได้โดยให้ชำระเพียงร้อยละ 30 ของรายได้สุทธิในแต่ละปี เป็นระยะเวลา 5 ปี และสามารถนำค่าใช้จ่ายด้านการลงทุนมาหักลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ร้อยละ 60 เป็นระยะเวลา 5 ปี และสามารถลดหย่อนภาษีกิจกรรมพิเศษ (Special Event Tax) กรณีเข้าร่วมงานแสดงสินค้าหรือกิจกรรมในต่างประเทศ ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นรัฐบาลกลางโดยองค์การการท่องเที่ยวจะให้เงินสนับสนุนให้เปล่าแก่องค์กรหรือชุมชนที่เสนอแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวและแผนดังกล่าวผ่านความเห็นชอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว นอกจากนี้ได้ให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการโรงแรมและที่พักให้สามารถยื่นกู้เงินกับธนาคารที่รัฐสนับสนุนด้วยเงินพิเศษและดอกเบี้ยต่ำ ได้รับการลดหย่อนภาษีที่ดินหากซื้อที่ดินหรือรวมที่ดินให้เป็นแปลงใหญ่เพื่อการบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการขนส่งนักท่องเที่ยวได้รับการยกเว้นไม่ต้องยื่นขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก ทางทะเลหรืออากาศยานต้องการเพิ่มตารางเดินรถหรือเรือโดยสารหรือเที่ยวบินเพียงแค่อ้างเป็นลายลักษณ์อักษรให้รัฐมนตรีได้รับทราบ ขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น คณะกรรมการบริหารเขตการท่องเที่ยวประจำเมืองร็อกบริดจ์ (Rockbridge County) มลรัฐ

เวอร์จินเนีย ได้กำหนดสิทธิประโยชน์และมาตรการจูงใจแก่นักลงทุนในเขตการท่องเที่ยว เช่น การยกเว้นภาษีใบประกอบธุรกิจสำหรับธุรกิจที่ได้รับอนุญาตว่าเป็นธุรกิจท่องเที่ยวในเขตการท่องเที่ยว ภาษีอสังหาริมทรัพย์ และได้กำหนดมาตรการลดหย่อนธุรกิจ ลดหย่อนค่าค่าขออนุญาตก่อสร้าง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นมาตรการจูงใจและผลักดันให้มีการลงทุนและพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกมิติ และให้ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว

บทสรุป

การกำหนดให้มีเขตพัฒนาการท่องเที่ยวโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและองค์การมหาชนเป็นการเพิ่มประเภทสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่เข้าไปสู่ตลาดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์และสิทธิพิเศษจากการเดินทางท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวก็จะได้รับประโยชน์และสิทธิพิเศษหลายประการทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมาตรการจูงใจที่กำหนดขึ้น ดังนั้นการกำหนดให้มีเขตพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้น ผู้ประกอบการเข้ามาประกอบธุรกิจมากขึ้น สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่มากขึ้น มีการจ้างงานมากขึ้น มียอดการใช้จ่ายหมุนเวียนมากขึ้น มียอดการค้าระหว่างธุรกิจมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ชุมชน และประชาชนมีเวทีในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร และการพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันมากยิ่งขึ้นดังเช่นในประเทศญี่ปุ่น (นิรมล กุลศรี

สมบัติ และคณะ. 2547) และจากการมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ยังเป็นการจุดประกายและกระตุ้นให้เกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรทางธรรมชาติ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เกิดความรู้สึกรักหวงแหนไว้ให้คงอยู่ตลอดไปและการได้รู้จักทักทายนักท่องเที่ยวก็เป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งมีผลต่อการปรับตัวในการดำรงชีวิต เปลี่ยนโลกทัศน์และเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ดังนั้นการบริหารจัดการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวที่ดีจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดจิตสำนึกและเกิดความตั้งใจที่ดี ในการปฏิบัติงานเนื่องจากมีกรอบพื้นที่และกรอบเวลาชัดเจนซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความร่วมมือกันแสวงหาหนทางที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ในแหล่งท่องเที่ยว เกิดความอยากมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทาง การท่องเที่ยวโดยไม่มีการบังคับด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นเนื่องจากมีรายได้จากการท่องเที่ยวเข้ามาสนับสนุนการดำรงชีวิต และยังเป็นการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาดท่องเที่ยวระดับชาติหรือระดับโลกได้ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้นการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการกำหนดให้มีเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงถือเป็นโอกาสใหม่ที่สำคัญของผู้บริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวของชาติ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

1. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ

1.1 เพิ่มอำนาจให้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ

มีอำนาจลงโทษทางปกครองแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่ไม่ปฏิบัติตามนโยบายด้านการท่องเที่ยวที่ได้ลงนามเห็นชอบไว้แล้ว และกำหนดให้มีบทกำหนดโทษทาง

ปกครอง หรือโทษทางอาญากรณีมีผู้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือมีพฤติกรรมขัดขวางไม่อำนวยความสะดวก หรือไม่มาให้ถ้อยคำแก่เจ้าหน้าที่ หรือกระทำการอื่นใดที่เป็นอุปสรรคต่อการกำหนดแผนงานหรือนโยบายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวหรือการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวหรือการบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยว

1.2 บัญญัติข้อกฎหมายว่าด้วยการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากการจะบริหารจัดการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอาจกระทบสิทธิเสรีภาพประชาชน เช่น การห้ามก่อสร้างใหม่หรือต่อเติมสิ่งปลูกสร้างเดิมก่อนได้รับอนุญาตในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือ ห้ามขุด เจาะ โถ่ ปรับหน้าดิน ตัดแต่งต้นไม้ ป่าไม้ จนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือห้ามประกอบอาชีพที่มีความเสี่ยงต่อสภาพลักษณะด้านลบของเขตพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อรักษาสภาพและคงเสน่ห์ของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละแห่งไว้

1.3 บัญญัติให้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติมีอำนาจกระทำการในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวถ้ามีกฎหมายฉบับใดกำหนดให้ผู้ดำเนินการหรือผู้กระทำในเรื่องใดต้องได้รับอนุมัติ หรืออนุญาต หรือแจ้งต่อหน่วยงานหรือต้องจดทะเบียน หรือต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมายนั้นเสียก่อน ให้อำนาจในการอนุมัติ การอนุญาต การให้ความเห็นชอบ การรับจดทะเบียน หรือรับแจ้งตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการทั้งนี้เพื่อให้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติมีสิทธิในการบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง

1.4 บัญญัติให้ประชาชนและชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตหรือพื้นที่ที่จะกำหนดเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวได้เข้ามามี

ส่วนร่วมในการ ในทุกขั้นตอนของการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยว และมีสิทธิรับหรือปฏิเสธการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งนั้น

1.5 บัญญัติให้มีการจัดตั้งสำนักงานบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยวให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาขอจัดตั้งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ มีสถานะเป็นนิติบุคคล มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่

1.6 บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือกรุงเทพมหานครหรือเมืองพัทยาซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเข้าร่วมเป็นกรรมการในการกำหนดนโยบายด้านการบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย

1.7 บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของตนเองร่วมกับภาคเอกชนในพื้นที่ และออกข้อบังคับท้องถิ่นเพื่อบริหารเขตพัฒนาการท่องเที่ยวและทรัพยากรในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวของตนเอง ทั้งนี้อาจกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นก็ได้ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญและนำทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นมาใช้เป็นประโยชน์เชิงการท่องเที่ยว โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาสนับสนุนและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนด้านงบประมาณและแผนงานหรือกลยุทธ์การตลอด

1.8 กำหนดให้มีมัคคุเทศก์ประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวโดยคัดเลือกจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือวัฒนธรรมในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวโดยอาจต้องพิจารณาปรับปรุง ลดหรือยกเลิกหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขการสอบเป็นมัคคุเทศก์บ้างเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้เป็นมัคคุเทศก์ได้รวดเร็วขึ้น เนื่องจากมัคคุเทศก์คือบุคคลสำคัญที่จะเพิ่มเสน่ห์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นถ้ามัคคุเทศก์เป็นคนท้องถิ่นมีความรู้

เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นมาของชุมชน ก็จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และอาจเดินทางมาท่องเที่ยวซ้ำ และกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความคุ้มครองนักท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันปัญหานักท่องเที่ยวถูกทำร้าย ข่มขืน ลักทรัพย์ ยังเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างทันท่วงที เนื่องจากกำลังเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ โดยการเข้ามาเป็น “เจ้าหน้าที่อาสา” ตรวจตระเวนรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว หรือช่วย “เป็นหูเป็นตา” แจ้งเบาะแสภายหลังเกิดเหตุ หรือระหว่างเกิดเหตุ หรือให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในรูปแบบต่าง ๆ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ที่สนับสนุน “รางวัล” และ “เบี้ยเลี้ยง”

2. กำหนดมาตรการและดำเนินวิธีการเพื่อส่งเสริมการบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยว

2.1 กำหนดสิทธิประโยชน์และมาตรการจูงใจ

ทั้งนี้เพื่อให้สิทธิประโยชน์กับผู้ประกอบธุรกิจในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขอันส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยว เช่น กำหนดสิทธิประโยชน์การลงทุนกรณีการก่อสร้างหรือปรับปรุงหรือขยายโรงแรม รีสอร์ท ทาวน์โฮม เติร์ทที่พิก ที่พักตากอากาศชายทะเล ร้านนวดสปา ร้านค้า ร้านอาหาร หรือสาธารณูปโภคอื่นที่ควรมีแต่รัฐบาลไม่ต้องการดำเนินการเองในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น

- 1) สิทธิที่จะได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีอากร
- 2) สิทธิในการทำธุรกรรมการเงิน
- 3) สิทธิในการนำคนต่างด้าวที่มีเชี่ยวชาญหรือชำนาญการ

เป็นพิเศษด้านการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ามาอยู่และอาศัยในราชอาณาจักรเพื่อเข้าไปพนักงานในกิจการ เป็นต้น

2.2 ยกเลิกการกำหนดเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวของ องค์การมหาชน

ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนา
พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) พ.ศ.2546 และ
พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาพิงคนคร (องค์การมหาชน)
พ.ศ. 2556 แล้วโอนภารกิจทั้งหมดมาอยู่ภายใต้การบริหารและพัฒนาโดย
“สำนักงานบริหารและพัฒนาเขตพัฒนาการท่องเที่ยว” ที่จะจัดตั้งขึ้นมาใหม่
เนื่องจากอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารเขตพัฒนาการ
ท่องเที่ยวขององค์การมหาชนกับกฎกระทรวงที่ออกโดยกระทรวงการท่องเที่ยว
และกีฬามีความซ้ำซ้อนกัน ทำให้เกิดการสิ้นเปลืองงบประมาณและการใช้
บุคลากรมากเกินไปจนความจำเป็น

2.3 ยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2550

เนื่องจากระเบียบฉบับนี้มีโครงสร้างของคณะกรรมการ
และภารกิจซ้ำซ้อนกับโครงสร้างคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่ง
ชาติตามพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551

2.4 ยกเลิกมาตรา 8 พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทย พ.ศ. 2522

เนื่องจากภารกิจของคณะกรรมการตรากฎหมายฉบับนี้
ด้านการอำนวยการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่
จัดทำนโยบายและกำหนดแผนการส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว
แห่งชาติให้สอดคล้องกับนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล
ซึ่งซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ
ตามพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551

บรรณานุกรม

- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2557). **แนวทางการปฏิบัติการท่องเที่ยวไทย**. วารสาร TAT Review (ตุลาคม-ธันวาคม 2557). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- นิรมล กุลศรีสมบัติ และคณะ. (2547). **กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชุมชนประเทศญี่ปุ่น**. Nishimura Y., ToshiHozenKeikaku. Rekishi Bunka Shizen o IkashitaMavhizukuri. Deahan Printing and Publishing.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2558). **หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). **หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance)**. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2560. จาก https://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=5&content_id=708.
- Department of Tourism Philippines. (2560). **RULES AND REGULATIONS TO IMPLEMENT REPUBLIC ACT NO.9593 ON THE DESIGNATION OF TOURISM ENTERPRISE ZONES, REGISTRATION OF TOURISM ENTERPRISES AND THE GRANT OF INCENTIVES THEREIN BOOK TWO TOURISM ENTERPRISE ZONES Rule II. Section 2**. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2560. จาก <http://www.tourism.gov.ph/Downloadable%20Files/RA%209593.pdf>.

Japan Tourism Agency. (2560). **Tourism Zone Development Act:**

What is a Tourism Zone?. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2560.

จาก <http://www.mlit.go.jp/kankocho/en/shisaku/kankochi/seibi.html>.

วันที่รับบทความ 30 ม.ค. 2562
วันแก้ไขบทความ 1 มี.ค. 2562
วันที่ตอบรับบทความ 1 เม.ย. 2562

วิธีวิทยาและองค์ความรู้เชิงวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ทศวรรษ 2540-2560*

The Methodology and Body of Cultural Knowledge in Thai Art
History During the 2000s to 2010s

เกษรา ศรีนาคา¹

Kessara Srinaka

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ความหลากหลายและความเปลี่ยนแปลงทางวิธีวิทยาและองค์ความรู้เชิงมนุษย์และวัฒนธรรมของวงการประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ตั้งแต่ทศวรรษ 2520 – 2550” ในโครงการวิจัยเรื่อง “วิธีวิทยาและองค์ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์และวัฒนธรรมจากผลงานของนักมนุษยศาสตร์ นักมานุษยวิทยา และนักรัฐศาสตร์ไทย” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.)

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ อีเมลล์ : kessara.snk@gmail.com

Lecturer at Department of history, Faculty of humanities and Social
Science, Thaksin University. Email : kessara.snk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงวิถีวิทยาและองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ในช่วงระยะเวลาทศวรรษ 2540-2560 จากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ไทยกระแสหลัก ทั้งในเชิงระเบียบวิธีวิทยาและมุมมองที่มีต่อวัฒนธรรมเป็นไปในลักษณะที่ค่อนข้างหยุดนิ่ง ตายตัว และเป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ องค์ความรู้ที่สร้างภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมที่เน้นคุณค่าและความสำคัญของความเป็นไทยผ่านเอกลักษณ์เฉพาะของงานศิลปะไทยในสมัยต่าง ๆ รวมทั้งการเน้นความสำคัญของพุทธศาสนา ลัทธิหินยาน นิกายเถรวาทในขณะเดียวกันกลุ่มนักประวัติศาสตร์ศิลปะทวนกระแสก็พยายามตั้งคำถามต่อระเบียบวิทยาของนักประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลัก และนำเสนอระเบียบวิธีวิทยาใหม่ ๆ มาใช้ในการศึกษางานศิลปะไทย ทำให้เกิดมิติใหม่ ๆ ในการมองวัฒนธรรมที่แตกต่างจากไปจากกลุ่มนักประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลัก

คำสำคัญ: องค์ความรู้, วิถีวิทยา, ประวัติศาสตร์ศิลปะ, ศิลปะไทย

Abstract

This paper aims to investigate the change of methodology and body of knowledge in Thai art history during the 2000s to 2010s. The study found that the body of knowledge on mainstream Thai art history, the methodology and the cultural framework of art are fixed and homogenous. In particular, the body of knowledge is created under the influence of the national ideology which emphasizes the value and importance of Thainess and Theravada Buddhism. Meanwhile, the critical art historians started to criticize and question the methodology of mainstream art historians. They also presented a new methodology for studying Thai art which leads to the new cultural framework to understand and make sense of it.

Keywords: Body of knowledge, Methodology, Art History, Thai Art

บทนำ

หากเปรียบเทียบกับความเปลี่ยนแปลงทางองค์ความรู้ทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ในเชิงองค์ความรู้และระเบียบวิธีวิทยาในรอบทศวรรษ 2540-2560 ค่อนข้างมีความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะระเบียบวิธีวิทยาเชิงสหวิทยา การศึกษาโพสต์โมเดิร์น (Postmodern) หรือ การศึกษาทางวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ในขณะที่เมื่อกล่าวถึงวงการประวัติศาสตร์ศิลปะ ระเบียบวิธีวิทยาที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคแรก ๆ (ก่อนหน้าทศวรรษ 2540) ส่วนใหญ่นำไปที่การศึกษาวิวัฒนาการของรูปแบบตัวงานศิลปะ โดยให้ความสำคัญกับการใช้หลักฐานลายลักษณ์อักษรเป็นหลักในการศึกษา และมีการจัดแบ่งพัฒนาการที่เน้นการรัฐ/อาณาจักรเป็นหลักสำคัญ ซึ่งองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทยเหล่านี้ได้ถูกสร้างขึ้นโดย

ชนชั้นนำมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นความรู้ทาง “ประวัติศาสตร์ศิลปะไทยกระแสหลัก” โดยระเบียบวิธีวิทยาต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษางานศิลปะไทยได้ถูกนำมาใช้ในการสร้างคำอธิบายงานศิลปะไทยภายใต้กรอบความคิดการครอบงำของอุดมการณ์ชาตินิยมแบบเชื้อชาตินิยม ที่เน้นให้ความสำคัญกับระบบคุณค่าความเป็นไทย โดยเฉพาะการเน้นอธิบายพัฒนาการของชาติที่มีความเจริญมาแต่โบราณกาลและการนับถือพุทธศาสนาลัทธิหินยาน นิกายเถรวาทและพุทธศาสนาเถรวาทหลังทศวรรษ 2540 จะมีการใช้วิธีวิทยาใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการศึกษางานศิลปะไทยอยู่บ้าง แต่กรอบความคิดที่ใช้ในการสร้างคำอธิบายงานศิลปะไทยที่เน้นคุณค่าความเป็นไทยยังคงได้รับการเน้นย้ำและสืบทอดเรื่อยมาผ่านงานเขียนของนักประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักและวิทยานิพนธ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ศิลปะ ของมหาวิทยาลัยศิลปากร อันเป็นสถาบันการศึกษาหลักของไทยที่มีส่วนช่วยเน้นย้ำและผลิตซ้ำองค์ความรู้ดังกล่าว

ในขณะเดียวกันนั้นก็ยังมียุคนักประวัติศาสตร์ศิลปะและปัญญาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำให้ความสนใจต่อการศึกษางานศิลปะไทยและตั้งคำถามต่อองค์ความรู้เดิมที่ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นนำและนักประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักในที่นี้ขอเรียกว่า “นักประวัติศาสตร์ศิลปะทวนกระแส” ซึ่งนักประวัติศาสตร์ศิลปะทวนกระแสนี้มีความรู้ดีกว่าความรู้ที่สร้างขึ้นภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจงานศิลปะไทยทั้งหมดได้ ดังนั้นนอกเหนือจากการตั้งคำถามต่อองค์ความรู้เดิมแล้ว นักประวัติศาสตร์ศิลปะทวนกระแสยังเข้าไปวิพากษ์วิจารณ์และนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ศิลปะโดยการนำระเบียบวิธีวิทยาต่าง ๆ และศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการศึกษา อาทิ ระเบียบวิทยาเชิงปริมาณนิรมาณวิทยา ซึ่งจะเริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ทศวรรษ 2530 ดังจะเห็นผ่านงานเขียนของพิริยะ ไกรฤกษ์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามงานเขียนของนักประวัติศาสตร์ศิลปะทวนกระแสจะเริ่มปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนและแพร่หลายมากขึ้นนับตั้งแต่ทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ บทความ งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่สำคัญต่าง ๆ ที่แม้ว่าจะไม่ได้มาจากสายสาขาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะโดยตรง แต่งานเขียนเหล่านี้ได้มีการใช้หลักฐานจากตัวงานศิลปะมาอธิบายภายใต้ระเบียบวิธีวิทยาจากศาสตร์อื่น ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น

ดังนั้นบทความชิ้นนี้จึงมีจุดมุ่งหมายในการสำรวจสถานภาพความเปลี่ยนแปลงของระเบียบวิธีวิทยาที่ใช้ในการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทยนับตั้งแต่ทศวรรษ 2540-2560 โดยศึกษาผ่านงานเขียนของกลุ่มนักประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักและวิทยานิพนธ์ที่สำคัญของสาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร รวมทั้งงานเขียนของ

กลุ่มประวัติศาสตร์ศิลปะทวารวดี และวิถียานพนธ์อื่นๆที่มีการนำวิธีวิทยาใหม่ ๆ มาใช้ในการศึกษาตัวงานศิลปะไทยจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่แตกต่างไปจากกลุ่มประวัติศาสตร์ศิลปะไทยกระแสหลัก (ดังจะกล่าวชัดเจนต่อไปข้างหน้า) และในบทความชิ้นนี้ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างแต่เพียงผลงานสำคัญของนักประวัติศาสตร์ศิลปะและปัญญาชนในแต่ละกลุ่มที่ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงเชิงระเบียบวิธีวิทยาและองค์ความรู้เชิงวัฒนธรรม ผ่านการศึกษาตัวงานศิลปะไทยในทศวรรษ 2540 เรื่อยมาจนถึง ทศวรรษ 2560

รากฐานองค์ความรู้และความสืบทอดเชิงวิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทย

รากฐานของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย อาจเริ่มได้ตั้งแต่ความสนใจต่อการศึกษางานศิลปะของกลุ่มชนชั้นนำ นับตั้งแต่การก่อตั้งสมาคมและหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โบราณคดีสโมสร ในรัชกาลที่ 5 การก่อตั้งกรมศิลปากรในรัชกาลที่ 6 ซึ่งต่อมาองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทยได้ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นนำ นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ศิลปะทั้งไทยและต่างประเทศ อาทิเช่น สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ยอร์ช เซเดย์ (George Coedes) และเอ.บี. กริสวอลด์ (A.B. Griswold), หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ ฯลฯ ซึ่งในเชิงของระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) ระยะแรกของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะจะมีส่วนสัมพันธ์กับการศึกษาทางโบราณคดีอย่างมาก งานศึกษาจึงเน้นไปที่การเชื่อมโยงโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่ทำการขุดค้นตามแต่ละสถานที่มาเชื่อมโยง และทำการวิเคราะห์เข้ากับข้อความที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทางลายลักษณ์อักษร อาทิ จารึก ตำนาน พระราชพงศาวดาร พงศาวดาร บันทึก คำให้การ ฯลฯ เพื่อมาอธิบายประวัติความเป็นมาของสถานที่ที่เป็นโบราณ

วัตถุ หรืออธิบายประวัติการสร้างของตัวโบราณวัตถุเอง รวมไปถึงการเป็นส่วนหนึ่งของการสืบสาวเรื่องราวความเป็นมาของชาติไทย ซึ่งผลงานที่ถือว่ามีความสำคัญและยังมีอิทธิพล และ/หรือ ได้รับการอ้างอิงมาจนถึงปัจจุบัน นั้น อาทิเช่น พระราชนิพนธ์เรื่อง เที้ยวเมืองพระร่วง (2450) ของพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธมกุฎราชกุมาร และงานศึกษาศิลปะของ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่อง ตำนานพุทธเจดีย์สยาม (2469) ซึ่งงานทั้งสองชิ้นนี้นับเป็นงานที่มีความสำคัญที่เป็นรากฐานขององค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะเค้าโครงการจัดแบ่งพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ศิลปะที่ใช้รัฐ/อาณาจักรเป็นเกณฑ์ ในการจัดแบ่งพัฒนาการงานศิลปะไทย ออกเป็น 7 สมัย ได้แก่ สมัยทวารวดี สมัยศรีวิชัย สมัยลพบุรี สมัยเชียงแสน สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ ความน่าสนใจคือการอธิบายรูปแบบงานศิลปะในแต่ละสมัยของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้มีความพยายามแสดงให้เห็นถึงความสืบเนื่องของรูปแบบทางศิลปะไทยที่มีมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่การรับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย (อันเป็นแหล่งอารยธรรมสำคัญของต้นกำเนิดพุทธศาสนา) และการนับถือพุทธศาสนา ลัทธิหินยาน นิกายเถรวาท รวมไปถึงการอธิบายความสืบเนื่องของการนับถือพุทธศาสนาของอาณาจักรหรือรัฐต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะการชี้ให้เห็นว่า ช่วงแรกเริ่มของการก่อตั้งรัฐหรือราชธานีได้มีการรับนับถือพุทธศาสนา ลัทธิหินยาน นิกายเถรวาท มาตั้งแต่แรกเริ่ม (สมเด็จฯ กรมยาดำรงราชานุภาพ. ม.ป.ป.) อันมีส่วนที่ทำให้เกิดภาพอุดมคติที่ว่าชนชาติที่อาศัยอยู่ในดินแดนไทยได้มีการนับถือพุทธศาสนา ลัทธิหินยาน นิกายเถรวาท มาตั้งแต่โบราณกาล

ยังมีระเบียบวิธีการศึกษาจากตะวันตกเข้ามาในช่วงระยะเวลาเดียวกัน อาทิ ยอร์ช เซเดย์ (George Coedes) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจารึก

(ของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ) และเอ.บี. กริสวอลด์ (A.B. Griswold) งานศึกษาทางประวัติศาสตร์ศิลปะทั้งสองได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณา รูปแบบของศิลปะ (Formal Analysis) เน้นศึกษารายละเอียดงานศิลปะและพยายามนำเสนอจุดเด่นและ/หรือเทคนิคของการสร้างงานศิลปะ มีพื้นฐาน การมองพัฒนาการงานศิลปะที่รับอิทธิพลมาจากสำนักฝรั่งเศสแห่งปลาย บูรพาทิศที่มองว่างานศิลปะมีวิวัฒนาการจากยุคแรกเริ่มไปสู่ความสมบูรณ์ แบบ และความเชื่อมโยงทางศิลปกรรม รวมไปถึงการศึกษาที่เน้นพิจารณาทาง สุนทรียศาสตร์ของตัวงานศิลปะที่ ศิลป์ พีระศรีนำมาใช้ในการศึกษางาน ประวัติศาสตร์ศิลปะไทยและยังถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนของ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในช่วงทศวรรษ 2480-2500 ซึ่งการเน้นวิเคราะห์ ทางสุนทรียศาสตร์ของศิลป์ พีระศรี น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิด สุนทรียศาสตร์แนวประเพณีนิยม (academic) ที่ให้ความสำคัญกับ “คุณสมบัติของสิ่งนั้นมีอยู่ในตัวมันเอง” ต่างเน้นในเรื่องคุณค่าและความงาม ของงานศิลปะ จะมองว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ความงามของงานศิลปะมีอยู่ในตัว ของมันเอง และแนวความคิดนี้จะพยายามพิจารณาหลักเกณฑ์ความงาม สากลในลักษณะของรูปธรรมที่เห็นได้ชัด เพื่อที่จะทำให้เราสามารถรับรู้และ ชื่นชมได้ ดังที่ศิลป์ พีระศรี ได้นำมาใช้ในการกล่าวยกย่องชื่นชมงานจิตรกรรม และประติมากรรมแบบจารีตของไทย โดยเฉพาะการศึกษาศิลปะสุโขทัย ว่า เป็นงานศิลปะคลาสสิกที่มีความงดงามเป็นเลิศ และแสดงให้เห็นถึงความ สามารถของศิลปินชั้นครูที่ถอดความเป็นตัวของตัวเองและลักษณะของ ชนชาติไทยไว้ในงานประติมากรรมและจิตรกรรมที่ตนเองสร้างสรรค์ขึ้นได้ อย่างงดงาม (เกษรา ศรีนาคา. 2558: 253-260)

การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น เมื่อ ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล ได้เข้ามาเป็นอาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยศิลปากร และ

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้มีการเปิดภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะในปี 2517 ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานหลักสูตรการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะใหม่ที่มีระเบียบวิธีการศึกษาที่ชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น คือ การใช้ตัวศิลปะโบราณสถานวัตถุเป็นหลักในการค้นคว้าวิจัยให้ความสำคัญแก่ที่มาทางด้านรูปแบบและวิวัฒนาการศิลปะ หรือ การศึกษาวิวัฒนาการของลวดลาย (Evolution of motive)¹ และ ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล ได้นำวิธีการดังกล่าวมาใช้ในการศึกษารูปแบบงานศิลปะในประเทศไทยทั้งหมดโดยงานเขียนที่สำคัญได้แก่ *ศิลปะในประเทศไทย* (2506) เป็นตำราของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่มีการตีพิมพ์หลายครั้งและเป็นฐานให้กับการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะเรื่อยมา ดังจะเห็นได้จาก งานเขียนของสันติ เล็กสุขุม (หนึ่งในลูกศิษย์ของ ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล) ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นปรมาจารย์ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยสุโขทัยและอยุธยา²

¹ ศาสตราจารย์ฟิลิปป์ สแตร์น (Philippe Stern) อดีตภัณฑารักษ์ใหญ่แห่งพิพิธภัณฑน์กิเมต์ (Guimet) กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ผู้ริเริ่มทฤษฎีการใช้วิวัฒนาการของลวดลายกำหนดอายุเวลาโบราณวัตถุสถาน ซึ่งท่านได้นำมาใช้ในการกำหนดอายุเวลาโบราณสถานวัตถุในศิลปะขอม จาม และอินเดีย ซึ่ง ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล รับมาจากคณะศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะที่โรงเรียนลูฟ (Ecole du Louvre) ประเทศฝรั่งเศส

² ดังเช่นผลงานที่สำคัญได้แก่ *ศิลปะเชียงแสน (ศิลปะล้านนา)* และ *ศิลปะสุโขทัย* (2534), *ศิลปะภาคเหนือ: ทริภุญชัย-ล้านนา* (2538, 2549), *ศิลปะสมัยสุโขทัย* (2540, 2549), *ศิลปะอยุธยา: งานช่างแห่งแผ่นดิน* (2542, 2544, 2550), *ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (ฉบับย่อ): การเริ่มต้นและการสืบเนื่องงานช่างในศาสนา* (2544, 2547, 2548, 2552), *ข้อมูลกับมุมมอง: ศิลปะรัตนโกสินทร์* (2548) โดยส่วนใหญ่งานของ สันติ เล็กสุขุม เน้นศึกษาพัฒนาการรูปแบบของงานศิลปะแต่ละสมัยที่พิจารณาจุดเริ่มต้น ความเจริญรุ่งเรือง และความเสื่อมของรูปแบบงานศิลปะ โดยเห็นว่ารูปแบบงานศิลปะแต่ละสมัยต่างมี “เอกลักษณ์เฉพาะ” เป็นของตัวเอง กล่าวคือ ในช่วงที่มีการรับอิทธิพลภายนอกเข้ามาผสมผสาน ถือเป็นยุคแรกเริ่มที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะ แต่เมื่อเวลาผ่านไปในช่วงความเจริญรุ่งเรือง ช่างในแต่ละสมัยต่างสร้างสรรค์งานศิลปะจนมี “เอกลักษณ์เฉพาะ” สะท้อนความเป็นตัวเองของรูปแบบงานศิลปะไทยในแต่ละสมัย

เช่นเดียวกับผลงานทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของ ศักดิ์ชัย สายสิงห์³ และ รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง⁴ นักประวัติศาสตร์ศิลปะทั้งสองเป็นผลผลิตที่ได้รับการศึกษามาจากมหาวิทยาลัยศิลปากรและเป็นลูกศิษย์ของสันติ เล็กสุขุม โดยนัยสำคัญของผลงานทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของทั้งสองส่วนใหญ่ ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ยังคงมีการนำเสนอและเน้นย้ำองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะตามที่นักประวัติศาสตร์ศิลปะก่อนหน้านี้ได้วางไว้ ทั้งในเชิงระเบียบวิธีวิทยาและทัศนะต่อมุมมองทางวัฒนธรรมผ่านงานศิลปะ

เมื่อพิจารณาถึงวิทยานิพนธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลผลิตมาจากสาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ก่อนทศวรรษ 2550

³ งานศึกษาของ ศักดิ์ชัย สายสิงห์ อาทิ ทวารวดี : ศิลปกรรมยุคแรกเริ่มในดินแดนไทย (2543) การศึกษาเชิงเปรียบเทียบศิลปกรรมสุโขทัยและล้านนา (2543) รายงานการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลจากการขุดค้นทางโบราณคดีร่วมกับข้อมูลด้านศิลปาจารึกและประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยสุโขทัย เพื่อการวิจัยหาประเด็นใหม่ทางวิชาการ (2545) ศิลปะล้านนา (2546) ศิลปะสุโขทัย : บทวิเคราะห์หลักฐานโบราณคดีจารึกและศิลปกรรม : รายงานการวิจัย (2547) ศิลปะเมืองเชียงใหม่ : วิเคราะห์งานศิลปกรรมร่วมสมัยกับหลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารทางประวัติศาสตร์ (2551) ศิลปกรรมทวารวดีอีสาน (2552) รายงานการวิจัยพระพุทธรูปในประเทศไทย : รูปแบบ พัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย (2553) พระพุทธรูปสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย (2554) พุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์ : พัฒนาการของงานช่างและแนวคิดที่ปรับเปลี่ยน (2556) โดยงานศึกษาส่วนใหญ่มีรูปแบบการศึกษาที่เป็นไปในลักษณะเดียวกับงานของ สันติ เล็กสุขุม ที่พยายามชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการ ความเปลี่ยนแปลงของงานศิลปะที่เริ่มต้นมาจากการรับอิทธิพลภายนอกเข้ามา จนสามารถปรับเปลี่ยนให้มีความเป็น “ลักษณะเฉพาะ” ทางรูปแบบงานศิลปะในสมัยนั้น ๆ ได้ โดยเฉพาะกล่าวถึงยุคกรุงเรืองทางศิลปะ อันถือได้ว่าเป็นรูปแบบทางศิลปะที่มีความงดงามสูงสุด

⁴ งานศึกษาของรุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง อาทิ ผลงานเรื่อง เรื่อง พระพุทธรูปประทับเหนือพนัสนิธิในศิลปะทวารวดี (2545) พุทธศิลป์ลังกา (2556) ประวัติ แนวความคิดและวิธีค้นคว้าวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (2551) งานเขียนที่น่าสนใจได้แก่ งานเรื่อง พุทธศิลป์ลังกา (2556) เป็นงานที่พยายามชี้ให้เห็นถึงความสืบเนื่องและความสัมพันธ์ของงานพุทธศิลป์ในศรีลังกาและในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงรัตนโกสินทร์ ทั้งทางด้านรูปแบบงานศิลปะ คติความเชื่อและด้วยทศมภิรทางพุทธศาสนา ดังเช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ด้านพระวินัย หลักคำสอน ฯลฯ อันมีส่วนที่ทำให้เห็นว่าประเทศไทยมีการรับนับถือพุทธศาสนาลัทธิหินยาน นิิกายเถรวาท มาอย่างยาวนาน

ประเด็นความสนใจของการศึกษางานประวัติศาสตร์ศิลปะไทยอยู่ที่งานศิลปะ ประเพณี รูปแบบงานศิลปกรรม โบราณสถาน วัด ประพุทธรูป ทั้งในงาน สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม โดยช่วงสมัยที่ให้ความสนใจมากที่สุดเป็นงานศิลปกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์และอยุธยาในภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่การศึกษารูปแบบงานศิลปะท้องถิ่นหรือภูมิภาคอื่น ๆ ยังคงมีค่อนข้างน้อย ที่ได้รับความสนใจมากที่สุดคือรูปแบบงานศิลปะในภาคเหนือ โดยเฉพาะที่เชียงใหม่ รวมไปถึงการให้ความสนใจรูปแบบกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มชาวมอญ ดังเช่นในงานเรื่อง *ศิลปกรรมของชาวมอญสมัยรัตนโกสินทร์ในภาคกลางของประเทศไทย* (2557) ของ สิริธรม์ ภินันท์รัชต์รงานเรื่อง *เจดีย์ศิลปะมอญและการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ชุมชนในจังหวัดปทุมธานี* (2557) ของ ณัฐิกา โชติวรรณ *การศึกษารูปแบบงานจิตรกรรมฝาผนังของกลุ่มชนลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี ในช่วงช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 -25* (2552) ของ กวิฏ ตั้งจรัสวงศ์ ฯลฯ ขณะที่ผลงานหลังทศวรรษ 2550 ความสนใจในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ศิลปะเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น กล่าวคือ ไม่ได้เน้นศึกษาแต่รูปแบบงานศิลปะประเพณี โบราณสถาน วัดต่าง ๆ แต่เริ่มให้ความสนใจรูปแบบงานศิลปกรรมร่วมสมัยใหม่ อาทิ *ความเชื่อและรูปแบบวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ* (2551) ของ โสภา เสนชัย รวมไปถึงการใช้ระเบียบวิธีการอื่น ๆ เข้ามาช่วยในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะ เช่น การศึกษาเชิงมานุษยวิทยา การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือ การวิเคราะห์ผ่านวรรณกรรม ดังเช่นในงานเรื่อง *ศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี : งานปูนปั้นปัจจุบันย้อนอดีต* (2557) ของดวงกมล บุญแก้วสุข งานเรื่อง *เวสสันดรชาดก : จิตรกรรมกับประวัติศาสตร์สังคมล้านนา* (2556) ของ ชาญคณิต อวารณ์ และการนำระเบียบวิธีการศึกษาใหม่ ๆ ที่เน้นคติความเชื่อ และความหมาย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประติมานิรมานวิทยา ดังเช่นใน

งานเรื่อง การวิเคราะห์การแสดงวิตรรกมุทราสองพระหัตถ์ของพระพุทธรูป
ในศิลปะทวารวดี (2544) ของ เชษฐ์ ดิงสัญลี เรื่อง พระพุทธรูปประทับ
เหนือพนัสนิธิในศิลปะทวารวดี (2545) ของ รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง เรื่อง
ประติมานวิทยาของพระพุทธรูปลีลาในศิลปะสุโขทัย (2549) ของ พรชัย
พฤติกุล เรื่อง รูปแบบและความเชื่อของงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับ
พระศรี-ลักษมีที่พบในประเทศไทยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (2550) ของ เนื่ออ่อน
ขวัญทองเขียว เป็นต้น

ในขณะที่งานศึกษาของเชษฐ์ ดิงสัญลีเป็นงานศึกษาที่แตกต่างไป
จากงานเขียนของนักประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักก่อนหน้านี้ที่เน้นศึกษา
พัฒนาการของรูปแบบงานศิลปะไทยในแต่ละยุคสมัย ซึ่งงานเขียนของเชษฐ์
ดิงสัญลี ส่วนใหญ่เน้นศึกษาอิทธิพลและความสัมพันธ์ของศิลปะไทยกับ
รูปแบบงานศิลปะอื่น ๆ โดยเฉพาะศิลปะอินเดียและศิลปะพม่า โดยใช้
ระเบียบวิธีวิทยาเชิงประติมานวิทยา (Iconography) ในการเข้าไป
พิจารณาคติความเชื่อและแนวความคิดที่แสดงออกในการสร้างศิลปกรรม
อันเนื่องในศาสนาพุทธและศาสนาฮินดู อาทิ พระพุทธรูปอินเดีย (2554)
ลัทธิมหายาน : พุทธประวัติตอนเสวยวิมุตติสุขกับศิลปกรรมอินเดียและ
เอเชียอาคเนย์ (2555) เจดีย์ในศิลปะพม่า-มอญ : พัฒนาการทางด้านรูปแบบ
ตั้งแต่ศิลปะศรีเกษตรถึงศิลปะมณฑล (2555) ศิลปะไทย : ภายใต้แรงบันดาล
ใจจากศิลปะอินเดียและปาละ (2558) และผลงานที่สำคัญได้แก่ ประติมากรรม
ฮินดู-พุทธในศิลปะอินเดีย กับคัมภีร์ศิลปศาสตร์ภาษาสันสกฤต (2558)
เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิทยาเชิงประติมานวิทยา (Iconography)
พิจารณาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคัมภีร์ศิลปศาสตร์ภาษาสันสกฤต
กับรูปแบบงานศิลปกรรมของเทพเจ้าต่าง ๆ ในศาสนาฮินดูและพุทธศาสนา
นิกายมหายานในศิลปะอินเดียตามภูมิภาค เพื่อสืบหาความสอดคล้องและ

ความขัดแย้งระหว่างงานศิลปะกับคัมภีร์ศิลปศาสตร์ ผลงานดังกล่าวมาจากฐานความเชื่อที่ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะ มีประโยชน์ในการตรวจสอบ “ความเป็นไปได้” ของประวัติศาสตร์และตำนานความเชื่อในแต่ละสมัยได้ โดย “... ศิลปกรรมเป็นหลักฐาน ข้อเท็จจริง เราสามารถใช้งานศิลปกรรมในการบ่งบอกความจริง รวมทั้งตรวจสอบพุทธประวัติที่ไม่ใช่ความจริงได้...” (เชษฐ์ ดิงส์ลูชลี. 2558) และเห็นว่า “....พุทธประวัติคือวรรณคดีอย่างหนึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอด” (เชษฐ์ ดิงส์ลูชลี. 2558) ข้อค้นพบสำคัญในงานเขียนนี้คือ การสร้างรูปแบบงานศิลปกรรมอินเดียอาจมีการสร้างรูปแบบงานศิลปกรรมให้ตรงกับคัมภีร์ศิลปศาสตร์อย่างเคร่งครัด หรือ ในบางรูปแบบงานศิลปกรรมก็ไม่ได้มีความเคร่งครัดในการสร้างว่าต้องตรงตามคัมภีร์ศิลปศาสตร์เสมอไป เนื่องด้วยมาจากข้อจำกัดอื่น ๆ อาทิ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ความนิยม หรือข้อจำกัดเรื่องภาษาของช่างเอง จากงานศึกษาของเชษฐ์ ดิงส์ลูชลี ชิ้นนี้อาจถือได้ว่าเป็นงานสำคัญที่ขัดแย้งกับระเบียบวิธีวิทยาของพิริยะ ไกรฤกษ์ ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาตัวงานศิลปะเป็นหลักฐานขั้นต้น โดยในบางครั้งได้มีการนำไปวิเคราะห์ร่วมกับหลักฐานทางลายลักษณ์อักษร อย่างเช่นคัมภีร์เนื่องในศาสนา เนื่องจากเป็นหลักฐานสำคัญที่จะสืบสาวได้ว่ารูปเคารพองค์นั้นอยู่ในศาสนาหรือนิกายใด (ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดต่อไปข้างหน้า) ดังนั้นในการศึกษาของ เชษฐ์ ดิงส์ลูชลี ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ต้องการจะชี้ให้เห็นว่าควรระมัดระวังเรื่องการประติมานิรมาณจากคัมภีร์เนื่องในศาสนา เนื่องจากมีบางกรณีที่ทำให้การประติมานทางรูปแบบงานศิลปะไม่ตรงหรือไม่สอดคล้องกับตัวคัมภีร์เสมอไปและอาจจะต้องมีการพิจารณากับหลักฐานอื่น ๆ ร่วมด้วยเช่นหลักฐานลายลักษณ์อักษรทางประวัติศาสตร์ หลักฐานทางโบราณคดี ฯลฯ

แม้จะเห็นว่าช่วงระยะหลังเริ่มมีการนำระเบียบวิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์ศิลปะใหม่เข้ามาร่วมศึกษาวิเคราะห์ เช่น ประติมานวิทยา หรือการพยายามทำให้การศึกษามีความเป็นสหวิทยาวิทยาการมากขึ้นจากการนำการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาและการศึกษาเชิงบริบททางประวัติศาสตร์ แต่ทว่าผลสรุปขององค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักค่อนข้างเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ตัวงานศิลปะที่นำมาใช้เป็นหลักฐานการศึกษาล้วนเป็นศิลปะของกลุ่มชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครอง ทั้ง ศิลปวัตถุทางศาสนาและศิลปวัตถุที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนชั้นนำ โดยงานศิลปะที่ให้ความสนใจและความสำคัญมากกว่าล้วนเป็นงานศิลปะที่อยู่ในสมัยทางประวัติศาสตร์กระแสหลัก ได้แก่ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์ โดยที่มิติการมองเชิงวัฒนธรรมว่าพื้นฐานหรือรากเหง้าของงานศิลปกรรมไทยล้วนรับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะอินเดีย ซึ่งได้นำเอาศิลปกรรมและกรรมวิธีทางงานช่าง ดังเช่น การสร้างศาสนสถาน หรือประติมากรรมรูปเคารพ ฯลฯ สะท้อนให้เห็นการเผยแพร่ความคิด คติความเชื่อทางศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งวัฒนธรรมของศาสนาภูมิภาคนี้ต่างอยู่ในเค้าโครงเดียวกัน เพราะมีแม่แบบเดียวกัน คือศิลปะอินเดียโบราณ แต่อย่างไรก็ตามก็มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นอย่างชัดเจน ส่วนหนึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการเลือกรับถือศาสนาที่แตกต่างกัน เช่น ศิลปะขอม (กัมพูชา) ศิลปะจาม (เวียดนาม) ศิลปะพม่า (เมียนมา) ศิลปะชาวภาคกลาง (อินโดนีเซีย) หรือศิลปะทวารวดีในดินแดนไทย ฯลฯ ซึ่งสำหรับงานศิลปะไทย แม้ว่าจะมีการยอมรับอิทธิพลจากภายนอกเข้ามา แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยเฉพาะการอธิบายรูปแบบของงานศิลปะตั้งแต่สมัยทวารวดี สุโขทัย และอยุธยาเป็นต้นมา ซึ่งส่วนหนึ่งของคำอธิบายดังกล่าวอยู่บนฐานความคิด

ในเรื่องความฉลาดในการประสานประโยชน์ของคนไทย ของ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ (สายชล สัตยานุรักษ์. 2545) จนกล่าวได้ว่าเป็นความพยายามในการหา “ความเป็นไทยแท้” ที่ปรากฏผ่านงานศิลปะในแต่ละสมัย โดยที่ลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ของแต่ละศิลปะนั้น ส่วนใหญ่จะปรากฏให้เห็นอยู่ในช่วงยุคสมัยที่มีความรุ่งเรืองทางศิลปะ ดังจะปรากฏให้เห็นผ่านงานเขียนทางประวัติศาสตร์ศิลปะในช่วงทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา เช่น การอธิบายพัฒนาการของเจดีย์ทรงระฆังที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาของ สันติ เล็กสุขุม โดยแบ่งออกเป็น ยุคต้น ยุคกลาง และยุคปลาย โดยระยะแรกได้แสดงถึงการรับและการสืบเนื่องอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอื่น ได้แก่ ศิลปะสุโขทัย ศิลปะขอม ฯลฯ และต่อมา แม้จะมีพื้นฐานมาจากงานศิลปะสุโขทัย แต่ก็มีพัฒนาการจนเป็นแบบแผนของตัวเอง โดยส่วนหนึ่งมาจากแรงบันดาลใจงานช่างจากศิลปะล้านนา อาทิเช่น เจดีย์ทรงระฆังขนาดใหญ่ที่มีมาลัยเถารองรับองค์ระฆัง เช่น เจดีย์ประธานสามพระองค์ของวัดพระศรีสรรเพชญ์ และเจดีย์เพิ่มมุม และในระยะหลัง การสร้างรูปแบบมีเพียงการปรับเปลี่ยนรูปทรงให้สูงขึ้น (สันติ เล็กสุขุม. 2544, 2560) เป็นต้น

จากที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่างานเขียนทางประวัติศาสตร์ศิลปะของกระแสหลักนั้นถูกสร้างขึ้นภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมที่เน้นคุณค่าและความสำคัญของความเป็นไทยผ่านเอกลักษณ์เฉพาะของงานศิลปะไทยในสมัยต่าง ๆ รวมทั้งการเน้นความสำคัญของพุทธศาสนา ลัทธิหินยาน นิกายเถรวาทและพุทธศาสนาเถรวาทลังกาวงศ์ จึงทำให้เห็นว่า รูปแบบงานศิลปะไทยเป็นไปลักษณะที่หยุดนิ่ง ตายตัว แม้ว่างานในระยะหลัง อย่างเช่นเรื่อง วัด - เจดีย์ : ในและนอกเกาะกรุงศรีอยุธยา (2560) ของ สันติ เล็กสุขุม จะทำให้เห็นว่ารูปแบบงานศิลปะไทยสมัยอยุธยาเกิดขึ้นจากการรับแรงบันดาลใจมาจากรูปแบบงานศิลปะหลายแห่ง ทั้งศิลปะสุโขทัย ล้านนา เขมร

และพุกาม จนกล่าวว่าเป็น “พหุลักษณะจึงเป็นเอกลักษณ์” จนทำให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในตัวงานศิลปะไทย ดังที่กล่าวว่า “...ส่วนที่พอใจมาผสมผสานกัน พอมีหลายลักษณะก็คือพหุลักษณะ เมื่อพหุลักษณะประกอบกันอยู่ในจุดที่เหมาะสมก็เกิดรูปร่างขึ้นมาที่เป็นเอกลักษณ์ ถ้าไปดูแหล่งที่ได้มาก็ไม่เหมือนตรงนี้แบบนี้เรียกว่าเป็นเอกลักษณ์...” (สันติ เล็กสุขุม. 2560: สัมภาษณ์) แต่ท้ายที่สุดแล้ว ช่างอยุธยาก็นำรูปแบบศิลปะที่หลากหลายนำมาปรับเปลี่ยนให้เป็นเอกลักษณ์ทางงานช่างของตนเอง โดยที่เจดีย์ในศิลปะอยุธยาได้มีรูปแบบหลักมีแบบแผนและพัฒนาการต่อเนื่อง ได้แก่ เจดีย์ทรงปราสาท เจดีย์ช้างล้อม-สิงห์ล้อม เจดีย์ทรงระฆัง เจดีย์ทรงปราสาท ยอด เจดีย์ชุกฉฐานแปดเหลี่ยม เจดีย์เพิ่มมุม เจดีย์ทรงเครื่อง เจดีย์นอกแบบ ดังนั้นลักษณะดังกล่าวจึงไม่ใช่เป็นไปในลักษณะของการยอมรับหรือการพยายามทำให้เห็นว่ารูปแบบงานศิลปะไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ทว่าเป็นการทำให้เห็นว่าความหลากหลายดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทยที่เป็นเนื้อเดียวกัน

การอธิบาย “ศิลปะไทย” “วัฒนธรรมไทย” ของนักประวัติศาสตร์ศิลปะไทยทวนกระแส

ท่ามกลางการแพร่หลายขององค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลัก นักประวัติศาสตร์ศิลปะทวนกระแสได้ตั้งคำถามและวิพากษ์องค์ความรู้กระแสหลักโดยอธิบายว่าความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้ที่สร้างขึ้นภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยม ที่พยายามยืนยันถึงความเก่าแก่ของชาติไทยและความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมทางศิลปะมาแต่โบราณกาล ซึ่งนักประวัติศาสตร์ศิลปะ อาทิ พริยะ ไกรฤกษ์ เป็นนักวิชาการคนแรก ๆ ที่ตั้งข้อสังเกตและตั้งคำถามต่อการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะที่ผ่านมา โดยเฉพาะ

การวิพากษ์การใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะลายลักษณ์อักษรของกลุ่มประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลัก ดังเช่น ศิลาจารึกหลักที่ 1 จารึกอื่น ๆ อาทิ จารึกวัดมะม่วง จารึกวัดศรีชุม พระราชพงศาวดาร พงศาวดาร ฯลฯ ดังเช่นในงานเรื่อง *ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแบบศิลปะในประเทศไทยคัดเลือกจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สาขาส่วนภูมิภาค* (2520) รายงานการวิจัยเรื่อง *การวิเคราะห์การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย ในอดีต และปัจจุบัน เพื่อเสนอแนะแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะต่อไปในอนาคต* (2530) งานเรื่อง *จารึกพ่อขุนรามคำแหง: การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ* (2532) และ *จารึกพ่อขุนรามคำแหง: วรรณคดีประวัติศาสตร์การเมืองแห่งกรุงสยาม* (2547) *ศิลปะสุโขทัยและอยุธยา ภาพลักษณ์ที่ต้องเปลี่ยนแปลง: รวมบทความทางวิชาการประวัติศาสตร์ศิลปะ* (2545) ฯลฯ แม้พิริยะ ไกรฤกษ์เข้าใจได้นั่นคือ วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะในช่วงเริ่มแรก แต่นักประวัติศาสตร์ศิลปะในสมัยต่อมาต่างมีความเชื่ออย่างแนบแน่นว่าศิลปาจารึก จารึกและพระราชพงศาวดารเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถานและโบราณวัตถุเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง จนกลายเป็นฐานองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทยกระแสหลักที่เชื่อถือกันโดยทั่วไปจนแทบไม่มีการถกเถียงกันอีกในกลุ่มประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลัก แม้จะมีการศึกษาเพิ่มเติมแต่ส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มเติมหรือเสริมหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ ทำให้ลักษณะของงานเป็นไปเพื่อสนับสนุนองค์ความรู้เดิมที่มีมาก่อนหน้านี้

การศึกษาทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทย พิริยะ ไกรฤกษ์ เสนอการจัดแบ่งพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทยใหม่ทั้งหมด ด้วยระเบียบวิธีเชิงประติมานิยมมานุษยวิทยา (Iconography) ของเออร์วิน ปานอฟสกี (Erwin Panofsky) ที่เน้นการศึกษาที่ตัวงานศิลปะเป็นหลัก โดยที่พิริยะ ไกรฤกษ์

ปฏิเสธการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลัก ทั้งในเชิงระเบียบวิธีวิทยาและการจัดแบ่งพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ศิลปะที่ใช้รัฐและอาณาจักรเป็นเกณฑ์ โดยงานเขียนในช่วงทศวรรษ 2520⁵ พิริยะ ไกรฤกษ์ ให้ความสำคัญคนหลายวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น โดยเห็นว่าในแต่ละท้องถิ่นนั้นต่างมีเอกลักษณ์ทางรูปแบบทางศิลปะเป็นของตนเอง และนำเสนอการจัดลำดับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ศิลปะแบบใหม่ที่เน้นใช้กลุ่มชาติพันธุ์เป็นเกณฑ์ ได้แก่ กลุ่มมอญ กลุ่มชนภาคใต้ กลุ่มเขมรและกลุ่มไทย ซึ่งงานเขียนเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของคนหลายวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ร่วมกันในละแวก และ/หรือ แผ่นดินเดียวกัน ที่มีการติดต่อ-แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน รวมไปถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง แม้จะมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกัน แต่ในแต่ละท้องถิ่นต่างมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองในแต่ละยุคสมัย และต่อมาในทศวรรษ 2540 จนถึงปัจจุบัน⁶ พิริยะ ไกรฤกษ์เสนอให้มีการใช้ “ลัทธิ ความเชื่อ ศาสนา” มาเป็นเกณฑ์หรือกรอบคิดในการศึกษางานศิลปะและนำมาจัดลำดับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทย โดยเสนอว่าพุทธลักษณะของพระพุทธรูปที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัยสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงด้านประติมานวิทยา (คติความเชื่อที่แฝงอยู่ในตัวงานศิลปะ) และแนวคิดทางศาสนาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะงานศิลปะในประเทศไทยทั้งหมดนั้นสร้างขึ้นบนฐานพุทธศาสนาที่จะเป็นไปตาม “ทฤษฎีปฏิมาวិทยา” คือ จะมีการจำลอง (ปฏิมា) พระพุทธรูปองค์ต้นแบบที่มีความศักดิ์สิทธิ์และความ

⁵ อาทิ งานเรื่อง คัดเลือกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สาขาส่วนภูมิภาค (2520) ศิลปวัตถุสำคัญในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย (2522) ศิลปทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (2522) วิธีการวิจัยประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย (2526) และ แนวการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย (2528) ฯลฯ

⁶ อาทิ งานเขียนเรื่อง อารยธรรมไทยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะ (2544) รากเหง้าแห่งศิลปะไทย (2553) ลักษณะไทย (2555) กิ่งพุทธกาลพุทธศิลป์ไทย (2555) ฯลฯ

สำคัญอย่างต่อเนื่องยาวนาน และ “...รูปแบบ (ทางศิลปะ) จะเปลี่ยนแปลงไปก็ต่อเมื่อความเชื่อในศาสนาเปลี่ยนไปจากเดิม...” (พิริยะ ไกรฤกษ์. 2544: 43-45)

งานเขียนทั้งหมดของพิริยะ ไกรฤกษ์ ได้ชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม โดยมีการรับวัฒนธรรมของชนชาติอื่นเข้ามาผสมผสานและปรับปรุงจนกลายเป็น “ลักษณะไทย” โดยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในดินแดนประเทศไทยได้มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลปะไทยมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งรากเหง้าของศิลปะไทยมีพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์เป็นพื้นฐานของศิลปะและวัฒนธรรมของสังคมไทย โดยที่ศาสนาพราหมณ์ถูกลดความสำคัญลงให้คงเหลือแต่เรื่องพิธีกรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของการเป็นสมมติเทพขององค์พระมหากษัตริย์ ในขณะเดียวกันพุทธศาสนาถูกให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นศาสนาหลัก ซึ่งศาสนาพุทธได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์สืบมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้งานเขียนทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทยของพิริยะ ไกรฤกษ์ ไม่ได้เข้าไปวิพากษ์ “ความเป็นไทย” หรือระบบฐานานุศักดิ์ ที่จัดแบ่งคนออกเป็นลำดับชั้นผ่านตัวงานศิลปะ และพิริยะ ไกรฤกษ์ก็ไม่ได้ปฏิเสธ “ความเป็นไทย” ของตัวงานศิลปะ แต่ปฏิเสธการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะที่ถูกครอบงำไปด้วยอุดมการณ์ชาตินิยม (ดังปรากฏในองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักที่ผ่านมา) พิริยะ ไกรฤกษ์จึงพยายามเสนอการสร้างสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทยที่ตั้งอยู่บน “ความจริงในอดีต” และสอดคล้องอย่างเป็นเหตุเป็นผลกับความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้องค์ความรู้นี้เป็นความรู้ที่มีความน่าเชื่อถือ อันจะส่งผลให้เราสามารถภูมิใจในงานศิลปะและวัฒนธรรมหรือความเป็นไทยต่อไปอย่างถูกต้อง

ในขณะที่พิชญา สุ่มจินดา เห็นว่างานศิลปะล้วนมี “ภาษา” ในตัวของมันเองที่ต้องอ่าน ตีความหรือทำความเข้าใจงานศิลปะ ซึ่งในบางครั้งศิลปะไม่ได้สื่อสารด้วยภาษาอย่างตรง ๆ กล่าวคือ งานศิลปะเป็นสิ่งที่มนุษย์ใส่ “ความหมาย” ลงไป โดยได้ซ่อนความหมายหรือนัยยะต่าง ๆ ไว้อย่างซับซ้อนและซ่อนเร้น เป็นไปในลักษณะเดียวกับข้อเสนอคลิฟฟอร์ด เกียทซ์ (Clifford Geertz) ที่เสนอความเข้าใจว่าการกระทำของมนุษย์ว่าเป็นการกระทำที่มีความหมาย ถูกใส่ความหมาย การกระทำต่าง ๆ อยู่ในระบบของความหมายเป็นสัญลักษณ์ (พิชญา สุ่มจินดา. 2557) โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบงานศิลปะตะวันตกที่ล้วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ “ที่มีความลึกซึ้งในการสื่อความหมาย เพื่อบ่งบอกประสบการณ์ของมนุษย์ ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส หรือความคิด หรือด้วยวิธีการใด ๆ นอกจากใช้การเปรียบเทียบเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ สัญลักษณ์ในศิลปะตะวันตกจึงย่อมบ่งถึงตัวสิ่งที่อยู่นอกเหนือประสาทสัมผัส และการใช้เหตุผลของมนุษย์มากพอควร” (พิชญา สุ่มจินดา. 2557) ดังนั้น สิ่งที่สามารถทำความเข้าใจจินตนาการของมนุษย์ผ่านสัญลักษณ์ หรือความหมายที่ปรากฏให้เห็นผ่านตัวงานศิลปะได้นั้น ต้องใช้วิธีการเปรียบเทียบรูปแบบงานศิลปะของแต่ละวัฒนธรรมและการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิทยาทฤษฎีประติมานวิทยาของเอร์วิน ปานอฟสกี (Erwin Panofsky) เช่นเดียวกับระเบียบวิธีวิทยาที่ฟิรียะ ไกรฤกษ์ ใช้ในการศึกษางานศิลปะไทย ดังจะเห็นตั้งแต่วิทยานิพนธ์เรื่อง การกำหนดอายุเวลาและการจำลองพระพุทธรูปชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก (พิชญา สุ่มจินดา. 2548) เป็นงานที่ศึกษาวิเคราะห์พระพุทธรูปชินราชตามระเบียบวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์เชิงประติมานวิทยา โดยอยู่บนฐานในเรื่องการจำลอง (ปฏิมา) ตาม “ทฤษฎีปฏิมาวิทยา” หรือหนังสือเรื่อง ถอดรหัสพระจอมเกล้า (พิชญา สุ่มจินดา. 2557)

ข้อวินิจฉัยเกี่ยวกับภาพงานพระเมรุสมเด็จพระเพทราชาที่ค้นพบใหม่ (พิชญ์
สุมจินดา. 2560) ฯลฯ

การศึกษาทางประวัติศาสตร์ศิลปะของชาติรี ประกิตนันทการ เน้น
ไปที่การศึกษางานศิลปะทางด้านสถาปัตยกรรมนำเอาบริบทแวดล้อมทาง
สังคมและการเมือง มาร่วมวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจสถานะและ
ความหมายของศิลปะสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีทัศนะว่า งาน
สถาปัตยกรรมเปรียบเสมือนเป็นภาษาเชิงสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่มีนัยทาง
ความหมายแฝงอยู่ในรูปแบบของรูปร่าง ลักษณะอาคาร องค์ประกอบและ
ลวดลายในสถาปัตยกรรม กล่าวคือ งานสถาปัตยกรรมใด ๆ ก็ตามไม่ได้เกิด
ขึ้นมาอย่างลอย ๆ และไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อสนองตัวมันเอง แต่งานสถาปัตยกรรม
ได้สะท้อนให้เห็นถึงจุดประสงค์และแรงจูงใจในการสร้าง นำไปสู่การสะท้อน
ให้เห็นถึงค่านิยม ทัศนคติ รสนิยม และสุดท้ายก็นำไปสู่เรื่องของอุดมการณ์
บางอย่าง โดยปฏิบัติผ่านผู้ออกแบบในฐานะที่เป็นตัวกลางหรือสื่อกลาง
ที่ผู้ออกแบบเองก็ไม่ได้มีความคิดที่หลุดออกไปจากกรอบความคิดทางสังคม
ใด ๆ ทั้งโดยที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม

ชาติรี ประกิตนันทการ ได้มีการนำกรอบคิดเรื่องอุดมคติร่วมสังคม
แนวความคิดเรื่องความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) การสร้างภาพ
ตัวแทน (Representation) แนวความคิดเรื่อง Material Culture ของ
เบอร์นาร์ด แอล. เฮอร์แมน ในการทำความเข้าใจต่องานศิลปะ
สถาปัตยกรรมในลักษณะแบบ Object-driven ในการนำไปสู่การทำความเข้าใจ
สังคมไทยร่วมสมัย ที่สะท้อนออกมาผ่านต่องานศิลปะที่ถูกสร้างขึ้น
โดยมองต่องานศิลปะนั้นในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการทางสังคม
จากรูปแบบที่ถูกสร้าง ลักษณะการใช้งาน พิธีกรรมที่แวดล้อม ที่เก็บรักษา
และที่ตั้งของต่องานศิลปะ ฯลฯ ทั้งหมดต่างเป็นส่วนหนึ่งของกลไกทางสังคม

ที่ทำให้เกิดจิตสำนึก อุดมการณ์ และการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ที่อาศัยใช้สอยตึกอาคารต่าง ๆ (ชาตรี ประกิตนันทการ. 2558) ในขณะเดียวกันก็ได้ นำแนวความคิดดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกับบริบทแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งจะทำให้เห็นได้ว่า สถาปัตยกรรมที่ถูกสร้างขึ้นนั้น ต่างมีความหมายและบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละช่วงเวลา อาทิ งานเรื่อง *คณะราษฎรฉลองรัฐธรรมนูญ : ประวัติศาสตร์การเมืองหลัง 2475 ผ่านสถาปัตยกรรม “อำนาจ”* (2548) *ศิลปะสถาปัตยกรรม คณะราษฎร: สัญลักษณ์ทางการเมืองในเชิงอุดมการณ์* (2552) *พระพุทธชินราช ในประวัติศาสตร์สมบูรณ์อนุสาวรีย์ราชดำ* (2551) *การเมืองในสถาปัตยกรรม สมัยรัชกาลที่ 1* (2558) *สถาปัตยกรรมไทยหลังรัฐประหาร 19 กันยา 49* (2558) ฯลฯ

ความสนใจในการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการพิจารณางานศิลปะ ในฐานะของสัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์ หรือภาพตัวแทน อย่างหนึ่งที่สะท้อนถึง ความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ที่แฝงอยู่ภายในตัวงานศิลปะ ยังปรากฏในวิทยานิพนธ์อีกหลายเรื่อง เช่น งานของ สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์ (2553) เรื่อง *สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยาม สมัยรัชกาลที่ 4 - พ.ศ. 2480* เป็นงานศึกษาที่นำบริบททางประวัติศาสตร์เข้ามาพิจารณางานสถาปัตยกรรมตะวันตก ที่สร้างขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา โดยแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์หรือแนวคิดเบื้องหลังในการสร้างงานสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย วิทยานิพนธ์เรื่อง *นัยทางการเมืองของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในสังคมไทย* ของมาลินี คุ่มสุภา (2541) พบว่า อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเป็นภาพตัวแทนและเป็นเครื่องมือของอุดมการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยพิจารณาผ่านการสร้างวาทกรรม (Discourse Analysis) ในงานเขียนต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความหมายต่ออนุสาวรีย์ประชาธิปไตย การศึกษา

เรื่อง *แนวคิดการรวบรวมพระพุทธรูปช่วงสร้างกรุงเทพฯ ถึงรัชกาลที่ 5* ของ วิราวรรณ นฤปิตี (2560) โดยใช้พระพุทธรูปเป็นหลักในการศึกษา และ ชี้ให้เห็นว่า “ศาสนาย่อมไม่แยกออกจากการเมือง”

นอกจากนี้ยังมีงานเขียนที่เน้นศึกษาสถานภาพองค์ความรู้ของการสร้างประวัติศาสตร์ศิลปะไทยที่ถูกสร้างขึ้นโดยนักประวัติศาสตร์ศิลปะและปัญญาชนในอดีต ดังเช่นงานเรื่อง *อำนาจขององค์ความรู้ในงานวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีเขมรในประเทศไทย* ของ กรณรงค์ เหยียนระวี (2544) ได้นำกรอบความคิดและการศึกษาเชิงวาทกรรม (Discourse) และปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practices) ของ เฮเดน ไวท์ (Hayden White) มาพิจารณาการสร้างองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเขมรในฐานะที่เป็นวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมอย่างหนึ่งของกลุ่มงานเขียนประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักและประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสรอง หรือในงานของ ชำนาญ แสนศิริโฮม (2548) เรื่อง *“โลกศิลปะ” กรุงเทพฯ พ.ศ. 2325-2510: การเปลี่ยนแปลงในความคิด “ศิลปะสุโขทัย”* เป็นการศึกษาการให้ความหมายและความสำคัญต่อ “ศิลปะสุโขทัย” ที่ถูกสร้างขึ้นในช่วง ทศวรรษ 2480–2500 โดยนำกรอบความคิดเรื่อง โลกศิลปะ (The Artworld) ของ จอร์จ ดิกกี (George Dickie) มาใช้ในการพิจารณาร่วมกับบริบทความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ ยังมีงานเขียนของ วริศรา ตั้งคำวานิช (2555) เรื่อง *“รุ่งอรุณแห่งความสุข: การสร้างประวัติศาสตร์ “สุโขทัย” พ.ศ. 2450–2534* เป็นการศึกษากระบวนการสร้างองค์ความรู้ ความทรงจำ และภาพของ “สุโขทัย” ให้กลายเป็นประวัติศาสตร์สุโขทัยฉบับทางการหรือประวัติศาสตร์สุโขทัยกระแสหลัก อาทิ เช่น ภาพของรุ่งอรุณแห่งความสุข ความเป็นไทยแท้ ความเป็นรัฐอุดมคติ จนถึงการทำให้สุโขทัยกลายมาเป็น “ราชธานีแห่งแรก” ของรัฐไทย ฯลฯ

บทสรุป

หากกล่าวโดยสรุป ในมิติการมอง “วัฒนธรรม” ผ่านการศึกษา องค์ความรู้และระเบียบวิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทยของ นักประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักและนักประวัติศาสตร์ศิลปะทวนกระแส จะเห็นได้ว่า นักประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักได้มีระเบียบวิธีวิทยาที่ใช้การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะไทยหลัก ๆ ได้แก่ ระเบียบวิธีการศึกษาผ่านทาง เอกสารลายลักษณ์อักษรทางประวัติศาสตร์และการศึกษาวิวัฒนาการของ รูปแบบตัวงานศิลปะ โดยให้ความสำคัญกับการใช้หลักฐานลายลักษณ์อักษร ได้แก่ ตำราน จารึก พระราชพงศาวดาร พงศาวดาร คำให้การ บันทึกต่าง ๆ ฯลฯ เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์และกำหนดหาอายุเวลา เพื่อจัดหรือจำแนก งานศิลปกรรมนั้น ๆ ออกเป็นยุคสมัย ซึ่งในการเรียกชื่อรูปแบบงานศิลปะ และการจัดลำดับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ศิลปะได้มีการจัดแบ่ง เกณฑ์ของรัฐและอาณาจักรตามที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพและ ยอร์ช เซเดย์ได้วางรากฐานไว้ จากระเบียบวิธีวิทยาดังกล่าว นักประวัติศาสตร์ ศิลปะกระแสหลักได้นำมาใช้ในการศึกษางานศิลปะไทยและได้ให้ภาพงาน ศิลปะไทยที่เน้นการหา “ความเป็นไทยแท้” ที่ปรากฏผ่านงานศิลปะในแต่ละ สมัย บนฐานการอธิบายพัฒนาการของงานศิลปะที่เป็นไทยลักษณะเส้นตรง คือ มีจุดกำเนิด พัฒนาการ ความเจริญรุ่งเรืองและจุดเสื่อมของรูปแบบงาน ศิลปะ และพยายามชี้ให้เห็นว่าพื้นฐานหรือรากเหง้าของงานศิลปกรรมไทย ล้วนรับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะอินเดีย แต่ได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เป็นรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยเฉพาะการอธิบายรูปแบบของงานศิลปะตั้งแต่สมัยทวารวดี สุโขทัย และ อยุธยา เป็นต้นมา รวมไปถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์และความสัมพันธ์ของ การรับเอาพุทธศาสนาลัทธิหินยาน นิกายเถรวาทและลัทธิขงจื๊อ เข้ามาใน

ประเทศไทย นับตั้งแต่สมัยทวารวดี มีการรับ-ส่งอิทธิพลรูปแบบศิลปะที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นภาพของงานศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักจึงเป็นไปในลักษณะของการเน้นคุณค่าและความสำคัญของความเป็นไทยผ่านเอกลักษณ์เฉพาะของงานศิลปะไทยในสมัยต่าง ๆ รวมทั้งการเน้นความสำคัญของพุทธศาสนาลัทธิหินยาน นิกายเถรวาทและพุทธศาสนาเถรวาทลังกาวงศ์

ขณะที่การศึกษาทางประวัติศาสตร์ศิลปะทวนกระแสไม่เพียงแต่เป็นการตั้งคำถามต่อองค์ความรู้เดิมของประวัติศาสตร์ศิลปะกระแสหลักแล้วยังมีงานเขียนหลากหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นถึงการนำระเบียบวิธีการศึกษาใหม่ ๆ มาใช้ในการศึกษางานศิลปะไทย ซึ่งก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ศิลปะ ทำให้เห็นงานศิลปะไม่ได้หยุดตายตัว แต่ยังสัมพันธ์บริบทของสังคม การเมืองและวัฒนธรรมของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป อันเป็นการศึกษาตัวงานศิลปะที่นอกเหนือไปจากการทำความเข้าใจแต่เพียงในเรื่องของสุนทรียภาพ และลักษณะทางกายภาพ รูปทรง รูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้งานบางชิ้นได้สะท้อนให้เห็นพื้นที่ของการต่อสู้ การนิยามและการประกอบสร้างความหมายต่อตัวงานศิลปะที่สัมพันธ์กับบริบท ซึ่งในการทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าวจะทำให้ผู้ศึกษาหรือผู้อ่านได้เข้าใจงานศิลปะในมิติที่หลากหลายมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กรณรงค์ เจริญระวี. (2545). **อำนาจขององค์ความรู้ในงานวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีเขมรในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กวิฏ ตั้งจรัสวงศ์. (2552). **งานจิตรกรรมฝาผนังช่วงพุทธศตวรรษที่ 24-25 ภาพสะท้อนสังคมของกลุ่มชนกลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เกษรา ศรีนาคา. (2558). **ศิลป์ พีระศรีกับการสถาปนาศิลปะแห่งชาติ (พ.ศ. 2475-2505).** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
- ชาติรี ประกิตนันทการ. (2546). **จากสยามเก่า สู่ไทยใหม่: ความหมายทางสังคมและการเมืองไทยงาน สถาปัตยกรรม พ.ศ. 2394-2500.** วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- _____. (2548). **คณะราษฎรฉลองรัฐธรรมนูญ: ประวัติศาสตร์การเมืองหลัง 2475 ผ่าน สถาปัตยกรรม “อำนาจ”.** กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2550). **การเมืองและสังคมในศิลปสถาปัตยกรรม สยามสมัยไทยประยุกต์ ชาตินิยม.** กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2551). **พระพุทธชินราช ในประวัติศาสตร์สมบูรณาญาสิทธิราชย์.** กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2552). **ศิลปะ-สถาปัตยกรรมคณะราษฎร: สัญลักษณ์ทางการเมืองในเชิงอุดมการณ์.** กรุงเทพฯ: มติชน.

-
- _____. (2558). การเมืองในสถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 1. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2558). สถาปัตยกรรมไทยหลังรัฐประหาร 19 กันยา 49. กรุงเทพฯ: อาน.
- ชาญคดี อารณ. (2556). เวสสันดรชาดก : จิตรกรรมกับประวัติศาสตร์สังคมล้านนา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย) มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- ชำนาญ แสนศิริโฮม. (2548). “โลกศิลปะ” กรุงเทพฯ พ.ศ. 2325-2510 : การเปลี่ยนแปลงในความคิด “ศิลปะสุโขทัย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เชษฐ์ ดิงสัณฐี. (2544). การวิเคราะห์การแสดงวิตรรกมูทราสองพระหัตถ์ของพระพุทธรูปในศิลปะทวารวดี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2544). พระพุทธรูปอินเดีย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2553). ศิลปะปาละและอิทธิพลต่อศิลปะในประเทศไทย : รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2555). เจดีย์ในศิลปะพม่า-มอญ: พัฒนาการทางด้านรูปแบบตั้งแต่ศิลปะศรีเกษตรถึงศิลปะมณฑล. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2555). สัตตมหาสถาน : พุทธประวัติตอนเสวยวิมุตติสุขกับศิลปกรรมอินเดียและเอเชียอาคเนย์. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

- _____. (2557). “ประวัติศาสตร์ศิลปะกับประโยชน์ต่อการตรวจสอบศิลปกรรมที่สังเวชนียสถาน” ใน **สรรพศาสตร์ประวัติศาสตร์ศิลป์: เอกสารประกอบโครงการประชุมวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ เนื่องในโอกาสครบ 40 ปี ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2558). **ศิลปะขว**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2558). **ศิลปะไทย: ภายใต้แรงบันดาลใจจากศิลปะอินเดียและपालะ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- _____. (2559). **ประติมากรรมหินดู-พุทธในศิลปะอินเดีย กับคัมภีร์ศิลปศาสตร์ภาษาสันสกฤต**. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐิกา โชติวรรณ. (2557). **เจดีย์ศิลปะมอญและการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ชุมชนในจังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงกมล บุญแก้วสุข. (2557). **ศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี: งานปูนปั้นปัจจุบันย้อนอดีต**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (ม.ป.ป.). **ตำนานพุทธเจดีย์สยาม**. ม.ป.พ.
- นภวรรณ มีลักษณะ. (2548). **ทวารวดีในประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เนื่ออ่อน ขว้ทองเขียว. (2550). รูปแบบและความเชื่อของงานศิลปกรรม
ที่เกี่ยวเนื่องกับพระศรี-ลักษมี ที่พบในประเทศไทยก่อนพุทธ
ศตวรรษที่ 19 . วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(ประวัติศาสตร์ศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บริบาลบุรีภัณฑ์, หลวง. (2507). “พระพุทธรูปสุโขทัย” ใน คำบรรยาย
สัมมนาโบราณคดีสมัยสุโขทัย พ.ศ. 2503. กรุงเทพฯ:
กรมศิลปากร.

พรชัย พงติกุล. (2549). ประติมานวิทยาของพระพุทธรูปลีลาในศิลปะ
สุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์
ศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิชญา สุ่มจินดา. (2548). การกำหนดอายุเวลาและการจำลองพระพุท
ธชินราชวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2557). ถอดรหัสพระจอมเกล้า. กรุงเทพฯ: มติชน.

_____. ผู้ช่วยศาสตราจารย์. (2559, 31 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

_____. (2560). “ข้อวินิจฉัยเกี่ยวกับภาพงานพระเมรุสมเด็จพระเพทราชา
ที่ค้นพบใหม่” ใน เสด็จสู่แดนสวรรคต ศิลปะ ประเพณี และความ
เชื่อในงานพระบรมศพและพระเมรุมาศ. พิพัฒน์ กระแจะจันทร์
(บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ และ มิวเซียมสยาม.

พิริยะ ไกรฤกษ์. (2520). ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแบบศิลปในประเทศไทย
คัดเลือกจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สาขาส่วนภูมิภาค.
กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

- _____. (2537). “ทิศทางและความเป็นไปได้ในการวิจัยศิลปะไทย,” ศิลปกรรมศาสตร์. 2(กรกฎาคม-ธันวาคม).
- _____. (2544). การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะของคณะศิลปศาสตร์, วารสารศิลปศาสตร์, 1(1).
- _____. (2544). อารยธรรมไทยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะ เล่ม 1 ศิลปะก่อนพุทธศตวรรษที่ 19. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2545). ศิลปะสุโขทัยและอยุธยา ภาพลักษณ์ที่ต้องเปลี่ยนแปลง: รวมบทความทางวิชาการประวัติศาสตร์ศิลปะ. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2555). รากเหง้าศิลปะไทย. กรุงเทพฯ: ริเวอร์ บุ๊คส์.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง พระพุทธชินราช: การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ การศึกษาภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้นโดยชนชั้นนำสยามสู่สามัญชน. ม.ป.พ.: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2520). เที้ยวเมืองพระร่วง. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.ชัง สนิทวงศ์ วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520.
- มาลินี คัมสุภา. (2541). นโยบายการเมืองของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รวมบทความทางวิชาการ 72 พรรษาท่านอาจารย์ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. (2538). กรุงเทพฯ: พิฆเณศ พริ้นท์ติ้ง เซ็นเตอร์.

- รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2543). การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะในฐานะที่
เป็นการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดี. ใน จดหมายข่าวโบราณคดี
ฉบับที่ 2 (สิงหาคม-กันยายน).
- _____. (2545). พระพุทธรูปประทับเหนือพนักสวดในศิลปะทวารวดี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2551). ประวัติ แนวความคิดและวิธีการค้นคว้าวิชาศิลปะไทย.
กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2556). พุทธศิลป์ลังกา. กรุงเทพฯ: มติชน,
- วิศรุต ตั้งคำวานิช. (2555). “รุ่งอรุณแห่งความสุข”: การสร้างประวัติศาสตร์
“สุโขทัย” พ.ศ. 2450–2534. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2557). ประวัติศาสตร์ “สุโขทัย” ที่เพิ่งสร้าง. กรุงเทพฯ: สำนัก
พิมพ์มติชน.
- วิราวรรณ นฤปิติ. (2558). แนวคิดการรวบรวมพระพุทธรูปช่วงสร้าง
กรุงเทพฯ ถึงรัชกาลที่ 5. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2560). การเมืองเรื่องพระพุทธรูป. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2543). การศึกษาเชิงเปรียบเทียบศิลปกรรมสุโขทัยและ
ล้านนา. กรุงเทพฯ: ภาควิชา ประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- _____. (2543). ทวารวดี: ศิลปกรรมยุคแรกเริ่มในดินแดนไทย. กรุงเทพฯ:
ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศิลปากร,

- _____. (2545). รายงานการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลจากการขุดค้นทางโบราณคดีร่วมกับข้อมูลด้านศิลปาจารึกและประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยสุโขทัย เพื่อการวิจัยหาประเด็นใหม่ทางวิชาการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- _____. (2546). ศิลปะล้านนา. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- _____. (2547). ศิลปะสุโขทัย: บทวิเคราะห์หลักฐานโบราณคดีจารึกและศิลปกรรม: รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2548). รายงานการวิจัยเรื่องพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวกับพระราชศรัทธา ปณิธานในการสถาปนาวัดสุทัศนในพระพุทธศาสนา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2551). งานช่าง สมัยพระนั่งเกล้าฯ. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2551). ศิลปะเมืองเชียงใหม่: วิเคราะห์งานศิลปกรรมร่วมสมัยกับหลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2552). ศิลปกรรมทวารวดีอีสาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2553). รายงานการวิจัยพระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบพัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2554). พระพุทธรูปสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2554). ศาสตราจารย์ ดร. สันติ เล็กสุขุม ในฐานะครูประวัติศาสตร์ศิลปะ, ใน ประมวลผลงานด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของ ศาสตราจารย์ ดร. สันติ เล็กสุขุม. กรุงเทพฯ: เอราวัณการพิมพ์.

-
- _____. (2555). เจดีย์ พระพุทธรูป ฮูปแต้ม สิม ศิลปะลาวและอีสาน. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.
- _____. (2555). พระพุทธรูปสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2556). พุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์ : พัฒนาการของงานช่างและแนวคิดที่ปรับเปลี่ยน. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2556). พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบ พัฒนาการและความเชื่อของคนไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์. (2553). สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยาม สมัยรัชกาลที่ 4 - พ.ศ. 2480. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สันติ เล็กสุขุม. (2522). วิวัฒนาการของชั้นประดับลวดลายและลวดลายสมัยอยุธยาตอนต้น. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- _____. (2532). ลวดลายปูนปั้นแบบอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ. 2172-2310). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- _____. (2544). ศิลปะอยุธยา: งานช่างหลวงแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2549). ศิลปะสุโขทัย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2557). การเริ่มต้นและการสืบเนื่องงานช่างในศาสนา ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (ฉบับย่อ). พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. 2560. วัด-เจดีย์: ในและนอกเกาะกรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: มติชน.

สัมภาษณ์สด เล็กสุขุม, (2560) สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560,

จาก <https://www.facebook.com/matichonbookclub/photos/a.1539174339480578.1073741884.119067444824615/1539174392813906/?type=3&theater>

สายชล สัตยานุรักษ์. (2545). **สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพ การสร้างอัตลักษณ์ “เมืองไทย” และ “จีน” ของชาวสยาม.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

สิโรตม์ ภินันท์รัชต์ธร. (2557). **ศิลปกรรมของชาวมอญสมัยรัตนโกสินทร์ ในภาคกลางของประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. (2506). **ศิลป์ในประเทศไทย.** พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. 2626. **การกำหนดวางโบราณวัตถุสถานโดยการวิวัฒนาการของลวดลาย, ใน การวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และศิลปะ,**
นงเยาว์ กาญจนวารี (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โสภา เสนชัย. (2551). **ความเชื่อและรูปแบบวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรรถพล สาตุ้ม. (2550). **สัมภาษณ์ชาติรี ประกิตนันทการ: “เพดานความคิดในสถาปัตยกรรมของคณะราษฎรกับสังคม”.** สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2561, จาก <https://prachatai.com/journal/2007/10/14669>

อลงกรณ์ ประมวญทรัพย์. (2557). **พุทธปฏิมาขนาดใหญ่ในดินแดนไทย: ความศรัทธาและพุทธพาณิชย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช. (2557). **ศิลปะเวียดและจาม**. กรุงเทพฯ: มติชน.

วันที่รับบทความ 4 ก.ย. 2561
วันแก้ไขบทความ 30 ก.ย. 2561
วันตอบรับบทความ 29 ต.ค. 2561

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ศึกษาตามความตกลงทริปส์*

Geographical indication protection for sustainable development:
a study of TRIPS agreement

ภัทรพร เย็นบุตร¹

Pattaraporn Yenbutra

วริยา ล้ำเลิศ²

Wariya Lamlert

* บทความนี้เรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์เรื่อง การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ศึกษาตามความตกลงทริปส์ โดยได้ผ่านการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์แล้ว

¹ นักศึกษานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
อีเมล : peawsak@gmail.com

ILD[candidate], The graduate School of law, The National Institute of Development Administration. Email : peawsak@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
อีเมล : starboom14@hotmail.com

Assistant Professor at The graduate School of law, The National Institute of Development Administration. Email : starboom14@hotmail.com

บทคัดย่อ

ด้วยเหตุผลที่ความตกลงทริปส์มีจำนวนประเทศภาคีสมาชิกหลายประเทศ อีกทั้งยังให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประนีประนอมกันระหว่างประเทศที่มุ่งคุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ และประเทศที่คุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า ดังนั้น การจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์ที่เหมาะสม จึงสามารถช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศจากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอื่นโดยไม่สุจริต ซึ่งผลดีที่ได้จากการจดทะเบียนระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์นั้นก็必将นำไปสู่การที่ประชาคมโลกจะได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่มุ่งพัฒนาไปพร้อมกับการรักษาสมดุลทั้งในแง่ภูมิเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ความตกลงทริปส์

Abstract

As the agreement on trade-related aspects of intellectual property rights (TRIPs Agreement) has a number of member countries (states) and it also provides protection for geographical indications by compromising between the countries (states) determining to protect them under the exclusive legal system and those that protect them under the trademark system, therefore; the appropriate registration of geographical indications at an international level under TRIPs Agreement can help reduce international conflicts from the use of geographical indications in bad faith of other countries. The good result of the international registration under the TRIPs Agreement will lead to the use of geographical indications by the international community as a tool for promoting sustainable development that determine to development and at the same time keeping balance among economic, social, and environmental aspects.

Keywords: Geographical Indication, Sustainable, TRIPs Agreement

บทนำ

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เริ่มมาจากการคุ้มครองสินค้าของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีพัฒนาการเป็นการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่อาศัยอำนาจสามฝ่ายทั้งอำนาจของชุมชนผู้ผลิตสินค้า อำนาจของปัจเจกชนผู้ผลิตสินค้าแต่ละราย และอำนาจรัฐ เพื่อตรวจสอบถ่วงดุลในการกำหนดขอบเขตพื้นที่ผลิตสินค้าและวิธีการผลิตที่ยั่งยืน ทำให้ปัจเจกชนไม่อาจแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติจน

ทำให้ผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นผู้ผลิตเสียหาย และรัฐก็ต้องบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นผู้ผลิต นอกจากนี้ผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจอันเกิดจากข้อตกลงร่วมกันของชุมชนผู้ผลิตสินค้าก็จะตกได้แก่ชุมชนนี้สำคัญ ทำให้ช่วยกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม(Marie-Vivien, Be ´Rard, Boutonnet, & Casabianca. 2017)

ต่อมาประเทศต่าง ๆ ก็ได้รับอิทธิพลของรูปแบบการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดของประเทศฝรั่งเศสไปเป็นต้นแบบ ดังเช่นตัวอย่างของกลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทย โดยมีข้อสังเกตว่าประเทศอินเดียมีฐานทรัพยากรชีวภาพที่หลากหลายอันสามารถนำมาผลิตเป็นสินค้าเกษตรที่มีชื่อเสียงแพร่หลายมายาวนาน ซึ่งประเทศอินเดียเลือกการคุ้มครองชื่อเสียงของสินค้าเหล่านั้นในรูปแบบเป็นเครื่องหมายการค้า ประเภทเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมมาก่อน อย่างไรก็ตามเครื่องหมายรับรองนั้นแม้จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อมโยงในการรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าไว้กับปัจจัยการผลิตจากแหล่งภูมิศาสตร์ แต่ก็จะต้องอาศัยบุคคลกลางในการรับรองสินค้าของผู้ผลิตแต่ละราย ซึ่งอาจเป็นผู้ที่อยู่ภายนอกชุมชนผู้ผลิตสินค้าก็ได้ ส่วนเครื่องหมายร่วมโดยทั่วไปแล้ว

ไม่ได้มีจุดเชื่อมโยง ไปถึงคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเลย แต่ปัจเจกชนอาจตกลงนำเครื่องหมายร่วมนั้นมาใช้กับสินค้าที่อยู่ภายใต้สายการผลิตในเครือธุรกิจเดียวกัน ในขณะที่การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียสามารถเป็นเครื่องมือส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับเศรษฐกิจ และช่วยกระจายรายได้ให้ชุมชนผู้ผลิต ดังนั้น ประเทศอินเดียจึงเลือกที่จะใช้การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อคุ้มครองชื่อเสียงของสินค้า (Ravindran & Mathew. 2009)

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นอกจากที่จำเป็นจะต้องให้การคุ้มครองภายในประเทศแล้ว ยังต้องคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศด้วย เนื่องจากองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ประยุกต์จากปัจจัยแหล่งผลิตสินค้าของชุมชนแต่ละประเทศ อาจถูกล่วงละเมิดด้วยการที่มีผู้นำเอาชื่อเสียงของสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศหนึ่งไปแสวงหาประโยชน์ทางการค้าโดยไม่เป็นธรรมในอีกประเทศหนึ่ง และการละเมิดนี้ก็ทำให้ชุมชนผู้ผลิตสูญเสียเสถียรภาพในการรักษาชื่อเสียงของสินค้า ดังนั้น จึงต้องอาศัยกฎหมายที่เป็นมาตรฐานสากลสำหรับใช้ในการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้สินค้าที่ผลิตในประเทศสามารถนำออกไปขายยังต่างประเทศได้โดยไม่ถูกละเมิดต่อชื่อเสียงของสินค้า

เมื่อพิจารณาต่อมาถึงอิทธิพลของกฎหมายระหว่างประเทศต่อกฎหมายภายในประเทศ จะเห็นได้ว่าหากแต่ละประเทศซึ่งอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศเข้ามาเป็นกฎหมายภายในประเทศของตนมีหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ก็ย่อมจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เพราะการที่สินค้าอย่างเดียวกันได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศหนึ่ง แต่กลับไม่ได้รับการคุ้มครองหรือได้รับการคุ้มครองน้อยกว่าในอีกประเทศหนึ่ง ย่อมทำให้ชุมชนผู้ผลิตสินค้า

ไม่ได้ได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรมจากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทำให้ผู้บริโภคสูญเสียความเชื่อมั่นที่มีต่อคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะในตัวสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในประเทศผู้ผลิต และเมื่อชุมชนผู้ผลิตสูญเสียผลประโยชน์ดังกล่าวไปก็ทำให้ชุมชนผู้ผลิตไม่มีแรงจูงใจในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นปัจจัยการผลิตสินค้า ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ และความเหมาะสมดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วย

จากการศึกษาพบว่ามีกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองสินค้าเกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ แต่ยังไม่มีความชัดเจนที่บัญญัติไว้ให้ชัดเจนว่าการคุ้มครองนั้นจะต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสำหรับความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) หรือความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement) ผู้วิจัยพบว่าเป็นกฎหมายที่ได้กำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีความยืดหยุ่น เพราะกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองไว้สองระดับคือระดับสินค้าทั่วไป ตามมาตรา 22 ซึ่งเป็นกรณีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และระดับสินค้าเฉพาะอย่างตามมาตรา 23 ได้แก่ สินค้าประเภทไวน์ และสุรา ซึ่งเป็นกรณีการลงโทษผู้ที่นำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาใช้ อาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิด แม้ว่าจะได้มีการระบุชื่อแหล่งกำเนิดสินค้าที่แท้จริง โดยการเพิ่มถ้อยคำว่า “แบบ” หรือ “ชนิด” หรือ “ประเภท” หรือระบุว่าเป็น “การเลียนแบบ” รวมทั้งมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ในความตกลงทริบียังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียน
คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ ทำให้เป็นช่องโหว่
ในการใช้และตีความหลักเกณฑ์ในส่วนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตาม
ความตกลงทริบียังมีส่วนที่ไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน
เพราะยังขาดกลไกที่จะช่วยให้ประเทศสมาชิกเข้ามาใช้สิทธิที่จะได้รับความ
คุ้มครองในระดับสากลได้

เมื่อศึกษาไปถึงหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของ
ประเทศที่โดดเด่นและได้อนุมัติ การกฎหมายระหว่างประเทศเข้ามาเป็น
กฎหมายภายในประเทศของตนแล้ว พบว่า มีกลุ่มประเทศที่คุ้มครองเป็น
ลักษณะของกฎหมายเฉพาะ (Sui Generis Law) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาถึงกลุ่ม
ประชาคมยุโรปมีหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง
ภูมิศาสตร์ด้วยการอาศัยจุดเชื่อมโยงระหว่างวัตถุดิบของสินค้า ที่มาจากแหล่ง
ภูมิศาสตร์กับคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า สำหรับประเทศอินเดียก็มี
มาตรการทางกฎหมายเฉพาะที่โดดเด่นในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
ผลิตภัณฑ์ทางอาหารและผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรอื่น ๆ เนื่องจากเป็น
ผลิตภัณฑ์อันมีจุดกำเนิดตามประเพณีและท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศและ
มุ่งหมายให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่าง
ยั่งยืนด้วยการอาศัยความร่วมมือของเกษตรกรรายย่อยหลายราย ส่วน
ประเทศไทยได้ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ภายใต้กฎหมาย
เฉพาะเหนือกว่าเครื่องหมายการค้า แต่หลักเกณฑ์ของกฎหมายไทยยังขาด
ความชัดเจนกรณีเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรองหรือ
เครื่องหมายร่วมที่ได้รับการคุ้มครองในต่างประเทศ หากจะมาขอขึ้นทะเบียน
เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยจะสามารถกระทำได้หรือไม่ ซึ่งหาก
สินค้าดังกล่าวมีการอาศัยข้อเท็จจริงถึงความเชื่อมโยงคุณลักษณะพิเศษของ

สินค้าเข้ากับแหล่งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ทำการผลิตสินค้าทำนองเดียวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยแล้ว ก็ควรที่จะได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน แต่ความไม่ชัดเจนนี้ย่อมนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเปรียบเทียบประเทศในอีกกลุ่มหนึ่งคือสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้ ซึ่งให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าและเครื่องหมายรับรอง โดยที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็เคยมีกรณีถูกลดทอนคุณค่าเครื่องหมายการค้าที่ใช้การเรียกขานเกี่ยวข้องกับแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า ส่วนแอฟริกาใต้ก็มีสินค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่ประจักษ์ถึงความเชื่อมโยงกับแหล่งทางภูมิศาสตร์ด้วย ซึ่งหากประเทศทั้งสองกลุ่มประเทศได้รับการจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์จะสามารถลดปัญหาละเมิด และช่วยประสานความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศทั้งสองกลุ่มประเทศ จึงทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศ และหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องกันระหว่างขอบเขตและหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ กับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายภายในประเทศของกลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย ประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแอฟริกาใต้ กับความตกลงทริปส์

4. เพื่อศึกษาแนวทางอันจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการกำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ ตามความตกลงทริปส์

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยนี้ เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่อยู่ในรูปแบบของหนังสือ ตำรา หรือตัวบทกฎหมาย และในเว็บไซต์(Website (www.)) ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนอย่งยั่งยืนภายใต้ความตกลงทริปส์

อภิปรายผลการวิจัย

1. นิยาม ความสำคัญ และแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หมายถึงสัญลักษณ์ที่แสดงความเชื่อมโยงถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า โดยชี้ให้เห็นว่าสินค้านั้นมีชื่อเสียงในคุณภาพหรือข้อได้เปรียบจากลักษณะเด่น ณ แหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้า ซึ่งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะช่วยรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเจ้าของสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในขณะเดียวกันก็จะช่วยรักษาผลประโยชน์ของสังคมที่ได้ทราบข้อมูลข่าวสารถูกต้องเกี่ยวกับคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณสมบัติเฉพาะของสินค้าจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กฎหมายระหว่างประเทศคุ้มครองนั้น อาจมีการสร้างสรรค์เป็นถ้อยคำ วลี หรือเครื่องหมายสื่อความหมายถึงพื้นที่ภูมิศาสตร์ใดก็ได้ เช่น รูปหรือชื่อสัตว์ประจำท้องถิ่น รูปหรือชื่อพืชประจำ

ท้องถิ่น トラประจำจังหวัด ฯลฯ โดยแสดงออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ การเรียกขานแหล่งภูมิศาสตร์ว่าเป็นสถานที่ผลิตสินค้าโดยไม่ต้องคำนึงถึงคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของสินค้าที่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ คือ “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indications of Source)” ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส หรือเป็นการแสดงสัญลักษณ์แทนสินค้าซึ่งต้องมีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะเชื่อมโยงกับปัจจัยมาจากธรรมชาติและปัจจัยจากมนุษย์ในแหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้านั้น เรียกได้ว่าเป็น “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellations of Origin)” ภายใต้ความตกลงลิสบอน และรูปแบบสิ่งที่สื่อแสดงถึงดินแดนประเทศ หรือภูมิภาค หรือท้องถิ่น อันทำให้เชื่อมโยงไปถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณสมบัติของสินค้า ซึ่งย่อมครอบคลุมทั้งสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด และเครื่องหมายแหล่งกำเนิดด้วย อันหมายถึง “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications)” ภายใต้หลักเกณฑ์แห่งความตกลงทริปส์ ซึ่งจากนิยามใน 3 รูปแบบ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในความตกลงทริปส์ ได้กำหนดความหมายของสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองครอบคลุมมากกว่ากฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่น ๆ (Blakeney. 2007)

ลักษณะการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นแม้ว่าจะเป็นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนตามธรรมชาติและมนุษย์พึงได้รับความเท่าเทียมโดยอิสระที่จะเป็นเจ้าของผลงานการสร้างสรรค์จากสติปัญญาของตน อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ใกล้ชิดกับการคุ้มครองสิทธิชุมชนมากกว่าสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนดังเช่นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ เพราะชื่อเสียงของสินค้าที่กฎหมายให้ความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นล้วนมาจากภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมา หรือต้องอาศัยปัจจัยการผลิตสินค้าจากทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนได้สร้างสรรค์ภูมิปัญญาอนุรักษ์ไว้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง

ภูมิศาสตร์ยังช่วยส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วย ดังเช่นกรณีกาแฟพันธุ์โรบัสตา (Robusta) ซึ่งเป็นกาแฟที่นิยมปลูกในบริเวณพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์ Kodagu ของประเทศอินเดีย โดยที่ข้อกำหนดในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศอินเดียสำหรับกาแฟนี้คือการรักษาระบบนิเวศน์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งผู้ปลูกกาแฟที่พึงได้รับการคุ้มครองก็ต้องมีองค์ความรู้และมีนวัตกรรมเพื่อรักษาคุณภาพเมล็ดกาแฟที่ผู้บริโภคนิยมด้วย (Mulik K.&M. Crespi J.M. 2004)

นอกจากนี้ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค และการป้องกันการแข่งขันทางการค้า ที่ไม่เป็นธรรมยังสามารถนำมาประยุกต์เป็นเหตุผลสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เพราะการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถเป็นทั้งเป้าประสงค์และวิธีการที่จะบรรลุผลซึ่งการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม เพื่อให้แนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมนี้ สามารถใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนให้ชุมชนผู้ผลิตสินค้าและบริการมุ่งพัฒนาต่อยอดคุณภาพและชื่อเสียงในสินค้าของตนสืบเนื่องไป อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคที่จะได้รับรู้ข้อมูลเชื่อมโยงคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเข้ากับแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของนานาประเทศให้เติบโตได้อย่างมั่นคงอีกด้วย

2. หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นมาจากการค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาความไม่สมดุลต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความยุติธรรมเป็นสำคัญ และเหตุผลแห่งความยุติธรรมนั้น ได้แก่ การที่คนในยุคปัจจุบันไม่มีสิทธิแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากจนกระทั่งก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อสิทธิโดยชอบธรรมของคนในยุคต่อไป ซึ่งพึงคาดหมาย

ได้ว่าคนในยุคอนาคตก็มุ่งหวังผลประโยชน์เช่นเดียวกับคนยุคปัจจุบัน รวมถึงความยั่งยืนในสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยเหตุผลแห่งความเสมอภาคกัน เป็นเครื่องมือทำให้เกิดความสงบสุข ลดปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ตลอดจนต้องมีการให้ส่วนแบ่งผลประโยชน์ตอบแทนจากต้นทุนทางสังคมหรือปัจจัยทางสังคมที่ใช้ในการพัฒนาได้อย่างเป็นธรรม (Grossman, 2015)

เมื่อพิจารณาถึงการประยุกต์หลักการพัฒนายั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว จะเห็นได้ว่าสำหรับในแง่มุมมองเศรษฐกิจ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถช่วยส่งเสริมให้ชุมชนผู้ผลิตได้ประโยชน์จากการที่สามารถผลิตสินค้าออกมาขายในราคาสูงกว่าสินค้าประเภทเดียวกัน เพราะสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมเป็นเครื่องหมายแทนชื่อเสียงแพร่หลายของสินค้านั้น ๆ ทำให้สามารถประหยัดต้นทุนในการประชาสัมพันธ์คุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนผู้ผลิตได้รับการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศแล้ว ก็จะสามารถนำไปใช้โฆษณาสร้างความเชื่อมั่นหรือความน่าเชื่อถือในตัวสินค้ายังต่างประเทศได้

ส่วนในประเด็นความเสมอภาคในสังคมนั้น จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมช่วยประสานความร่วมมือกันในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติหรือผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาซึ่งคุณค่าทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในบริบทสังคมระหว่างประเทศ ซึ่งหมายรวมถึงการให้ความเป็นธรรมในการเข้าถึงและแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะช่วยให้ชุมชนผู้ผลิตสินค้าตระหนักถึงปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการบริโภคทรัพยากรของชุมชนเอง เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าที่ได้รับการคุ้มครอง

ให้คงคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษกว่าสินค้าประเภทเดียวกันที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง ดังนั้น จึงทำให้สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อปัจจัยการผลิตได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนด้วย และด้วยวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนี้ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาคาขาดแคลนอาหารของประชากรโลกได้อีกทางหนึ่งด้วย

3. วิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์

ความตกลงทริปส์เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มุ่งคุ้มครองสิ่งสร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์ โดยการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่ผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ฯลฯ ซึ่งการคุ้มครองนี้สามารถจูงใจให้ปัจเจกชนได้รับประโยชน์เชิงพาณิชย์และนำไปสู่การลงทุนในนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวนั้น ทำให้ผู้มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงก็จะใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือผูกขาดองค์ความรู้รวมถึงการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจไว้เพียงลำพัง และเมื่อมีการดำเนินธุรกิจไปจนกระทั่งครอบครองผูกขาดตลาดระหว่างประเทศได้สำเร็จ คนในอีกประเทศหนึ่งจะสูญเสียรายได้ เพราะถูกลดขีดความสามารถในการแข่งขันกับผู้ผลิตสินค้าจากต่างประเทศลง แต่การคุ้มครองสิทธิชุมชนในรูปแบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าที่มีความโดดเด่นเรื่องการอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ในการผลิต ทั้งกรณีที่เป็นสินค้าการเกษตรและไม่ใช่สินค้าการเกษตร หากเป็นการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศแล้วจะช่วยให้ชุมชนผู้ผลิตสินค้านี้เกิดแรงจูงใจจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นด้วยการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์สินค้าไปยัง

ต่างประเทศ อีกทั้งยังทำให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีการเผยแพร่ระดับสากล ชุมชนท้องถิ่นจึงมีความพยายามในการประสานความร่วมมือเพื่อช่วยกันรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าไว้ให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไปได้ ดังนั้น หลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีภาคสมาชิกจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาไปให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการพยายามลดความขัดแย้งในเวทีระหว่างประเทศ และมุ่งให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่ชุมชนผู้ผลิตสินค้านี้ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ต่อมาจากมาตรา 22¹ แห่งความตกลงทริปส์ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ประเทศภาคีสมาชิกเลือกกำหนดรูปแบบทางกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เพื่อไม่ให้เกิดกรณีเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม โดยให้นำหลักเกณฑ์ตามมาตรา 10bis ของอนุสัญญากรุงปารีสมาประยุกต์ด้วยนั้น ในการนี้จะเห็นได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แม้ว่าจะใช้ในความหมายที่เชื่อมโยงไปถึงอาณาเขตภูมิภาคหรือท้องที่ซึ่งสินค้าเกิดขึ้นอย่างแท้จริง แต่ทำให้สาธารณชนเข้าใจว่าสินค้ามาจากแหล่งภูมิศาสตร์อื่น ก็เป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเมื่อแต่ละประเทศสมาชิกมีระบบกฎหมายภายในประเทศของตนที่แตกต่างกัน ก็ย่อม

¹ Article 22 Protection of Geographical Indications

2. In respect of geographical indications, Members shall provide the legal means for interested parties to prevent:

(a) the use of any means in the designation or presentation of a good that indicates or suggests that the good in question originates in a geographical area other than the true place of origin in a manner which misleads the public as to the geographical origin of the good;

(b) any use which constitutes an act of unfair competition within the meaning of Article 10bis of the Paris Convention (1967).

ทำให้เกิดการใช้และตีความกฎหมายแตกต่างกันไปว่ากรณีใดจะเป็นการกระทำอันเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และข้อแตกต่างดังกล่าวก็อาจทำให้เกิดความขัดแย้งกันในทางระหว่างประเทศ อันนำไปสู่ปัญหาความไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนได้

นอกจากนี้ หลักเกณฑ์ความตกลงทริปส์มาตรา 23² ยังกำหนดให้ขยายการคุ้มครองเฉพาะสำหรับสินค้าประเภทไวน์และสุราเคร่งครัดกว่าการคุ้มครองสินค้าทั่วไป โดยประเทศต่าง ๆ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาจำนวนหนึ่งก็ได้เสนอให้ขยายการคุ้มครองในระดับ

² Article 23 Additional Protection for Geographical Indications for Wines and Spirits

1. Each Member shall provide the legal means for interested parties to prevent use of a geographical indication identifying wines for wines not originating in the place indicated by the geographical indication in question or identifying spirits for spirits not originating in the place indicated by the geographical indication in question, even where the true origin of the goods is indicated or the geographical indication is used in translation or accompanied by expressions such as “kind”, “type”, “style”, “imitation” or the like.

2. The registration of a trademark for wines which contains or consists of a geographical indication identifying wines or for spirits which contains or consists of a geographical indication identifying spirits shall be refused or invalidated, ex officio if a Member’s legislation so permits or at the request of an interested party, with respect to such wines or spirits not having this origin.

3. In the case of homonymous geographical indications for wines, protection shall be accorded to each indication, subject to the provisions of paragraph 4 of Article 22. Each Member shall determine the practical conditions under which the homonymous indications in question will be differentiated from each other, taking into account the need to ensure equitable treatment of the producers concerned and that consumers are not misled.

4. In order to facilitate the protection of geographical indications for wines, negotiations shall be undertaken in the Council for TRIPS concerning the establishment of a multilateral system of notification and registration of geographical indications for wines eligible for protection in those Members participating in the system.

เฉพาะตามมาตรา 23 ไปยังสินค้าประเภทอื่น ๆ ด้วย เช่น สินค้าหัตถกรรม สินค้าเกษตรกรรม และเครื่องมืออื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่ประเทศภาคีสมาชิกสามารถเชื่อมโยงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เข้ากับกลุ่มตลาดใหม่เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มประเทศภาคีสมาชิก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศชิลี ประเทศอาร์เจนตินา ประเทศนิวซีแลนด์ ฯลฯ ต่างก็ไม่เห็นด้วยกับการขยายประเภทสินค้าที่จะให้ความคุ้มครองภายใต้มาตรา 23 ด้วยเหตุผลประการสำคัญคือการขาดหลักฐานแสดงให้เห็นประจักษ์ได้ว่ากรณีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้มาตรา 22 แห่งความตกลงทริปส์ไม่เพียงพอสำหรับปกป้องสิทธิของชุมชนผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้า อีกทั้งการขยายการคุ้มครองดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อแนวทางปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายของกลไกตลาดสินค้าได้

ดังนั้น การให้ทางเลือกแก่ประเทศภาคีสมาชิกในการจดทะเบียนระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์เพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าที่กฎหมายภายในประเทศของประเทศภาคีสมาชิกนั้นได้ให้ความคุ้มครองไว้แล้ว โดยสามารถเลือกที่จะจดทะเบียนคุ้มครองได้ ทั้งในระดับการคุ้มครองภายใต้หลักเกณฑ์มาตรา 22 และระดับการคุ้มครองภายใต้หลักเกณฑ์มาตรา 23 ซึ่งจะต้องมีระดับการคุ้มครองอย่างเดียวกับที่กฎหมายภายในประเทศภาคีสมาชิกนั้นให้ความคุ้มครองด้วย ก็จะทำให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ช่วยลดความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศ อันนำไปสู่การร่วมมือกันส่งเสริมการรักษาสมดุลระหว่างด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงสอดคล้องตามแนวทางของหลักการพัฒนายั่งยืน เพราะการจดทะเบียนระหว่างประเทศจะให้นานาประเทศภาคีสมาชิก ความตกลงทริปส์ได้รับทราบถึงข้อมูลการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ร่วมกัน อีกทั้งยังทำให้ประเทศที่คุ้มครองในระบบกฎหมายเฉพาะกับประเทศ

ที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้าได้ตระหนักถึงความต้องการของแต่ละฝ่ายอันนำมาสู่การเจรจาต่อรองผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมได้

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายภายในประเทศ กับความตกลงทริปส์

4.1 สิ่งที่ถูกกฎหมายคุ้มครอง

จากที่ได้ศึกษากลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทย ซึ่งทั้งสามประเทศดังกล่าวเป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่ม GI-Friends นั้น จะเห็นได้ว่าสิ่งที่กฎหมายสหภาพยุโรป³ ให้ความคุ้มครองก็คือ สิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด (designation of origin) ซึ่งสินค้าที่จะขอจดทะเบียนได้นั้น จะต้องมีการผลิต การแปรรูป และการจัดเตรียมการผลิตในขั้นตอนหลักอยู่ในเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ระบุ แต่ในส่วนวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้าอาจมาจากนอกแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าวก็ได้ โดยที่การใช้วัตถุดิบนอกแหล่งภูมิศาสตร์นั้น จะต้องมีการระบุแหล่งวัตถุดิบ และมีเงื่อนไขพิเศษที่ต้องผ่านการตรวจสอบว่าในการผลิตสินค้าได้ใช้วัตถุดิบนอกแหล่งภูมิศาสตร์ประกอบด้วย ส่วนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) ของสหภาพยุโรปได้แก่ สินค้าที่แม้เพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งกระทำในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ กฎหมายก็ให้ความคุ้มครองแล้ว หากเป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่ขอจดทะเบียน นอกจากนี้ ยังให้ความคุ้มครองการรับประกันภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นพิเศษ (Traditional Specialties Guaranteed (TSG)) สำหรับสินค้าอาหารอาศัยปัจจัยการผลิตจากภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอินเดียแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศอินเดีย⁴ ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงแหล่งที่มาของวัตถุดิบ แต่ให้พิจารณาถึง

³ The Regulation (EU) No 1151/2012

⁴ The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 No.48

กระบวนการผลิตหรือกระบวนการเตรียมการผลิต ส่วนประเทศไทย⁵ ก็มีหลักเกณฑ์ในลักษณะเดียวกับคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ของสหภาพยุโรป คือคุ้มครองสิ่งที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์

สำหรับประเทศที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้าที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาที่เป็นประเทศนอกกลุ่ม GI-Friends โดยจะเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกา⁶ ให้ความคุ้มครองในรูปแบบของเครื่องหมายรับรองซึ่งอาจนำมาใช้รับรองแหล่งกำเนิดของสินค้า คุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าได้ และเครื่องหมายร่วมซึ่งใช้ร่วมกันในกลุ่มสมาชิกผู้ประกอบการหรือในองค์กรเดียวกัน ในขณะที่ประเทศแอฟริกาใต้ (U.S.Department of Agricultural, Foreign Agricultural Service, 2014) คุ้มครองเครื่องหมายรับรอง เครื่องหมายร่วม และคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เฉพาะกรณีไวน์หรือสุรา รวมถึงมีการรับรองสิทธิของคนในชาติโดยกำหนดให้เป็นสินค้าของชาติ ดังเช่นกรณีชาสมุนไพรรอยบอส (Rooibos) ซึ่งเป็นสินค้าที่ช่วยสร้างรายได้ให้ประเทศเป็นจำนวนมากจากการส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ ถึงกว่า 30 ประเทศ ประกอบกับเป็นสินค้าที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยโดยที่ชารอยบอสนี้ได้อาศัยภูมิปัญญาในการเพาะปลูกให้ได้คุณภาพดีในท้องถิ่นที่มีสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศเฉพาะ จึงจะทำให้ชารอยบอสมีกลิ่นหอมหวานแตกต่างจากชาชนิดอื่น ๆ อีกทั้งยังมีคุณสมบัติเป็นยาสมุนไพรช่วยต่อต้านอนุมูลอิสระ ลดความเครียด ทำให้นอนหลับง่าย เป็นต้น ประเทศแอฟริกาใต้จึงกำหนดหลักเกณฑ์คุ้มครองชารอยบอสในรูปแบบทรัพย์สินทางปัญญาของชาติที่ปัจเจกชนไม่สามารถมีสิทธิ

⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

⁶ The Lanham Act of 1946

แต่เพียงผู้เดียวในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของสินค้าดังกล่าวได้ เพราะเป็นมรดกภูมิปัญญาของชาติ (Coombe, R. J., Ives, S. & Huizenga, D., 2014)

ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าสินค้าตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา หรือ สินค้าแอฟริกาใต้ที่ไม่ใช่ไวน์หรือสุรา หากจะขอจดทะเบียนคุ้มครองระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงลิสบอนจะต้องมีคุณสมบัติเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดสินค้าอันเป็นสิ่งบ่งระบุถึงภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาค หรือท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงถึงแหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ คุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในสิ่งแวดล้อมภูมิศาสตร์นั้น รวมทั้งที่มีปัจจัยมาจากธรรมชาติและปัจจัยจากมนุษย์ แต่ในความตกลงลิสบอน⁷ ก็ไม่ได้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเพียงพอให้สามารถนำเครื่องหมายการค้ามาจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายแหล่งกำเนิดสินค้าได้ด้วย และนอกจากความตกลงลิสบอนแล้วกรมสารเจนีวา⁸ ยังเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีหลักเกณฑ์การจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศ ซึ่งการจดทะเบียนนั้นจะต้องไม่ทำให้เกิดการเสื่อมเสียสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ก่อนแล้วโดยสุจริต หรือการได้รับสิทธิในเครื่องหมายการค้าเนื่องจากการใช้งานโดยสุจริตในประเทศภาคีสมาชิก แต่กรมสารเจนีวาก็ยังไม่มีหลักเกณฑ์ชัดเจนว่าจะสามารถนำเครื่องหมายการค้ามาจดทะเบียนคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขกฎหมายฉบับนี้ได้หรือไม่

เมื่อพิจารณานิยามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในความตกลงทริปส์⁹ แล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองสิ่งที่แสดงถึงแหล่งที่มาของ

⁷ The Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and Their International Registration

⁸ The Geneva Act of the Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications

⁹ The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights

สินค้าในดินแดน ภูมิภาค หรือท้องถิ่น ของประเทศภาคีสมาชิก อันทำให้ทราบถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณสมบัติของสินค้า ซึ่งครอบคลุมไปถึงสิ่งที่กฎหมายของสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทยให้ความคุ้มครอง ในขณะที่ความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวา แม้จะมีหลักเกณฑ์ในการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศไว้ชัดเจน แต่ได้คุ้มครองเพียงใกล้เคียงกับสิ่งบ่งระบุแหล่งกำเนิด (Designation of Origin) ตามกฎหมายสหภาพยุโรปเท่านั้น เพราะกำหนดไว้ถึงการบ่งชี้ภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาค หรือท้องถิ่น โดยระบุถึงแหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ คุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในสิ่งแวดล้อมภูมิศาสตร์นั้น รวมทั้งที่มีปัจจัยมาจากธรรมชาติและปัจจัยจากมนุษย์ด้วย อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงระดับการคุ้มครองตามความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวาแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายทั้งสองฉบับให้คุ้มครองเพียงระดับสินค้าเฉพาะอย่างเช่นเดียวกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์เท่านั้น ทำให้ประเทศกลุ่มที่คุ้มครองในรูปแบบเครื่องหมายการค้าซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์การคุ้มครองในระดับทำนองเดียวกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ไม่สามารถจดทะเบียนคุ้มครองภายใต้ความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวาได้ แต่ถ้าความตกลงทริปส์มีหลักเกณฑ์ให้จดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศได้ กลุ่มประเทศที่คุ้มครองในรูปแบบเครื่องหมายการค้านี้อาจนำสินค้ามาจดทะเบียนภายใต้หลักเกณฑ์มาตรา 22 แห่งความตกลงทริปส์ได้

4.2 เงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครอง

จากการพิจารณาเงื่อนไขและขอบเขตการคุ้มครองตามกฎหมายของสหภาพยุโรป¹⁰ นั้น จะเห็นได้ว่ามีข้อจำกัดที่กฎหมายไม่คุ้มครองคำพ้องเสียงหรือพ้องทั้งรูปและเสียง (Homonymous) กับชื่อที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตาม

¹⁰ The Regulation (EU) No 1151/2012

กฎหมายสหภาพยุโรป ตลอดจนมีข้อกำหนดไม่อนุญาตให้นำชื่อสามัญของสินค้ามาจดทะเบียน และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนคุ้มครองเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็จะไม่ตกเป็นชื่อสามัญในภายหลังด้วย ส่วนประเทศอินเดีย¹¹ ก็มีหลักเกณฑ์การไม่คุ้มครองสิ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นชื่อสามัญด้วยเช่นเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรป โดยการจะตกเป็นชื่อสามัญหรือไม่นั้นกฎหมายของประเทศอินเดียให้ต้องคำนึงถึงทุกเหตุปัจจัย และสถานการณ์ที่มีอยู่ในภูมิภาค ดินแดน หรือสถานที่ซึ่งชื่อดังกล่าวมีที่มาจากแหล่งกำเนิดของสินค้า อีกทั้งยังต้องพิจารณาด้วยว่าประเทศต้นกำเนิดสินค้าไม่ได้ให้ความคุ้มครองชื่อนั้นประกอบด้วย สำหรับประเทศไทยก็มีหลักเกณฑ์ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นสาระสำคัญว่าสิ่งที่จะใช้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้จะต้องไม่เป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นด้วย ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแอฟริกาใต้ นั้น ไม่มีหลักเกณฑ์การกำหนดเงื่อนไขถึงกรณีการตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าไว้เลย

เมื่อพิจารณามาตรา 24.6 แห่งความตกลงทริปส์แล้วจะเห็นว่าความตกลงทริปส์เป็นมาตรฐานกลาง จึงไม่ได้มีเจตนารมณ์จะกำล้งกฎหมายภายในประเทศของประเทศภาคีสมาชิกที่เห็นว่าชื่อสามัญไม่สามารถนำมาจดทะเบียนคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าของประเทศตน ซึ่งหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์ได้ประเทศที่มีกฎหมายภายในประเทศห้ามนำชื่อสามัญมาจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็จะไม่นำชื่อสามัญมาจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศนี้ด้วยโดยปริยาย แต่เงื่อนไขที่กลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศอินเดีย และประเทศไทย กำหนดไว้ว่าสินค้าเมื่อจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วย่อมไม่ตกเป็นชื่อสามัญ

¹¹ The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 No.48

นั้น เป็นข้อจำกัดที่คุ้มครองเครื่องคิดเงินไปกว่ามาตรฐานที่ความตกลงทริปส์ กำหนด อันอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ เพราะประเทศหนึ่ง อาจพบว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าแล้ว ในขณะที่ อีกประเทศหนึ่งยังคงมีสภาพเป็นลักษณะบ่งเฉพาะที่สามารถใช้แยกแยะ ความแตกต่างของสินค้าได้ ในการแก้ไขปัญหานี้จะต้องอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการ ป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมเป็นสำคัญ โดยที่หากประเทศใดจะอ้างว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอื่นได้ตกเป็นชื่อสามัญใน ประเทศของตน ก็ต้องมีหลักฐานพิสูจน์ถึงความรู้ของสาธารณชนใน ประเทศตนว่าเป็นเช่นนั้นจริง ไม่ใช่กรณีที่เป็นการอ้างชื่อสามัญเพื่อกีดกัน ไม่ให้ประเทศเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มา ประชาสัมพันธ์สินค้า ในขณะที่เดียวกันประเทศที่จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ไว้แล้วและมีกฎหมายภายในประเทศกล่าวว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่จดทะเบียนแล้วจะไม่ตกเป็นชื่อสามัญ หากจะนำมาจดทะเบียนระหว่าง ประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์ก็ต้องยอมรับว่า การไม่ตกเป็นชื่อสามัญ มีผลภายในประเทศตนเท่านั้น หาได้มีผลต่อประเทศอื่นที่มีหลักฐานการ พิสูจน์ว่าสิ่งนี้ตกเป็นชื่อสามัญด้วยไม่ นอกจากนี้ การจดทะเบียนคุ้มครอง ระดับระหว่างประเทศภายใต้หลักเกณฑ์ความตกลงทริปส์ก็ต้องอาศัย กลไกการตรวจสอบการพิสูจน์ความเป็นชื่อสามัญของสินค้าที่ขึ้นทะเบียนไว้ ด้วย โดยฝ่ายที่กล่าวอ้างชื่อสามัญของสินค้านั้นมีหน้าที่แจ้งเพื่อพิสูจน์ความเป็น ชื่อสามัญนั้น

นอกจากนี้ ในประเด็นขอบเขตการคุ้มครองนั้น ประเทศอินเดีย ยังคงเรียกร้องในเวทีเจรจารอบโดฮาให้ขยายการคุ้มครองในระดับเฉพาะตาม ความตกลงทริปส์มาตรา 23 สำหรับสินค้าประเภทอื่น ๆ นอกเหนือไปจาก ไวน์และสุราด้วย ซึ่งการคุ้มครองในระดับเฉพาะสามารถช่วยลดปัญหาการนำ

สืบพิสูจน์ที่ยู่งยากว่าผู้กระทำให้ความมุ่งหมายจะให้สาธารณชนเกิดความ
สับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าหรือไม่ โดยที่หากกำหนดให้ความ
ตกลงทริปส์คุ้มครองการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่าง
ประเทศได้ การเปิดช่องให้สินค้าประเภทอื่น ๆ ของประเทศภาคีสมาชิกได้
รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของแต่ละประเทศภาคีสมาชิกว่าจะเลือก
จดทะเบียนคุ้มครองในระดับทั่วไปตามมาตรา 22 หรือเลือกจดทะเบียน
คุ้มครองในระดับพิเศษตามมาตรา 23 ย่อมก่อให้เกิดความเสมอภาคในสังคม
ระหว่างประเทศ แต่การเลือกดังกล่าวต้องตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ไม่เกินไป
กว่าระดับที่กฎหมายภายในประเทศของตนให้ความคุ้มครองไว้สำหรับสินค้า
ประเภทนั้น ๆ ด้วย

5. วิเคราะห์ปัญหาการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
ภายใต้ความตกลงทริปส์

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษากฎหมายระหว่างประเทศหลากหลายฉบับ
จะเห็นได้ว่าอนุสัญญากรุงปารีสยังมีรายละเอียดที่ไม่ชัดเจนมากนักในการ
คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในขณะที่ระบบกฎหมายเมดิริต มุ่งคุ้มครอง
เครื่องหมายการค้าเป็นสำคัญ ส่วนความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวา
มีประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประเทศภาคี
สมาชิกของความตกลงทริปส์ ซึ่งย่อมสะท้อนให้เห็นได้ว่าสาระสำคัญแห่ง
ความตกลงลิสบอนและกรรมสารเจนีวาในมุมมองของแต่ละประเทศอาจ
เห็นว่ายังไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมของประเทศตน ในขณะที่หลักเกณฑ์
ในความตกลงทริปส์ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หากมีการปรับปรุง
ให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยการมุ่งลดข้อขัดแย้งในทาง
ระหว่างประเทศ ก็จะช่วยให้อุณหภูมิของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกความ
ตกลงทริปส์เกิดความร่วมมือกันพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งภายใต้ผลกระทบ

ที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพราะหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนมิใช่การพัฒนาที่มุ่งแต่เพียงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยเน้นปริมาณผลผลิตจนเกินศักยภาพทรัพยากรของชุมชนเอง ทั้งนี้ ปัญหาในความตกลงทริบส์บางประการที่จะต้องปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน ได้แก่

ปัญหาการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้มุ่งวิเคราะห์ในลักษณะการค้นหาลักษณะเชิงประจักษ์เพื่อใช้แสดงว่าคุณลักษณะเฉพาะของสินค้ามีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ หากแต่เป็นแง่มุมวิษานิติศาสตร์โดยแท้ ที่อาศัยการตีความถ้อยคำของกฎหมายปรับเข้ากับบริบทสังคมว่าควรจะเชื่อมโยงชื่อเสียงคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์อย่างไร จึงจะช่วยให้การจดทะเบียนคุ้มครองภายใต้ความตกลงทริบส์สามารถลดความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศได้ โดยที่ปัญหานี้คือการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงบ่งชี้ถึงตัวสินค้าอันเป็นชื่อซ้ำกัน อันจะเห็นได้ว่าความตกลงทริบส์ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงกรณีมีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนกันแต่ความหมายบ่งชี้ไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน คือเป็นคำพ้องซึ่งอาจเป็นการพ้องเสียง หรือพ้องทั้งรูปและเสียง (Homonymous) แต่สื่อความหมายไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ซึ่งหลักเกณฑ์นี้อยู่ในมาตรา 23.3 ที่กำหนดไว้สำหรับกรณีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กรณีที่เป็นสินค้าเฉพาะอย่าง และยังมีเงื่อนไขกำหนดให้ความคุ้มครองนี้ใช้กับสินค้าไวน์เท่านั้นอีกด้วย

เมื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักเกณฑ์นี้กับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนอันเป็นหลักการที่มุ่งให้รักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้ความต้องการของคนในรุ่นต่อไปภายหน้าเสียหายแล้ว จะเห็นได้ว่าหากนานาประเทศที่มีชื่อทางภูมิศาสตร์พ้องกันต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อพ้องกันในการคุ้มครอง

เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตน ย่อมก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งว่าประเทศใดควรได้สิทธิในการคุ้มครอง ซึ่งอาจนำไปสู่มาตรการตอบโต้ทางเศรษฐกิจได้ และระหว่างที่พิพาทกันนั้นก็มีความเป็นไปได้ว่าประเทศทั้งสองจะยังไม่ตระหนักถึงการอนุรักษ์คุณค่าในทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นปัจจัยในการผลิตสินค้าของตนเท่าที่ควร เนื่องจากชื่อเสียงของสินค้าตนถูกลดทอนคุณค่าลงด้วยสินค้าของประเทศอื่นที่ใช้ชื่อป้องกันจึงขาดแรงจูงใจในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าว หากความตกลงทริปส์จะกำหนดให้คำพ้อง (Homonymous) สามารถที่จะนำมาจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศได้ เงื่อนไขการอนุญาตให้จดทะเบียนจึงจำเป็นต้องคำนึงถึง การลดความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศ และต้องไม่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดด้วย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการกำหนดไว้ในความตกลงทริปส์ว่าให้ใช้หลักเกณฑ์ข้างต้นกับสินค้าประเภทไวน์เท่านั้น เป็นการจำกัดสิทธิของผู้จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จนเกินสมควร เมื่อหลักเกณฑ์ตามมาตรา 23.3 สามารถช่วยลดความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศได้ ก็ควรจะขยายให้ครอบคลุมไปถึงกรณีสินค้าประเภทอื่น ๆ ได้ด้วย ส่วนวิธีการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ป้องกันอาจต้องอาศัยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นในการเลือกชื่อที่เหมาะสมและทำให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าสินค้าที่ใช้ชื่อดังกล่าวมีแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ที่แท้จริงแหล่งใด นอกจากนี้ หากความตกลงทริปส์มีหลักเกณฑ์อนุญาตให้ประเทศภาคีสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ชื่อที่พ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตนสามารถขอให้ประเทศที่ใช้ชื่อพ้องนั้นแก้ไขเปลี่ยนแปลงชื่อที่ได้จดทะเบียนหรือขอจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์และภายใต้การเจรจาตกลงกันระหว่าง

ประเทศทั้งสองไว้แล้ว ก็จะช่วยให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เกิดความยั่งยืนในเวทีระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้นด้วย

อีกประเด็นปัญหาหนึ่งคือการควบคุมคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากปัจจุบันทั่วโลกต่างเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) และจะเห็นได้ว่าสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นมักอาศัยทั้งปัจจัยมนุษย์ที่สร้างสรรค์องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาต่าง ๆ และปัจจัยจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิอากาศย่อมทำให้ปัจจัยจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ใช้ผลิตสินค้าเปลี่ยนแปลงไปด้วย จนในที่สุดผู้ผลิตสินค้าไม่อาจรักษาคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าได้ตามที่เคยขอลงทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ ทั้งนี้ ก่อนเกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศดังกล่าว สินค้าที่ได้รับความคุ้มครองนั้นก็อาจมีชื่อเสียงโด่งดังหรือมีความนิยมสูงในตลาดสินค้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ดังนั้น หากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศไว้ในความตกลงทริปส์แล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะต้องรักษาสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคกันในสังคม และการรักษาสีงแวดล้อม การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วสามารถขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่นำมาพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าได้ย่อมช่วยให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความยั่งยืนได้ด้วย อีกทั้งในกรณีที่มีการขอแก้ไขเพื่อเปลี่ยนแปลงรายละเอียดเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งภูมิศาสตร์กับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่จดทะเบียนคุ้มครองแล้ว ย่อม

รวมถึงการขยายหรือลดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เคยระบุไว้ในการจดทะเบียน โดยที่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขเหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้หลักสุจริตต่อกันด้วย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ความตกลงทริปส์ไม่ได้มีเจตนารมณ์เพื่อสนับสนุนหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน หากแต่มุ่งคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม โดยสะท้อนผ่านการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยการห้ามลดทอนคุณค่าความมีชื่อเสียง (dilution) ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้า แต่สาระสำคัญของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่นานาประเทศมุ่งหมายให้บรรลุผลสำเร็จ คือการให้ความสำคัญยุติธรรมบังเกิดขึ้นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ดังนั้นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยวิธีการจดทะเบียนคุ้มครองระดับระหว่างประเทศ ตามความตกลงทริปส์ที่เหมาะสม สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือลดปัญหาความขัดแย้งในทางระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถนำไปอนุวัติการเพื่อช่วยให้ชุมชนในประเทศตนได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม แล้วเกิดแรงจูงใจให้ช่วยกันบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าความตกลงทริปส์มีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาไปในทิศทางเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยวิธีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ เพราะได้กำหนดนิยามสิ่งที่คุ้มครอง ตลอดจนเงื่อนไข และขอบเขตการคุ้มครองที่ยืดหยุ่นต่อการอนุวัติ

การเป็นกฎหมายภายในประเทศของภาคีสมาชิก ทั้งกลุ่มประเทศที่มีระบบกฎหมายเฉพาะคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และกลุ่มประเทศที่คุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า แต่ก็ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักเกณฑ์การพิสูจน์ความเชื่อมโยงของสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์กรณีการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงเป็นสิ่งบ่งระบุตัวสินค้าซ้ำกัน ในลักษณะที่เป็นการใช้คำพ้องเสียงหรือพ้องรูปและเสียง (Homonymous) ที่ขณะนี้สาระสำคัญแห่งความตกลงทริปส์ให้ครอบคลุมสินค้าที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับเฉพาะเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมไปถึงสินค้าทั่วไป อีกทั้งยังมีปัญหาประเด็นการควบคุมคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่หลักเกณฑ์ในความตกลงทริปส์ยังไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดเงื่อนไขให้ประเทศผู้จดทะเบียนสามารถแก้ไขรายละเอียดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้อันเนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิอากาศ เพื่อให้ความตกลงทริปส์มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนายอยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากประเด็นปัญหาดังกล่าวที่ยกมา ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมความตกลงทริปส์ดังนี้

1. ควรมีหลักเกณฑ์การจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ ซึ่งประเทศสมาชิกสามารถนำสินค้าที่คุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ หรือระบบเครื่องหมายการค้ามาจดทะเบียนก็ได้ เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าประเทศภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ที่คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระบบกฎหมายเฉพาะ และประเทศภาคีสมาชิกที่คุ้มครองในระบบเครื่องหมายการค้า เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาที่ใช้ผลิตสินค้าไว้ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศฉบับอื่นที่เปิดโอกาสให้นำเครื่องหมายการค้ามาจดทะเบียนคุ้มครองในระดับระหว่าง

ประเทศทำนองเดียวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้คือกรรมสารเจนีวา แต่มีข้อจำกัดว่าจะต้องจดทะเบียนคุ้มครองในระดับเดียวกับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์เท่านั้น จึงทำให้ประเทศกลุ่มที่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสินค้าของประเทศตนในระดับดังกล่าว ไม่สามารถขอจดทะเบียนได้ ในขณะที่ความตกลงทริปส์มีหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองในสองระดับ ทั้งระดับตามมาตรา 22 และมาตรา 23 จึงเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาจัดทำระบบการจดทะเบียนต่อไปได้ นอกจากนี้ ประเทศที่ยื่นขอจดทะเบียนควรมีทางเลือกว่าจะจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองชื่อเสียงสินค้าในระดับทั่วไปตามหลักเกณฑ์มาตรา 22 หรือระดับสินค้าเฉพาะอย่างตามมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับระดับการคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศที่ขอจดทะเบียนด้วย อีกทั้งประเภทสินค้าที่จะขอจดทะเบียนภายใต้ระดับการคุ้มครองตามมาตรา 23 ไม่ควรจำกัดไว้เพียงไวน์หรือสุราเท่านั้น

2. ข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กรณีการตกเป็นชื่อสามัญนั้น ควรใช้จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นในการพิจารณาถึงความเป็นชื่อสามัญของสินค้า ซึ่งชื่อของสินค้าที่ขอจดทะเบียนต้องไม่ตกเป็นชื่อสามัญในประเทศที่ขอจดทะเบียนนั้น แต่การจดทะเบียนภายใต้ความตกลงทริปส์ไม่ควรทำให้ชื่อของสินค้าที่ได้นำมาจดทะเบียนนั้นไม่ตกเป็นชื่อสามัญอีกต่อไป และแม้ว่าในมาตรา 24.6 จะได้กำหนดหลักเกณฑ์อนุญาตให้ใช้ชื่อหรือข้อความที่เหมือนหรือพ้องต้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศภาคีสมาชิกอื่น หากชื่อหรือข้อความนั้นมีจารีตประเพณีในประเทศภาคีสมาชิกรับรองว่าเป็นชื่อสามัญ (Common name, Generic name) หรือมีจารีตประเพณีของประเทศภาคีสมาชิกเห็นว่าชื่อหรือข้อความนั้นไปพ้องกับชื่อของพันธุ์องุ่น (Vine) ซึ่งปลูกภายในดินแดนของประเทศภาคีสมาชิก อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์นี้อาจสร้างความไม่แน่นอนให้แก่การจดทะเบียนคุ้มครองภายใต้

ความตกลงทริปส์ได้ เพราะประเทศที่ขอจดทะเบียนไว้แล้ว อาจไม่ทราบถึงข้อมูลการตกเป็นชื่อสามัญของสินค้าตามจารีตประเพณีในประเทศอื่น ๆ ซึ่งควรต้องเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในมาตราดังกล่าวให้ประเทศที่มีจารีตประเพณีแสดงว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศที่ขอจดทะเบียนเป็นชื่อสามัญของสินค้าในประเทศตน จะต้องนำเสนอข้อมูลการตกเป็นชื่อสามัญนั้นให้ผู้พิจารณาคำขอจดทะเบียนระหว่างประเทศตามความตกลงทริปส์ทราบภายในระยะเวลาที่ประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลายได้ตกลงร่วมกัน และข้อมูลนั้นจะได้นำมารวบรวมไว้เป็นระบบฐานข้อมูล เพื่อให้ประเทศภาคีสมาชิกสามารถสืบค้นได้โดยสะดวกต่อไป

ส่วนกรณีคำฟ้องควรกำหนดหลักเกณฑ์ข้อยกเว้นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับกรณี ซึ่งอาจเป็นการฟ้องเสียง หรือฟ้องทั้งรูปและเสียง (homonymous) แต่คำนั้นให้ความหมายสื่อไปถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน โดยประเทศภาคีสมาชิกสามารถนำมาจดทะเบียนได้ทั้งการจดทะเบียนคุ้มครองในระดับมาตรา 22 และระดับมาตรา 23 แห่งความตกลงทริปส์ ภายใต้เงื่อนไขข้อยกเว้นกฎหมายภายในของแต่ละประเทศภาคีสมาชิก ซึ่งการขอจดทะเบียนคุ้มครองนั้นจะต้องไม่ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดสินค้าด้วย ทั้งนี้ แม้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะได้บัญญัติไว้แล้วในความตกลงทริปส์ มาตรา 23.3 แต่ข้อยกเว้นนี้กำหนดให้ใช้กับสินค้าประเภทไวน์เท่านั้น ซึ่งเพื่อให้เกิดความเสมอภาคก็ควรกำหนดให้ครอบคลุมถึงสินค้าประเภทอื่น ๆ ด้วย โดยย้ายหลักเกณฑ์ดังกล่าวมากำหนดไว้เป็นข้อยกเว้นการละเมิด สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในความมาตรา 24.10 แทน และในมาตรานี้ก็ควรอนุญาตให้ประเทศภาคีสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ชื่อที่พ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศตนสามารถขอให้ประเทศที่ใช้ชื่อพ้องนั้นแก้ไขเปลี่ยนแปลงชื่อที่ได้

จดทะเบียนหรือขอจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยการเพิ่มรายละเอียดด้วยคำหรือสัญลักษณ์ขยายความให้ชัดเจนถึงแหล่งกำเนิดสินค้าที่แท้จริง ภายใต้เงื่อนไขการตกลงที่เสมอภาคกันด้วย

3. ควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในความตกลงทริปส์ว่า ภายหลังที่ได้มีการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้แล้ว ประเทศที่ขอจดทะเบียนอาจดำเนินการขอแก้ไขข้อมูลการจดทะเบียนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความเชื่อมโยงชื่อเสียงสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งรวมถึงขอขยายหรือขอลดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เคยระบุไว้ในการจดทะเบียน โดยสามารถกระทำได้ภายใต้การรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และหลักสุจริตต่อกัน

4. เนื่องจากการหารือร่วมกันระหว่างประเทศภาคีสมาชิก ต้องอาศัย การประนีประนอมและความยินยอมที่จะอยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อตกลงร่วมกัน บรรดาประเทศภาคีสมาชิกจึงจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการอนุวัติการ กฎหมายภายในประเทศตนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมระหว่างประเทศด้วย จึงควรมีการจดทะเบียนในลักษณะเป็นฐานข้อมูลไว้ก่อน โดยที่กำหนดระยะเวลาให้บรรดาประเทศสมาชิกเตรียมกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้อง กับการจดทะเบียนพหุภาคีที่มีผลคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศ สมาชิกทั้งหลายโดยอัตโนมัติ

ทั้งนี้ เมื่อมีระบบและกลไกการจดทะเบียนคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์ดังที่ผู้วิจัยได้ เสนอมาข้างต้นแล้ว ก็จะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประเทศจาก การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอื่นโดยไม่สุจริต ทำให้ประเทศต่าง ๆ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศ และ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคุ้มครองในแต่ละประเทศ ซึ่ง

ผลดีที่ได้จากการจดทะเบียนระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริปส์ก็จะช่วยให้ประชาคมโลกได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือส่งเสริมการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- Delphine Marie-Vivien, Laurence Be´rard, Jean-Puerre Boutonnet and Franc, Ois Casabianca. (2015). **Are French Geographical Indications Losing Their Soul? Analyzing Recent Developments in the Governance of the Link to the Origin in France**. *World Development* 98, 26 Retrieved February 24, 2017 from <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2015.01.001>.
- Kranti Mulik and John M. Crespi. (2004). **Geographical indications and the trade related intellectual property rights agreement (TRIPS): A case study of Basmati Rice exports”**. *Journal of Agricultural & Food Industrial Organization*. 9 (1(4)): 432, Retrieved March 21, 2017 from http://lib.dr.lastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1503&context=econ_las_pubs.
- Michael Blakeney. (2007). **Geographical Indications and Trade**. Retrieved April 1, 2016 from http://www.turin-ip.com/course-documents/documents-2007/archive/2007-edition/trademarks/geographical-indications/Geographical_indications1.
- Nicholas Grossman. (2015). **Thailand’s Sustainable Development**. Bangkok: Editions Didier Millet (EDM).

- Rosemary J. Coombe, Sarah Ives, and Daniel Huizenga. (2014). **The social imaginary of geographical indications in contested environments: the politicized Heritage and the racialized landscapes of South African Rooibos Tea.** In *The sage handbook of intellectual property*. p. 225, Retrieved August 15, 2018 from https://www.researchgate.net/publication/294682945_The_social_imaginary_of_geographical_indicators_in_contested_environments_Politicized_heritage_and_the_racialized_landscapes_of_South_African_Rooibos_Tea
- Sudhir Ravindran and Arya Mathew. (2015). **The Protection of Geographical Indication in India – Case Study on ‘Darjeeling Tea’.** *International property rights* 58 index 2009 report. Retrieved August 1, 2017 from <http://www.altacit.com/wp-content/uploads/2015/03/The-Protection-of-Geographical-Indication-in-India-Case-Study-on-Darjeeling-Tea>.
- The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
- The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 No.48 of India
- The Geneva Act of the Lisbon Agreement on Appellations of Origin and Geographical Indications
- The Lanham Act of 1946

The Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of
Origin and Their International Registration

The Regulation (EU) No 1151/2012

U.S. Department of Agricultural, Foreign Agricultural service.

*Proposed protection of Geographical Indications in South
Africa.* Retrieved March 21, 2017 from [http://www.idfa.
org/docs/default-source/d-news/gain_report_8-26-2014](http://www.idfa.org/docs/default-source/d-news/gain_report_8-26-2014).

วันที่รับบทความ 4 ก.พ. 2562
วันแก้ไขบทความ 4 เม.ย. 2562
วันที่ตอบรับบทความ 24 เม.ย. 2562

อุปถัมภ์เชิงสร้างสรรค์ : การสร้างสรรค์ในข่าวบันเทิงไทย
Novel Metaphors : Creativity in Thai Entertainment News

นภัทร อังกุลสินธนา¹

Naphat Angkunsinthana

อาภิสรา พลรัตน์²

Abhisara Bolnarattana

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
อีเมล: angkunsinthana@gmail.com

Lecturer at Thai Department, Faculty of Education, Phuket Rajabhat University. Email: angkunsinthana@gmail.com

² อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อีเมล: thaicmu@gmail.com

Lecturer at Thai Language and Thai Culture Program, Faculty of Humanities, Chaingrai Rajabhat University. Email: thaicmu@gmail.com

บทคัดย่อ

ภาษาข้าวเป็นทำเนียบภาษาหนึ่งที่แตกต่างจากทำเนียบภาษาอื่นอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะข้าวบันเทิง ซึ่งเป็นข้าวที่นำเสนอเรื่องราว เหตุการณ์ของบุคคลในแวดวงบันเทิง แม้ว่าข้าวประเภทนี้จะได้รับความนิยมในกลุ่มผู้อ่านที่หลากหลายอยู่แล้วก็ตาม แต่ผู้เขียนข้าวก็จำเป็นต้องใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย เพื่อให้ข้าวนั้นมีความน่าสนใจ กลวิธีหนึ่งที่มักพบคือการใช้อุปลักษณ์ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ในข้าวบันเทิงไทย โดยเก็บข้อมูลข้าวบันเทิงจากนิตยสารทีวีพูล จำนวน 12 ฉบับ ระหว่างเดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม 2560 จากการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ในข้าวบันเทิงไทย พบอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์จำนวนมาก อีกทั้งมีการหลอมรวมมโนทัศน์กันระหว่างแวดวงความหมายต้นทางกับแวดวงความหมายปลายทาง สอดคล้องกับ ฮาน (Han, 2011) ที่ได้กล่าวถึงอุปลักษณ์ในข้าวบันเทิงมีขึ้นเพื่อสื่อและเร้าอารมณ์ของผู้อ่าน ด้วยเหตุนี้ในข้าวบันเทิงจึงปรากฏอุปลักษณ์เป็นจำนวน โดยเฉพาะการสร้างอุปลักษณ์ขึ้นมาใหม่ หรือที่เรียกว่า อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการสร้างอุปลักษณ์ขึ้นมาใหม่ หรือต่อยอดมาจากอุปลักษณ์ที่มีอยู่เดิม

คำสำคัญ : การหลอมรวมมโนทัศน์, ข้าวบันเทิงไทย, มโนอุปลักษณ์, อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์

Abstract

News language is a register which is completely different from other registers, especially entertainment news. The entertainment news reports events of people in entertainment business. Although this kind of news is popular among a wide range of readers, a reporter is required to use a variety of language techniques to attract readers' interest. One tactic found was using the metaphor. This research aimed to study the Novel Metaphors in Thai Entertainment News. The data was collected from 12 copies of TV Pool magazines, from January to March 2017. The results showed that many Novel Metaphors have been found in Thai Entertainment News. In addition, there is a combination of concepts between the source domain and the target domain which corresponds to what Han (2011) mentioned 'metaphors using in the news was provocative'. As a result, a number of metaphors have been found in the news, especially the news on 'novel metaphor' that is new creation or the new metaphors (which is) created from the existing ones.

Keywords: Conceptual Blending, Thai Entertainment News, Conceptual Metaphors, Novel Metaphors

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

อุปลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบเพื่อสุนทรียะหรือที่เรียกว่า “ภาพพจน์” (figure of speech) ซึ่งปรากฏเฉพาะในงานวรรณกรรมเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏในภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ดังที่ เกียร์ (Geary, 2011) ได้กล่าวว่า “ในบทสนทนาหนึ่งๆ นั้น จะปรากฏการใช้อุปลักษณ์ในทุกๆ 10-25 คำในบทสนทนา หรือจะปรากฏอุปลักษณ์ 6 อุปลักษณ์ในทุกๆ หนึ่งนาทีกของการสนทนา” แนวคิดดังกล่าวนี้ เริ่มต้นจากงานของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980: 3-4) ที่เห็นว่าอุปลักษณ์ปรากฏอยู่ในภาษาที่เราใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่เพียงเท่านั้น แม้แต่ความคิด หรือการกระทำของเราก็มักแสดงออกมาในรูปของอุปลักษณ์อย่างเป็นธรรมชาติ โดยเราเองก็ไม่สังเกตเห็น อีกทั้งการใช้อุปลักษณ์ยังสะท้อนความคิดของคนในสังคม ผ่านรูปภาษาอุปลักษณ์หรือที่เรียกว่า “มโนอุปลักษณ์” (conceptual metaphor)

โดยทั่วไปอุปลักษณ์ที่ปรากฏนั้น มักเป็นอุปลักษณ์สามัญ (conventional metaphor) กล่าวคือเป็นอุปลักษณ์ที่ใช้อย่างสม่ำเสมอหรือทั่วไป จนกลายเป็นอุปลักษณ์ที่มีความเป็นสามัญหรือความเป็นชนบสูง (highly conventional metaphors) ด้วยเหตุนี้ความหมายที่เกิดขึ้นจึงอยู่ในการรับรู้ของคนทั่วไปโดยไม่ต้องตีความหมาย ในทางตรงกันข้าม อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ (novel metaphor หรือ creative metaphor) เป็นการนำรูปภาษาในอีกบริบทหนึ่งมาใช้เปรียบในอีกบริบทหนึ่งโดยเฉพาะ โดยมีได้เกิดขึ้นโดยทั่วไป หรือเป็นการสร้างถ้อยคำอุปลักษณ์ขึ้นมาใหม่ ส่งผลให้ต้องตีความหมายใหม่ เนื่องจากความหมายที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้ใช้ในการรับรู้ของคนทั่วไป ดังที่โคเวสเซส (Kövecses, 2002: 31) ได้ยกตัวอย่างเพื่อให้เห็นความแตกต่างของอุปลักษณ์ทั้งสองประเภทนี้ไว้ ดังนี้

LIFE IS A JOURNEY

- (1) He had a **head start** in life.
- (2) Two roads diverged in a wood, and I---
I took the one less traveled by,
And that has made all the difference.

แม้ว่าตัวอย่างทั้ง 2 ตัวอย่างข้างต้นจะสะท้อนมโนอุปลักษณ์ [ชีวิต คือ การเดินทาง] เหมือนกัน แต่ตัวอย่างที่ (1) นั้น กลับเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่า อีกทั้งความหมายของอุปลักษณ์ก็อยู่ในการรับรู้ของคนทั่วไป โดยที่ “head start” นั้น ไม่ได้มีความหมายว่า เริ่มต้นที่หัว แต่กลับมีความหมายในเชิงเปรียบว่า “ออกตัวก่อน” ทั้งนี้มีการนำหัว ซึ่งเป็นอวัยวะที่อยู่สูงสุดในร่างกายมาใช้เปรียบในความหมายว่า ก่อน ในทางตรงกันข้ามกับตัวอย่างที่ (2) ที่รูปภาพที่ปรากฏนั้น ไม่ได้เป็นลักษณะของการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน หากแต่เป็นลักษณะการใช้ภาษาในบทประพันธ์ที่เปรียบการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตกับการเลือกเส้นทางเดินในป่า กระนั้นก็ดี โศกเวคเซยังได้เสริมอีกว่าอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์นั้นไม่จำเป็นจะต้องปรากฏเฉพาะในบทประพันธ์ประเภทร้อยกรองเท่านั้น งานประพันธ์ประเภทร้อยแก้วก็ปรากฏอุปลักษณ์ประเภทนี้ เช่น ภาษาของนักข่าวกวี นักการเมือง บาทหลวง ผู้ที่ใช้คำสแลง นักเขียนอิสระ นักเขียนเพลง ฯลฯ อีกทั้งเมื่อเวลาผ่านไป เมื่อมีการใช้อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์บ่อยครั้ง อีกทั้งความหมายของอุปลักษณ์อยู่ในการรับรู้ของคนทั่วไปแล้ว อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์นั้นก็อาจกลายเป็นอุปลักษณ์สามัญไป

อย่างไรก็ตามชาวบ้านเห็นเป็นวิธภาษาหนึ่งที่ปรากฏอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากการใช้ภาษาในวิธภาษาประเภทนี้ มักมีสีสัน เราความสนใจผู้อ่านด้วยถ้อยคำหวือหวา มีชีวิตชีวา จนบางครั้ง

โลดโผน หมิ่นเหม่ (สิทธา พินิจวุฒล, 2548: 207) ดังนั้นจึงต้องสรรคำที่ทำให้เห็นภาพตาม โดดเด่น และได้อารมณ์ความรู้สึก ดังตัวอย่าง

“ชมพู่คลอตุ๊ก “ชมพู่” คลอตุ๊ก**วาระแห่งชาติ**”

กลายเป็นประเด็นร้อนๆ ให้เกิดข้อถกเถียงกับสังคมไทย กับกรณีดาราดังอย่าง “ชมพู่-อารยา” คลอตุ๊กชายฝาแฝด หลายคนมองว่ามันเกิดอะไรกับสังคมไทยที่สื่อให้ความสนใจกันมากขนาดนี้ บางเสียงสงสัยด้วยหรือว่าสื่อไทยไร้คุณภาพเลยสนใจแต่ข่าวพวกนี้ อีกฝั่งก็เถียงกลับไ้ว่า ถ้าไม่สนใจหรือรำคาญก็อย่าอ่านข่าวพวกนี้สิ ถกเถียงกันจนเป็น**วาระแห่งชาติ**กลายเป็นเลย (นิตยสารทีวี่พูล 18- 24 มีนาคม, 2560: 1)

จากตัวอย่างพบการนำรูปภาษา “วาระแห่งชาติ” หรือ “ระบียบวาระแห่งชาติ” มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่สื่อมวลชนหลายสำนักข่าวต่างสนใจเหตุการณ์การคลอตุ๊กของชมพู่ อารยา เอ ฮาร์เก็ต นักแสดงหญิงที่มีความสำคัญเปรียบได้กับเรื่องที่เป็นวาระแห่งชาติ ที่ผู้นำประเทศหรือรัฐบาลต้องให้ความสำคัญและดำเนินการเป็นลำดับแรกๆ ดังจะเห็นได้ว่านักข่าวบันเทิงนั้นมีการนำรูปภาษา “วาระแห่งชาติ” ซึ่งเป็นคำในบริบทของการเมือง มาใช้ในบริบทใหม่อย่างข่าวบันเทิง ก่อให้เกิดเป็นอุปลักษณะเชิงสร้างสรรค์

กระนั้นก็ดี ถ้อยคำอุปลักษณะนั้นไม่ได้สื่อเฉพาะความหมายเชิงเปรียบเทียบเท่านั้น หากแต่ยังอาจแฝงด้วยเจตนา หรือความรู้สึกของผู้ใช้อุปลักษณะที่มีต่อสิ่งที่ถูกเปรียบ (Fauconnier and Turner, 2002; Koller, 2004) ดังตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้อุปลักษณะไม่ได้เพียงเปรียบเหตุการณ์ที่สื่อมวลชนให้ความสนใจและความสำคัญต่อข่าวการคลอตุ๊กของนักแสดงสาวกับเรื่อง

สำคัญในระดับประเทศเท่านั้น แต่ยังแฝงไปด้วยเจตนาของผู้ใช้อุปลักษณ์ที่ต้องการเสียดสีหรือประชดประชันสังคมว่าเหตุการณ์การคลอตลูกของนักแสดงสาวก็สำคัญ

จากที่กล่าวมานี้ อุปลักษณ์ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดความหมายจากแวดวงความหมายต้นทางไปยังแวดวงความหมายปลายทาง อันเป็นการถ่ายทอดความหมายใดความหมายหนึ่งทีก่อให้เกิดการเปรียบเทียบดังในทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวภาษาปริชานเดิม (Lakoff and Johnson, 1980) เพราะไม่เช่นนั้นความหมายที่เป็นเจตนาของผู้ใช้อุปลักษณ์ หรือเจตนาเสียดสี ขำขัน ต้องถูกถ่ายทอดหรืออธิบายได้ด้วยแผนภาพการถ่ายทอดตามที่ทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวภาษาปริชานเดิมได้เสนอไว้ในทางตรงกันข้ามแวดวงสองแวดวงดังกล่าวนี้ได้ถูกหลอมรวมเข้าด้วยกัน อีกทั้งด้วยความไม่เหมาะสมของความหมายใดความหนึ่ง ดังในตัวอย่างคือ “วาระแห่งชาติ” ได้ถูกหลอมรวมเข้ากับเหตุการณ์การคลอตลูกของนักแสดงหญิง ที่เหตุการณ์ดังกล่าวนี้จะสำคัญถึงระดับประเทศ จึงสื่อเจตนาของผู้ใช้อุปลักษณ์ที่ต้องการเสียดสีหรือประชดประชัน จึงนำมาสู่การวิจัยในครั้งนี้ ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ในข่าวบันเทิงไทยตามแนวทฤษฎีการหลอมรวมโมโนทัศน์ของ เฟาคอนเนียร์และเทอร์เนอร์ (Fauconnier and Turner, 2002)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ในข่าวบันเทิงไทยในนิตยสาร “ทีวี่พูล”

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ในข่าวบันเทิงไทย ที่ปรากฏใน
นิตยสาร “ทีวี่พูล” เท่านั้น

นิยามศัพท์

1. อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ (novel metaphor หรือ creative metaphor) หมายถึงอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษามาใช้เปรียบเทียบ
ในบริบทใหม่ ซึ่งในงานวิจัยนี้คือในบริบทของข่าวบันเทิง ทั้งนี้อาจมีพื้นฐาน
มาจากอุปลักษณ์สามัญเดิมหรือไม่ก็ได้ (Kövecses, 2002: 30)

2. อุปลักษณ์สามัญ (conventional metaphor) หมายถึง
อุปลักษณ์ที่มักปรากฏใช้อยู่อย่างเป็นปกติในการสนทนาในชีวิตประจำวัน
รวมทั้งสะท้อนมโนอุปลักษณ์ (Kövecses, 2002: 30)

3. มโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor) หมายถึง ความนึกคิด
(cognition) ของมนุษย์ ที่มีต่อสิ่งต่างๆ หรือเรื่องราวต่างๆ ที่อยู่รอบตัว
ซึ่งเกิดจากความรู้ ความคิด หรือประสบการณ์เกี่ยวกับโลก เช่น การมองว่า
การโต้แย้งหรือการแสดงความคิดเห็นเป็นสงคราม ฯลฯ (Kövecses, 2002: 21)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีมโนอุปลักษณ์
อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ และทฤษฎีการหลอมรวมมโนทัศน์

2. เก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างในนิตยสารบันเทิงไทย โดยเก็บ
ข้อมูลจากนิตยสาร “ทีวี่พูล” ซึ่งเป็นนิตยสารประเภทบันเทิงคดี รายสัปดาห์
จำนวน 12 ฉบับ ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม 2560

3. วิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ตามแนวทฤษฎีการหลอมรวม
มโนทัศน์

4. สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์

อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ (Novel metaphor หรือ Creative metaphor) เป็นอุปลักษณ์ประเภทหนึ่ง ปรากฏครั้งแรกในงานของของ เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ซึ่งการนำรูปภาษาในอีกบริบทหนึ่ง มาใช้เปรียบในอีกบริบทหนึ่งโดยเฉพาะ ทั้งนี้การใช้รูปภาษาในบริบทใหม่นั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยทั่วไป ส่งผลให้เกิดการตีความหมายเชิงเปรียบเทียบนั้นใหม่ ทั้งนี้ความหมายที่เกิดขึ้นนั้นจึงไม่อยู่ในการรับรู้ของคนทั่วไป ต่อมาเลคอฟและเทอเนอร์ (Lakoff and Turner, 1989) ได้ขยายความหมายเกี่ยวกับอุปลักษณ์ประเภทนี้ว่ามีพื้นฐานมาจากอุปลักษณ์สามัญ แต่นำไปใช้ในบริบทใหม่ ที่ไม่เป็นปกติวิสัย ด้วยเหตุนี้จึงเรียกอุปลักษณ์ประเภทนี้ว่าอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ ดังตัวอย่างที่ โคเวคเซส (Kövecses, 2002: 31) ได้ให้ไว้จากภาษาการเมืองที่นาย Ross Perot ได้กล่าวไว้ว่า “We’re buying a front row box seat, and we’re not even getting to see a bad show from the bleachers.” จากตัวอย่างแม้ว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ดังกล่าวจะสะท้อนมโนอุปลักษณ์ [ชีวิต คือ เกมกีฬา] ดังปรากฏรูปภาษาที่ใช้ในแวดวงความหมายของกีฬาก็ตาม แต่เมื่อพิจารณารูปภาษาแล้ว ก็ไม่ได้เป็นรูปภาษาที่คนทั่วไปจะใช้พูดหรือสนทนากัน

แม้อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์จะเกิดจากการขยายมโนทัศน์ จากอุปลักษณ์สามัญที่เคยมีอยู่เดิม แต่บางครั้งหรือบางตัวอย่าง ก็ไม่สามารถถ่ายทอดความหมายจากแวดวงความหมายต้นทางสู่แวดวงความหมายปลายทางได้ ดังที่ เลคอฟ (Lakoff, 1993) ได้ยกตัวอย่างความหมายของคำว่า “DEATH” ในคำว่า “SLEEP” แม้ว่าจะทราบดีว่าคำว่า “SLEEP”

หมายถึง “DEATH” แต่ก็ไม่สามารถถ้อยความหมายได้ในทางตรงกันข้ามกับถ้อยคำจากคำพูดของ Horace ที่กล่าวถึงความตายไว้ว่า “eternal exile of the raft.” นั้น เราสามารถบ่งชี้และเชื่อมโยงมโนทัศน์ของผู้พูดที่มีต่อความตายว่า [ความตาย คือการออกเดินทาง] หรือ [DEATH IS DEPARTURE] ได้ ทั้งนี้เนื่องจากปรากฏคำที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไม่ว่าจะเป็นคำว่า exile หรือ raft เป็นต้น หรือในอีกตัวอย่างหนึ่งที่กล่าวว่า “A woman’s waist is an hourglass.” นั้น ก็เป็นการเปรียบเทียบเอวของหญิงสาวกับนาฬิกาทราย ซึ่งเป็นการสร้างจินตภาพให้เกิดขึ้นในใจของผู้อ่านเพื่อจะได้จินตนาการลักษณะเอวของหญิงสาวตามที่ถูกพูดได้เห็นมา แต่ก็ไม่ได้สะท้อนมโนทัศน์ใดๆ

กล่าวโดยสรุป อุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ คืออุปลักษณ์ประเภทหนึ่ง ซึ่งอาจมีพื้นฐานมาจากอุปลักษณ์สามัญได้ แต่เกิดในบริบทที่ไม่ปกติ กล่าวคือไม่ได้เป็นการใช้ภาษาโดยทั่วไป แต่เกิดจากการที่ผู้ใช้ตั้งใจ หรือต้องการเลือกสรรภาษาอุปลักษณ์นี้เพื่อใช้ในการสื่อสาร หรือเปรียบให้เห็นภาพ และอาจไม่ก่อให้เกิดมโนอุปลักษณ์ก็ได้

2. การหลอมรวมมโนทัศน์

ทฤษฎีการหลอมรวมมโนทัศน์ (conceptual blending theory หรือ conceptual integration theory) เกิดขึ้นจากแนวคิดของเฟาคอนเนียร์และเทอร์เนอร์ (Fauconnier and Turner, 2002) และพัฒนาหลายบทความจนกระทั่งสมบูรณ์ที่สุดในหนังสือเรื่อง “The way we think: Conceptual blending and the mind’s hidden complexities” รวมทั้งมีนักวิชาการอีกหลายคนได้นำทฤษฎีนี้ไปใช้อธิบายทั้งในทางภาษาศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ ทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับระบบปริฐานพื้นฐานของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใดก็ตาม มักสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ และการหลอมรวมมโนทัศน์ทั้งสิ้น ทั้งการจัดประเภท การให้เหตุผล

แนวเทียบ นามนัย หรือแม้แต่อุปลักษณ์เองก็ตาม

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการหลอมรวมมโนทัศน์นี้เป็นหลักการพื้นฐานที่ก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ดังนั้นอุปลักษณ์จึงไม่ได้เกิดจากการถ่ายโยงความหมายจากแฉกดวงหนึ่งไปยังอีกแฉกดวงหนึ่งดังในทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานเดิม หากแต่เกิดจากการหลอมรวมมโนทัศน์เข้าด้วยกันด้วยเหตุนี้ในทฤษฎีการหลอมรวมมโนทัศน์จึงได้กำหนดมิติในความคิด หรือที่เรียกว่า “พื้นที่ความคิด” (mental spaces) ขึ้นมาอธิบายระบบความคิดของเรา โดยมีทั้งหมด 4 พื้นที่ ดังนี้

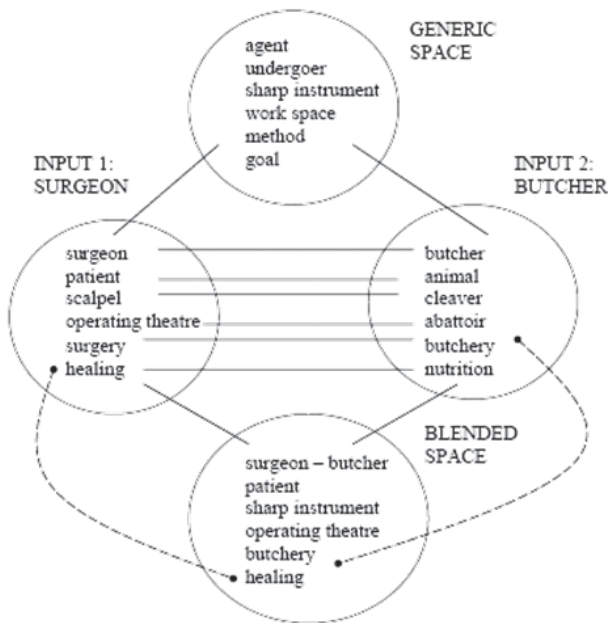
1) **พื้นที่รับเข้า (input spaces)** มี 2 พื้นที่ เทียบได้กับแฉกความหมายต้นทาง (source domain) กับแฉกความหมายปลายทาง (target domain) ในทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานเดิม แต่ต่างกันตรงที่ว่าในทฤษฎีการหลอมรวมมโนทัศน์นั้น พื้นที่รับเข้า 2 พื้นที่นั้นไม่ได้เป็นการถ่ายโยงความหมายจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง หากแต่ทั้งสองพื้นที่นั้นหลอมรวมกันในพื้นที่หลอมรวมต่อมา

2) **พื้นที่ทั่วไป (generic space)** เป็นพื้นที่ที่นำเสนอโครงสร้างหลักทั่วไปของทั้งสองพื้นที่รับเข้าข้างต้น โครงสร้างนี้เป็นโครงสร้างสำคัญที่ทำให้พื้นที่รับเข้าทั้งสองรวมกันได้ แต่อย่างไรก็ตาม พื้นที่ทั่วไปเป็นสิ่งที่เป็นามธรรมมากกว่า

3) **พื้นที่หลอมรวม (blended space)** เป็นพื้นที่ที่รวมเอาโครงสร้างทั้งสองพื้นที่รับเข้าไว้ด้วยกัน

อย่างไรก็ดี ในการสื่อสารจริง พื้นที่ความคิดทั้ง 4 พื้นที่นั้น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นพร้อมกัน เกรดี โอ๊กเลย์ และคูลสัน (Grady, Oakley and Coulson, 1997) ไดยกตัวอย่างประโยค “This surgeon is a butcher.” และได้กล่าวว่าประโยคนี้ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยการถ่ายโยงความหมายตามทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานเดิมได้ ทั้งนี้เนื่องจาก

อุปลักษณ์ในประโยคนี้ นอกจากจะสื่อความหมายในเชิงเปรียบเทียบว่า ศัลยแพทย์ไร้ความสามารถแล้ว ยังสื่อความหมายในเชิงลบของผู้ใช้อุปลักษณ์ ที่มีต่อศัลยแพทย์ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพศัลยแพทย์เป็นอาชีพที่คนในสังคม คาดหวังไว้สูง ว่าเป็นอาชีพที่ผู้ประกอบอาชีพต้องมีความรู้ จบการศึกษา ในระดับสูง และมีความสารถเฉพาะทาง ตรงกันข้ามกับอาชีพขายเนื้อสัตว์ ไม่เป็นจำเป็นต้องมีความรู้หรือสำเร็จการศึกษาสูงก็ประกอบอาชีพนี้ได้ ดังนั้น การถ้อยความหมายของคนขายเนื้อ จึงเท่ากับเปรียบศัลยแพทย์ว่าไร้ความสามารถ และสื่อความหมายในเชิงลบต่ออาชีพนี้ ดังปรากฏการหลอมรวม มโนทัศน์ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 “This surgeon is a butcher.”
(Grady, Oakley and Coulson, 1997:)

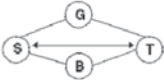
จากภาพที่ 1 จะเห็นว่าในส่วนของพื้นที่รับเข้าทั้ง 2 พื้นที่ ซึ่งเปรียบได้กับแวดวงความหมายต้นทางและแวดวงความหมายปลายทางในทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานเดิมนั้น ในทฤษฎีการหลอมรวมโนทัศน์นั้นเรียกว่าพื้นที่ต้นทาง (source space)¹ และพื้นที่ปลายทาง (target space) โดยพื้นที่ต้นทางประกอบด้วยบทบาท 2 บทบาท อันได้แก่ บทบาทผู้กระทำ (agent) ซึ่งก็คือ คนขายเนื้อ และบทบาทผู้ประสบ (undergoer) ซึ่งก็คือ สัตว์ ส่วนเครื่องมือ (instrument) ก็คือมีดหั่นสัตว์ สถานที่ของกิจกรรม (work space) ก็คือโรงฆ่าสัตว์ มีขั้นตอน (method) คือ ชำแหละเนื้อ และมีเป้าหมาย (goal) คือ แล่เนื้อขายเป็นอาหาร ต่อมาพื้นที่ปลายทางประกอบด้วยบทบาท 2 บทบาทเช่นกัน โดยมีคัลยแพทย์เป็นผู้กระทำ และคนไข้เป็นผู้ประสบ มีมีดผ่าตัดเป็นเครื่องมือ ห้องผ่าตัดเป็นสถานที่ของกิจกรรม การรักษาเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการ และมีเป้าหมายเพื่อรักษาคคนไข้ ส่วนพื้นที่ทั่วไปนั้น ประกอบด้วยโครงสร้างทั่วไปของทั้ง 2 พื้นที่รับเข้าที่จำเป็นต้องมีร่วมกัน อันได้แก่ บทบาท ทั้งบทบาทผู้กระทำและบทบาทผู้ประสบ เครื่องมือ สถานที่ ขั้นตอนและเป้าหมาย กระนั้นก็ดี ลักษณะบางประการของทั้ง 2 พื้นที่รับเข้าในทั้งพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทางนั้นจะรวมมโนทัศน์กันที่พื้นที่หลอมรวม

กระนั้นก็ดี ในส่วนของกระบวนการหลอมรวมมโนทัศน์นั้น เกรดี โอ๊กเลย์ และคูลสัน (Grady, Oakley and Coulson, 1997: 107) ได้กล่าวว่า มีอยู่ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกคือการจัดวางองค์ประกอบในพื้นที่รับเข้าทั้งสองหรือมากกว่านั้นเพื่อก่อให้เกิดกระบวนการรวมมโนทัศน์ ขั้นตอนที่สองคือการกำหนดรูปแบบในส่วนของพื้นที่หลอมรวม โดยพิจารณาจาก

¹ ตามแนวทฤษฎีการรวมมโนทัศน์นี้จะให้มิติปลายทาง มาก่อนมิติต้นทาง ซึ่งตรงกันข้ามกับในทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ที่ให้แวดวงความหมายต้นทางมาก่อนแวดวงความหมายปลายทาง ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปประโยค

โครงสร้างที่กำหนดอยู่ในพื้นที่รับเข้าทั้งสองพื้นที่ และขั้นตอนสุดท้ายคือการเลียนแบบเหตุการณ์ในการหลอมรวมมโนทัศน์ เช่น การที่โครงสร้างในพื้นที่รับเข้าของคณขยเนื้อเป็นการฆ่าแหละเนื้อนั้น มาจากการเลียนแบบในอีกมิติของคัลยแพทย์ที่เกิดจากการเลียนแบบกัน คือคัลยแพทย์มีการคัลยกรรมคนไข้ แต่ถ้ากล่าววาคณขยเนื้อคัลยกรรมคนไข้ ก็จะไม่แปลก ดังนั้นจึงต้องเปลี่ยนเป็นฆ่าแหละเนื้อขาย ซึ่งในส่วนนี้เมื่อรวมมิติกันจะแสดงด้วยเส้นปะของทั้งสองมิติ

นอกจากนี้โคลเลอร์ (Koller, 2004: 14) ได้เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานเดิม และทฤษฎีการหลอมรวมมโนทัศน์ไว้ สรุปได้ดังนี้

	ทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนว ภาษาศาสตร์ปริชานเดิม	ทฤษฎีการหลอมรวมมโนทัศน์
ขอบเขต	กระบวนการเชื่อมโยงความคิดเชิงเปรียบเทียบในการอธิบายเฉพาะอุปลักษณ์และนามนัยเท่านั้น	กระบวนการหลอมรวมความคิดในการอธิบายอุปลักษณ์ นามนัย ความรู้สึกที่แฝงในถ้อยคำเชิงเปรียบเทียบ ถ้อยคำนัยผกผัน ไวยากรณ์ และอื่นๆ
จุดเน้น	เน้นศึกษาเฉพาะอุปลักษณ์และมโนอุปลักษณ์สามัญ	เน้นศึกษาทั้งอุปลักษณ์สามัญและอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ในบริบทหนึ่งบริบทใดโดยเฉพาะด้วย
ลักษณะสำคัญ	-เน้นแผนผังเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแฉวงความหมาย 2 แฉวง คือแฉวงความหมายต้นทางไปยังแฉวงความหมายปลายทาง -กระบวนการเชื่อมโยงมโนทัศน์พบได้ทั่วไป -กระบวนการเชื่อมโยงความคิดเป็นไปในทิศทางเดียว คือจากแฉวงความหมายต้นทางไปยังแฉวงความหมายปลายทาง	-เน้นกระบวนการรวมมโนทัศน์ของพื้นที่ความคิด 4 พื้นที่ความคิด คือพื้นที่รับเข้า 2 พื้นที่พื้นที่ทั่วไป และพื้นที่หลอมรวม -กระบวนการหลอมรวมมโนทัศน์พบได้ทั่วไป -กระบวนการหลอมรวมความคิดเป็นไปในหลายทิศทาง
ผังความคิดของ กระบวนการเชื่อมโยง ความคิด	 <pre> graph LR S((S)) --> T((T)) </pre>	 <pre> graph LR S((S)) --> G((G)) S((S)) --> B((B)) G((G)) --> T((T)) B((B)) --> T((T)) </pre>

จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าทฤษฎีการหลอมรวมมโนทัศน์นั้นสามารถอธิบายกระบวนการเปรียบเทียบในอุปลักษณ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงนำ ทฤษฎีนี้มาศึกษาอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ในข่าวบันเทิงไทยต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ในข่าวบันเทิงไทยในนิตยสาร “ทีวี่พูล” แต่กระนั้น จากการเก็บกลุ่มตัวอย่างในนิตยสารทีวี่พูลจำนวน 12 เล่ม พบอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์จำนวนมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอผลการวิเคราะห์เพียงบางตัวอย่าง มีรายละเอียดดังนี้

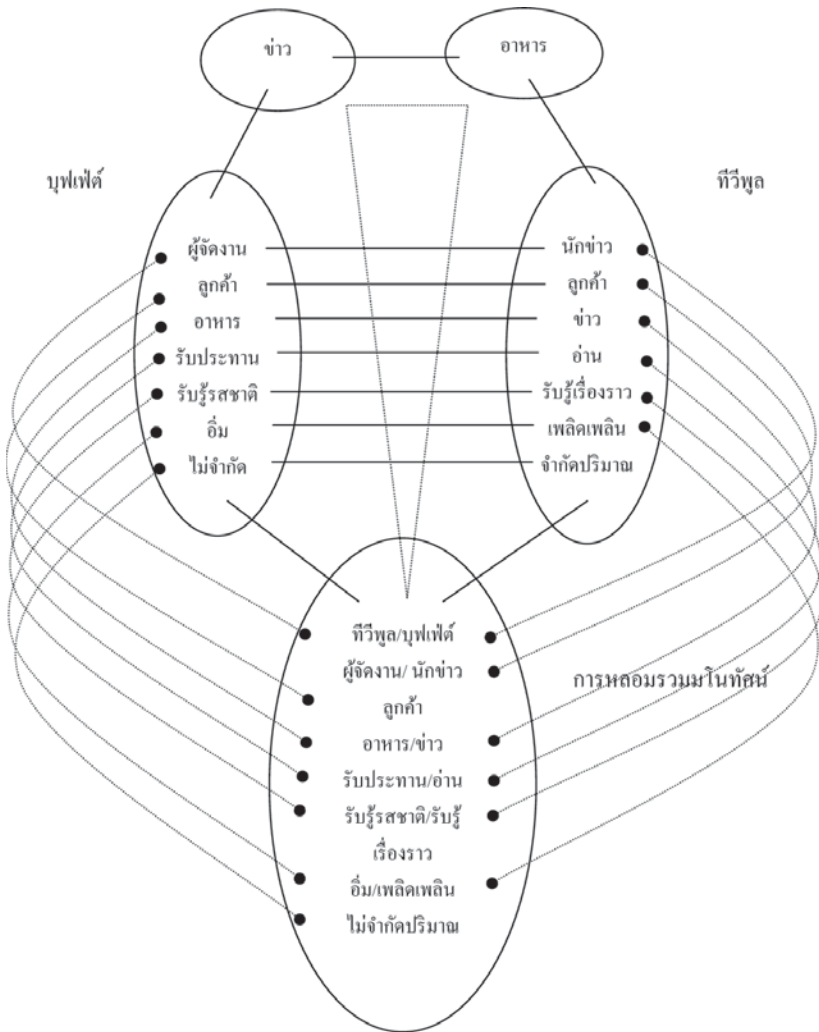
ตัวอย่างที่ 1

ธรรมดาชะที่ไหน เพิ่งขยับเข้ามาปีใหม่ไม่ทันไร “**ทีวี่พูลบุฟเฟต์**” ก็จัดชุดใหญ่...สเปเชียลเซ็ท มาเสิร์ฟอีกแล้ว คราวนี้เป็นเมนูเอาใจคอเอเชียน ป๊อปทั้งแฟนกิมจิ ปลาดิบ ต้มยำ กับ “เอเชียนบุฟเฟต์” ที่จะเสิร์ฟร้อนๆ ด้วยคลิปฮอต ภาพเด็ด แลกลับ พร้อมอัปเดตข่าวบันเทิงเอเชียนแบบครบครัน...

(ทีวี่พูล 3- 9 กุมภาพันธ์, 2560: 43)

ตัวอย่างที่ 1 ผู้เขียนข่าวต้องการจะกล่าวถึงนิตยสารทีวี่พูลว่าจะมีการนำเสนอเนื้อหาของข่าวบันเทิงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะข่าวบันเทิงทางเอเชีย ทั้งนี้เพื่อเอาใจกลุ่มผู้อ่านที่ชื่นชอบนักแสดงทางเอเชียเป็นสำคัญ แม้ว่าสาระสำคัญของข่าวต้องการจะสื่อความว่าจะเพิ่มจำนวนหรือปริมาณของข่าวให้มากขึ้น แต่ผู้เขียนก็ไม่ได้ใช้คำที่สื่อความหมายตรงบอกจำนวนหรือปริมาณ กลับใช้คำว่า “บุฟเฟต์” (buffet) ซึ่งเป็นคำทับศัพท์ในภาษาอังกฤษ หมายถึง

การเลี้ยงอาหารโดยให้แขกหยิบอาหารเอง การเลี้ยงแบบนี้จะมีการจัดอาหารไว้เป็นจำนวนมากเพื่อให้เพียงพอกับแขกที่มาร่วมงาน รวมทั้งแขกเองสามารถรับประทานอาหารปริมาณเท่าใดก็ได้เท่าที่ต้องการ ไม่มีการจำกัดจำนวน และเพลิดเพลินไปกับรสชาติของอาหาร เหนือเช่นเดียวกับนิตยสารที่วิบูลที่จะนำเสนอข่าวบันเทิงในเอเชียมากขึ้น และกลุ่มผู้อ่านก็จะมีคามเพลิดเพลินไปกับเนื้อหาของข่าวที่สำนักพิมพ์ได้นำเสนอ ดังจะเห็นว่าผู้เขียนนำคำที่ใช้ในมิติของอาหาร มาใช้ร่วมกับในมิติของข่าวหรือสื่อสารมวลชน สะท้อนมิติทัศน์พื้นฐานที่มาจากอุปลักษณสามัญ ได้ว่า [ข่าว คือ อาหาร]

ภาพที่ 2 การหลอมรวมมโนทัศน์ “ทิวูลบุพเพต์”

จากฝั่งข้างต้นจะเห็นว่า พื้นที่รับเข้าแรกนั้นประกอบด้วย ผู้จัดการงาน ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการจัดเลี้ยง และอาหาร มีลูกค้า ซึ่งก็คือผู้มารับประทาน มีอาหาร ลูกค้าจะบริโภคสินค้าซึ่งก็คืออาหารด้วยการรับประทาน พร้อมทั้งรับรู้รสชาติของอาหารนั้น และเมื่อรับประทานถึงจุดหนึ่งที่ร่างกายเพียงพอที่จะอิ่ม ถึงกระนั้นลูกค้าสามารถรับประทานอาหารได้ในปริมาณมาก และไม่จำกัดจำนวน ต่อมาในส่วนของพื้นที่รับเข้าที่สองนั้น สอดคล้องกับพื้นที่รับเข้าแรก กล่าวคือ มีนักข่าว ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการให้ได้ข่าวมาและเขียนออกมาเป็นตัวบทของข่าว มีลูกค้าซึ่งก็คือผู้อ่าน ลูกค้าบริโภคสินค้า ซึ่งก็คือเนื้อหาของข่าว ด้วยการอ่าน พร้อมทั้งรับรู้เรื่องราวความเป็นไปในแวดวงบันเทิง และเกิดความเพลิดเพลินไปกับการอ่าน แต่กระนั้นจำนวนเนื้อหาของข่าวถูกจำกัดเฉพาะเท่าที่มีในเล่ม ต่างจากบุฟเฟต์ ที่เมื่อหมด ก็จะมีการเติมอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในส่วนของพื้นที่การหลอมรวมมโนทัศน์นั้น นอกจากมีโครงสร้างอื่นๆ ของทั้งสองพื้นที่รับเข้าร่วมกันแล้ว ยังมีการดึงในส่วนของ “ไม่จำกัดปริมาณ” ซึ่งอยู่ในพื้นที่รับเข้าแรกมาใส่ไว้ในพื้นที่หลอมรวมด้วย

ตัวอย่างที่ 2

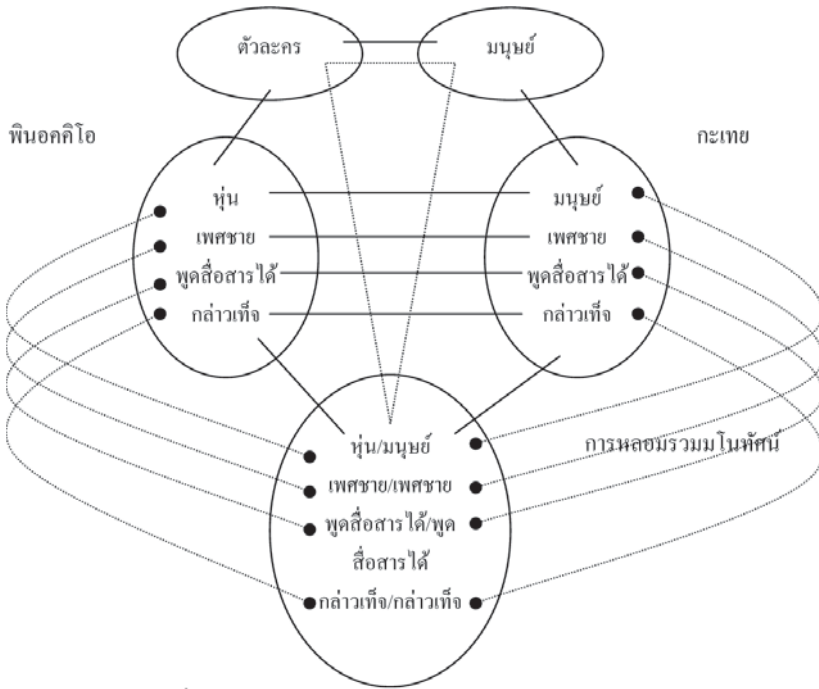
แล้วถ้าพูดถึงเรื่องความน่านอนของการประกวดในไทยแลนด์แดนสยามที่นี้มีเยอะแยะมากมายหลายเวที โดยเฉพาะเวทีระดับชาติเวทีใหญ่เวทีหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับเขียนของนัง “กะเทยพินอคคิโอ”

(ทีวีพูล 6- 12 มกราคม, 2560: 73)

ตัวอย่างที่ 2 ผู้เขียนข่าวต้องการกล่าวถึงบุคคลๆ หนึ่งที่เป็นผู้มีอิทธิพลในการประกวดนางงามงานหนึ่ง บุคคลผู้นั้นนอกจากจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศแล้ว พฤติกรรมหนึ่งที่โดดเด่นและผู้เขียนเห็นว่ามันเหมาะสม

คือ มักกล่าวเท็จ แต่ผู้เขียนข่าวก็ไม่ได้ระบุโดยตรงว่าบุคคลนี้กล่าวเท็จ แต่กลับใช้คำว่า “พินอคคิโอ²” ซึ่งเป็นตัวละครในเรื่อง ปีน็อกกีโอ (Pinocchio) ซึ่งเป็นวรรณกรรมเยาวชนภาษาอิตาลี ผลงานของ การ์โล กอลโลดี (Carlo Collodi) วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นเรื่องราวการผจญภัยของหุ่นไม้ที่ชื่อว่า ปีน็อกกีโอ กับพ่อยากจนของเขาซึ่งเป็นช่างไม้และได้สร้างเขามา ปีน็อกกีโอมีลักษณะเด่นที่รู้จักกันดีคือ เมื่อพูดโกหก จมูกของเขาจะยาวขึ้น ด้วยลักษณะเด่นนี้เองที่ทำให้ผู้เขียนข่าวเปรียบบุคคลในข่าวกับตัวละครตัวนี้ และสะท้อนมโนทัศน์พื้นฐานที่มาจากอุปลักษณ์สามัญว่า [มนุษย์ คือ ตัวละคร] ที่เป็นเช่นนี้เพราะโดยทั่วไปเรามักจะกล่าวว่าโลกคือโรงละคร เราต้องดำเนินไปตามบท ซึ่งสะท้อนมโนอุปลักษณ์ดังกล่าว แต่ในตัวอย่างนี้ผู้วิจัยพิจารณาว่าเป็นอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ เพราะผู้เขียนเลือกที่จะเฉพาะเจาะจงตัวละครที่มีลักษณะเด่นเหมือนกับบุคคลที่ต้องการจะกล่าวถึง จึงถือว่าเป็นการสรรคำมาใช้ในงานเขียน

² ผู้วิจัยคงรูปเขียนตามรูปเขียนเดิมในนิตยสาร

ภาพที่ 3 การหลอมรวมมโนทัศน์ “กะเทยพินอคคิโอ”

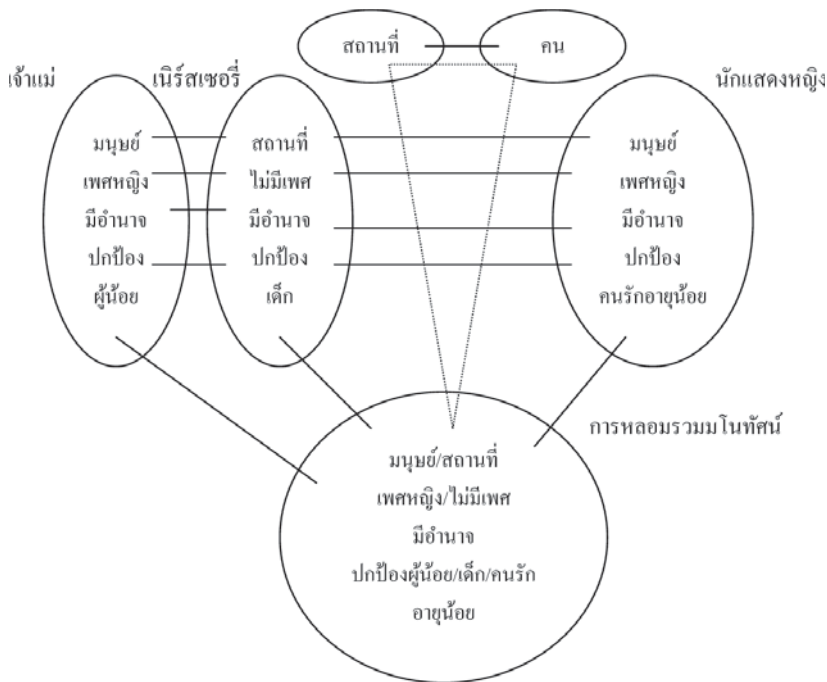
จากผังข้างต้นจะเห็นว่าพื้นที่รับเข้าแรกนั้นประกอบด้วย ตัวละคร ซึ่งก็คือหุ่น เพศชาย และสามารถสื่อสารด้วยการพูดได้ ดังนั้นจึงกล่าวเท็จได้ สอดคล้องกับในพื้นที่รับเข้าที่สอง ที่ประกอบด้วย มนุษย์แทน เพศชาย แม้จะระบุว่าเป็นกะเทย คือเบี่ยงเบนทางเพศ แต่ก็ยังใช้เพศชายได้ สามารถพูดสื่อสารได้ และที่สำคัญกล่าวเท็จ ดังจะเห็นว่าส่วนประกอบในโครงสร้างของทั้งสองพื้นที่รับเข้านั้นถูกหลอมรวมมโนทัศน์อยู่ในพื้นที่หลอมรวม

ตัวอย่างที่ 3

อันดับที่ 5 เซ็กซี่ร้อนแฉงกับคุณแม่อีกหนึ่ง... “บูม-ปนนดา” ที่ขอมาโชว์แพชั่นชุดว่ายน้ำส่งท้ายปี...ฉบับที่ 1124 (9-15 ธ.ค. 54) ถือเป็น เจ้าแม่เนิร์สเซอร์ตัวจริง เพราะแฟนคนล่าสุด “ดิงโนต-ฐิติพงศ์” อายุอานามห่างกันหลายปี

(ทีวีพูล 6- 12 มกราคม, 2560: 69)

ตัวอย่างที่ 3 นักข่าวต้องการกล่าวถึงนักแสดงหญิงคนหนึ่งที่กำลังมีความสัมพันธ์รักกับนักแสดงชายคนหนึ่ง ที่อายุน้อยกว่ามาก ด้วยเหตุนี้ นักข่าวจึงเรียกขานนักแสดงหญิงผู้นี้ว่า “เจ้าแม่เนิร์สเซอร์” คำว่า “เจ้าแม่” หมายถึง หญิงผู้เป็นใหญ่ หรือมีอิทธิพลในถิ่นนั้น ส่วนคำว่า “เนิร์สเซอร์” นั้นเป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “nursery” หมายถึง สถานรับเลี้ยงเด็ก ดังจะเห็นว่าทั้งนักแสดงหญิงและสถานรับเลี้ยงเด็กต่างมีความสัมพันธ์กับเด็กหรือบุคคลที่อายุน้อยกว่า

ภาพที่ 4 การหลอมรวมโนทัศน์ “เจ้าแม่เนิร์สเซอร์”

จากผังข้างต้นเป็นการรวมโนทัศน์ของพื้นที่รับเข้าทั้ง 3 พื้นที่ โดยพื้นที่รับเข้าแรกนั้นเป็นพื้นที่ของคำว่า “เจ้าแม่” ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างต่างๆ ได้แก่ มนุษย์ เพศหญิง รวมถึงมีอำนาจ และสามารถปกป้องผู้ใหญ่อซึ่งอยู่ภายใต้การคุ้มครองได้ ด้วยเหตุนี้ เจ้าแม่ จึงอาจหมายถึง ผู้เป็นใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากสามารถปกป้องคุ้มครองผู้ใหญ่อที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองหรือปกครอง ต่อมาพื้นที่รับเข้าที่สอง เป็นพื้นที่ของคำว่า “เนิร์สเซอร์” ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างต่างๆ ได้แก่ สถานที่ ไม่มีเพศ มีอำนาจในการควบคุมเด็ก ทั้งนี้มีหน้าที่ปกป้อง คุ้มครอง และดูแลเด็กที่ผู้ปกครองนำมาฝาก และพื้นที่รับ

เข้าสู่สุดท้ายนั้น เป็นพื้นที่ของคำว่า “นักแสดงหญิง” ที่ถูกกล่าวถึงในข่าว ซึ่งประกอบไปด้วยโครงสร้างต่างๆ ได้แก่ เป็นมนุษย์ เพศหญิง มีคนรักที่อายุน้อยกว่า จึงเป็นธรรมดาที่ผู้ที่มีอายุมากกว่าจะต้องปกป้องคุ้มครอง ในที่นี้อาจหมายถึงการให้คำแนะนำ คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในบางสิ่งบางอย่าง จึงส่งผลให้นักแสดงหญิงผู้นี้มีอำนาจเหนือคนรักที่มีอายุน้อยกว่า ดังจะเห็นว่าโครงสร้างในแต่ละพื้นที่รับเข้าต่างหลอมรวมกันอยู่ในพื้นที่หลอมรวม

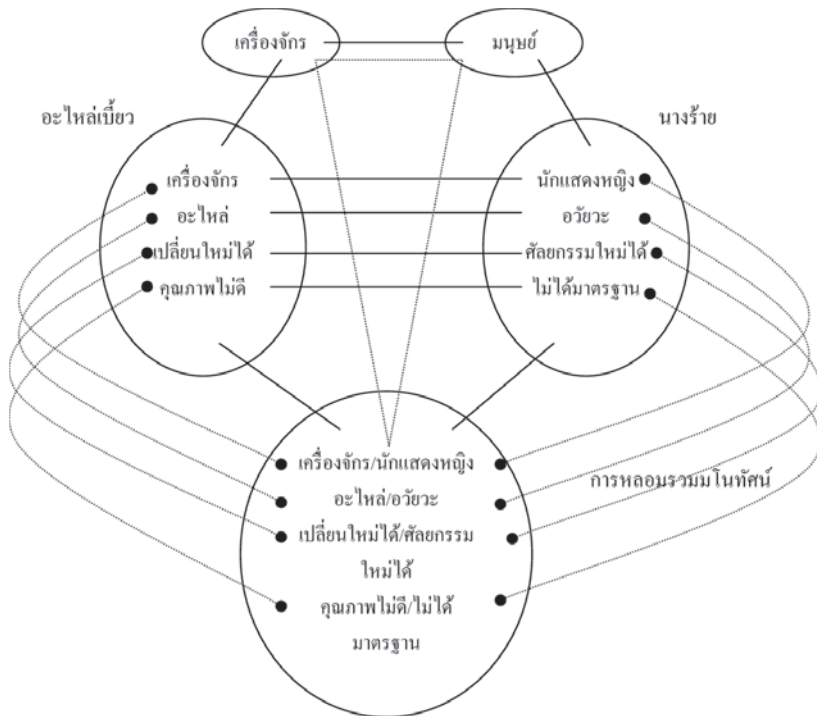
ตัวอย่างที่ 4

เหมือนดาราสะที่กระผมเอามาสวไส้ให้กากินในวันนี้ กับ “นางร้ายอะไหล่เบี้ยว” ที่เดิมเป็นชะนีวัยรุ่นธรรมดา... ธรรมดา อาศัยว่าใจกล้าแอ่นด้นหน้าด้านเสนอตัว เอ๊ย!...พรินซ์ตัวเองเป็น เลยกลายเป็นขวัญใจโลกไซเบอร์ ก่อนจะจับพลัดจับผลูเข้าวงการมาตามใจที่หวัง

(ทีวีพูล 3- 9 กุมภาพันธ์, 2560: 91)

ตัวอย่างที่ 4 นักข่าวต้องการกล่าวถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีของนักแสดงหญิงคนหนึ่ง ลักษณะเด่นของนักแสดงหญิงคนนี้คือ การไปศัลยกรรมมาและไม่เป็นไปอย่างที่ต้องการ ทำให้อวัยวะที่ไปศัลยกรรมมีลักษณะผิดแปลกไปเดิม ถึงกระนั้นนักข่าวก็ไม่ได้กล่าวโดยตรงถึงอวัยวะที่ไปนักแสดงไปศัลยกรรม แต่กลับใช้คำว่า “อะไหล่” ซึ่งเป็นคำยืมภาษาฮินดี หมายถึง ที่เตรียมสำรองไว้ใช้เมื่อต้องการ เช่น เครื่องอะไหล่รถยนต์ ยางอะไหล่ โดยนัยแล้วต้องการเปรียบเทียบอวัยวะของนักแสดงหญิงกับชิ้นส่วนของเครื่องจักร และเป็นชิ้นส่วนของเครื่องจักรที่ไม่ได้มาตรฐานด้วย เพราะปรากฏคำขยาย “เบี้ยว” ซึ่งหมายถึง บิดเบือนจากเดิม ซึ่งทำให้ทราบว่าการไปศัลยกรรมของนักแสดงสาวนั้นไม่ได้เป็นไปดังที่ต้องการ กลับทำให้อวัยวะส่วนนั้นบิดเบี้ยวหรือแปลกไปจาก

ที่ควรจะเป็น จากข้อความนี้ทำให้เห็นมโนทัศน์ของนักข่าว ซึ่งมาจากมโนทัศน์พื้นฐานในอุปลักษณ์สามัญที่มองว่า [มนุษย์ คือ เครื่องจักร] และ [อวัยวะ คือ ชิ้นส่วนของเครื่องจักร] ถึงกระนั้นผู้วิจัยเห็นว่าตัวอย่างดังกล่าวยังคงเป็นอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ แม้ว่าจะเกี่ยวเนื่องกับมโนทัศน์พื้นฐานเดิม แต่จากตัวอย่างผู้ใช้ภาษามีเจตนาที่จะใช้คำว่าอะไหล่ในเชิงเปรียบเทียบ กล่าวคือต้องการเล่นกับภาษา การใช้ภาษาไม่ได้เกิดจากการใช้ปกติหรือพูดกันโดยทั่วไป

ภาพที่ 5 การหลอมรวมมโนทัศน์ “นางร้ายอะไหล่เบี้ยว”

จากผังข้างต้นเป็นการรวมมโนทัศน์ของพื้นที่รับเข้าทั้ง 2 พื้นที่ โดยพื้นที่รับเข้าแรกนั้นเป็นมิติของคำว่า “อะไหล่” ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างต่างๆ ได้แก่ เครื่องจักร มีอะไหล่เป็นส่วนประกอบ ซึ่งอะไหล่นี้อาจจะเสื่อมสภาพ แต่สามารถเปลี่ยนใหม่ได้ แต่บางครั้งอะไหล่ที่เปลี่ยนก็อาจไม่มีคุณภาพ ส่งผลให้เครื่องจักรแปรปรวน และเสื่อมสมรรถภาพในที่สุด ส่วนพื้นที่รับเข้าที่สองนั้น เป็นมิติของคำว่า “นางร้าย” ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างต่างๆ ได้แก่ เป็นนักแสดงหญิง มีอวัยวะ ซึ่งสามารถศัลยกรรมให้มีรูปร่างตามที่ต้องการได้ อย่างไรก็ตามหากการศัลยกรรมนั้นไม่ได้มาตรฐาน อวัยวะนั้นอาจผิดแปลกไปจากเดิมและดูไม่งามก็เป็นได้ ดังจะเห็นว่าโครงสร้างของพื้นที่รับเข้าทั้ง 2 พื้นที่ สอดรับสัมพันธ์กันดังเส้นโยงที่เป็นเส้นทึบ และเกิดการหลอมรวมมโนทัศน์ของทั้งสองพื้นที่รับเข้ากันในพื้นที่หลอมรวม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาพบว่าการสร้างสรรค์อุปลักษณะเชิงสร้างสรรค์ในชาวบันเทิงไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งที่สะท้อนมโนอุปลักษณะพื้นฐานที่มาจากอุปลักษณะสามัญโดยที่ได้ยกตัวอย่างคือ [ข้าว คือ อาหาร] [มนุษย์ คือ ตัวละคร] และ [มนุษย์ คือ เครื่องจักร] ส่วนที่ไม่ปรากฏมโนอุปลักษณะใดๆ เลย คือ “เจ้าแม่เนิร์สเซอร์” ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ปรากฏอุปลักษณะประเภทนี้ในชาวบันเทิงเป็นจำนวนมากอาจเนื่องมาจากลักษณะทางภาษา ดังที่ สิทธา พิณภูวดล (2548: 207) ได้กล่าวว่า ภาษาในชาวบันเทิงนี้มักมีสีสัน ไร้ความสนใจผู้อ่านด้วยถ้อยคำหวือหวา มีชีวิตชีวา จนบางครั้งโลดโผน หมิ่นเหม่ ดังนั้นการใช้อุปลักษณะเชิงสร้างสรรค์จึงช่วยให้ภาษาในชาวบันเทิงโดดเด่น และเร้าอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านได้มากขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นว่าอุปลักษณะเชิงสร้างสรรค์ส่วนใหญ่มักเกิดจากการนำคำภาษาต่างประเทศ

มาใช้ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมได้รับทัศนคติ และแนวคิดจากต่างประเทศเข้ามามากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฮาน (Han, 2011) อย่างไรก็ตาม การศึกษาของผู้วิจัยเอง และของฮาน (Han, 2011) เพียงเพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ทางภาษาในชาวบ้านทั้งในภาษาจีนกลางและในภาษาไทย ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาที่ลึกซึ้งมากกว่านี้

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). **สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติมา จารยะพันธ์. (2539). **อุปลักษณะสงครามในข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดีเลิศ ศิริวารินทร์. (2550). **อุปลักษณะในข่าวเศรษฐกิจในหนังสือพิมพ์ไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มิรินต้า บุรรุ่งโรจน์. (2547). **อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับผู้หญิงในบทเพลงลูกทุ่งไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม. (2551). **อุปลักษณะที่นักการเมืองไทยใช้: การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ ปรัชญาและวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ดุขบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- สิทธิา พินิจกุล. (2548). **เอกสารการสอนชุดวิชาการเขียนสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สินีนาว วัฒนสุข. (2549). **อุปลักษณะแสดงอารมณ์รักในเพลงไทยสากลสำหรับวัยรุ่นไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุกัญญา รุ่งแจ้ง. (2548). **อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุษา พงษ์ชัยวิบูลย์. (2544). **การศึกษาอุปลักษณ์เรื่องการเมืองในภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ ปริชาณ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Fauconnier, G. and Turner, M. (2002). **The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities**. New York: Basic Books.

Geary, J. (2011). **I Is an Other: The Secret Life of Metaphor and How It Shapes the Way We See the World**. New York: HarperCollins.

Grady, J., Oakley, T. and Coulson, S. (1997). "Blending and Metaphor." In Raymond W. Gibbs and Gerard J. Steen, editor. **Metaphor in Cognitive Linguistics: selected papers from the fifth international cognitive linguistics conference**, pp. 101- 123. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Han, C. (2011). "Reading Chinese online entertainment news: Metaphor and language play." **Journal of Pragmatics** 43: 3473- 3488.

Koller, V. (2004). **Metaphor and gender in business media discourse: a critical cognitive study**. New York: Palgrave Macmillan.

Kövecses, Z. (2002). **Metaphor: a practical introduction**. New York: Oxford University Press.

- Lakoff, G. (1993). "Contemporary theory of metaphor." In Andrew Ortony, editor. **Metaphor and Thought**, pp. 202- 251. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (1980). **Metaphor We Live By**. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, G. and Turner, M. (1989). **More than cool reason: a field guide to poetic metaphor**. Chicago: University of Chicago Press.

วันที่รับบทความ 23 ก.พ. 2562
วันแก้ไขบทความ 15 มี.ค. 2562
วันตอบรับบทความ 27 มี.ค. 2562

พัฒนาการการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทย*

Evolution of Performing Art Criticism in Thailand

อภิรักษ์ ชัยปัญญา¹

Apirak Chaipanha

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “พระอัจฉริยภาพด้านการวิจารณ์นาฏกรรมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2562

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อีเมล: Yokee_a@hotmail.com

Lecturer at Thai Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University. Email: Yokee_a@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพัฒนาการการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ตำรา งานวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษาพบว่า การวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทยเป็นกิจกรรมทางปัญญาที่พัฒนาการควบคู่กับพลวัตของนาฏกรรมไทย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ยุค ได้แก่ ยุคก่อนรับอิทธิพลตะวันตก และยุคหลังได้รับอิทธิพลตะวันตก ในยุคแรก พบการวิจารณ์ในลักษณะมุขปาฐะมากกว่าการวิจารณ์ลายลักษณ์อักษร มีลักษณะของการวิจารณ์เชิง “กระซิบ” มีทั้งการวิจารณ์ของคน “วงใน” และการวิจารณ์ของคน “วงนอก” แต่ยังมีลักษณะไม่ตรงกับคำว่าวิจารณ์แบบตะวันตก การวิจารณ์ในยุคหลังรับอิทธิพลตะวันตกพบว่า ปรากฏชัดเจนในรัชสมัยรัชกาลที่ 4 และโดดเด่นอย่างมากในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งในด้านกฎหมาย การปรับปรุงเนื้อหา รูปแบบ วัฒนธรรมการสร้างและการเสพ และการวิจารณ์ในวัฒนธรรมลายลักษณ์ ในระยะต้นการวิจารณ์ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลักและค่อยๆ เสื่อมความนิยมลง ปัจจุบันการวิจารณ์ปรากฏในสื่อใหม่มากขึ้น ลักษณะการประเมินคุณค่าปรากฏทั้งในบทวิจารณ์ การมอบรางวัล และการประกวดแข่งขัน เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาทำให้นาฏกรรมไทยแบ่งเป็น “นาฏยศิลป์” ซึ่งยึดโยงกับการแสดงตามขนบจารีตเดิม กับ “ศิลปะการแสดง” ซึ่งยึดโยงมาจากอิทธิพลของตะวันตก การแบ่งแยกอย่างชัดเจนดังกล่าวส่งผลต่อ กระบวนทัศน์การวิจารณ์นาฏกรรมทั้งสองประเภท อย่างไรก็ตามการวิจารณ์นับว่ามีส่วนช่วยให้นาฏกรรมไทยเกิดการพัฒนาและขับเคลื่อนคุณค่าที่มีต่อสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การวิจารณ์, นาฏกรรมไทย, นาฏยศิลป์, ศิลปะการละคร, ศิลปะการแสดง

Abstract

This qualitative research aims to investigate the evolution of performing art criticism in Thailand from documents (both primary and secondary sources) and interview to a number of specialists. It was found that performing art criticism is an intellectual activity whose evolution has coexisted with Thai performing art dynamics. The evolution can be divided into 2 periods: pre-westernization period and post-westernization period. During the pre-westernization period, criticism was in orally “gossipy” form and it was done to those involving and not involving in performing art society. The style and pattern were not similar to criticism in the western world. The post-westernization period began in the reign of King Rama IV and became obvious in the reign of King Rama V. Law, content, pattern, creation and appreciation, and criticism in written form were emerged in this period. At the beginning, criticism was mainly presented through printed media and gradually evanescent. At the present, criticism appears in new channels of media. Performing art appraisal has been performed in forms of review, award, and competition. After the educational reform in Thailand, Thai performing art was divided into “classical drama” which restricts to traditional performing convention and “dramatic arts” which is influenced by western dramatic style. This division results

in different criticism paradigms. Anyhow, criticism helps develop Thai performing art and highlight value of performing art to the audience.

Keywords: Criticism, Thai drama, classical drama, dramatic arts, performing arts

บทนำ

การวิจารณ์ (criticism) เป็นการแสดงความเห็นของบุคคลต่อสิ่งหรือปรากฏการณ์ที่ประสบ ซึ่งการแสดงความคิดเห็นนั้น มักประกอบไปด้วยการแสดงเหตุผลโดยใช้ฐานจากความรู้หรือแนวคิด ทฤษฎี ซึ่งบุคคลนั้นยึดถือมาประกอบและพยายามอธิบายโน้มน้าวให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังคล้อยตามไปกับการวิจารณ์ของบุคคลนั้น ๆ โดยปกติจะประกอบไปด้วยการแสดงเหตุผล 2 ประการ ผสมผสานกัน ได้แก่ การแสดงเหตุผลแบบอัตวิสัย (subjective) หรือการใช้ทัศนะของตนเป็นที่ตั้ง และการแสดงเหตุผลแบบภววิสัย (objective) หรือการพิจารณาจากหลักฐาน สิ่งที่แสดงเชิงประจักษ์ ว่ากันว่ากิจกรรมการวิจารณ์ถือเป็นกิจกรรมทางปัญญาของสังคมอย่างหนึ่ง เพราะเชื่อว่าการวิจารณ์อาจเป็นเครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อนให้สังคมนั้น ๆ เกิดการพัฒนาอย่างมีพลวัต (dynamic) นอกจากการวิจารณ์ต่อบุคคลหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแล้ว ยังพบการวิจารณ์ต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะในแขนงต่าง ๆ ด้วย ดังที่ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของการวิจารณ์ว่า หมายถึง “การให้คำตัดสินสิ่งที่เป็นศิลปกรรมหรือวรรณกรรม โดยผู้มีความรู้ ควรเชื่อถือได้ว่ามีค่าความงาม ความไพเราะได้อย่างไร หรือมีขาดบกพร่องอย่างไรบ้าง, ตีชม, มักใช้คำเต็มว่า วิพากษ์วิจารณ์” แต่ละสังคมวัฒนธรรมเมื่อได้มีการสร้างสรรค์งานศิลปะขึ้น ก็มักจะค่อย ๆ จัดระบบระเบียบจำแนก แยกแยะ กำหนดคุณลักษณะของศิลปะในแต่ละประเภทไว้ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นเสมือนเกณฑ์หรือบรรทัดฐานในการสร้างสรรค์และการแสดงความเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะเหล่านั้น

การวิจารณ์นั้นไม่ว่าผู้เสพจะเห็นด้วยกับผู้วิจารณ์หรือไม่ แต่ความขัดแย้งทางความคิดนั้นย่อมนำไปสู่ความคิดใหม่ ๆ เพราะความขัดแย้งอันเกิดจากการวิจารณ์ย่อมจะกระตุ้นให้เกิดความคิดเฟื่องฟูได้มากขึ้น

(วิทย์ ศิวะศรียานนท์. 2518: 222) การวิจารณ์งานศิลปกรรมที่ดีมีลักษณะของงานศิลป์ที่มีศาสตร์รองรับในการตีความหรือการประเมินค่า และอาจเป็นทางที่นำไปสู่ความรู้ ความจริงและสัจธรรม (เจตนา นาควัชระ. 2526: 96) การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญา ย่อมสร้างความเข้าใจในความหมายและความสำนึกในคุณค่าของตัวงาน ตลอดจนศิลปะโดยทั่วไป นอกจากนี้ ยังอาจรวมถึงการแสดงทัศนะที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับชีวิตและสังคมอีกด้วย การวิจารณ์ในลักษณะนี้เป็นกิจกรรมทางปัญญาอย่างหนึ่ง ที่ผลักดันให้เกิดพลังในการนำความรู้ ความคิดที่นำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ตลอดจนปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการสร้างสรรค์นี้ ทำหน้าที่จรรโลงสังคมและมนุษยชาติ (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์. 2550: 73)

นาฏกรรม (Performing Art) หรือศิลปะการแสดงในประเทศไทยนั้น มีพัฒนามายาวนาน นับตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัยจวบจนปัจจุบัน กระบวนการสร้างสรรค์นาฏกรรมได้มีวิวัฒนาการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย หากเชื่อว่าการวิจารณ์นาฏกรรมไทยเป็นกิจกรรมทางปัญญาที่ส่งผลต่อพัฒนาการการสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็น “การแสดงความคิดเห็น” ซึ่งเป็นธรรมดาวิสัยของมนุษย์อย่างหนึ่งหรือ การวิจารณ์ “อย่างเป็นแบบแผน” ตามแบบวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งมีการอ้างเหตุผล แนวคิด ทฤษฎีมารองรับการตีความตัวงานนาฏกรรม แต่เมื่อพิจารณาตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์นาฏกรรมไทยกลับพบว่ายังมีอยู่ไม่มากนัก ดังนั้น จึงน่าสนใจที่จะศึกษาว่าพัฒนาการการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทย มีความสำคัญและความสัมพันธ์กับพัฒนาการการสร้างสรรค์นาฏกรรมไทยตลอดจนสังคมไทยอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้อันอาจเป็นประโยชน์ในวงการศึกษา นาฏกรรมไทยและการวิจารณ์ศึกษาซึ่งอาจพัฒนาขึ้นจนเป็นศาสตร์โดยเฉพาะ เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในต่างประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทย โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ยุค ได้แก่ การวิจารณ์นาฏกรรมไทยยุคก่อนการรับอิทธิพลตะวันตก และการวิจารณ์นาฏกรรมยุคหลังได้รับอิทธิพลตะวันตก โดยจะพิจารณาทั้งในด้านบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์นาฏกรรม วัฒนธรรมการวิจารณ์ และลักษณะการวิจารณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจารณ์นาฏกรรม ในงานวิจัยนี้หมายถึง การวิจารณ์ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และมุขปาฐะ รวมทั้งการสร้างสรรค์ผลงานนาฏกรรมของศิลปินด้วย การวิจารณ์นับเป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ (critical thinking) เป็นกิจกรรมสำคัญที่อาจช่วยทำให้เกิดพลังทางปัญญาได้ นำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้อย่างสร้างสรรค์

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเรื่องการวิจารณ์นาฏกรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้ความหมายของการวิจารณ์ว่า หมายถึง การให้คำตัดสินสิ่งที่เป็นศิลปกรรมหรือวรรณกรรม โดยผู้มีความรู้ควรเชื่อถือได้ว่ามีค่าความงาม ความไพเราะได้อย่างไร หรือมีขาดตกบกพร่องอย่างไรบ้าง, ตีชม, มักใช้คำเต็มว่า วิพากษ์วิจารณ์

ปาริชาติ จีงวิวัฒนาภรณ์ (2550: 73) กล่าวว่า การวิจารณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานศิลปะ บริบทของศิลปกรรม และ/หรือ ปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในความหมาย และสำนึกในคุณค่าของตัวงาน ตลอดจนศิลปะโดยทั่วไป นอกจากนี้ ยังอาจรวมถึง

การแสดงทัศนะที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับชีวิตและสังคมอีกด้วย

จากคำนิยามข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการวิจารณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นที่มีต่องานศิลปกรรมหรืองานวรรณกรรม ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ เป็นการพยายามค้นหาความหมายและคุณค่าของงานศิลปกรรมนั้น ๆ เชื่อมโยงกับบริบทแวดล้อมและชีวิตมนุษย์ และการวิจารณ์ที่ดีสามารถเป็นพลังทางปัญญาในการขับเคลื่อนสังคมได้ด้วย

แนวคิดเรื่องกำเนิดของการวิจารณ์นาฏกรรม

Bernard F. Dukore (1974) ได้เขียนตำราชื่อ *Dramatic Theory and Criticism: Greeks to Grotowski* โดยกล่าวถึงพัฒนาการวิจารณ์การละครตั้งแต่สมัยกรีกจนถึงแนวการวิจารณ์ของนักวิจารณ์ชาวโปแลนด์ชื่อ Jerzy Grotowski ในช่วงศตวรรษที่ 20 ได้กล่าวถึงต้นกำเนิดในการวิจารณ์นาฏกรรมในสมัยกรีกว่า เดิมเกิดจากกลุ่มผู้เขียนบทละครในสมัยนั้น ได้เริ่มถกเถียงกันว่าละครของใครเป็นอย่างไร อันนำไปสู่การพิจารณาถึง ลักษณะเฉพาะของละครในแต่ละประเภท ทั้งโศกนาฏกรรม (tragedy) สุขนาฏกรรม (comedy) ธรรมชาติและหน้าที่ของบทวรรณกรรมการละครและบทกวี

กุลวดี มกราภิรมย์ (2552) ได้กล่าวถึงการละครในสมัยกรีก สอดคล้องกับ Dukore โดยได้กล่าวว่าในสมัยกรีกละครเป็นมรดกอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ชนชาติกรีกทิ้งไว้ให้แก่โลก ในสมัยกรีกได้มีการจัดเทศกาลละครขึ้นตามเมืองต่าง ๆ และได้มีการตัดสินรางวัลแก่นักเขียนบทละครด้วย และเกิดนักการละครและนักปรัชญาที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งของกรีก และอาจกล่าวได้ว่าเป็นนักวิชาการคนแรกที่ตั้งข้อสันนิษฐานเรื่องกำเนิดของละครในสมัยกรีกนั่นคือ อริสโตเติล (Aristotle) เขาได้กล่าวไว้ใน กวีศาสตร์ (Poetics) เมื่อประมาณ 335-323 ปีก่อนคริสต์ศักราช หลังจากมีที่การแสดงละครใน

สมัยกรีกมาแล้วประมาณ 2 ศตวรรษ กวีศาสตร์ของ อริสโตเติล กล่าวถึงองค์ประกอบของละครที่ดี บทละครที่ดี และได้กลายเป็นเสมือนกฎเกณฑ์ในการพิจารณาหรือวิจารณ์ของนักการละครต่อมาและแพร่กระจายไปทั่วโลกจนถึงปัจจุบัน

Robert Cohen (1983) ได้กล่าวว่าเมื่อผู้ชมไปชมการนาฏกรรม และต้องการแสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ควรคำนึงถึงกระบวนทัศน์ของละครที่สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ 4 ด้าน ได้แก่ ละครที่สัมพันธ์กับสังคม (A Play's Relation to Society) ละครที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ (A Play's Relation to the Individual) ละครที่สัมพันธ์กับศิลปะ (A Play's Relation to Art) ละครในฐานะสื่อบันเทิง (A Play as Entertainment)

จากกระบวนทัศน์ข้างต้น จะช่วยให้ผู้ชมในฐานะผู้วิจารณ์สามารถพิจารณาตัวงานที่ได้ชมในมิติที่รอบด้านมากขึ้น แนวคิดต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยจะได้นำมาเป็นกรอบในการศึกษาพัฒนาการการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทยต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ในนาฏกรรมในประเทศไทย

งานวิจัยเกี่ยวกับการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทยพบอยู่น้อย แต่ที่โดดเด่นคือ ชุดโครงการวิจัยด้านการวิจารณ์ที่ดำเนินการต่อเนื่องมาถึง 17 ปี โดยการนำของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. เจตนา นาควัชระ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จากโครงการวิจัย 5 โครงการ แต่พบว่าการศึกษาบทวิจารณ์นาฏกรรมเริ่มปรากฏโครงการที่ 2 เป็นต้นมา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

โครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะพลังปัญญาของสังคมร่วมสมัย ภาค 1 (4 มกราคม 2542 ถึง 3 มกราคม 2545) และภาค 2 (1 กรกฎาคม 2545 ถึง 30 มิถุนายน 2548)” ศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระ หัวหน้า

โครงการ การทำวิจัยครั้งนี้ศึกษางานศิลปะใน 4 สาขา คือ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ศิลปะการละคร และสังคมศิลป์ (ดนตรีไทยและดนตรีคลาสสิก ตะวันตก) ผลการวิจัยให้ความกระจ่างในด้านของภาวะการรับงานวิจารณ์ ในยุคปัจจุบัน อันบ่งชี้ถึงข้อดีและข้อด้อย ที่อาจมีนัยเกินเลยจากกรอบของการวิจารณ์ศิลปะและให้ภาพทั่ว ๆ ไปของสังคมร่วมสมัยได้ ปัญหาการรับ การวิจารณ์ส่วนหนึ่งมาจากที่ผู้รับจำนวนมากขาดโอกาสที่จะสัมผัส กับงาน ศิลปะโดยตรง จึงขาดโอกาสที่จะแสดงทัศนะวิจารณ์ไปด้วย นอกจากนั้น วัฒนธรรมการอ่านโดยทั่วไปก็ถดถอยลง แม้จะยังมีผู้รับจำนวนหนึ่งที่รักษา ความสามารถในการอ่านความเรียงเชิงวิจารณ์เอาไว้ได้ ในขณะเดียวกัน ผู้รับที่เป็นผู้ปฏิบัติงานศิลปะส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการ วิจารณ์และ เรียกร้องให้นักวิจารณ์มุ่งมั่นสร้างงานวิจารณ์ต่อไปเพื่อประโยชน์ของสังคม นอกจากนี้ผลการวิจัยของโครงการวิจัยภาค 2 ยืนยันข้อสรุปของโครงการ ภาคแรกว่า ทั้งสื่อและทั้งระบบการศึกษาที่เป็นทางการไม่เอื้อต่อการ พัฒนาการวิจารณ์เท่าที่ควร

โครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะปรากฏการณ์ของสังคมร่วมสมัย เพื่อพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์ ภาค 1 (1 เมษายน 2549 – 30 กันยายน 2550) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระ นุชเปี่ยม หัวหน้าโครงการ และ ภาค 2” (1 เมษายน 2551- 30 กันยายน 2552) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร หัวหน้าโครงการการทำวิจัยครั้งนี้ศึกษางานศิลปะ ใน 4 สาขา คือ วรรณศิลป์ (ทั้งงานในสื่อลายลักษณ์และสื่ออินเทอร์เน็ต) ทัศนศิลป์ ศิลปะการละคร และสังคมศิลป์ (ดนตรีไทย) ผลการวิจัยภาคแรก ชี้ให้เห็นว่ายุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคที่ต้องการความสามารถในการวิจารณ์ อันเป็นพลังทางปัญญาที่จะช่วยให้สังคมดำรงอยู่ในประชาคมนานาชาติด้วยความมั่นใจ การวิจารณ์ศิลปะเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็น

วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ในระดับที่กว้างออกไป ขณะเดียวกันยังพบว่า การวิจารณ์ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมลายลักษณ์อย่างเต็มรูปในสังคมไทย ศิลปินผู้สร้างสรรค์งานจำนวนหนึ่งยังชอบที่จะรับฟังข้อวิจารณ์ในระบบ มุขปาฐะ มากกว่าลายลักษณ์ สถาบันทางสังคม 2 สถาบันที่อ่อนแอในด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมการวิจารณ์ คือ สื่อและสถาบันการศึกษา ในส่วนของข้อสรุปในเชิงทฤษฎีพบว่าสังคมไทยมีศักยภาพที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางปัญญาความคิดและทางสังคมได้ อาทิ ศักยภาพในการสร้างความมั่งคั่งให้แก่กันระหว่างการวิจารณ์สาขาต่าง ๆ หลักการทางศิลปะที่ผูกอยู่กับชีวิตชุมชน และการวิจารณ์ที่ไม่จำเป็นต้องสื่อด้วยภาษา (non-verbal criticism) และยังมีนักวิจารณ์กลุ่มเล็ก ๆ ที่ทำงานวิจารณ์อย่างจริงจัง โดยมีความสำนึกว่าการวิจารณ์เป็นกลไกในการประเมินคุณค่าและเป็นเสียง แห่งมโนธรรมให้แก่สังคมได้

โครงการวิจัย “การวิจารณ์ศิลปะ: รอยต่อระหว่างวัฒนธรรมลายลักษณ์กับวัฒนธรรมเสมือนจริง” (1 ตุลาคม 2553 – 31 กรกฎาคม 2555) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์ หัวหน้าโครงการ ผลการวิจัยชี้ว่าหลักฐานของการวิจารณ์เชิงลายลักษณ์นั้น ผู้ติดต่อกับ “ธรรมชาติ” ในการแสดงออกของแต่ละสาขาด้วย กล่าวคือสาขาที่มีการแสดงออกเชิงลายลักษณ์อยู่แล้ว ก็มีแนวโน้มว่าจะมีการวิจารณ์เชิงลายลักษณ์มากกว่าสาขาที่ไม่นิยมแสดงออก ด้วยลายลักษณ์ ทั้งนี้ ก็ได้หมายความว่าสาขาที่ไม่เขียนบทวิจารณ์นั้นจะไม่นิยมการแสดงความคิดเห็น ในทางตรงกันข้าม เช่น สาขาทัศนศิลป์ และสังคีตศิลป์กลับสามารถแสดงทัศนะเชิงวิจารณ์ได้อย่างน่าสนใจภายใต้ วัฒนธรรมมุขปาฐะ ขณะที่โลกเสมือนจริงมีศักยภาพสูงมากต่อการวิจารณ์เชิงลายลักษณ์และเชิงมุข ปาฐะเพราะนอกจากโลกเสมือนจริงจะสามารถทำหน้าที่เสมือน “คลัง” ข้อมูลแล้ว ยังสามารถ

ลดข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่ พื้นที่และเวลา ตลอดจนสามารถถ่ายทอดสดหรือจัดเก็บภาพเคลื่อนไหวและเสียงได้ ทำให้เกิดพื้นที่สำหรับการวิจารณ์ในเชิงมุขปาฐะด้วย คณะผู้วิจัยพบว่าปัญหาในด้านคุณภาพที่พบในผลงานการวิจารณ์ในสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการขาดความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการวิจารณ์ศิลปะ อย่างสร้างสรรค์ หรือการตามไม่ทันความก้าวหน้าทางความคิดและวิธีการของศิลปิน หรืออาจเป็นเพราะการขาดแคลนการ “สมัครเข้ามาเล่น” ของผู้รู้รุ่นอาวุโส ซึ่งน่าจะเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

โครงการวิจัย “การวิจารณ์ศิลปะ: รอยต่อระหว่างวัฒนธรรมสื่อสิ่งพิมพ์กับสื่ออินเทอร์เน็ต” (15 กันยายน 2555 – 14 มีนาคม 2557) คุณอัญชลี ชัยวรพร หัวหน้าโครงการ โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการปัจจุบันที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยมุ่งที่จะวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวกับการวิจารณ์ทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์และ สื่ออินเทอร์เน็ต รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างสื่อทั้งสองประเภท ซึ่งถือได้ว่าเป็นการดำรงอยู่ร่วมกันและสร้างความมั่งคั่งให้แก่กัน ในขณะที่เดียวกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องพยายามตอบคำถามที่ว่า ปัจจัยอันใดเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการวิจารณ์ในสื่ออินเทอร์เน็ต และลักษณะเชิงสร้างสรรค์ของการวิจารณ์ในสื่อใหม่เป็นอย่างไร

(TRF Criticism Project. 2561)

นอกจากงานวิจัยที่ศึกษาบทวิจารณ์นาฏกรรมไทยข้างต้น ยังปรากฏงานวิจัยการวิจารณ์นาฏกรรมในสื่อภาพยนตร์ด้วย เช่น งานวิจัยของ พิธพร วินิจชัย (2549) ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์กระบวนการวิจารณ์ภาพยนตร์ของประวิทย์ แต่งอักษร” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการวิจารณ์ภาพยนตร์ของประวิทย์ แต่งอักษร โดยมุ่งพิจารณาที่ภูมิหลัง ลักษณะ

ภาพยนตร์ที่เขียนวิจารณ์ ขั้นตอนการนำเสนอบทวิจารณ์ ส่วนภาษาและลีลาการนำเสนอ รูปแบบการเขียนบทวิจารณ์ บทบาทหน้าที่ของประวิทย์ แต่งอักษรในฐานะนักวิจารณ์ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทเหล่านั้นจากการศึกษาพบว่า ประวิทย์ แต่งอักษร เป็นนักวิจารณ์ประเภทรูปแบบนิยม (Formalism Criticism) ที่เน้นการแทรกข้อมูลของภาพยนตร์แต่ละเรื่องอย่างละเอียด ภาพยนตร์ที่นำมาวิจารณ์มักเป็นกลุ่มภาพยนตร์อเมริกันคลาสสิก โดยชี้ให้เห็นว่าภาพยนตร์กลุ่มนี้มีความดีเด่นด้านเนื้อหา เทคนิคการถ่ายทำและกลวิธีการนำเสนอ ทำให้มีคุณค่าเหนือกาลเวลา แต่ภาพยนตร์เหล่านั้นจะต้องเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าแม้จะมีการศึกษาการวิจารณ์นาฏกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่องแต่ก็มีอยู่เพียงชุดโครงการเดียวเท่านั้น แต่งานวิจัยจากสถาบันการศึกษาเองกลับแทบไม่มี จากการศึกษาลักษณะการวิจัยที่เกี่ยวกับการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทยพบว่าข้อมูลส่วนใหญ่ยังเน้นที่การศึกษาการวิจารณ์ที่เป็นแบบแผนตามวัฒนธรรมลายลักษณ์แบบตะวันตก แต่เมื่อพิจารณาพัฒนาการการสร้างสรรคนาฏกรรมในประเทศไทย กลับพบว่ามีพัฒนาการมาก่อนที่ไทยจะรับอิทธิพลด้านแบบแผนการวิจารณ์แบบตะวันตก การวิจารณ์นาฏกรรมจึงน่าจะมาก่อนการรับอิทธิพลเรื่องการวิจารณ์ตามแบบแผนแบบตะวันตก

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีระเบียบวิธีวิจัยตามลำดับ เก็บข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์ เอกสารในการวิจัยประกอบด้วยเอกสารขั้นต้น เช่น พระราชหัตถเลขา พระราชนิพนธ์ พระราชดำรัส หนังสือพิมพ์ นิตยสาร

บันทึกความทรงจำ จดหมายเหตุ ประกาศ คำสั่ง บันทึก กฎหมาย เอกสาร ขึ้นรอง เช่น ตำรา หนังสือ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ รวมทั้งภาพถ่ายโบราณที่บันทึกบุคคล สถานที่ และการแสดง เป็นต้น นอกจากนั้นยังได้สัมภาษณ์นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจารณ์ เพื่อนำองค์ความรู้และทัศนคติต่าง ๆ มาประกอบในการวิเคราะห์ผลการศึกษ จัดประเภทข้อมูล โดยประยุกต์ใช้ตามกรอบ แนวคิด ทฤษฎี และวิเคราะห์ ข้อมูล (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยเรียบเรียง ผลการวิจัยและนำเสนอด้วยระเบียบวิธีแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพัฒนาการการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ยุค ได้แก่ การวิจารณ์นาฏกรรมยุคก่อนได้รับอิทธิพล ตะวันตก และการวิจารณ์นาฏกรรมยุคหลังได้รับอิทธิพลต่อตะวันตก

1. การวิจารณ์นาฏกรรมยุคก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก

การวิจารณ์นาฏกรรมในยุคแรกนี้ แบ่งประเด็นการศึกษาเป็น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ บริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์นาฏกรรม วัฒนธรรมการวิจารณ์ และลักษณะการวิจารณ์ ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

1.1 บริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์นาฏกรรม

ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาตั้งแต่ยุค อาณาจักรก่อนสุโขทัย มาอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรล้านนา อาณาจักร ออยุธยา จนมาเป็นประเทศสยามในยุครัตนโกสินทร์ กล่าวกันว่าไทยได้รับ อิทธิพลทางด้านนาฏกรรมมาจากอินเดีย โดยเฉพาะการแสดงที่เป็นแบบแผน ของไทย ได้แก่ โขน ละคร และระบำ ซึ่งล้วนดำเนินเรื่องด้วยการฟ้อนรำ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2508: 1) ทรงสันนิษฐานถึงที่มาของละครไทย ไม่ว่าจะเป็นละครนอก ละครในและละครชาตรีไว้ว่า “ไทยเราได้ตำรามาแต่อินเดียเป็นแน่เห็นไม่มีที่สงสัย ถึงละครพม่าและละครชวาก็ได้ตำราไปแต่อินเดียเช่นเดียวกับเรา เพราะฉะนั้นละครไทยกับละครพม่า ชาวกระบวนการเล่นจึงคล้ายคลึงกัน” ตำราซึ่งเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับละครอินเดียนั้นคือ คัมภีร์การตะนาฏยศาสตร์ ซึ่งการตมฺนีเขียนไว้เมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ 2-5 รีนฤทัย สัจพันธ์ (2540: 93) กล่าวว่า “ถือเป็นคัมภีร์การละครของอินเดียที่สมบูรณ์แบบที่สุด” เพราะตำราดังกล่าวมีเนื้อหาตั้งแต่กำเนิดการละคร วิธีการพ่อนรำ การจัดการแสดงและอุปกรณ์จำเป็นสำหรับการแสดงเป็นต้น มีความยาว 37 อชฺยายะ ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษแล้วเพียง 27 บท เคยได้รับการแปลเป็นภาษาไทย 2 ครั้ง เมื่อ พ.ศ. 2466 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้พราหมณ์คุปุตสวามีอารยะแปลมาแล้วตอนอชฺยายะที่ 4 ว่าด้วยเรื่องทำรำต่าง ๆ เพื่อนำลงในวารสารพ่อนรำของพระองค์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2509 อาจารย์ฉนิต อยู่โพธิ์ ได้ขอร้องให้ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร แปลจากต้นฉบับภาษาสันสกฤต แปลได้เพียง 7 อชฺยายะ กรมศิลปากรได้พิมพ์จำหน่ายมาตั้งแต่ พ.ศ. 2511 (รีนฤทัย สัจพันธ์ 2540: 94)

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ได้แสดงทัศนะและกล่าวถึงนาฏยศาสตร์ กล่าวโดยสรุปได้ว่า นาฏยศาสตร์ถือกำเนิดจากนาฏยเวท ขนชาติอารยันในอินเดียตอนเหนือแต่โบราณนับถือพระเวท ซึ่งเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ 4 เล่ม คือ ฤคเวท สามเวท ยชุรเวท และ อาถรรพเวท ชาวอารยันแบ่งเป็นวรรณะ ได้แก่ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และสุทร และห้ามมิให้วรรณะแพศย์และสุทร เรียนหรือฟังพระเวทเพราะถือว่าเป็นวรรณะต่ำ ต่อมาพระอินทร์ต้องการให้คนในวรรณะต่ำได้เข้าถึงพระเวทบ้างจึงเชิญพระพรหม

นำเอาวรรณศิลป์จากอุคเวท ดุริยางคศิลป์จากสามเวท การแสดงท่าทางต่าง ๆ จากยชुरเวท และรสหรืออารมณ์จากอาถรรพเวทมาประมวลเป็นนาฏยเวท เมื่อสำเร็จแล้วก็ถ่ายทอดให้แก่ภารตมุนี ผู้ซึ่งนำไปรจนานาฏยศาสตร์แล้ว ถ่ายทอดต่อแก่ ภรตบุตร หรือ ลูกศิษย์อีก 100 คนตามที่แต่ละคนถนัดต่อไป

การแสดงละครของอินเดียนั้นถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผูกพันกับ ศาสนาและความเชื่อว่าเป็นการสรรเสริญเทพเจ้า เรื่องที่แสดงจึงเป็นเรื่องที่ แสดงอำนาจบารมีของเทพเจ้า ซึ่งลักษณะดังกล่าวคล้ายกับขนบการละคร ของไทยที่นอกจากจะเห็นว่าการละครเป็นเรื่องบันเทิงสำราญอารมณ์ นิยม สนุกสนานของการพ่อนรำ เครื่องแต่งกาย อลังการ ดนตรีอันไพเราะ ยังถือว่าการ เล่นละครเป็น “เทวะบูชา” เช่น การมีละครสังเวยแก่นบหรือเล่นละคร ในงานมงคล โกนจุก ทำบุญ หรือแม้แต่ในงานศพก็ยังมีการแสดง ให้แขกที่มา ร่วมงานได้ชมด้วย

นอกจากนั้น “ละคร” ยังแบ่งเป็นละครของหลวงและละครของ ราษฎร์ด้วย ละครของหลวงนั้นนับเป็นเครื่องราชูปโภค ที่สงวนไว้ให้เฉพาะ พระมหากษัตริย์ ก่อนที่แพร่หลายไปยังหมู่เจ้านายชั้นสูง ในเวลาต่อมา ส่วน ละครราษฎร์ได้มีการละเล่นโดยทั่วไป มีลักษณะเป็นเครื่องบันเทิงและมีศักดิ์ น้อยกว่าละครของหลวง ราษฎรผู้ประกอบอาชีพละครมักถูกเรียกด้วย ลำนวนแห่งการดูถูกไว้ว่า “พวกเดินกินรำกิน”

1.2 วัฒนธรรมการวิจารณ์

ปรีชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์ (2550) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ จากเวทีละครสู่เวทีการวิจารณ์: รวมบทความวิชาการ เกี่ยวกับการวิจารณ์ใน ระยะแรกของไทยไว้ว่า “มักเป็นการวิจารณ์ในแบบมุขปาฐะ” ซึ่งเป็นการ แสดงความคิดเห็นโดยอัตวิสัยหรือใช้ความคิดของตนเองเป็นหลัก ปรีชาติ เห็นว่าการวิจารณ์แบบนี้เกิดขึ้นทั่วไปในสังคมไทย สำหรับศิลปินไทยนั้นผู้ที่

จะสามารถวิจารณ์ได้มักเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ที่ถูกวิจารณ์ และมักเกิดขึ้นเฉพาะใน “วงใน” เท่านั้น เช่น ครูกับศิษย์ หรือระหว่างเจ้านายกับบ่าวในแบบไม่ได้มีการบันทึกเอาไว้เป็นลายลักษณ์ ซึ่งปาริชาติเรียกว่าเป็นการวิจารณ์แบบไทย ๆ อย่างไรก็ตามการวิจารณ์ในลักษณะที่เป็นวงในนั้น จะเป็นการวิจารณ์แบบตรงไปตรงมาและเข้มข้น ถือว่าเป็นการศึกษาและการฝึกฝนแก่ศิษย์แบบรายบุคคล อย่างไรก็ตามการวิจารณ์แบบมุขปาฐะโดยบุคคลที่มาจาก “วงนอก” หรือบุคคลที่สามนั้นน่าจะมีมาแต่โบราณเช่นกัน เช่น การวิจารณ์โดยผู้ชมหรือผู้รู้ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2561: สัมภาษณ์) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การวิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นของบุคคลที่ 3 ในฐานะผู้ชมนั้น อาจกระทำได้อย่างไม่เปิดเผย หรือมีการวิจารณ์ในที่สาธารณะ หากแต่ปรากฏในรูปของวัฒนธรรมการ “กระซิบ” หรือวัฒนธรรมการ “นินทา” ผลงานของกันและกัน สุรพลเห็นว่าการวิจารณ์ในลักษณะนี้มักให้ความเห็นที่เข้มข้น เป็นการวิจารณ์เชิงลึกที่น่าสนใจ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าสังคมไทยไม่มีวัฒนธรรมการวิพากษ์วิจารณ์ของคนที่ไม่ใช่ “วงใน” แบบซึ่ง ๆ หน้า เพราะเกรงว่าจะเกิดความบาดหมางกันได้ก็เป็นได้จากการศึกษาพบว่ารากของนาฏกรรมไทยนั้นจะอยู่บนพื้นฐานแห่งวัฒนธรรม “การให้เคารพผู้อาวุโส” และการ “เคารพครู” เป็นที่ตั้ง มโนทัศน์เรื่องนาฏกรรมที่ดีควรสร้างสรรค์ตามแบบขนบของครูที่ท่านทำได้แล้ว ควรเลียนแบบต้นฉบับให้ดีที่สุด ดังนั้น “ครู” จึงถือสิทธิในการวิจารณ์ เพราะครูคือผู้มีประสบการณ์และมีความรู้ และการที่จะวิจารณ์ผู้สร้างงานที่อยู่ต่างกลุ่มกันนั้น ค่อนข้างจะเน้นไปที่ความอะลุ่มอล่วยมากกว่าที่จะวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมาซึ่งมักจะถือว่าการวิจารณ์เชิงตำหนินั้นเป็นการลบหลู่และเป็นวิธีการที่ไม่สร้างสรรค์ ดังนั้นการวิจารณ์นาฏกรรมไทย หากเป็นการวิจารณ์จากคนวงในมักจะมีความเข้มข้น หากจำเป็นต้องวิจารณ์ในที่สาธารณะก็ มัก

จะระมัดระวังการใช้ภาษาในการวิจารณ์ให้สุภาพและละมุนละม่อม

1.3 ลักษณะการวิจารณ์

จากการศึกษาพบว่า ในยุคก่อนการรับอิทธิพลจากตะวันตก การวิจารณ์ของไทยปรากฏทั้งในรูปแบบมุขปาฐะและวัฒนธรรมลายลักษณ์ ซึ่งยังไม่ใช้การวิจารณ์โดยบุคคลที่ 3 แบบวัฒนธรรมการวิจารณ์แบบตะวันตกที่มีแบบแผนเป็นลายลักษณ์อักษร ลักษณะการวิจารณ์ที่น่าสนใจได้แก่ การวิจารณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสร้างสรรค์นาฏกรรมในฐานะการวิจารณ์

การวิจารณ์อย่างมีส่วนร่วม

การวิจารณ์แบบมุขปาฐะนั้นปรากฏโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นธรรมชาติของมนุษย์ในทุกสังคม แต่สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับการวิจารณ์แบบลายลักษณ์นั้น เกี่ยวข้องการมโนทัศน์เรื่องการวิจารณ์ของไทยที่เน้นการ “มีส่วนร่วม” ความคิดเห็น เพื่อช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ที่ดีที่สุด ซึ่งมักปรากฏในกลุ่มของผู้รู้หนังสือเท่านั้น และเป็นกลุ่มที่มีบารมีพอที่จะกระทำได้ ดังเช่นมีหลักฐานปรากฏว่าพระมหากษัตริย์บางพระองค์โปรดฯ ให้มีการประชุมกวีราชสำนักเพื่อแต่งแก้ไขวรรณคดีการแสดง หรือตัวบทสำหรับใช้แสดงนาฏกรรมไทยด้วย

ในการที่ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเมื่อรัชกาลที่ 2 นั้น เล่ากันว่าทรงเลือกสรรเจ้านาย และข้าราชการบริพารที่เป็นกวีชำนาญกลอนไว้สำหรับทรงปรึกษา กล่าวว่ามีจำนวนรวมเป็น 7 คนด้วยกัน คือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระองค์ 1 เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีพระองค์ 1 นายภูทองตั้งเป็นขุนสุนทรโวหาร (คือสุนทรภู่) คน 1...วิธีที่ทรงพระราชนิพนธ์นั้นเล่ากันว่า เรื่องตรงไหนที่จะไม่ทรง

พระราชนิพนธ์เองก็จะพระราชทานให้กวีที่ปรึกษาเหล่านั้นรับผิดชอบไปแต่ง ตอนไหนทรงพระราชนิพนธ์แล้วก็ดี หรือกวีที่ได้รับแต่งแล้วนำมาถวายก็ดี เอามาอ่านหน้าพระที่นั่งในที่ประชุมกวีเหล่านั้นแก้ไขอีกชั้น 1

(สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. 2508: 143)

จากการประชุมราชกวีครั้งหนึ่ง อาจเป็นหลักฐานได้ว่าเกิดการวิจารณ์ตัวบทนาฏกรรมขึ้น และแสดงเกณฑ์ที่ใช้ในการประพันธ์และการวิจารณ์ว่า บทที่ต้นนั้นควรใช้แสดงจริงได้ ในประวัติศาสตร์การละครของไทย นักวิชาการมักยกกรณีบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่องรามเกียรติ์ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สุนทรภู่ปรับแก้กลอนบทละคร ตอน สีดาผูกคอตี ซึ่งของเดิม (บทละครในรัชกาลที่ 1) จะเน้นกระบวนการพรรณนา แต่ในหลวงรัชกาลที่ 2 ทรงมีพระราชวินิจฉัยว่า อาจไม่เหมาะกับการแสดงจริง

ความในบทละครรัชกาลที่ 1

เอาภูเขาผูกคอตีให้มัน
หลับเนตรจำนงปลงใจ
ตอนนี้ถึงบทหนุมานว่า

บัดนั้น
ครั้นเห็นองค์อัครกัลยา
ตัวสั้นเพียงสิ้นชีวิต
โลดโผนโจนลงตรงไป
ครั้นถึงจึงแก้ภูษาทรง
หย่อนลงยังพื้นปถพี

แล้วพันกับกิ่งโคกใหญ่
อรไทก็โจนลงมา

วายุบุตรวุฒิไกรใจกล้า
ผูกคอตีจนมาหักใจ
ร้อนจิตตั้งหนึ่งเพลิงไหม้
ด้วยกำลังว่องไวทันที (เชิด)
ที่ผูกคอตีองค์พระลักษมี
ขุนกระบี่ก็โจนลงมา

ความในบทละครรัชกาลที่ 2 ซึ่งเชื่อกันว่าสุนทรภู่ได้แก้ไข ถวายงานรัชกาลที่ 2

จึงเอาผ้าผูกพันกระสันรัด เกี่ยวกระหวัดกับกิ่งโคกใหญ่
ชายหนึ่งผู้ศออรทัย แล้วทอดองค์ลงไปจะให้ตาย

ฯ 2 คำ ฯ โอด

บัดนั้น วายบุตรแก่ได้ตั้งใจหมาย
จึงเข้ามาบนบอยบอภัย กราบถวายบังคมก้มพักตร์

ฯ 2 คำ ฯ

(วิณว วิสเพัญ. 2549: 135)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตัวบทวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ ในรัชกาลที่ 1 มีพระราชภารกิจกอบกู้บ้านเมืองและรักษาสমบัติของชาติที่ได้สูญเสียไปในระหว่างสงคราม จึงเน้นพระราชนิพนธ์เพื่อเก็บเรื่องให้ครบสำหรับให้เป็น “ฉบับพระนคร” ส่วนสำนวนในรัชกาลที่ 2 แสดงให้เห็นว่าหากศิลปินประสงค์จะนำไปจัดแสดงจริงต้องมีการ “ปรุงบท” ใหม่เพื่อให้เหมาะแก่การแสดงจริง ส่วนใดที่ปรากฏเป็นภาพแก่สายตาผู้ชมแล้วก็ย่อมสามารถตัดส่วนที่เป็นการ “พรรณนา” ทิ้งได้ เพื่อให้เกิดความกระชับเหมาะแก่สถานการณ์ของเรื่อง

การสร้างสรรค์นาฏกรรมในฐานะการวิจารณ์

เดิมการศึกษาเรื่องการวิจารณ์มักเพ่งพินิจการวิจารณ์จากบทบาทของผู้ชมเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงตัวศิลปินเองเมื่อจะสร้างสรรค์ผลงานก็ย่อมต้องใช้ทักษะในการวิจารณ์ด้วย ดังที่ เจตนา นาควัชระ (2560) ให้เหตุผลว่า “การวิจารณ์มิใช่เป็นเพียงการแสดงออกด้วยภาษาเท่านั้น เพราะ

ศิลปะและงานศิลปะก็วิจารณ์ซึ่งกันและกัน” ศิลปินมักได้นำปรากฏการณ์ทางสังคมมาสอดแทรกไว้ในผลงานของตน มักปรากฏเด่นชัดในการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ ศิลปินผู้สร้างมักนำมาเป็นประเด็นในการยั่วล้อ (Irony) เสียดสี (satire) เพื่อหวังผลให้ผู้ชมเกิดความขบขัน แต่ความน่าสนใจคือศิลปินเหล่านั้นได้ใช้ผลงานของตนวิพากษ์วิจารณ์บุคคลหรือปรากฏการณ์ทางสังคม ณ ขณะนั้น ๆ ได้อย่างแนบเนียนและเป็นธรรมชาติ

ตำนานการวิจารณ์ราคาผักบั้งที่แพงเกินไป เพราะมีการผูกขาดผู้ซื้อ ที่คณะตลกคณะหนึ่งได้นำไปเล่นหน้าพระที่นั่งถวายแด่พระเจ้าเอกทัศแห่งกรุงศรีอยุธยาทอดพระเนตร จนนำไปสู่การแก้ปัญหาดือดร้อนที่ประชาชนประสบนั้น สะท้อนให้ถึงบทบาทและคุณค่าของการวิจารณ์ด้วยอารมณ์ขันผ่านผลงานสร้างสรรค์ของศิลปินไทยได้เป็นอย่างดี และยังทำให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองก็อาจชมนาฏกรรมที่มีลักษณะการวิจารณ์ผ่านการสร้างสรรค์ผลงานเหล่านี้เพื่อติดตามข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วยนอกจากความต้องการเพียงแค่เสพเพื่อสำราญอารมณ์เท่านั้น

อีกหนึ่งปรากฏการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นว่าศิลปินไทยใช้การสร้างสรรคงานเพื่อวิจารณ์ผลงานของศิลปินอื่นได้อย่างชัดเจนที่สุด ได้แก่ การสร้างสรรค์บทละครชวนหัวเรื่อง พระมะเหลเถไถ ของคุณสุวรรณ โดยที่ผู้แต่งหาวิธีวิจารณ์สุดยอดของละครในของไทยคือ อิเหนา ได้อย่างแยบยลที่สุด ตั้งแต่การสร้างบุคลิกลักษณะตัวละคร ถ้อยคำภาษา น้ำเสียง และลีลาในการดำเนินเรื่องที่มีลักษณะยั่วล้อกับบทละครพระราชนิพนธ์เรื่อง “อิเหนา” ได้อย่างมีรสขำ นับเป็นวิธีการคิดแบบรื้อสร้าง (Deconstruction) ของศิลปินไทยได้เป็นอย่างดี

พระมะเหลเถไถ เป็นกลอนบทละครที่ประพันธ์โดยคุณสุวรรณ ที่ประพันธ์ขึ้นตามจินตนาการและแต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เนื้อเรื่อง

กล่าวถึง พระมเหสเลเถไถ โอรสท้าวโปลากะปาหั่น และ นางตาลากะปาลัน แห่งเมืองกะโปลา เมื่อพระมเหสเลเถไถประพาสป่าพระอินทร์อุ้มสมจนได้นาง ตะแลงแกง พระธิดาท้าวมะไล เป็นชายา ขณะที่เดินทางกลับ เกิดรบชิงนาง กับเจ้ายักษ์มาลาก้อย คุณสุวรรณเลือกใช้คำที่ไม่มีความหมายในภาษาไทย มาใส่ในบทละครเป็นจำนวนมาก แต่ผู้อ่านยังสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องจาก บริบทแวดล้อมได้ ในเรื่องนี้จะเป็นการ “วิพากษ์” การใช้ภาษาขวามลายู ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนา เนื่องจากในบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ รัชกาล ที่ 2 ทรงสรรคำและปรับคำจากภาษาขวามลายูมาใช้ในบทละครเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้ว่าบทละครเรื่องพระมเหสเลเถไถ นับเป็นการสร้างสรรค์งาน ในลักษณะยั่วล้อผลงานของศิลปินท่านอื่น ทั้งในด้านขนบการประพันธ์ เนื้อ เรื่อง และกลวิธีการใช้ภาษา ความแปลกแหวกแนวของวรรณคดีการละคร เรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (กรม ศิลปากร. 2514: คำนำ) เมื่อคราวจัดพิมพ์บทละครเรื่องนี้หลังจากที่ได้ ต้นฉบับมาแล้ว ทรงกล่าวไว้ใน “คำนำ” ว่า “เป็นบทบำเต่ง มิใช่บทละคร อย่างปรกติ”

อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะการวิจารณ์นาฏกรรมในยุคก่อน ได้รับอิทธิพลตะวันตก มักเป็นการวิจารณ์แบบมุขปาฐะ แต่ก็มีวิจารณ์ แบบลายลักษณ์ด้วย หากแต่จำกัดในหมู่ของศิลปินผู้รู้ผู้เล่นที่มีการศึกษาอย่าง ดี ลักษณะการวิจารณ์ในวัฒนธรรมลายลักษณ์ที่น่าสนใจได้แก่การวิจารณ์ แบบมีส่วนร่วมและการสร้างสรรค์นาฏกรรมในฐานะการวิจารณ์

2. การวิจารณ์นาฏกรรมยุคหลังรับอิทธิพลจากตะวันตก

การวิจารณ์นาฏกรรมในยุคนี้ แบ่งประเด็นการศึกษาเป็น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่บริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์นาฏกรรม วัฒนธรรมการวิจารณ์ และลักษณะการวิจารณ์ ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

2.1 บริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์นาฏกรรม

ไทยเริ่มรับอิทธิพลจากชาติตะวันตกมากขึ้นในปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่เมื่อหมดสมัยของพระองค์ ชาติตะวันตกเหล่านั้นก็เสื่อมความนิยมลง จนกระทั่งในปลายรัชกาลที่ 3 สืบต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ผ่านบาทหลวงและมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนา เจ้านายเชื้อพระวงศ์ของไทยจึงเริ่มศึกษาภาษาอังกฤษกับชาวตะวันตกเหล่านั้น คนไทยรุ่นแรกที่ศึกษาภาษาอังกฤษจนใช้การได้ดีได้แก่ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ และในหลวงรัชกาลที่ 4 ครั้นยังดำรงตำแหน่งเจ้าฟ้าเจ้าฟ้ามงกุฎ ในขณะที่ทรงผนวช

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2540: 209) กล่าวว่า การรับอิทธิพลจากตะวันตกนั้นไม่ใช่เพราะไทยมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งทางด้านวัฒนธรรมและศาสนาเหมือนอย่างที่เรามักกับประเทศเพื่อนบ้านทางตะวันออก หากแต่เป็นความสัมพันธ์เพื่อถ่ายทอดเอาวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามา อันเป็นเหตุให้วิถีชีวิต ค่านิยมของโครงสร้างของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ปัจจัยที่สนับสนุนการรับอิทธิพลตะวันตกมากขึ้น เช่น พระราชวิเทโศบายของพระมหากษัตริย์ในยุคต้นรัตนโกสินทร์ที่มีต่อชาติตะวันตกเปลี่ยนไป จากเดิมที่ให้ความสำคัญไม่มากนักก็ให้ความสำคัญมากขึ้น อันเกิดจากการเริ่มตระหนักถึงลัทธิการค้าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจทางตะวันตก อีกปัจจัยหนึ่งคือการทำไทยเริ่มศึกษาภาษาอังกฤษจากพวกบาทหลวงและมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนา มีเจ้านายหลายท่านเริ่มศึกษาภาษาอังกฤษมาตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 3 การศึกษาภาษาอังกฤษในระยะแรกเป็นไปเพราะนโยบายทางการต่างประเทศ การเสียเปรียบทางการทูตและการค้า สาเหตุต่อมาคือการที่รัชกาลที่ 5 ทรงใช้ยุทธวิธี “เดินเข้าหา” แทนการปิด

ประตู่ไม่ต้อนรับ พระองค์จึงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกในจากประเทศ ตะวันออกที่ได้เสด็จประพาสต่างแดน ซึ่งทรงประพาสถึง 4 ครั้งทั้งประเทศ ทางตะวันออก และประเทศทางตะวันตก การเสด็จประพาสต่างประเทศ แต่ละครั้ง นับว่ามีประโยชน์อย่างมหาศาลต่อประเทศ จนนำไปสู่การปฏิรูป ประเทศไทยสู่ความสมัยใหม่อย่างรวดเร็ว ปัจจัยประการต่อมาคือการปฏิรูป การศึกษาในรัชกาลที่ 5 ได้ช่วยขยายการศึกษาไปสู่ประชาชนมากขึ้น ทำให้ มีผู้รู้หนังสือมากขึ้น นอกจากนั้นการส่งนักเรียนไทยไปศึกษาต่างประเทศ ซึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา ยังนับว่าเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งใน การนำเอาวิทยาการแผนใหม่จากตะวันตกเข้ามาโดยตรง รวมทั้งปัจจัยด้าน ความเจริญด้านการพิมพ์และกิจการหนังสือพิมพ์ด้วย ทำให้ไทยเรียนรู้ วิทยาการ การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมจากตะวันตกมากขึ้น

แม้ว่าจะมีหลักฐานจากความทรงจำว่าน่าจะมีการนำ การพิมพ์หนังสือเข้ามาในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช เมื่อ พ.ศ. 2205 แต่ก็มีหลักฐานปรากฏเพียงแค่ได้มีการพิมพ์หนังสือ เกิดขึ้นในแผ่นดินนี้ แต่ในแผ่นดินต่อมา กิจการพิมพ์คงไม่ได้รับการสนับสนุน จากพระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่อมา จนกระทั่งในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หมอบรัดเลย์ได้นำโรงพิมพ์กลับมาในประเทศไทยอีกครั้ง มีการหล่อตัวพิมพ์ขึ้นเอง มีการแก้ไขตัวพิมพ์หนังสือไทยให้สวยงามขึ้น มีการออกหนังสือพิมพ์ขึ้นครั้งแรกชื่อ บางกอก รีคอร์ดเดอร์ (Bangkok Recorder) ด้วยประสงค์จะให้ชาวอเมริกันและฝรั่งชาติอื่น ๆ ที่เข้ามาอยู่ใน ประเทศไทยได้ทราบข่าวความเคลื่อนไหวทั้งในไทยและต่างประเทศ โดยจะ ออกเป็น 2 ภาษา คือ ฉบับภาษาอังกฤษและฉบับภาษาไทย ออกจำหน่าย เดือนละครั้ง โดยเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ก็จะมีทั้งข่าว สารคดี คอลัมน์ต่าง ๆ ซึ่งโดยลักษณะของหนังสือพิมพ์แล้วมักปรากฏการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์

วิจารณ์ต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วย จึงอาจเชื่อได้ว่าคนไทยเริ่มรู้จักการวิจารณ์ในฐานะบุคคลที่ 3 จากวัฒนธรรมหนังสือที่ไทยรับมาจากวัฒนธรรมหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ในระยษนี้เรื่อยมา ต่อมาเมื่อมีคนไทยเริ่มออกหนังสือพิมพ์กันเอง ประกอบรัชกาลที่ 4 ทรงสนพระทัยในเรื่องการพิมพ์ตั้งแต่องทรงผนวช จึงทำให้พระองค์เป็นคนไทยคนแรกทีริเริ่มการพิมพ์หนังสือของไทยขึ้น เพื่อใช้วิธีการโต้ตอบกับหนังสือพิมพ์ของชาติตะวันตกที่มีการตีพิมพ์ข่าวคราวของประเทศไทยอย่างเสรี มีข้อความโจมตีพระมหากษัตริย์ เสนาบดี และพุทธศาสนาอยู่เนือง ๆ ซึ่งในพระราชวินิจฉัยของพระองค์เห็นว่าบางเรื่องนั้นไม่จริง ดังนั้นพระองค์จึงทรงออกหนังสือพิมพ์เล่มแรกของไทยคือ ราชกิจจานุเบกษา เพื่อประกาศข่าวในราชสำนักและข่าวทั่วไปที่ประชาชนควรทราบ นอกจากนั้นยังเป็นการชี้แจงข่าวคราวที่หมอบรัดเลย์ตีพิมพ์ข่าวที่คลาดเคลื่อนไปหรือเพื่อโต้ตอบทวิพากษ์วิจารณ์ของหมอบรัดเลย์ในเรื่องกิจการบ้านเมืองด้วย และประการสำคัญเพื่อประโยชน์ในการที่จะประกาศกฎหมายและแจ้งข่าวการบริหารราชการของพระองค์ให้ประชาชนได้ทราบโดยทั่วกัน

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นยุคสมัยแห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศอย่างรวดเร็ว เพื่อเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) ทั้งที่เกิดจากปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยภายนอกประเทศ ส่งผลให้ในรัชสมัยนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เกิดความเจริญด้านการพิมพ์และกิจการหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการสร้างสรรคศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ กระแสวัฒนธรรมที่แพร่สะพัดเข้ามา เป็นปัจจัยสำคัญที่บีบบังคับให้สังคมไทยเริ่มมีการปรับตัวแบบ “การทำตนให้ทันสมัย” ซึ่งหมายความว่าถึง “การกระทำตนให้เป็นตะวันตก” ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นในทุก ๆ

ด้าน อาทิ การปฏิรูปการศึกษา ที่นอกจากจะมีการจัดระบบการศึกษาภายในประเทศใหม่แล้ว ยังมีการส่งนักเรียนออกไปศึกษาต่อยังประเทศยุโรปโดยทุนเล่าเรียนหลวงอีกด้วย และด้านชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ก็มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 เป็นต้น กล่าวเฉพาะด้านประวัติศาสตร์สภาพการณ์ของละครไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น มีการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิมมาก เช่น เริ่มมีการประกวดแฟนซี และการแสดงละครพูดแบบตะวันตกขึ้นในราชสำนัก เป็นต้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2465: 19-20) ได้ทรงอธิบายลักษณะการแสดงละครพูดยุคแรกเริ่มไว้ในระเบียบตำนานเล่นละครถวายตัวที่วังวรดิศ ความว่า

ละครพูดชั้นเดิม

ละครพูดที่เล่นเปนละครไทยนั้น เริ่มมีขึ้นในรัชกาลที่ 5 ตอนเสด็จกลับจากประพาสประเทศอินเดีย เมื่อ พ.ศ. 2415 ผู้มีบันดาศักดิ์สมัคชกซ้อมกันเล่นถวายทอดพระเนตรเปนบางครั้งบางคราว เช่น ในวันปีใหม่ เปนต้น ตัวละครล้วนเปนผู้ชาย เดิมกระบวนเล่นไม่มีบท ตัวละครเจรจาไปตามเรื่องที่เล่น ต่อมีการขับร้องในเรื่องละคร จึงเอาบทกลอนของเก่าที่แต่งไว้ ถาแต่งขึ้นใหม่เปนคำขับ แต่เล่นโรงเวทที่มีฉาก แลแต่งตัวตามอย่างบุคคลในเรื่องละครมาแต่แรก

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2553: 63) ได้กล่าวว่า การแสดง 5 ประเภทที่ถือกำเนิดหรือพัฒนามาจนสำเร็จรูปในรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นละครอาชีพรือนาฏยพานิชและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีการแสดงอยู่อย่างไม่ขาดสายคือ ละครพันทาง ละครตีกตาบรรพ์ ลิเก หุ่นกระบอก และละครร้อง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พบว่า นาฏการของไทยเฟื่องฟูขึ้นเพราะราชสำนักอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ย้ายตัวออกจากราชสำนักเป็นเวลานานถึง 3 รัชกาล ทั้งนี้ เนื่องจากมีพระราชนิยมในโขน ละคร ทั้งไทย และตะวันตก เป็นอย่างมาก ได้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีการแสดงไว้เป็นจำนวนมาก หลากหลายประเภท อาทิ บทโขน บทละครรำ และ บทละครพูด เป็นต้น พระราชนิพนธ์บทละครพูด ซึ่งมีเป็นจำนวนมากนั้น เป็นวรรณคดีการแสดงที่อาจกล่าวได้ว่า เป็นกลุ่มพระราชนิพนธ์วรรณคดีการแสดงที่เด่นชัดที่สุด ไม่ว่าจะพิจารณาในด้านปริมาณหรือคุณภาพก็ตาม เนื้อเรื่องของบทละครพูดพระราชนิพนธ์ มีทั้งที่ทรงแปล ดัดแปลง และทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ โดยมีวิธีการวางรูปแบบตัวบทตามแบบละครตะวันตก และมีเกณฑ์ในการทรงพระราชนิพนธ์บางประการ อันเห็นได้ชัดว่า ทรงประยุกต์ความเป็นตะวันตก กับความนิยมและความสามารถของคนไทย เข้าด้วยกันอย่างพอเหมาะ ปัจจัยสำคัญที่ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีการแสดงขึ้นเป็นจำนวนมากนั้น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากมีพระราชประสงค์จะให้การละครเป็นเครื่องมือหยั่งเสียงมหาชน ในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ ตลอดจนมีพระราชประสงค์จะสื่อสารกับประชาชน โดยใช้มหรสพเป็นสื่อ และเครื่องมือในการสั่งสอนเรื่องต่าง ๆ ด้วย

เมื่อสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้ว การมหรสพต่าง ๆ ที่เคยเฟื่องฟูอยู่ในราชสำนัก ก็กลับซบเซาลงทันที กรมมหรสพถูกยุบในปีที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเถลิงราชสมบัติขึ้นเอง ถึงกับมีผู้กล่าวว่า เป็นช่วงเวลา “บ้านแตกสาแหรกขาด” (ธนิต อยู่โพธิ์. 2516: 87) ของละครหลวงที่เคยรุ่งเรืองมาแต่รัชกาลก่อน แต่แล้วในปีถัดมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงกรุณาโปรดเกล้า

โปรดกระหม่อม ให้ตั้งกองมหรสพขึ้นใหม่ และมีการฝึกหัดละครหลวงอีกครั้งหนึ่ง ช่วงระยะเวลานี้เองการรื้อฟื้นบทรดละครดึกดำบรรพ์กลับมาฝึกซ้อมเป็นการสืบทอดอายุการแสดงละครรำประเภทนี้อีกช่วงเวลาหนึ่งก่อนที่จะเกิดกรมศิลปากรในช่วง พ.ศ. 2475 ต่อมา

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 กรมศิลปากรโดยมี พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ได้ขยายผลให้เกิดการจัดการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ ในระบบชั้นเป็นครั้งแรก เรียกชื่อว่า โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีพัฒนาการมาจากการฝึกหัดละครหลวงแต่เดิม และเป็นกำลังสำคัญในการจัดแสดงละครแบบใหม่ เพื่อสนองนโยบายของรัฐในสมัยนั้น ละครแบบใหม่ที่เกิดขึ้นนี้พลตรีหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้แต่งบทรดเอง และบทรดส่วนใหญ่มีที่มาจากประวัติศาสตร์ ตามแนวคิดของรัฐบาล จึงเรียกกันต่อมาว่า บทรดประวัติศาสตร์ ของหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นบทรดที่มีการผสมผสานศิลปะการแสดง และการขับร้อง บรรเลง ที่หลากหลายรวมเข้าไว้ด้วยกัน ผลที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมจากการแสดงละครประวัติศาสตร์ ของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ คือ การที่สามารถนำรายได้จากการแสดงมาจัดสร้างโรงละครแห่งชาติ (เดิม) ขึ้นได้ ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นความสำเร็จของนาฏกรรมไทยได้ชัดเจน

ในขณะที่กรมศิลปากรจัดแสดงละครตามนโยบายของรัฐบาลนั้น คณะละครเอกชนก็ได้จัดแสดงละครร้องและละครพูดประกอบเพลงขึ้น ตามโรงภาพยนตร์ และโรงละครต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก คณะละครที่มีชื่อเสียงได้แก่ พรานบุรพ์ หรือ จวงจันทร์ จันทร์คณา ภายหลัง เมื่อ ธนิต อยู่โพธิ์ ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมศิลปากร ได้มีการแต่งบทโขน

บทละครขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก และนำออกแสดงเป็นฤดูกาลต่อเนื่องกันหลายปี

ต่อมาในช่วงที่จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ได้เกิดบทละครประวัติศาสตร์อีกประเภทหนึ่งขึ้นมา ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทั้งด้านตัวบท และการแสดง ได้แก่ บทละครประวัติศาสตร์ สมภพ จันทรประภา ซึ่งภายหลัง สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมรับคณะอาสาสมัครของ สมภพ จันทรประภา ไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ อันอาจถือได้ว่าเป็นละครหลวงประจำรัชกาลปัจจุบันได้เช่นกัน ในส่วนของบทละครพูดที่เป็นละครเวทีซึ่งเคยรุ่งเรืองอยู่ระยะหนึ่งนั้น ก็กลับเสื่อมความนิยมไปเมื่อเกิดมีละครโทรทัศน์ และภาพยนตร์ 16 มม. เข้ามาแทนที่ในช่วง พ.ศ. 2500 และกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งเมื่อสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มสอนวิชาศิลปะการละครขึ้น (สดใส พันธุมโกมล. 2537: 2) ผู้ที่ได้ศึกษาการแสดงจากวรรณกรรมการแสดงจากสถาบันทั้งสองนี้ได้รวมกลุ่มกันเป็นคณะละคร ชื่อ กลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละคร และมีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง ในการแต่งบทละคร ตลอดจนจัดแสดงละครเวทีร่วมสมัยนอกสถาบันการศึกษาในระยะเวลาต่อมา

แม้กลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละครจะยุติบทบาทลง เพราะเหตุผลทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2516 และ พ.ศ. 2519 แต่ก็กลับมารวมตัวกันสร้างละครเวทีขึ้นอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2528 ในชื่อ คณะละครสองแปด และในช่วงเวลาเดียวกันนั้นเองได้มีคณะละครกลุ่มย่อย ๆ ต่าง ๆ เกิดขึ้นอีกมากมาย แต่วรรณกรรมบทละครส่วนใหญ่ที่นิยมจัดแสดงกันนั้น มักมาจากเรื่องที่มีชื่อเสียงของต่างประเทศ ในรูปของบทละครแปลบ้าง บทละครดัดแปลงบ้าง ส่งผลให้เกิดการเรียกร้องให้มีการแต่งบทละครไทยขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง

จนเกิดผลเป็นรูปธรรม โดยการจัดโครงการสร้างสรรค์บทละครไทย ของ คณะละครสองแปด ขึ้น เมื่อ พ.ศ.2534 (จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา. 2544: 13)

เมื่อสังคมไทยพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร นานุกรมไทยก็มีการแทรกและปรับตัวไปตามสื่อที่เปลี่ยนไปไม่ว่าจะเป็นการ แสดงสด การแสดงในสื่อวิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งในสื่อใหม่เช่นสื่อสังคม ออนไลน์ในปัจจุบันด้วย จุดเปลี่ยนที่น่าสนใจที่ส่งผลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการ นานุกรมไทย ได้แก่การนำการฝึกฝน การเรียนการสอนนานุกรมไทยจาก วังและบ้าน มาสู่การเรียนการสอนในระบบการศึกษาสมัยใหม่ การย้ายระบบ ดังกล่าวทำให้นานุกรมไทยที่เคยเดินร่วมสายกันก็ค่อย ๆ เริ่มแบ่งเป็นแม่น้ำ 2 สาย ได้แก่ สายขนบจารีตหรือที่เรียกว่า “นาฏศิลป์” และสายศิลปะการแสดงที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก ทางแยกนี้ส่งผลให้กระบวนทัศน์ในการสร้าง และเสพรวมทั้งการวิจารณ์นานุกรมไทยถูกแบ่งแยกออกจากกันตามไปด้วย นานุกรมของไทยได้พัฒนาขึ้นมาโดยลำดับทั้งในสถาบันการศึกษาและนอก สถาบันการศึกษาเริ่มมีการแสดงละครร่วมสมัย (contemporary) ที่แทรก ตัวไปทั้งในสายขนบจารีตและศิลปะการแสดง หากแต่ศิลปินและผู้เสพ นานุกรมทั้ง 2 สาย มักใช้กระบวนทัศน์คนละชุดในการสร้างและประเมิน คุณค่า เกิดคณะละครอาชีพ และสร้างโรงละครขนาดใหญ่ขึ้น ส่วนที่เป็นของ รัฐเช่น ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย หอศิลป์และวัฒนธรรมแห่ง กรุงเทพมหานคร (BACC) รวมทั้งโรงละครของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่ เปิดสอนนานุกรม ในส่วนของเอกชน เช่น รัชดาลัย เธียเตอร์ M Theatre โรงละครเคแบงก์สยามพิฆเนศ โรงละครอักษรา คิง เพาเวอร์ ในส่วนของ ละครโรงเล็ก แต่เดิมที่มีบทบาทสำคัญมากขึ้น การละครในโรงแรมมณเฑียร ซึ่งเปิดให้ศิลปินได้นำผลงานมาจัดแสดงเป็นเวลาเกือบ 10 ปี ก่อนที่จะปิด พื้นที่ส่วนนี้ไป นอกจากนั้นยังมีโรงละคร blue box studio โรงละคร

creative industry เป็นต้น ในด้านเครือข่าย เกิดเครือข่ายศิลปินด้านร่วมสมัยใช้ชื่อว่า เครือข่ายละครกรุงเทพ (BTN) นำโดยประดิษฐ์ ประสาททอง ผลงานที่จัดติดต่อกันมาเกือบ 2 ทศวรรษ ได้แก่การจัดเทศกาลละครกรุงเทพ (BTF) เกิดเครือข่ายนักวิจารณ์ ชมรมวิจารณ์ศิลปะการแสดง นำโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ปวิตร มหาสารินันท์ ดำเนินการก่อตั้งรางวัลให้แก่ผลงานของศิลปินร่วมสมัย ในส่วนของรัฐเกิดการก่อตั้งสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งมีหน้าที่รวบรวมองค์ความรู้ อำนวยการให้เกิดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ด้านศิลปะร่วมสมัย ส่วนในสายนาฏกรรมขนบจารีตในปลายรัชกาลที่ 9 เกิดการฟื้นฟูการแสดงโขนขึ้นอีกครั้ง แต่ได้ผสมผสานการนำเสนอโดยเทคนิคที่ร่วมสมัยขึ้น เรียกกันว่า “โขนสมเด็จ” เนื่องจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ ในด้านการศึกษา มีการบรรจุวิชานาฏศิลป์อยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยอยู่ในกลุ่มศิลปะ หลักสูตรนาฏศิลป์ในระดับอุดมศึกษาเปิดสอนหลายแห่ง เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยมีหน้าที่จัดการศึกษาระดับปริญญาตรีและโททางด้านขงศิลป์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และคีตศิลป์ ทั้งไทยและสากล รวมถึงศิลปวัฒนธรรม เดิมสังกัดกรมศิลปากร ปัจจุบันสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ดูแลวิทยาลัยนาฏศิลป์ 12 แห่งทั่วประเทศ อีกด้วย มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีการเปิดหลักสูตรปริญญาตรีทางด้านนาฏศิลป์ขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เพื่อผลิตบุคลากรด้านการศึกษา ศิลปิน ธุรกิจบันเทิงและการท่องเที่ยว บางแห่งเปิดร่วมเป็นสาขาร่วมกับศิลปะการแสดงแนวตะวันตก มักสังกัดคณะศิลปกรรมศาสตร์ เช่น คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

2.2 พัฒนธรรมการวิจารณ์

พัฒนธรรมการวิจารณ์ของไทยในยุคนี้ยังมีวัฒนธรรมการวิจารณ์จากคนวงในและคนวงนอก อยู่แต่ได้ขยับมาสู่การวิจารณ์โต้ตอบกันในวัฒนธรรมลายลักษณ์มากขึ้น มีแบบแผนแบบตะวันตกมากขึ้น ซึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมวรรณกรรมมาจากตะวันตกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมหนังสือพิมพ์ที่ไทยรับอิทธิพลจากชาติตะวันตกที่เข้ามาในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และพัฒนาชัดเจนขึ้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

คำว่า “วิจารณ์” นั้น เติมยังไม่เคยปรากฏ ใช้แค่คำว่า วินิจฉัยบ้าง อธิบายบ้าง สிทธา พินิจภูวล (2526: 435-436) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับกำเนิดของคำว่า “วิจารณ์” ไว้ว่า น่าจะถือกำเนิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยปรากฏในพระราชวิจารณ์จดหมายเหตุความทรงจำ กรมหลวงนรินทรเทวี ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงวิจารณ์ลักษณะการเขียน การใช้ถ้อยคำในจดหมายเหตุ วิจารณ์ด้วยหลักฐานและเหตุผลซึ่งเป็นการวิจารณ์อธิบายลักษณะ ซึ่งในมุมมองของสิทธาเห็นว่า ยังมีการวิจารณ์ที่สมบูรณ์ตามแบบแผนของตะวันตกโดยรัชกาลที่ 5 ได้แก่พระราชวินิจฉัยเรื่องกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ พระราชวินิจฉัยเรื่องสนุกนิณีของสมเด็จพระกรมหลวงพิชิตปรีชากร ซึ่งนับได้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักวิจารณ์วรรณกรรมที่เป็นแบบฉบับพระองค์แรกในการวิจารณ์วรรณคดีไทย

สำหรับการวิจารณ์นาฏกรรมนั้นสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2553) เสนอว่า การวิจารณ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีปรากฏตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาถึงพระราชชายาเจ้าดารารัศมี อันมีต่อละครแบบใหม่ในสมัยนั้นของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (อ้างใน สุรพล วิรุฬห์รักษ์. 2553) ความว่า

สังเกตดูความนิยมของคนชั้นหลังนี้ เห็นจะนิยมเรื่องสาวเครือฟ้ายิ่งกว่าเรื่องอื่น ๆ จนได้รับหนังสือโปรสนีย์ขอให้เล่นซ้ำ ในวิกนี้ ข้อนิยมเห็นจะเป็นด้วยเหตุหลายอย่าง ๆ หนึ่งนั้นเป็นละครฝรั่ง อีกอย่างหนึ่งนั้นคงจะโปรดจึงได้เล่าไว้ในหนังสือไกลบ้าน แต่ข้อสำคัญที่สุดคืออีนางพร้อมเป็นสาวเครือฟ้า เข้ามาเล่นในวังท่าเมื่อเชือดคอตาย ได้รางวัลครั้งเดียวถึง 100 บาท

เมื่อวัฒนธรรมหนังสือเจริญขึ้น การวิจารณ์นาฏกรรมอย่างเป็นทางการ โดยบุคคลที่ 3 ก็ค่อย ๆ ก่อกำเนิด โดยการตั้งรับจากอิทธิพลตะวันตก มีการปรับตัว และส่งต่อวัฒนธรรมการวิจารณ์ลายลักษณ์จากเอกสารชั้นต้น เช่น พระราชหัตถเลขา หรือจดหมายโต้ตอบที่ได้นำมาจัดพิมพ์รวมเล่ม เช่น สารสนสมเด็จ อันเป็นจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพกับกรมพระนครสวรรค์วรพินิต ในระหว่าง พ.ศ. 2458-2486 ว่าด้วยพระดำริเกี่ยวกับวรรณคดี การละคร บทละครหรือขนบการละครไทย จนมาถึงวัฒนธรรมหนังสือพิมพ์ ในระยะเริ่มแรก การวิจารณ์นาฏกรรมแบบลายลักษณ์ก็ปรากฏด้วยเช่น หนังสือพิมพ์ไทยเกษม ไทยใหม่ เทพบันเทิง สยามนิกร ไทยราษฎร์ ไทยใหม่ มติชน ไทยรัฐ Bangkok Post Nation วารสารทางวิชาการ เช่นสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ วารสารศิลปกรรมศาสตร์ ในหมวดนิตยสารเช่น ถนนหนังสือ มติชน รายสัปดาห์ สยามรัฐรายสัปดาห์ The Boy Gm Madam Figaro (ฉบับภาษาไทย) เป็นต้น

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพราะเทคโนโลยี การสื่อสารด้วยระบบอินเทอร์เน็ต การใช้สมาร์ตโฟน และอุปกรณ์สื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้น ส่งผลให้สื่อสิ่งพิมพ์ที่เดิม

ให้ความสำคัญกับการละครนาฏกรรมไม่มากอยู่แล้ว พวกมันปิดคอลัมน์บ้าง หรือ ปิดตัวไปหลายเล่ม ปัจจุบันคนสามารถสร้างและเผยแพร่การวิจารณ์เองได้ ในรูปแบบของการเขียน blog หรือ ในเว็บบอร์ด หรือแม้แต่ในโปรแกรมออนไลน์ในโลกโซเชียล โดยเฉพาะ facebook การเขียนวิจารณ์ในกลุ่มนี้ จะมีเนื้อหาสั้นลงและลีลาการใช้ภาษาลำลองมีการใช้ภาษาปากปนกับภาษาเขียน อย่างไรก็ตามการวิจารณ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่มีเนื้อหาเข้มข้นได้ไปอยู่ในรูปของบทความวิชาการ และบทความวิจัย ในวารสารวิชาการต่าง ๆ แทน นอกจากนั้นยังเกิดความนิยมในการจัดพูดคุยหลังชมการแสดง หรือที่เรียกว่า post show talk โดยจะเชิญนักวิชาการ ศิลปิน หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงมาชมละครและมีการพูดคุยแสดงทัศนะของตนต่อนาฏกรรมที่ได้ชม

2.3 ลักษณะการวิจารณ์

จากการศึกษาพบว่า ในยุคหลังรับอิทธิพลจากตะวันตก การวิจารณ์ของไทยปรากฏทั้งในรูปแบบมุขปาฐะและวัฒนธรรมลายลักษณ์ โดยบุคคลที่ 3 โดยลักษณะการวิจารณ์ที่น่าสนใจ 4 ลักษณะ ได้แก่ การเผยแพร่บทวิจารณ์ การประกวดบทวิจารณ์ การประกวดรางวัลในฐานะการวิจารณ์ การสร้างสรรค์นาฏกรรมในฐานะการวิจารณ์

การเผยแพร่บทวิจารณ์

จากการศึกษาพบว่า การเผยแพร่บทวิจารณ์ในยุคหลังรับอิทธิพลตะวันตกมีความสัมพันธ์กับสื่อที่การวิจารณ์นั้นปรากฏ เช่น หากเป็นการเผยแพร่หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จะปรากฏในรูปแบบคอลัมน์ประจำของนักวิจารณ์คนใดคนหนึ่ง หรือบางคอลัมน์จะมีการเขียนสลับกัน เช่น คอลัมน์ ห้าแยกบ้านเทิง ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ จะมีนักเขียนประจำ 5 ท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ดร.เสรี วงษ์มณฑา พลาคิตย

สิทธิธัญกิจ ดร.ระวีวรรณ ประกอบผล และเอนก นาวิกมูล ซึ่งจะเป็นข้อเขียนเกี่ยวกับนาฏกรรมไทยทั้งในสายขนบจารีตและศิลปะการแสดง ทั้งที่เป็นการแสดงสดและการแสดงในสื่อโทรทัศน์และภาพยนตร์ เมื่อสื่อสิ่งพิมพ์ลดความนิยมลง การวิจารณ์นาฏกรรมจึงเริ่มได้รับความนิยมในโลกเสมือนจริงหรือโลกออนไลน์มากขึ้น การวิจารณ์นาฏกรรมจึงไม่ได้จำกัดเรื่องคุณสมบัติของผู้วิจารณ์ หรือลีลาการเขียนและการนำเสนอ ทุกคนสามารถสร้างพื้นที่ในการสื่อ จากรายงานสรุปความก้าวหน้าการวิจัยในรอบ 6 เดือน ที่ 2 สาขาศิลปะการละคร โครงการวิจัย เรื่อง “การวิจารณ์ศิลปะ: รอยต่อระหว่างวัฒนธรรมลายลักษณ์กับวัฒนธรรมเสมือนจริง ได้สรุปประเภทของพื้นที่อินเทอร์เน็ตที่นำเสนอบทวิจารณ์ศิลปะการละคร ได้แก่ เว็บไซต์นั้นจากการศึกษาพบว่า มีทั้งสิ้น 4 เว็บไซต์ สามารถแบ่งกลุ่มได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เว็บไซต์สาธารณะที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานสร้างเนื้อหาเอง เว็บไซต์หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในประเทศไทยที่เผยแพร่บทวิจารณ์ลายลักษณ์ บล็อก (Blog) เครือข่ายสังคม (Social Networking) นับเป็นสื่อสมัยใหม่ (New Media) สำหรับเว็บไซต์ประเภทเครือข่ายสังคมที่มีผู้ใช้นำเสนอบทวิจารณ์ด้านศิลปะการละครของไทยมากที่สุด ได้แก่ เว็บไซต์ที่ชื่อ facebook จากการศึกษาพบว่าชุมชนการวิจารณ์ศิลปะการละครในโลกเสมือนจริงนั้นได้ย้ายมาอยู่ใน facebook มากขึ้นเรื่อย ๆ

การประกวดบทวิจารณ์

การประกวดบทวิจารณ์นั้นส่วนใหญ่มักปรากฏในวงวรรณกรรม แต่สำหรับการประกวดบทวิจารณ์สำหรับนาฏกรรมไทยนั้นมีน้อยมาก จากการศึกษาปรากฏหนึ่งรางวัลได้แก่ รางวัลประกวดบทวิจารณ์ดีเด่นกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การวิจารณ์

วรรณกรรม และการวิจารณ์ละครเวทีและภาพยนตร์ โดยจะจัดประกวด สลับกันปีละประเภท สำหรับรางวัลประกวดบทวิจารณ์นาฏกรรมไทย ดังกล่าว แม้จะมีเพียงเวทีเดียวในประเทศไทยแต่ก็เป็นเวทีที่ได้รับการยอมรับ ในเชิงคุณภาพของบทวิจารณ์อย่างยิ่ง จัดให้มีการประกวดบทวิจารณ์สาขา วรรณกรรม และสาขาละครและภาพยนตร์สลับปีกันนั้น ช่วยทำให้เกิดความ คึกคักด้านการวิจารณ์มากขึ้น อย่างไรก็ตามการวิจารณ์สายภาพยนตร์มี มากกว่าสายการแสดง และในสายการแสดงเอง เกือบทั้งหมดเป็นการวิจารณ์ การแสดงร่วมสมัย แทบไม่มีการวิจารณ์ในสายนาฏศิลป์หรือการแสดงขนบ จารีตแต่อย่างใด

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ อดีตคณบดีคณะอักษร ศาสตร์คนแรกของ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้นำความรู้ด้านการวิจารณ์แบบ ตะวันตกเข้ามาใช้ในการสร้างงานวิจารณ์ทั้งในด้านวรรณกรรม และการแสดง หลังจากทีหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ถึงแก่กรรม บรรดาศิษยานุศิษย์ และผู้ที่เคารพรัก ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้ขอความเห็นชอบจาก นายแพทย์ชม เทพยสุวรรณ จัดตั้งกองทุน ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสานเจตนารมณ์และแนวคิดในการพัฒนาคนรุ่นหลัง ของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ซึ่งนายแพทย์ชม เทพยสุวรรณ เห็นชอบ และได้มอบเงินจำนวนหนึ่งสำหรับเริ่มดำเนินกิจกรรมของกองทุนฯ คณะกรรมการกองทุน ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ

คณะกรรมการกองทุนฯ ได้จัดงานรำลึกถึง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นประจำทุกปีในช่วงต้นเดือนมกราคม ณ อาคาร 1 ศิรินทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กิจกรรมในงานประกอบด้วย การมอบทุนการศึกษา และรางวัลตามรายการข้างต้น การจำหน่ายหนังสือ การจำหน่ายอาหาร ไทยแบบชาววัง การแสดงดนตรี การแสดงสัทวา และการแสดงศิลปะของ ไทยในลักษณะต่าง ๆ

การประกวตรางวัลในฐานะการวิจารณ์

หลังรับอิทธิพลตะวันตกได้เริ่มมีการคัดสรรผลงานที่ได้รับการยกย่อง สำหรับนาฏกรรมไทยนั้น ส่วนที่ได้รับการยกย่องจะเป็นบทนาฏกรรมหรือวรรณคดีการละครนั่นเอง ดังที่ปรากฏว่า “วรรณคดีสโมสร” ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้พิจารณาคัดเลือกหนังสือที่แต่งดีโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกโดยสรุป ดังนี้

1. ตัดสินเชิงเปรียบเทียบและยกย่องว่าเรื่องใดเป็นเอกในประเภทเดียวกัน เช่น ลิลิตพระลอเป็นเอกในด้านการแต่งแบบลิลิต เสภาขุนช้างขุนแผนเป็นเอกในด้านเสภา อิเหนาเป็นเอกในด้านกระบวนกลอนร่ำ เป็นต้น
2. เกณฑ์ตัดสินใช้สำนวนโวหารการแต่งและลักษณะของเนื้อเรื่องประกอบกัน

(กุหลาบ มลลิกะมาส. 2521: 24)

วรรณคดีสโมสรนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้สืบต่อมาจากบทบาทของ “โบราณคดีสมาคม” ดำเนินรอยพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระราชบิดา โดยมีคณะกรรมการ 4 ท่าน ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ สิทธา พิณีภูวดล (2526: 437-438) ได้กล่าวว่า ทั้งสามพระองค์ใช้แนวในการวิจารณ์โดยเน้นในด้านประวัติความเป็นมาของเรื่อง ส่วนนักวิจารณ์อีกท่านคือ เจ้าพระยาธรรมาศักดิ์มณตรี นักวิจารณ์วรรณกรรมประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ

ต่อมาการมอบรางวัลได้เปลี่ยนจากผลงานเฉพาะเรื่อง มาสู่การให้แก่บุคคลงานต่อเนื่องมาโดยตลอด เช่น รางวัลศิลปินแห่งชาติ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้เริ่มจัดทำโครงการศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2527 เพื่อสรรหา เชิดชูเกียรติ ส่งเสริมสนับสนุน และช่วยเหลือศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่มีคุณค่าของแผ่นดินไทย โดยมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นผู้พิจารณาคุณสมบัติจากผลงาน มีการประกาศรางวัลศิลปินแห่งชาติ ครั้งแรก พ.ศ. 2528 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2528 ให้วันที่ 24 กุมภาพันธ์ ของทุกปี เป็น “วันศิลปินแห่งชาติ”

คุณสมบัติของศิลปินแห่งชาติ แบ่งเป็น 4 สาขา ได้แก่ สาขาศิลปะทัศนศิลป์ สาขาศิลปะการแสดง สาขาวรรณศิลป์ และสาขาศิลปะสถาปัตยกรรม มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญต่อการพิจารณาเชิดชูเกียรติบุคคลด้านศิลปะ 7 ประการ ได้แก่

- เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยและยังมีชีวิตอยู่ในวันตัดสินเลือก
- เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานดีเด่น เป็นที่ยอมรับของวงการศิลปินแขนงนั้น
- เป็นผู้สร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะแขนงนั้นจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เผยแพร่ศิลปะแขนงนั้นต่อไปในอนาคต
- เป็นผู้ผดุงและถ่ายทอดศิลปะแขนงนั้น
- เป็นผู้ปฏิบัติงานศิลปะแขนงนั้นอยู่ในปัจจุบัน อันสัมพันธ์กับหลักเกณฑ์ในประการก่อนหน้า
- เป็นผู้มีความรู้และมีความรักในวิชาชีพของตน และประวัติชื่อเสียงที่ไม่เหมาะสมที่ไม่คู่ควรจะได้รับรางวัลอันทรงเกียรตินี้ และบุคคลผู้ที่ได้รับคัดเลือกควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งต่อประชาชน

และเยาวชน รวมไปถึงจะไม่กระทำความผิดอันอาจจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์
ขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้มอบรางวัลให้ไว้เพื่อเชิดชูเกียรติ

- เป็นผู้มีผลงานที่ยังประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติ

นาฏกรรมในอุตสาหกรรมบันเทิงยังมีการมอบรางวัลให้แก่
นาฏกรรมในสื่อภาพยนตร์ โทรทัศน์ด้วย เช่น รางวัลสุพรรณหงษ์ทองคำ
รางวัลโทรทัศน์ทองคำ รางวัลคมชัดลึกอวอร์ด รางวัลสยามดาราอวอร์ด
รางวัลนาฏราช เป็นต้น สำหรับการแสดงนาฏกรรมที่เป็นการแสดงสด ก็
ปรากฏการมอบรางวัลด้วย เช่น รางวัลชมรมวิจารณ์ศิลปะการแสดง เพื่อ
มอบให้แก่ศิลปินร่วมสมัยที่มีผลงานดีเด่นในแต่ละปี รางวัล BTF Awards
สำหรับมอบให้ผลงานที่เข้าร่วมในเทศกาลละครกรุงเทพในปีนั้น ๆ

นอกจากนั้น ยังมีการประกวดของนักเรียนระดับประถมศึกษา
ด้วย ในงานศิลปหัตถกรรมสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยแบ่ง
ประเภทย่อยในการประกวดอีก 6 กิจกรรม การแข่งขันร่วมามาตรฐาน
การแข่งขันระบำมาตรฐาน การแข่งขันนาฏศิลป์ไทยอนุรักษ์ การแข่งขัน
นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ การแข่งขันการแสดงตลก การแข่งขันมายากล

การประกวดเหล่านี้อาจพิจารณาในฐานะการวิจารณ์นาฏกรรม
ได้ด้วย แต่ละรางวัลทางหนึ่งเป็นเสมือนการสรุปรวมความเห็นของ
คณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายแต่ละชุด ซึ่งความน่าเชื่อถือของรางวัล
ย่อมขึ้นอยู่กับคุณสมบัติ ภูมิรู้ ประสบการณ์ของคณะกรรมการด้วย

การสร้างสรรคนาฏกรรมในฐานะการวิจารณ์

ศิลปินในชั้นหลังได้รับอิทธิพลตะวันตก ได้มีการสร้างสรรค์
ผลงานของตนต่อการวิจารณ์ ผลงานการสร้างสรรคของศิลปินคนอื่นด้วยลีลา

ไม่ได้มีเฉพาะการยั่วล้อให้เกิดความขบขันดังเช่นในยุคแรกเท่านั้น หลังจาก
 ที่ไทยได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะจากชาติตะวันตก
 ทำให้การสร้างสรรค์นาฏกรรมไทยเกิดการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า
 “นาฏกรรมร่วมสมัย” (Performing Art) ขึ้น ซึ่งมีทั้งการนำการแสดงแนว
 ขนบประเพณีเดิมมาตีความใหม่ (new interpretation) อาจนำเสนอด้วย
 รูปแบบการแสดงแบบสากล หรือการสร้างสรรค์การแสดงที่เนื้อหาไม่ได้นำ
 มาจากของเดิม แต่นำมาจากสภาพสังคมในปัจจุบันซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่กระทบ
 ใจศิลปินผู้สร้างสรรค์ให้ประดิษฐ์การแสดงชุดใหม่ แต่ใช้วิธีการและรูปแบบ
 จากรากของนาฏศิลป์ไทยแนวขนบประเพณี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 นับว่า
 เป็นองค์อัครศิลปิน ผู้เป็นต้นแบบของการสร้างนาฏกรรมแบบผสมผสาน
 ระหว่างรากไทยกับลักษณะตะวันตก ซึ่งผลงานของพระองค์นี้ได้ออกให้เกิด
 นวัตกรรมแก่วงการนาฏกรรมไทยอย่างยิ่ง ทั้งนี้อาจเกิดจากประสบการณ์
 ต่อโลกและประสบการณ์ทางศิลปะที่พระองค์ได้เห็นจากการประพาสต่าง
 ประเทศ กอปรกับพระราชอุปนิสัยที่ทรงใฝ่รู้และมักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
 และพรสวรรค์ด้านนาฏกรรมของพระองค์ ตัวอย่างผลงานที่แสดงถึงการ
 สร้างสรรค์นาฏกรรมในฐานะการวิจารณ์ของพระองค์ เช่น บทเจรจาละคร
 อิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถือว่า
 เป็นการผสมผสานระหว่างขนบการเล่นละครแบบไทยกับศิลปะละครพูดอย่าง
 ตะวันตก มีการแทรกบทสนทนาร้อยแก้ว สอดแทรกมุขตลกที่มีการวิพากษ์
 สังคมในสมัยนั้นได้อย่างแยบยล เป็นต้น

การใช้บทละครเพื่อวิพากษ์วิจารณ์บุคคลหรือเหตุการณ์ในสังคม
 ยังปรากฏในพระราชนิพนธ์ของพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลงานของพลตรี
 หลวงวิจิตร วาทการ ละครคุณสมภพ จันทระประภา ต่อมาการศึกษาเรื่อง

ศิลปะการละครตะวันตกเข้ามามากขึ้น มีการแปลบทละครต่างประเทศเพื่อจัดแสดง ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินไทยในเวลาต่อมาด้วย ความรับรู้เรื่องนาฏกรรมทั้งไทยและเทศจึงมีมากขึ้นด้วย ศิลปินบางคนเริ่มตั้งคำถามและทดลองสร้างสรรค์งานข้ามจารีตเกิดขึ้น จากการศึกษาพบว่าหากเป็นการสร้างสรรค์นาฏกรรมในรูปแบบละครตะวันตกจะไม่ได้รับแรงต้านจากผู้รู้หรือผู้ชมชาวไทยมากนัก แต่ถ้าศิลปินนำการแสดงแบบขนบจารีตมาเสนอใหม่แบบศิลปะร่วมสมัย มักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง เช่น นาฏกรรมหลายชิ้นของ พิเชษฐ กลั่นชื่น ผู้ที่ฝึกฝนนาฏศิลป์ขนบจารีตมาก่อนและนำนาฏศิลป์แนวดังกล่าวมาถอดรื้อแล้วสร้างใหม่สำหรับการสร้างสรรค์นาฏกรรมแนวที่ได้รับความนิยมจากตะวันตกนั้นมักมีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์สังคมอยู่แล้วในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทยนั้นมีพัฒนาควบคู่มากับการพัฒนาการสร้างสรรค์นาฏกรรมไทย จากการศึกษาบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์นาฏกรรมพบว่า นาฏกรรมไทยแบ่งออกเป็นนาฏกรรมของหลวงกับนาฏกรรมของราษฎร์ เดิมเชื่อว่านาฏกรรมไทยได้รับอิทธิพลมาจากนาฏยศาสตร์ของอินเดีย เป็นนาฏกรรมที่ใช้ในการพิธีกรรมหรือเพื่อสรรเสริญพระเจ้า ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับวัฒนธรรมการสร้างและการเสพนาฏกรรมในประเทศไทยที่ผูกโยงกับความเชื่อเรื่องพระเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งเมื่อรวมกับขนบละครหลวง ว่าละครนั้นเป็นเครื่องราชูปโภคด้วย ยิ่งทำให้นาฏกรรมของไทยมีสถานะเป็นของสูง ดังนั้นเมื่อจะมีการแสดงความคิดเห็นหรือการวิจารณ์ต่อนาฏกรรมจึงมิได้มี “พื้นที่” ให้กับผู้สร้างและผู้เสพโดยทั่วไป ในระยะแรกการวิจารณ์จึงแบ่งออกเป็น การวิจารณ์โดยคน

“วงใน” กับการวิจารณ์จากคน “วงนอก” ข้อที่น่าสังเกตคือการวิจารณ์โดยคนวงในนั้น ผู้ที่กระทำได้อาจอยู่ในฐานะเป็นชนชั้นสูงในสังคมหรือผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “ครู” ส่วนการวิจารณ์จากคน “วงนอก” หรือบุคคลที่ 3 นั้น มักอยู่ในรูปแบบของวัฒนธรรม “กระซิบ” หรือ “การนินทา” เนื่องจากโดยธรรมเนียมทางสังคมวัฒนธรรมไทยแต่เดิม เราไม่มีใครแสดงความคิดเห็นเชิงตำหนิผู้อื่นในที่สาธารณะ เมื่อพิจารณาลักษณะการวิจารณ์ในระยะนี้พบว่า มีลักษณะเด่นที่น่าสนใจ ได้แก่ การวิจารณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งมักเกิดในกระบวนการสร้างสรรค์นาฏกรรมของเหล่าศิลปิน โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์ประธาน นอกจากนี้ยังปรากฏการสร้างสรรคานาฏกรรมในฐานะการวิจารณ์ด้วย กล่าวคือศิลปินเกิดความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ต่อผลงานที่มีมาก่อนหน้า จึงเกิดการสร้างสรรค์ใหม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงผลงานก่อนหน้าเพื่อยั่วล้อ เพื่อให้เกิดตลกขบขัน ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดเป็นผลงานของนักเขียนสตรีแห่งรัตนโกสินทร์คือคุณสุวรรณที่ได้แต่งวรรณคดีการละครเรื่องพระมเหสเถไถ เพื่อยั่วล้อสฤยยอวรรณคดีการละครเรื่อง อิเหนา ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในระยะนี้การวิจารณ์ยังเน้นการวิจารณ์มุขปาฐะเป็นหลัก ส่วนการวิจารณ์ในวัฒนธรรมลายลักษณ์ปรากฏในการร่วมสร้างสรรค์นาฏกรรมของเหล่าศิลปิน ส่วนการสร้างสรรคเพื่อยั่วล้อนาฏกรรมของศิลปินคนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีอยู่ในวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วมาช้านาน เพราะคนไทยได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน แต่เพิ่งปรากฏเป็นงานสร้างสรรค์ด้วยบทเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นเป็นครั้งแรก

การวิจารณ์ยุคหลังรับอิทธิพลจากตะวันตก ทำให้การวิจารณ์นาฏกรรมของไทย ได้ปรับจากการเป็นเพียง “การแสดงความคิดเห็น” มาสู่การวิจารณ์ที่เป็นแบบแผน ซึ่งเริ่มมาจากการตระหนักถึงความสำคัญของชาติตะวันตกที่เริ่มรุกรานอาณาจักรรอบ ๆ อาณาจักรสยามในปลายรัชกาลที่ 3

อิทธิพลของตะวันตกที่มีต่อการวิจารณ์ปรากฏชัดเด่นชัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 5 และเฟื่องฟูถึงขีดสุดในสมัยรัชกาลที่ 6 การวิจารณ์นาฏกรรมไทยในระยะดังกล่าวน่าจะได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมหนังสือพิมพ์ อิทธิพลของตะวันตกที่ไทยรับมามากที่สุดในระยะนั้น ไม่ใช่เรื่องศาสนา หากแต่เป็นแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่เชื่อหลักของเหตุผลหรือแนวคิดสัจนิยม (realism) ส่งผลต่อการสร้างสรรค์นาฏกรรมไทยที่ค่อย ๆ เปลี่ยนจากเรื่องแนวจินตนิยมนิม (fantasy) การสู่การเล่าเรื่องแนวสมจริงมากขึ้น เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณค่าในการวิจารณ์จึงเปลี่ยนจากหลักสุนทรียศาสตร์ เน้นการเปลี่ยนแปลงงานครุ มาสู่การตั้งคำถามและพิจารณาความสมจริงและความสามารถในการสื่อสารกับคนในสังคมในแต่ละยุคสมัยมากขึ้น หลังจากปฏิรูปการศึกษาทำให้ไทยเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนนาฏกรรมมาสู่ระบบโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ทำให้นาฏกรรมไทยแยกออกเป็น 2 สายอย่างชัดเจน สายหนึ่งเป็นนาฏกรรมที่สืบทอดมาจากการแสดงในชนบทจารีต และอีกทางหนึ่งเกิดเป็นนาฏกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ซึ่งส่งผลต่อกระบวนทัศน์ในการวิจารณ์นาฏกรรมทั้งสองประเภท เมื่อพิจารณาวัฒนธรรมการวิจารณ์ในยุคนี้พบว่ายังมีวัฒนธรรมการวิจารณ์จากคนวงในและคนวงนอก อยู่แต่ได้ขยับมาสู่การวิจารณ์โต้ตอบกันในวัฒนธรรมลายลักษณ์มากขึ้น มีแบบแผนแบบตะวันตกมากขึ้น และได้มีการปรับตัวไปตามสภาพทางสังคม ตลอดจนค่านิยมเกี่ยวกับการสร้างและการเสพที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ลักษณะการวิจารณ์เปลี่ยนแปลงไปด้วย จากการศึกษาพบลักษณะการวิจารณ์ในยุคนี้ที่น่าสนใจ 4 ลักษณะ ได้แก่ การเผยแพร่บทวิจารณ์ที่มีความสัมพันธ์กับสื่อ นับตั้งแต่สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออินเทอร์เน็ต และการวิจารณ์แบบมูขุปาฐะ การประกวดบทวิจารณ์ในฐานะเป็นสนามของนักวิจารณ์ การประกวดรางวัลในฐานะการวิจารณ์ การสร้างสรรค์นาฏกรรม

ในฐานะการวิจารณ์ สำหรับการสร้างสรรค์นาฏกรรมในฐานะการวิจารณ์นั้นพบว่า มีทั้งการที่ศิลปินต้องการหรือสร้างรูปแบบ เนื้อหาของการแสดงนาฏกรรมแนวขนบจารีต และการวิพากษ์วิจารณ์สังคมผ่านการนำเสนอนาฏกรรมอันเป็นลักษณะของนาฏกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก

จากการศึกษาพัฒนาการการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทยข้างต้น ทำให้ให้เห็นพลวัตของการวิจารณ์นาฏกรรมในประเทศไทย ที่แปรรูปจากการ “วินิจฉัย” “อธิบาย” และมีการปรับท่าทีในการวิจารณ์จาก “หยิกแกลมหยอก” มาสู่การวิจารณ์ที่จริงจังมีแบบแผน มีการแสดงเหตุผลและมีแนวคิด ทฤษฎีรองรับการตีความนาฏกรรม จะเห็นได้ว่าการวิจารณ์งานนาฏกรรม นับเป็นพื้นฐานที่ดีในด้านความเป็นประชาธิปไตย การวิจารณ์ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการวิจารณ์แบบไทยๆหรือแบบตะวันตก ทางหนึ่งก็ช่วยให้เกิดการยอมรับข้อบกพร่องและนำไปสู่การแก้ไขพัฒนาการสร้างและการเสพตราบจนปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไป อาจศึกษาเรื่องการสร้างสรรคนาฏกรรมในฐานะการวิจารณ์ของศิลปินร่วมสมัย เพื่อให้เห็นถึงแนวคิด วิธีการ ความขัดแย้ง ผลกระทบและการคลี่คลายในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- กุลวดี มกราริมย์. (2552). **การละครตะวันตก: สมัยคลาสสิก-สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (2521). **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจตนา นาควัชระ. (2526). วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์. **ปาจารย์สาร**. 10(1): 94-120.
- _____. (2560). **เมื่อทฤษฎีจากแผ่นดินแม่เสนอทางแกั้ให้มิตร: การบรรยาย ณ สถาบันวิจัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยเบอร์ลินเสรี**. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.thaicritic.com/?p=3870>
- จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา. (2544). **วรรณคดีการแสดง**. ขอนแก่น: สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2465). **ระเบียบตำนานละครถวายตัวที่วังวรดิศ**. พระนคร: ไสภณพิพรรฒนาการ.
- _____. (2508). **ตำนานละครอิเหนา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. พระนคร: ป. พิศนาคะการพิมพ์.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2516). **ศิลปะการละครรำหรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย**. พระนคร: โรงพิมพ์ศิวพร.
- ปาริชาติ จีงวิวัฒนาภรณ์. (2550). **จากละครเวทีสู่การวิจารณ์: รวมบทความวิชาการ**. กรุงเทพฯ: ชมนาด.
- พิชพร วินิจฉัย. (2549). **การวิเคราะห์กระบวนการวิจารณ์ภาพยนตร์ของประวิทย์ แต่งอักษร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

- รินฤทัย สัจพันธ์. (2540). **อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศที่มีต่อวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2518). **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา
- วิณา วิสเพ็ญ. (2549). **วรรณคดีการละคร**. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- ศิลปากร, กรม.(2514) **บทละครเรื่องพระมเหศวรเลไลไล บทละครเรื่องอุณรุธร้อยเรื่อง กลอนเพลงยาวเรื่องหม่อมเป็ดสวรรค์ กลอนเพลงยาวเรื่องพระอาการประชวรของกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ และบทละครเรื่องระเด่นลันได**. กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ.
- สิทธิา พินิจภูวดล. (2526). “วรรณคดีวิจารณ์” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาไทย4: วรรณคดีไทย หน่วยที่ 8-10**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). **หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- _____. (2553). **นาฏยศิลป์รัชกาลที่ 5**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอำนวยการจัดงานรำลึก 100 ปี วันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- _____. (2561, 21 พฤศจิกายน). **สัมภาษณ์**.
- Cohen, Robert. (1983) **Theatre : brief edition**. Palo Alto, Calif : Mayfield Pub. Co.
- Dukore, Bernard F. (1974). **Dramatic theory and criticism: Greeks to Grotowski**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- TRF Criticism Project. (2561). **รายงานผลการวิจัย**. สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2561, จาก http://www.thaicritic.com/?page_id=600

วันที่รับบทความ 17 มิ.ย. 2562
วันแก้ไขบทความ 29 มิ.ย. 2562
วันตอบรับบทความ 30 มิ.ย. 2562

กลวิธีการนำเสนอคำสอนในวรรณกรรมคำสอนอีสาน*

Techniques for Didactic Expressions in Isan Didactic Literature

กิติราช พงษ์เจลีเยว¹

Kitirach Pongchaliew

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัยเรื่องวาทกรรมความดีความชั่วในวรรณกรรมคำสอนอีสาน ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ประจำปี 2561

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อีเมล : Kitirach-pong@hotmail.com
Assistant Professor at the Thai Language Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubonratchathani Rajabhat University.
Email : Kitirach-pong@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการนำเสนอคำสอนในวรรณกรรมคำสอนอีสาน ซึ่งศึกษาจากตัวบทวรรณกรรมคำสอนอีสาน 8 เรื่อง ได้แก่ ธรรมดาสอนโลก พญาคำกองสอนไพร่ ย่าสอนหลาน กาย์ปู่สอนหลาน กาย์หลานสอนปู่ อินทนิยานสอนโลก ท้าวคำสอน และฮิตสิบสอง คลองสิบสี่ พบว่าผู้แต่งใช้วิธีการกลวิธีในการนำเสนอคำสอนที่หลากหลาย คือ 1. การใช้กลวิธีทางภาษาเพื่ออธิบาย การสร้างอารมณ์ร่วม การยกตัวอย่างประกอบ หรือการเปรียบเทียบ รวมทั้งเทคนิคการเล่นคำ เล่นภาษา สำนวนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความไพเราะเรื่องเสียง ช่วยกระตุ้นให้เกิดการจดจำและแสดงให้เห็นความสามารถหรือความเป็นนักปราชญ์ของผู้แต่ง ด้วยเหตุนี้กลวิธีทางภาษาจึงเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ทำให้วรรณกรรมคำสอนเกิดความน่าเชื่อถือ 2. การใช้กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวบุคคล เป็นการอ้างถึงคำสอนของบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ คือ คำสอนของพระยาเจ้าเมือง คำสอนของปู่ คำสอนของย่า คำสอนของพ่อ และคำสอนของสมณเพศ 3. การนำเสนอคำสอนผ่านเรื่องราวอุทาหรณ์ มีการยกตัวอย่างคำสอนผ่านตัวนิทานเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซากในการนำเสนอ คำสอนจึงถูกนำเสนอผ่านนิทานอุทาหรณ์ในลักษณะของนิทานซ้อนนิทานและการยกนิทานเพื่อเป็นอุทาหรณ์หรือเป็นตัวอย่างของคำสอนนั้น ๆ และ 4. การนำเสนอคำสอนผ่านคติความเชื่อและหลักศาสนา มีการนำเสนอคำสอนผ่านหลักธรรมพุทธศาสนา การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อตามศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู การนำเสนอคำสอนผ่านคติความเชื่อดั้งเดิมของอีสาน เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำสอนนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องโดยมีหลักความเชื่อดังกล่าวเป็นตัวอ้างอิง เมื่อคำสอนต่าง ๆ ถูกรับรองและอ้างอิงจากความเชื่อดังกล่าวทั้งความเชื่อตามพุทธศาสนา ความเชื่อตามศาสนาพราหมณ์

และความเชื่อดั้งเดิมของอีสาน จึงทำให้ผู้คนปฏิบัติตามคำสอนนั้นได้ง่ายโดย
ไม่มีการตั้งคำถามต่อคำสอนเหล่านั้น

คำสำคัญ: กลวิธีการนำเสนอ, คำสอน, วรรณกรรมอีสาน

Abstract

This article aims to study the techniques for didactic expressions in Isan didactic literature by investigating 8 literary work pieces of Isan teachings, including Thammadaasonlohk (The Ordinary Moral Practices for the World), Phya Khamkong Son Phrai (Count Khamkong Teaches Common People), Yaa Son Laan (Grandmother Teaches Grandchildren), Gaap Bpoo Son Laan (Grandfather Teaches Grandchildren Poetry), Gaap Laan Son Bpoo (Grandchildren Teach Grandfather Poetry), Inthiyaan Son Look (Inthiyan Teaches Daughters), Thaao Khamson (Mister Khamson), and Heetsipsong Khlongsipsee (The 12-Month Mores and Practices and the 14 Moral Norms for All). The findings indicate various techniques for didactic expressions including: 1. Language techniques for clarification entailing emotional attraction, exemplification and comparison, a play on words, rhetoric, and idioms for melodic aesthetics, which encourage moral recognition and demonstrate philosophic competence of the composers. For this reason, the language technique makes one effective technique among the others bringing about creditability in didactic literature. 2. The teaching techniques through characters referring to lessons given by socially creditable persons, for example the city ruler (Phya), grandfather, grandmother, father, and the members of monasteries. 3. The teaching techniques

through previous stories involving exemplification of folklore characters as a way to avoid monotony of lesson presentation. The teachings are thus demonstrated in a form of a tale in a tale identifying a character as an example of norm under a particular teaching. 4. The teaching techniques through religious doctrines demonstrating lessons in combination with good practices in Buddhism, beliefs in Brahmanism and Hinduism, and the traditional norms of Isan region. With the didactic technique showing the right practices supported by norms and religious beliefs, it makes the adherence and practice possible and unquestionable.

Keywords: Techniques, Didactic, Isan Literature

บทนำ

นิทานพื้นบ้านและวรรณกรรมท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นมรดกวัฒนธรรมประเภทเรื่องเล่าที่ดำรงอยู่ในแต่ละชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการวางพื้นฐานความคิดที่มนุษย์มีต่อจักรวาล ต่อโลก ต่อธรรมชาติต่อเพื่อนมนุษย์ และสภาพสังคม นิทานพื้นบ้านจึงให้ประสบการณ์เกี่ยวกับอดีต มโนทัศน์ ในนิทานพื้นบ้านอีสานเป็นความคิดความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ คือ ผู้สร้างโลก ผู้สร้างมนุษย์ ผู้สร้างสรรพสิ่ง ประกอบด้วย ผีฟ้าผีแถน นาค ผีบรรพบุรุษ เมื่อนับถือพุทธศาสนาจึงมีคติการเชื่อถือบารมีของพระโพธิสัตว์ ความเชื่อมั่นในหลักอริยธรรมและกฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นแม่แบบในการกำหนด มโนทัศน์เรื่องผู้นำ เรื่องเพศวิถีและเรื่องการใช้ความรู้ความสามารถ ซึ่งสัมพันธ์กับสภาพสังคมแบบเกษตรกรรมพึ่งพาธรรมชาติ (จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2552)

วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเป็นวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่อุดมไปด้วยนัยยะต่าง ๆ ที่แฝงเร้นด้วยความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่งผ่านการสร้างสรรค์ผ่านตัวบทวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทต่าง ๆ ทั้ง วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมนิทานและวรรณกรรมคำสอน เป็นต้น วรรณกรรมคำสอนของอีสานมีอิทธิพลไม่น้อยกว่าวรรณกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งชาวบ้านจะเชื่อฟังคำสอนในวรรณกรรมเหล่านี้ประดุจดังกฎหมายของบ้านเมือง ไม่ค่อยมีผู้ประพจน์ติตติจาริตประเพณีเพราะเกรงจะผิดผีบ้าง จะชะล่าบ้าง จะขงบ้าง (ธวัช ปุณโณทก. 2537: 225) ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้น่าจะเกิดมาจากอิทธิพลของวรรณกรรมคำสอนด้วยส่วนหนึ่งและจาริตประเพณีส่วนหนึ่ง

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีหน้าที่ในการควบคุมสังคมด้วยทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะว่าชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังเกรงกลัวต่อ

บาป บุญ คุณโทษ โดยเฉพาะเกรงว่าจะผิดผี ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้มาจาก
วรรณกรรมคำสอนเป็นส่วนใหญ่ เพราะว่าวรรณกรรมคำสอนบางเรื่องได้สอน
ให้ประพฤติปฏิบัติพร้อมทั้งกำหนดโทษไว้ด้วย เช่น ฝ่าฝืนแล้วจะ “ชะล่า”
(อัปมงคลอย่างยิ่ง ทำกินไม่เจริญรุ่งเรือง) แต่บางลักษณะถ้าฝ่าฝืนจะ “ขวง”
(เสียด จัญไร ฉิบหาย) มาถึงตัวและเครือญาติด้วย ฉะนั้น ชาวบ้านซึ่งมีความ
เกรงกลัวต่อบาปและเกรงว่าจะผิดผีอยู่แล้ว จึงยึดมั่นถือมั่นในจารีตประเพณี
เนื้อความส่วนใหญ่จะมีปรากฏชัดแจ้งในวรรณกรรมคำสอนเหล่านี้ (ธวัช
บุญโณทก. 2537: 225) ดังนั้นวรรณกรรมคำสอนจึงมีจุดประสงค์สอน
ประชาชนในด้าน จริยธรรม ความประพฤติ ตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคม
เป็นไปในลักษณะเดียวกับการสอนศีลธรรมนั่นเอง ซึ่งในวรรณกรรมคำสอน
มักจะแยกให้เห็นเด่นชัดถึงความดีและความชั่วผ่านพฤติกรรมต่างๆของผู้คน
ในสังคมอีสาน

อีกประการหนึ่งที่ทำให้คำสอนในวรรณกรรมคำสอนมีความน่าเชื่อถือ
ทำให้ผู้คนปฏิบัติตามคำสอนนั้น คือ กลวิธีการนำเสนอคำสอนที่ผู้ประพันธ์
ได้สร้างสรรค์ไว้ในตัวบทคำสอนนั้น ๆ โดยใช้กลวิธีทางภาษา การใช้โวหาร
และการนำเสนอเนื้อหาคำสอนที่อิงกับหลักความเชื่อในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งกลวิธี
การนำเสนอ มีความหมายถึงที่หมายถึง กลวิธี เทคนิค กลวิธีการแต่งและ
กลวิธีการนำเสนอ ส่วนพระยาอนุมานราชธน (2514: 92) กล่าวถึง เทคนิค
ว่า เทคนิค (Techniques) เป็นภาษากรีก แปลว่า ฝีมือ เป็นทำนองเดียวกับ
คำว่า Art ในคำเดิมของภาษาละตินหรือศิลปะในภาษาอังกฤษมีความหมาย
ที่ขยายตัวออกไป คือ หมายถึงกรรมวิธีที่ทำให้ได้ผลเรียบร้อยงดงามเพราะ
ฉะนั้นจึงรวมทั้งฝีมือและความรู้ความชำนาญในวิธีทำ เทคนิคจึงมีความ
สัมพันธ์กับศิลปะเป็นอย่างดี ในการแต่งหนังสือจำเป็นต้องมีเทคนิคและ
ศิลปะจึงทำให้หนังสือนั้นเป็นที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะศิลปะเป็นเรื่องที่นัก

ตามอารมณ์สะท้อนใจ เทคนิคจึงเป็นอุปายที่ทำหรือแสดงความนึกคิดนั้นให้ปรากฏออกมาภายนอกจิตใจให้เป็นรูปร่างขึ้นและเป็นที่สບอารมณ์ผู้ฟังด้วย จึงจะเกิดเป็นศิลปะขึ้นได้ เทคนิค ได้แก่ ฝีมือและกรรมวิธีการประพันธ์ เทคนิคเป็นส่วนเสริมให้วรรณกรรมและศิลปกรรมสมบูรณ์ขึ้น

ดังนั้นกลวิธีการนำเสนอคำสอนจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจในแง่ที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้คำสอนนั้นเกิดความน่าเชื่อถือ ทำให้ผู้คนยึดถือปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้ในงานวิจัยเรื่องวาทกรรมความดีความชั่วในวรรณกรรมคำสอนอีสานผู้วิจัยจึงได้ศึกษากลวิธีการนำเสนอคำสอนในวรรณกรรมคำสอนอีสานเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งในการศึกษาวิจัย กลวิธีการนำเสนอคำสอนในวรรณกรรมคำสอนอีสานเป็นเทคนิคหรือกลวิธีที่ผู้เขียนเลือกใช้เพื่อนำเสนอเนื้อหา คำสอนให้คำสอนนั้นสื่อสารเป็นยังอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความน่าเชื่อถือ ผ่านกลวิธีทางภาษาและกลวิธีของการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งในการศึกษาวรรณกรรมคำสอนอีสานทั้ง 8 เรื่อง คือ ธรรมดาสอนโลก พญาคำกองสอนไพร่ ย่าสอนหลาน กาว์ปู่สอนหลาน กาว์หลานสอนปู่ อินทญาณสอนโลก ท้าวคำสอน และฮีดสิบสอง คลองสิบสี่ พบว่ามีกลวิธีการนำเสนอคำสอนในวรรณกรรมคำสอนอีสาน ดังนี้

กลวิธีการนำเสนอคำสอนผ่านคำประพันธ์และการใช้ภาษา

คำประพันธ์ที่ใช้ในการแต่งวรรณกรรมคำสอนอีสานทั้ง 8 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ธรรมดาสอนโลก พญาคำกองสอนไพร่ ย่าสอนหลาน กาว์ปู่สอนหลาน กาว์หลานสอนปู่ อินทญาณสอนโลก ท้าวคำสอน และฮีดสิบสอง คลองสิบสี่ ปรากฏการใช้คำประพันธ์อยู่ทั้งหมด 3 ประเภท คือ โคลงสาร กาว์ และ ร้อยแก้ว ซึ่งในวรรณกรรมคำสอนมีการใช้ภาษาบาลีบ้างในภาษาไทยท้องถิ่นอีสานโดยเป็นคำบาลีสั้น ๆ เพื่อแสดงสำเนียงแห่งภาษา (Phonetic) และ

น้ำเสียงภาษา (Tone) ที่แสดงความศักดิ์สิทธิ์ น่าศรัทธาให้แก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน ซึ่งผู้ประพันธ์ใช้ภาษาไทยอีสานนั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความงามของเสียงภาษาถิ่น และความชัดเจนในการสื่อคำสอนไปยังผู้อ่านในพื้นที่อีสานให้เข้าใจคำสอนได้ง่ายและชัดเจนขึ้นส่วนที่เป็นบาลีก็เพื่อต้องการ สร้างความศักดิ์สิทธิ์ น่าศรัทธาเชื่อถือ ด้านลักษณะการใช้ภาษาบาลีนั้นจะเห็นได้ว่าปราชญ์อีสาน นั้นมีการนำบาลีมาใช้แต่ไม่ยึดหลักไวยากรณ์ของบาลีโดยใช้หลักการผสมคำ ตามหลักการเขียนอักษรธรรมอีสาน ส่วนการศึกษารูปแบบการใช้ภาษาในวรรณกรรมคำสอนอีสานทั้งหมดจำนวน 8 เรื่อง พบการใช้ภาษาดังต่อไปนี้ คือ การเลือกใช้ถ้อยคำ การเลือกใช้ถ้อยคำในการประพันธ์ เป็นกลวิธีหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นความสามารถของปราชญ์อีสานในเรื่องของการรู้กาลังของคำ คือ รู้ว่าคำใดให้ความหมายลึกซึ้งอย่างไร ให้อารมณ์ชนิดใด ควรร้อยเรียงประกอบ กับเนื้อเรื่องตอนใด ดังนั้นการพรรณนาความจึงไพเราะ ชักนำให้เกิดอารมณ์ คล้อยตามซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์มีการเลือกใช้ถ้อยคำ คือ การใช้ คำสัมผัส มีการใช้คำสัมผัสสระทั้งคำสัมผัสสระที่อยู่ติดกันภายในวรรค การ เล่นสัมผัสสระในวรรคที่มีคำอื่นคั่น และการใช้คำสัมผัสอักษรหรือสัมผัส พยัญชนะ การเล่นคำซ้ำ มีการซ้ำคำซ้ำวลี การเล่นคำซ้อน การเล่นคำเป็น ชุด การหลាកคำ การใช้คำเห็นภาพ และการใช้คำอุทานพบการใช้คำอุทาน เสริมบท

ตัวอย่างการเลือกใช้ถ้อยคำ “การใช้คำเห็นภาพ” คำเห็นภาพ คือ คำที่ให้ความหมายและความเข้าใจในทางรูปร่าง หรือกิริยาอาการที่สามารถ สื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพอย่างรวดเร็วชัดเจนยิ่งขึ้นอันเป็นความงามของบท ร้อยกรองที่ไม่เพียงแต่การเล่นคำเล่นเสียงเท่านั้น

คนเจ้าได้ขี่ม้า	กั๊กย๋มแพแถม
ย่าย่านเพพังตก	ถึกตอตำต๋อง
ย่านท่อดิตตาเถ้า	คลองเฮาฟ้าสีผ่า
บาดว่าฟ้าฮ้าฮ้อง	สีหน้าสีหล่าเหลืออง
คนเจ้าได้นั่งบ้าน	เป็นเอกสูงศักดิ์
อย่าได้โวโวเสียง	สิ้นคนทั้งค่าย

(ปรีชา พิณทอง. 2534: 25)

จากตัวอย่างนักเขียนได้ใช้คำเพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพการเคลื่อนไหวของ “ท้องฟ้า” และ “คน” โดยมีการใช้คำที่แสดงถึงกิริยาอาการของฟ้าร้องฟ้าผ่าและกิริยาสีหน้าของคน ดังข้อความ **“บาดว่าฟ้าฮ้าฮ้อง สีหน้าสีหล่าเหลืออง”** และอีกข้อความที่ว่า **“โวโวเสียง สิ้นคนทั้งค่าย”** แสดงให้เห็นถึงอาการของคนพูดเสียงดังข่มผู้อื่น ซึ่งจะเห็นได้ว่าที่กล่าวมาล้วนทำให้เห็นภาพตามที่อ่านได้อย่างชัดเจน

ด้านการใช้โวหารการแต่งวรรณกรรมคำสอนอีสานปรากฏการใช้โวหารที่สำคัญ 3 ลักษณะ คือ บรรยายโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร สอดคล้องกับทฤษฎีวรรณกรรม คือ การใช้โวหารอันเป็นวาทศิลป์ ซึ่งหมายถึงโวหารที่ดี (Eloquence) ที่ชี้แจงได้ละเอียด (Elaboration) จากตัวบทวรรณกรรมให้ชัดเจนขึ้น

ตัวอย่างการใช้โวหารการแต่ง “สาธกโวหาร”

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีการใช้สาธกโวหาร คือ การยกตัวอย่างเหตุการณ์หรือเรื่องราวประกอบเพื่อเพิ่มความเข้าใจให้ผู้อ่านเข้าใจยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

ตั้งแต่พระเวสเจ้า	กับนวนลนาถมัทรี
ยังได้หนีพารา	จากนครยาวเย็น
ไปอยู่ดงแดนด้าว	ไพรสนต์แถวเถื่อน
มีแต่ทุกข์ยากเยื่อน	บ่เคยพ้อพบเห็น ฯ
คันแหม่นเป็นจิ้งจี้	เฮาสีว่าฉั่นใด
สิว่ากรรมมาตัด	หรือเวรมาต้อง
ไฟผู้ทำดีไว้	ความดีกะดิงจอง
ไฟผู้สร้างบาปไว้	กรรมสิใช้เมื่อลุน ฯ

(ปรีชา พิณทอง. 2534: 23-24)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้ใช้โวหารสาธกเพื่อยกตัวอย่าง การทำบุญ การสร้างบุญบารมี การทำความดีความชั่วโดยการยกเรื่องราว เกี่ยวกับพระเวสสันดรและนางมัทรีมาเป็นตัวอย่างเพื่อสร้างความเข้าใจและ ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่ทำความดีย่อมได้ดีผู้ที่ทำความชั่วย่อมได้รับผลกระทบชั่วถึงผล กรรมนั้นจะแสดงให้เห็นผลซ้ำแต่ผู้กระทำความดีและและความชั่วย่อมได้รับ ผลของการกระทำนั้นไม่วันใดก็วันหนึ่ง

ด้านการใช้โวหารภาพพจน์ (Figure of Speech) การใช้โวหาร ภาพพจน์ หมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่เกิดจากกลวิธีการใช้คำเพื่อให้เกิดภาพ ที่แจ่มชัด และลึกซึ้งในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง เป็นวิธีการใช้คำอย่างมีศิลปะ เช่น ผมของเขาขาวเหมือนดอกเลา เป็นต้น ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพชัดเจน ในใจ เรียกว่า “โวหารภาพพจน์” จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมคำสอน นิยมใช้การอุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์ บุคลาธิษฐาน สัทพจน์ และอุทาหรณ์ ในการแต่ง

ตัวอย่างการใช้โวหารภาพพจน์ “อติพจน์ (Hyperbole)” หรือที่เรียกว่า การใช้โวหารกล่าวเกินจริง เป็นการกล่าวเกินจริงที่เป็นไปไม่ได้ มักกล่าวเพื่อให้ได้คุณค่าทางด้านอารมณ์เป็นสำคัญ

ผู้นั้นถึงสิทุกซ์ท้อฟ้า	บ่เสียกว่าคนจน
แสนสิดำปานกา	กว้างามควรย้อย
อันว่าศีลธรรมนี้	ของดีพระเจ้ากล่าว
ไผผู้เพียรบ่คร้าน	ขยันสู้สิ่งยุ่งเหยิง
(ปรีชา พิณทอง. 2534 : 41)	

จากตัวอย่างผู้ประพันธ์ได้มีการใช้โวหารกล่าวเกินจริง โดยการกล่าวถึงความทุกข์ยากไร้ของคนที่บ่ฟ้า และกล่าวถึงฝีมือของคนกับสี่ของกา ซึ่งจะเห็นได้ว่าล้วนเป็นการกล่าวเกินจริงเพื่อเพิ่มคุณค่าทางอารมณ์ให้แก่ผู้อ่านให้เกิดอารมณ์ตามที่ผู้เขียนนำเสนอ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดทั้งลักษณะคำประพันธ์ การใช้ภาษา การใช้โวหารการแต่ง และการใช้โวหารภาพพจน์ในการแต่งวรรณกรรมคำสอนอีสานนั้นถือได้ว่าเป็นการทำให้คำสอนนั้นเข้าใจง่ายและน่าเชื่อถือโดยการใช้กลวิธีทางภาษาทั้งการใช้ภาษาเพื่ออธิบาย การสร้างอารมณ์ร่วม การยกตัวอย่างประกอบหรือการเปรียบเทียบ รวมทั้งเทคนิคการเล่นคำ เล่นภาษา สำนวนต่างเพื่อให้เกิดความไพเราะเรื่องเสียงและกระตุ้นให้เกิดการจดจำ เทคนิคเหล่านี้จึงถือได้ว่าเป็นกลวิธีในการนำเสนอคำสอนของวรรณกรรมอีสาน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นความสามารถหรือความเป็นนักปราชญ์ของผู้แต่งด้วยเหตุนี้กลวิธีทางภาษาจึงเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ทำให้วรรณกรรมคำสอนเกิดความน่าเชื่อถือ นอกจากกลวิธีทางภาษาแล้วยังมีกลวิธีการนำเสนอคำสอน

ในลักษณะอื่นเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและช่วยกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติตาม
ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไปนี้

กลวิธีการนำเสนอคำสอนผ่านตัวบุคคล

วรรณกรรมคำสอนของอีสานมีการนำเสนอคำสอนผ่านคำสอนของ
บุคคลที่พร้อมด้วยวิญญูคุณวุฒิ อำนาจบารมี ทั้งทางโลกและทางธรรม
นำเสนอผ่านบุคคล 4 สถานภาพ ได้แก่ คำสอนของพระยาเจ้าเมือง คำสอน
ของปู่ คำสอนของย่า และคำสอนของผู้อยู่ในสมณเพศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคคล
ทั้ง 4 สถานะนี้ล้วนเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไปในภาคอีสาน การนำเสนอ
คำสอนผ่านบุคคลเหล่านี้จึงเป็นการทำให้คำสอนนั้นน่าเชื่อถือเพราะเป็น
คำสอนของผู้ที่มีอำนาจบารมี คำสอนของบุคคลที่ผ่านโลกมีประสบการณ์ชีวิต
มาอย่างยาวนาน คำสอนของผู้ที่ถึงพร้อมด้วยศีล ดังนั้นการนำเสนอคำสอน
ผ่านบุคคลดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นกลวิธีการนำเสนอคำสอนที่แยบคายในการ
อบรมสั่งสอนผู้คนในสังคมของผู้แต่งวรรณกรรมคำสอนอีสาน ดังการอธิบาย
ต่อไปนี้

1. การนำเสนอคำสอนผ่านพระยาเจ้าเมือง

การนำเสนอคำสอนผ่านคำสอนของผู้เป็นพระยาเจ้าเมืองปรากฏ
ในวรรณกรรมคำสอนเรื่องพญาคำทองสอนไพร่ ปรากฏเนื้อหาการสอนให้
รักษาศีล สอนผู้เป็นสามีและภรรยา สอนให้เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ สอนเรื่องบุญคุณ
ครูบาอาจารย์ สอนให้เคารพญาติฝ่ายสามีฝ่ายภรรยา สอนให้ขยันหมั่นเพียร
สอนหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะแม่บ้านและผู้ชายในฐานะพ่อบ้าน สอนให้เป็น
ผู้ใฝ่เรียนรู้ สอนเรื่องอาหารการกินและสอนเรื่องการทำงาน เป็นต้น คำสอน
เหล่านี้ถูกนำเสนอผ่านคำพูดของพญาคำทองผู้เป็นกษัตริย์ ที่มีศีลมีธรรม เพื่อ
ให้ประชาชนปฏิบัติ ดังตัวอย่าง

“ปางนั้น	พญาคำกอง	เทศนาผายโมค
	สอนเสนาขุน	อำมาตย์เจ้าเห็นแจ้งฮิตคอง
	สอนไพร่ฟ้า	ให้สร้างอยู่ทำกิน
	คองเฮือนชาน	ให้ฮุ่งเฮืองในพื้น
	สอนให้ผัวเมียฮู้	คองเฮือนเป็นประโยชน์
เพื่อว่า	ให้ฮู้ฮิตเค้า	บ่ประมาณทานศีล
	อำมาตย์เสนาขุน	ชื่นชมยอฮ้อง แท้แล้ว
	ชาวเมืองบ้าน	โมทนาชมชื่น
	สาธุการน้อมไหว้	แลงเข้าเลิกแสน เจ้าเอย

(อริยานุวัตร (อารีย์) เขมจารีเถระ. 2531: 27)

ในแง่ผู้แต่งวรรณกรรมคำสอนใช้ความเป็นกษัตริย์ผู้ที่อยู่ในศีลธรรม ยึดถือจารีตฮิตคองในการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่คำสอนที่สั่งสอนผู้คน ในสังคม นอกจากนี้อำนาจของผู้ที่อยู่ในศีลธรรม ฮิตคองก็ส่งผลให้พญาคำกองและพระมเหสีได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิตซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้ที่ได้อ่าน หรือได้ฟังวรรณกรรมเรื่องนี้เกิดการปฏิบัติตามคำสอนเพื่อที่จะได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นฟ้า ผลของการอยู่ในศีลธรรมฮิตคองส่งผลให้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นฟ้า ในส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงศีลธรรมของผู้สอน ดังนั้นคำสอนของพญาคำกอง จึงเป็นคำสอนที่ถูกต้องเมื่ออ้างอิงกับผลของการได้ไปเกิดบนสวรรค์ และในตอนท้ายเรื่องของวรรณกรรมเรื่องนี้ยังทั้งท้ายข้อความที่ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เรื่องไม่ได้แต่งขึ้นใหม่แต่เป็นวรรณกรรมและเป็นคำสอนตามจารีตที่มีมานานคู่บ้านคู่เมือง ดังข้อความที่ว่า “อันนี้ หากแม่นนักปราชญ์เจ้า แพลแต่ภยาลุน เจ้าเอย ตามกะบิลเมืองมีมา เลิกเสียนยอฮ้อง” การนำเสนอคำสอนผ่านพระยาเจ้าเมืองผู้ที่รักษาศีลธรรมและมีผลบุญคือการได้ไปเกิด

บนสวรรค์กำกับจึงช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติตาม
คำสอนให้กับบรรณกรรมคำสอน

2. การนำเสนอคำสอนผ่านปู

การนำเสนอคำสอนผ่านคำสอนของผู้เป็นปูปรากฏในวรรณกรรม
คำสอนเรื่องกาพย์ปฐมนหลาน ซึ่งมีเนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของ
ผู้เป็นหลาน เช่นการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับกาลเทศะต่าง ๆ สอนอย่าให้
เกียจคร้าน สอนให้อยู่ในศีลธรรม รักษาศีล 5 มีการยกนิทานอุทาหรณ์
แสดงให้เห็นถึงโทษของการผิดศีล สอนให้ขยันหมั่นเพียรทั้งการเรียนและ
การทำงาน และสอนให้มีทายาทสืบสกุล เป็นต้น คำสอนเหล่านี้ถูกอ้างผ่าน
คำพูดของปูที่มีความอาวุโส เพราะชาวอีสานให้ความเคารพต่อผู้อาวุโสใน
สังคมอยู่แล้วในฐานะผู้ที่มีประสบการณ์และผ่านโลกมาก่อน นอกจากความ
อาวุโสแล้วคำสอนที่ปรากฏในกาพย์ปฐมนหลานยังถูกอ้างอิงว่าคำสอนนั้น
เป็นคำสอนของพระภิกษุคือพระพุทธโฆษาจารย์ พระเถระผู้มีศีลและความรู้
ในทางล้านช้าง ดังตัวอย่าง

ตามสำเนาอาจารย์ฉลาด	เป็นนักปราชญ์พุทธโฆษา
แต่งตำราคากลอนฮ่อมฮู้	ให้ชื่อตั้งกาพย์ปฐมนหลาน
ชักนิทานบาปกรรมคนสร้าง	อ้างพูนพีพึ่งแล้วแม่นยำ
พุทธโฆษา อาจารย์ครูเค้า	ผู้เฒ่าเฒ่าสืบต่อกันมา
เป็นเถรอายุเมืองล้านช้าง	นับแต่สร้างเบื่องตนแต่งกลอน”

(มูลนิธิส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
(ส.ศ.อ.). ม.ป.ป.: 33)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำสอนถูกสร้างให้มีความน่าเชื่อถือผ่านความอาวุโสของปู่และพระเถระชั้นผู้ใหญ่ทางล้านช้างดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นการป้องกันการตั้งคำถามกับคำสอนดังกล่าวด้านความน่าเชื่อถือ ถึงแม้เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าคำสอนดังกล่าวนั้นซ่อนเร้นด้วยนัยยะของการจัดการและควบคุมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของคนรุ่นหลานให้เป็นไปตามความต้องการตามค่านิยมในสังคม

3. การนำเสนอคำสอนผ่านยา

การนำเสนอคำสอนผ่านคำสอนของผู้เป็นยาปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเรื่องยาสอนหลาน ซึ่งมีเนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนสอนคนให้เป็นคน สอนให้ทำบุญและเรื่องผลของการทำบุญ สอนเกี่ยวกับการกิน สอนเรื่องบาปบุญแบ่งคนดีเลวต่างกัน สอนไม่ให้ล้มตัว สอนให้เห็นถึงความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยกันสอนเกี่ยวกับการทำงาน สอนเกี่ยวกับการพูด และสอนให้ละบาปบำเพ็ญบุญ เป็นต้น คำสอนเหล่านี้ถูกนำเสนอผ่านคำพูดของยาที่มีความอาวุโส แต่ก็มีข้อสังเกต คือ คำสอนต่าง ๆ นั้นถูกอ้างอิงและยึดโยงถึงหลักธรรม คำโบราณ คำสอนของพระสงฆ์ คำสอนของอาจารย์ ซึ่งอาจเป็นเพราะความเป็นผู้หญิงของยาในการเข้าถึงความรู้ในสังคมอีสานนั้นผู้หญิงไม่มีโอกาสที่ได้ร่ำเรียนหนังสือ การเรียนหนังสือภายในวัดเป็นเรื่องของผู้ชายทั้งในและนอกสมณเพศ ผู้หญิงเป็นเพียงผู้สนับสนุนดังจะเห็นได้จากตำราโบราณนั้นผู้หญิงไม่มีสิทธิในการจาร การอ่าน หรือแม้กระทั่งต้อง สิ่งที่ผู้หญิงทำได้คือการทอผ้าชิ้นสำหรับห่อโบราณเท่านั้น การเข้าถึงความรู้ของผู้หญิงจึงมีข้อจำกัดถึงแม้จะมีความอาวุโสก็ตามก็จำเป็นที่ต้องสร้างความน่าเชื่อถือผ่านคำสอนของพระสงฆ์ คำสอนของอาจารย์ และคำโบราณ ที่ได้จากการพึ่งพิงพุทธธรรมอีกต่อหนึ่ง ดังตัวอย่าง

บัดนี้เยี่ยมจักแปลปันแก่ กลอนกาพย์ขยายธรรม
แปลตามคำขุนฮาน กล่าวความพอรู้
แปลตามครูบาตัน อาจารย์สอนสั่ง
ต่างมีวาทว่า เมื่อหน้าต่อไป

(ปรีชา พิณทอง. 2534: 3)

นอกจากคำสอนของพระสงฆ์ คำสอนของอาจารย์ คำโบราณและความรู้จากพระธรรมแล้ว สติปัญญาและความจำยังถูกยึดโยงกับเทวดาและบุญที่ช่วยส่งเสริมความรู้ความจำในคำสอนที่จะกล่าวสอน ในแง่เดียวกันก็สะท้อนให้เห็นว่าผู้เป็นย่านั้นมีความน่าเชื่อถือเพราะเป็นผู้อยู่ในศีลธรรมจึงสามารถถ่ายทอดคำสอนนั้นได้ แต่ในขณะที่คำสอนถึงแม้จะถูกอ้างผ่านคำพูดของผู้อาวุโสหรือคำพูดของย่านั้น แต่สถานะและบทบาททางเพศของย่าในฐานะเพศหญิงกับการเข้าถึงความรู้ยังถูกกีดกันจากสังคมอีสานโบราณ คำสอนจึงถูกอ้างอิงผ่านหลักธรรมและคำพูดของครูบาอาจารย์ เรื่องของบุญและเทวดาอีกต่อหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาททางเพศ ที่อยู่ที่ยืนของเพศหญิง หรือเพศภาวะในสังคมอีสานได้เป็นอย่างดี

4. การนำเสนอคำสอนผ่านผู้อยู่ในสมณเพศ

การนำเสนอคำสอนผ่านคำสอนของสมณเพศหรือพระภิกษุสงฆ์ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนหลายเรื่อง เช่น ปุ่สอนหลาน ย่าสอนหลาน และหลานสอนปู่ เป็นต้น ซึ่งมีการอ้างคำสอนว่าเป็นคำสอนของพระภิกษุสงฆ์ รวมถึงคำสอนของโพธิสัตว์ที่ยึดหลักธรรมคำสอนตามคติศาสนาพุทธ เช่น ในวรรณกรรมเรื่องหลานสอนปู่ ที่มีเนื้อหาเป็นการสั่งสอนผู้ที่เป็นผู้ถึงหลักปฏิบัติของคนเฒ่าคนแก่ เช่น สอนให้รักษาศีล ทำตัวให้เป็นทีเคารพ มีเมตตา

กรุณาต่อลูกหลาน ไม่ยึดถือในทรัพย์สมบัติหรือไม่หวงสมบัติ และอุปัฏฐาก
ทำนุบำรุงศาสนา เป็นต้น การที่หลานหรือผู้น้อยจะสั่งสอนผู้ใหญ่ นั้นไม่เป็น
ที่บังควรเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควร แต่หลานใช้วิธีการอ้างคำสอนของพระ
โพธิสัตว์ผู้ที่เข้าถึงนิพพานเพื่อสั่งสอนผู้ที่อายุมากกว่า เช่น ปู่ จึงสามารถทำได้
วรรณกรรมเรื่องนี้จึงใช้คำสอนและความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์และการเข้าถึง
นิพพานเพื่อความถูกต้องเหมาะสมและความชอบธรรมในการสั่งสอนผู้ใหญ่
ดังตัวอย่าง

โมทนาปู่สอนให้รู้	หลานบ่หลู้คุณเจ้าปู่สอน
ยังอวรณ์คำสอนจีเจ้า	คืออยากได้ของตอบแทนคุณ
เกิดกายลุนหาสั่งบ่ได้	หลานแก่นโทขอกล่าวตำนาน
เป็นนิทานตอบแทนเจ้าปู่	หลานหากู้ในสูตรในธรรม
เป็นคำสอนดวงงามล้ำเลิศ	ผู้ประเสริฐแม่โพธิสัตว์
ได้เลียงลัดตัดโพธิญาณ	เข้านิพพานสงสารละไว้
หลานจำได้สอนปู่ภายหลัง	เหตุอัสสังหลานจึงสอนปู่”

(มูลนิธิส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
(ส.ศ.อ.). ม.ป.ป.: 35)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าหลานใช้วิธีการอ้างคำสอนในพระสูตร
พระธรรมซึ่งเป็นคำสอนของพระโพธิสัตว์ในการสั่งสอนปู่ เพื่อเป็นการ
ตอบแทนบุญคุณที่ปู่สอนหลาน คำสอนที่สอนปุนั้นเป็นเหมือนการโต้ตอบ
และการตอรองในแง่ของอำนาจคำสอนไม่ใช่แค่ปู่เท่านั้นที่สอนหลานเพื่อ
ควบคุมพฤติกรรมของหลาน แต่ในขณะเดียวกันวรรณกรรมเรื่องหลานสอน
ปู่ก็เป็นการควบคุมพฤติกรรมของผู้เฒ่าผู้แก่เช่นกัน

5. การนำเสนอคำสอนผ่านพ่อ

การนำเสนอคำสอนผ่านคำสอนของผู้เป็นพ่อในฐานะผู้นำของครอบครัวปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเรื่องอินทนิยานสอนโลก เป็นการสั่งสอนนางนันทาผู้เป็นลูกสาว วรรณกรรมเรื่องนี้จึงเป็นวรรณกรรมที่มุ่งสั่งสอนสอนหญิงสาวหรือลูกสาว ซึ่งมีเนื้อหาคำสอนให้ระวังความคิดและคำพูด สอนงานประจำของแม่บ้าน สอนธรรมเนียมของหนุ่มสาว และสอนถึงลักษณะของชายที่ดี เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของคำสอนเป็นไปในลักษณะของการเตรียมความพร้อมหญิงสาวเพื่อการออกเรือนในอนาคต ดังตัวอย่าง

บอกว่าล้ำ	ในแห้วคำคิด
ชาติที่เป็นคนหญิง	อย่างวางหลายฝ่าย
ยามใดเจ้า	จักลีลาเมื่อบ่อน สีนอนนั้น
คิดให้แจ้ง	ดีแล้วก็จึงนอน พ่อเนอ
อันว่ายามนอนให้	หายามชอบเมื่อ
ให้เจ้าฟังไก่อผู้โจน	ชั้นชั้นที่สาม นั้นเนอ
ยามนอนให้	แปงตนนิทเน่ง
มับแมบเมี้ยน	อย่าได้ปวงชา พ่อเนอ
.....	
ให้เจ้าลุกแต่เช้า	ปูนแต่งจ้งหัน พ่อเนอ
ยามเมื่อบายของทาน	ส่วยสี่ประสงค์ล้ำง”

(อุตร จันทวัน. 2535: 134)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำสอนเป็นการสั่งสอนลูกสาวให้ปฏิบัติตัวให้เหมาะสมทั้งงานบ้านงานเรือน กิริยามารยาท การทำบุญทำทาน นอกจากนี้

ยังมีการสอนเรื่องธรรมเนียมของหนุ่มสาว และสอนถึงลักษณะของชายหนุ่มที่ดีเพื่อให้ลูกสาวเลือกคู่ครองที่เหมาะสม การเรียนรู้เรื่องลักษณะชายที่ดีนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการออกเรือนคำสอนของพ่อจึงเป็นการให้ข้อคิดในการเลือกคู่ครองเพื่อการใช้ชีวิตครอบครัวในอนาคต

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าคำสอนของพ่อนั้นเป็นการสอนลูกสาวถึงสิ่งที่หญิงสาวควรปฏิบัติ สิ่งที่เป็นหน้าที่ของหญิง เช่น การหุงหาอาหาร การดูแลบ้านเรือน การบ้านเรือน และการทำบุญทำทาน และการเลือกคู่ครองที่ดีคู่ครองที่ดีย่อมส่งผลต่อตัวลูกสาวและผู้เป็นพ่อเป็นแม่ในอนาคต ลักษณะของหญิงเหล่านี้เป็นไปตามตามคตินิยมของสังคมที่มีชายเป็นใหญ่ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าคำสอนของผู้เป็นพ่อซึ่งเป็นเพศชายถือเป็นคำสอนของผู้ที่มีประสบการณ์ในฐานะของผู้ใช้หรือผู้บริโภค คำสอนต่างๆจึงเป็นคำสอนเพื่อสร้างหญิงสาวที่พึงประสงค์ของฝ่ายชายตามคตินิยมของสังคม แต่ในขณะเดียวกันคำสอนของพ่อในการเลือกคู่ครองที่ดีนั้นก็เป็นการกลั่นกรองลูกเขยในอนาคต ซึ่งจะส่งผลต่ออำนาจในการต่อสู้ต่อรองของผู้เป็นพ่อแม่โดยตรง

กลวิธีการนำเสนอคำสอนผ่านเรื่องราวอุทาหรณ์

การนำเสนอคำสอนผ่านเรื่องราวอุทาหรณ์เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ผู้แต่งใช้ยกตัวอย่างเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในวรรณกรรมคำสอนที่ศึกษาทั้งหมด 8 เรื่องนั้นมีการแทรกเรื่องราวอุทาหรณ์ในเรื่องได้แก่เรื่อง ย่าสอนหลาน ภาพยนตร์สอนหลาน ธรรมดาสอนโลก และอินทนิญาณสอนโลก ซึ่งมีลักษณะการนำเสนอผ่านเรื่องราวอุทาหรณ์ 2 แบบ ดังนี้

1. การนำเสนอผ่านนิทานขนาดสั้น

การนำเสนอคำสอนผ่านนิทานขนาดสั้นเป็นการยกตัวอย่างนิทานคำสอนหรืออาจแทรกนิทานคำสอนเพื่อประกอบเป็นตัวอย่าง เช่นใน

วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อินทียานสอนโลก มีการยกตัวอย่างนิทานเรื่อง ค่างเจ้าเล่ห์ ซึ่งเป็นเรื่องราวของค่างที่อยากกินลูกลิงจึงเข้าไปตีสนิทกับแม่ลิง จนแม่ลิงเกิดความไวใจเมื่อสบโอกาaskก็จับลูกลิงกิน การแทรกนิทานอุทาหรณ์ เรื่องนี้เพื่อต้องการสอนในเรื่องอย่าไวใจทางอย่างวางใจคน ควรจะพิจารณา ให้ถี่ถ้วนถึงเหตุผลที่มีคนใดคนหนึ่งเข้ามาตีสนิทไม่ควรที่จะไวใจควรคิดให้ รอบคอบถึงเจตนาที่แท้จริงของคนเข้ามาตีสนิท ดังตัวอย่าง

“แต่นั้นยังมี	หางยาวอ้ายค่าง
มันก็เป็นปอบฮ้าย	เขาซ้าส่งหนี
มันก็เดินดงพ้อ	สองเชือแม่ลูก
เห็นอ่อนน้อย	เลยคุ่มอยากกิน
มันก็ขอยู่เลี้ยง	ประชิดฮ่วมเฮียงฮัก
พันธะไมมิตร	บ่มีมายม้าง
แต่นั้นนางลิงดำน	ขานคำชมชื่น
เลยเล่าฮักขอดแม้ง	ขานข้อขอบคุณ”

(อุตร จันทวัน. 2535: 133)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ใช้วิธีการนำเสนอคำสอนโดยการ ใช้นิทานเรื่องค่างเจ้าเล่ห์ในการสอนเรื่องการไวใจคน แทนการสอนโดยตรง เพื่อไม่ให้เกิดความจำเจในการเสนอคำสอนทำให้ผู้อ่านวรรณกรรมคำสอน ได้อ่านและตีความเพิ่มจากนิทานที่แทรกเข้ามาในเรื่อง ดังนั้นการนำเสนอ คำสอนผ่านนิทานก็เพื่อหลีกเลี่ยง ความจำเจในการสั่งสอนและยังเป็น อุทาหรณ์แสดงให้เห็นตัวอย่างของการไม่ปฏิบัติตาม นิทานขนาดสั้นที่ยกมา ประกอบเป็นในลักษณะของการสอนนิทานด้วย

2. การนำเสนอผ่านตัวละครในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน

การนำคำสอนเสนอผ่านตัวละครในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน เป็นกลวิธีที่ใช้เรื่องราวของตัวละครท้องถิ่นในการยกตัวอย่างประกอบคำสอน ตัวละครในวรรณกรรมท้องถิ่นที่ยกมาเป็นตัวอย่างมักจะเป็นตัวละครสำคัญ ที่ผู้อ่านรับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นจากตัวละครนั้น เช่น พระเวสสันดร นางมัทรี ศิลป์ชัย พญาคันคาก และท้าวกำพรว้า เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ตั้งแต่พระเวสเจ้า	กับนวนลนาถมัทรี
ยังได้หนีพารา	จากนครยาวเย็น
ไปอยู่ดงแดนด้าว	ไพรสนธ์แถวเถื่อน
มีแต่ทุกข์ยากเยื่อน	บ่เคยพ้อพบเห็น ฯ
คั่นแม่นเป็นจิ้งจี้	เฮาสีว่าฉันทไค
สิว่ากรรมมาตัด	หรือเวรมาต้อง
ไฟผู้ทำดีไว้	ความดีกะดิงจ้อง
ไฟผู้สร้างบาปไว้	กรรมสืใช้เมื่อลุน ฯ
ตั้งแต่คั่นคากน้อย	ยังได้รบพระยาเถน
ยังได้ตรองนครขวาง	นั่งปองเป็นเจ้า
อันว่าศิลป์ชัยท้าว	ตกไกลแสนยาก
ยังได้กลับตัวขึ้น	เป็นเจ้านั่งเมือง ฯ

(ปรีชา พิณทอง. 2534: 23-24)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการยกตัวอย่างเรื่องราวของตัวละครในวรรณกรรมท้องถิ่นคือ พระเวสสันดร นางมัทรี ศิลป์ชัยและพญาคันคาก ที่สร้างบุญสร้างกุศลสั่งสมบารมีถึงแม้ชีวิตจะตกทุกข์ได้ยากบ้างแต่ในท้ายที่สุด

ก็กลับมามีความสุขจากผลบุญบารมีที่ได้สร้างไว้ การอ้างตัวละครจากเรื่องเล่ายอดนิยมท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นการใช้กลวิธีในการเสนอคำสอนไปยังผู้อ่านที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายเพราะมีพื้นของเรื่องราวและความเชื่อเดิมที่เคยรับรู้จากวรรณกรรมท้องถิ่นจากตัวละครที่อ้างอยู่แล้ว

กลวิธีการนำเสนอคำสอนผ่านคติความเชื่อและหลักศาสนา

ระบบความเชื่อย่อมรวมถึงศาสนาและความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ ศาสนาในความหมายกว้าง ๆ คือการบวงสรวงบูชา หรือการสร้างสัมพันธ์ทางอันดีระหว่างมนุษย์กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งมนุษย์เชื่อว่าสามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือวิถีทางของธรรมชาติและวิถีชีวิตของมนุษย์ ศาสนาตามทัศนะทางมานุษยวิทยาจึงบ่งบอกนัยถึงการขยายความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ ออกไปสู่ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์และธรรมชาติ ดังนั้นศาสนาและความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นสิ่งที่สากลที่เราพบเห็นได้ในทุกสังคมตลอดมาทุกยุคทุกสมัย (ยศ สันตสมบัติ. 2537: 214)

วรรณกรรมคำสอนในภาคอีสานมีอยู่จำนวนมาก วรรณกรรมเหล่านี้ส่วนมากเป็นแบบเทศนาโวหารคือเป็นคำสอนตลอดเรื่อง เป็นสุภาษิตคล้ายกับโคลงโลกนิติและที่แตกต่างออกไปก็คือมีวรรณกรรมประเภทนี้จำนวนมากที่เป็นคำสอนแนวประพฤติปฏิบัติโดยยึดคตินิยมของพุทธศาสนา ผสมผสานกับเรื่องความเชื่อในวิญญาณ เช่น ธรรมดาสอนโลก (ยึดความเชื่อเรื่องของวิญญาณประกอบแนวคตินิยมทางพุทธศาสนา) ฮีตสิบสองคองสิบสี่ พระยาคำกองสอนไพร่ อินทียาสอนลูก ท้าวคำสอน กาพย์ปู่สอนหลาน กาพย์หลานสอนปู่ ยาสอนหลาน เป็นต้น วรรณกรรมเหล่านี้มีลักษณะของคำสอนที่เน้นเรื่องฮีตและคลองเพื่อเตือนให้มนุษย์ไม่หลงผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือ

ไม่หลงผิดเพราะตัณหาและกิเลสเข้าครอบงำ การสอนเรื่องฮิตคลองนั้นสอนกันทุกเพศทุกวัยทุกชนชั้นวรรณะของบุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้อยู่ใต้ปกครอง เป็นการกำหนดหน้าที่ จริยธรรม ของทุกชนชั้นตามสภาพของสังคม (ธวัช ปุณโณทก. 2522: 226) ซึ่งการนำเสนอคำสอนผ่านคติความเชื่อในวรรณกรรมคำสอนอีสานมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การนำเสนอคำสอนผ่านหลักธรรมพุทธศาสนา

การนำเสนอคำสอนในวรรณกรรมคำสอนอีสานคำสอนส่วนหนึ่งถูกนำเสนอผ่านหลักพุทธศาสนาทั้งเรื่องของ บาป บุญ นรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่องการให้ทาน การรักษาศีล และการภาวนา การปฏิบัติตามหลักของพรหมวิหาร ความเชื่อเรื่องโลกยุคพระศรีอริยเมตไตรย รวมทั้งความเชื่อเรื่องโศดาปัตติผล นิพพานและวิภูฏสงสาร คำสอนและความเชื่อทางพุทธศาสนาเหล่านี้ถูกนำมาส่งสอนผู้คนให้ปฏิบัติตัวตามที่สังคมพึงประสงค์ กลวิธีการนำเสนอคำสอนนี้จึงเป็นการใช้หลักธรรมตามพุทธศาสนาเพื่ออบรมสั่งสอน เป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้คนปฏิบัติตามโดยมีหลักของศาสนาเป็นตัวอ้างอิงความถูกต้องดีงาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์

การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ ถูกนำมาใช้อ้างอิงถึงผลที่จะเกิดขึ้นเมื่อไม่ปฏิบัติตามคำสอน ความเชื่อเรื่องบาป บุญ ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ ความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องเทวดา พระอินทร์ เพราะเชื่อว่าเทวดากับพระอินทร์จะสถิตอยู่บนสวรรค์ชั้นกามาวจรทั้ง 6 คือ จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตตี สวรรค์ทั้ง 6 นี้เต็มไปด้วยความสุขจากสมบัติทิพย์ ผู้ที่จะได้มาอยู่บนสวรรค์นั้นจะต้องเป็น

ผู้ที่ประกอบแต่กุศลกรรมหรือกรรมดี หลีกเว้นจากอกุศลกรรมหรือกรรมชั่ว ทั้งมวล ส่วนนรกนั้นมีความเชื่อกันว่าอยู่ใต้แผ่นดินลงไปตั้งซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ นรกมีอยู่ 2 ขนาด คือ ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ นรกที่มีขนาดใหญ่เรียกว่า “มหานรก” มีอยู่ 8 ชุมด้วยกัน คือ สัตยชีปนรก กาลสูตนรก มหาตาชนรก สังฆนรก โรรูนนรก มหาโรรูนรก ตาปนนรก และมหาวเวจินนรกหรือนรกอเวจี นรกทั้งแปดชุมที่มีความเร่าร้อนเวทนาอย่างแสนสาหัส มหาวเวจินนรกนั้นเป็นชุมที่อยู่ลึกที่สุดและมีความทรมานที่สุด วิญญาณของคนบาปจะต้องอยู่ชดใช้กรรมนานถึง 1 กัปจึงจะพ้นนรกขุมนี้ ผู้ที่ทำอนันตริยกรรมหรือกรรมอันหนักทั้ง 5 นั้นจะต้องมาใช้กรรมในนรกขุมนี้ (พริมา อ่วมเจริญ 2552:174) ดังนั้นความเชื่อเรื่องบาปหรือการทำชั่ว บุญหรือการทำดี จึงเป็นความเชื่อที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ดังตัวอย่าง

คนแมนเป็นจั่งซี่	เฮาสีว่าฉันใด
สิว่ากรรมมาตัด	หรือเวรมาต้อง
ไผผู้ทำดีไว้	ความดีกะดิงจอง
ไผผู้สร้างบาปไว้	กรรมสิใช้เมื่อลุน ๆ

(ปรีชา พิณทอง. 2534: 23)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำสอนนั้นสอนให้ทำความดี เพราะผู้ที่ทำความดี ความดีนั้นก็จะส่งผลนำพาชีวิตไปในทางที่ดี ส่วนผู้ที่กระทำความชั่ว หรือการทำความบาปก็ย่อมได้รับผลของการกระทำ นอกจากนี้ความชั่วนั้นถูกกำกับการกระทำด้วยคำว่า “ฮิตคง” ผู้ที่ผิดฮิตคงจึงถือว่าเป็นผู้กระทำความชั่ว ผลของการกระทำนั้นย่อมส่งผลให้ตกนรกอเวจี ส่วนผู้ที่ทำความดี ทำบุญทำทาน ก็จะได้ขึ้นสวรรค์ การขึ้นสวรรค์จึงเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการ

ทำบุญทำทานและการปฏิบัติตามหลักฮีตคอง เพราะเป็นสิ่งที่จะนำพาไปสู่สวรรค์สถานที่ที่อุดมไปด้วยความสุขตามคติความเชื่อของพุทธศาสนาตามแบบของชาวอีสาน

ความเชื่อเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์นั้น เป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังกันมาตั้งแต่วัยเด็ก ผู้ใหญ่มักจะเล่าถึงความสุขของสวรรค์ เพื่อให้ลูกหลานหมั่นทำความดี สร้างบุญสร้างกุศลประพัตดินเป็นคนดี เมื่อตายไปจะได้อยู่บนสวรรค์ และเล่าถึงความน่ากลัว ความทุกข์ทรมานของนรกเพื่อให้ลูกหลานเกิดความกลัวเพื่อหลีกเลี่ยงการทำความผิด ไม่ก่อกรรมชั่ว ไม่สร้างบาปทั้งมวลที่จะส่งผลให้ต้องตกนรก ความเชื่อในคำสอนจึงเป็นความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากความต้องการที่จะให้ทุกคนเป็นคนดี และเว้นจากการทำความชั่วตามบรรทัดฐานของสังคมที่กำหนดขึ้นมาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้คนในสังคม ความเชื่อเหล่านี้ไหลเวียนทุกช่วงวัยของชีวิต การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์นั้นจึงเป็นการย้ำความเชื่อและปลูกความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กได้ง่าย ผู้ประพันธ์วรรณกรรมคำสอนจึงมีการนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่อง บาป บุญ นรก สวรรค์ เพื่อให้ผู้คนปฏิบัติตามได้ง่าย

1.2 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา (กุศลมุล)

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีการนำเสนอคำสอนผ่านระบบความเชื่อเรื่องกุศลมุล (พระไตรปิฎก เล่มที่ 35 พระอภิธรรมปิฎก เล่มที่ 2 วิภังคปกรณ์, “กุศลมุล” (ออนไลน์)) ซึ่งหมายถึง รากเหง้าหรือต้นตอของความดีทั้งปวง เป็นหลักธรรมที่ตรงกันข้ามกับอกุศลมุล มี 3 ประการ คือ 1. อโลภะ (ความไม่욕ได้) อโลภะ คือ ความเป็นผู้ไม่มีความทะยานอยาก เป็นผู้มีสติระลึกรู้ตัวอยู่เสมอไม่ว่าจะกระทำสิ่งใดๆ มีแต่ความยินดี

และพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่เท่านั้น การปฏิบัติตนเป็นผู้มี โอลักษณ์ นั้น จะต้องปฏิบัติธรรมที่ตรงกันข้ามกับโกละ เช่น สันโดษ ความพอใจ ทาน การบริจาค จาคะ การเสียสละ อนุภิกขมา ความไม่โลภไม่เอยาได้ของผู้อื่น เป็นต้น

2. อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย) อโทสะ คือ ความไม่คิดประทุษร้าย ไม่โกรธ ไม่ผูกพยาบาท จะทำอะไรก็มีสติรู้สึกตัวอยู่เสมอใช้ปัญญาในการประกอบการตัดสินใจต่างๆ การปฏิบัติตนเป็นผู้มีอโทสะนั้น จะต้องปฏิบัติธรรมที่ตรงกันข้ามกับโทสะ เช่น เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา ความสงสาร โอภาส ความไม่โกรธ อพยาบาท ความไม่ปองร้ายผู้อื่น อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน ตติกาขันธ์ ความอดทนต่อความเจ็บใจ เป็นต้น

3. อโมหะ (ความไม่หลง) อโมหะ คือ ความไม่หลงมกมาย ไม่ประมาทอันเป็นสาเหตุให้เกิดความชั่วทั้งปวง ให้เป็นผู้มีสติปัญญามั่นคงใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองโดยยึดหลักเหตุผล เมื่อมีอโมหะเกิดขึ้นกับตัวแล้ว โกละ โทสะ และโมหะ ก็มีอาจเกิดขึ้นได้ การปฏิบัติตนเป็นผู้มีอโทสะนั้น จะต้องปฏิบัติธรรมที่ตรงกันข้ามกับโทสะ เช่น พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษา รับฟังมาก วิมังสา หมั่นตรึกตรองพิจารณา สัทธา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ โยนิโสมนสิการ การรู้จักตรึกตรองให้รู้จักดีชั่ว ปัญญา รอบรู้ในสิ่งที่ เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ เป็นต้น จากหลักของกุศลมูลหรือรากเหง้าหรือต้นตอของความดีทั้งปวงนั้น จะเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องทาน ศีล และภาวนา เป็นสิ่งแรกที่ส่งผลต่อการทำดีทั้งปวงและความดีนั้นก็ส่งผลให้ผลที่ได้ขึ้นสวรรค์ ดังตัวอย่าง

บัดนี้ยาสีพาพวกเจ้า	ตกแต่งกองบุญ
มีอันนี้เป็นวันศีล	เวียกเฮาเซาไว้
ยาสีพาไปไหว้	ยาครูสังฆราช
ไปตักบาตรแลหยาดน้ำ	ฟังเจ้าเทศนา ฯ

ไปศึกษาศิลสร้าง	ภวานานำเพิน
ให้พวกเจ้าพี่น้อง	จำไว้ยาสสอน
เพิ่นว่าวันศีลนั้น	ให้ทำบุญตักบาตร
คันผู้ใดอยากขึ้น	เมืองฟ้าให้หมั้นทาน

(ปริชา พิณฑอง. 2534: 6)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำสอนที่ยาสสอนหลานให้หมั้นทำทาน รักษา ศีล ภวานา ผลของการกระทำนั้นจะส่งผลให้ได้ขึ้นสวรรค์ หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้ที่อยากขึ้นสวรรค์ต้องหมั้นทำทาน รักษาศีล และภวานา การนำเสนอ คำสอนเรื่องทางศีลและภวานาจึงมีสวรรค์เป็นรางวัลของผู้ที่กระทำ ดังนั้น การที่ผู้ประพันธ์วรรณกรรมคำสอน เลือกใช้การนำเสนอคำสอนผ่านเรื่องทาน ศีล และภวานา ก็เพื่อต้องการกำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ช่วยจัดการ ควบคุมสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข

1.3 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องพรหมวิหาร

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีการนำเสนอคำสอนผ่านระบบ ความเชื่อเรื่อง พรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมประจำใจ เพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉกเช่นพรหม เป็นแนวธรรม ปฏิบัติของผู้ที่เป็นผู้ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลัก ปฏิบัติ 4 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (ออนไลน์)) ได้แก่ 1.เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า 2.กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของ ปวงสัตว์ 3. มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติ

สุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป 4. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุ อันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม ความเชื่อเรื่องพรหมวิหารจึงเป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่ถูกนำมาอ้างอิงในวรรณกรรมคำสอนดังตัวอย่าง

“เมตตากรุณานั้น	อย่าได้วางจกเมื่อ
มุทิตาอุเบกขาจือไว้	จำหมั่นอย่าไล
อันหนึ่งโกทาฮ้าย	อย่ากระทำตามคำเคียด
ให้พิจารณาถี่ถ้วน	เสียแล้วก็จึงทำ
อันหนึ่งฝูงชนเฒ่า	พิจารณาคุณโทษ ก็ดีนั้น
ให้อาตามฮีตบ้าน	เมืองแท้แห่งตน”

(ประมวล พิมพ์เสน, มปป.: 42)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นธรรมปฏิบัติของผู้ที่เป็นผู้ปกครองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นสามารถใช้ได้กับผู้ปกครองบ้านเมืองและหัวหน้าครอบครัว กลวิธีการนำเสนอคำสอนผ่านหลักพรหมวิหาร 4 จึงเป็นการนำเสนอคำสอนเพื่อการสั่งสอนผู้ปกครองให้มีความเมตตา กรุณา มีความยินดีเมื่อผู้ใต้ปกครองมีความสุขและมีใจเป็นกลางเป็นธรรมต่อทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ ดังนั้นพรหมวิหาร 4 จึงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นหลักควบคุมพฤติกรรมของผู้ปกครองในสังคมอีสาน

1.4 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่อง พระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้าและโลกยุคพระศรีอริยเมตไตรย

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีการนำเสนอคำสอนผ่านระบบความเชื่อเรื่อง พระโพธิสัตว์พระพุทธเจ้า และโลกยุคพระศรีอริยเมตไตรย พระโพธิสัตว์ หมายถึง บุคคลที่บำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้า หรือผู้ที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ในอินเดียยุคก่อนพุทธกาลแนวคิดเรื่องมหาบุรุษเป็นที่นิยมกันมาก มหาบุรุษคือ บุรุษผู้ยิ่งใหญ่เหนือบุคคลทั่วไป แนวคิดเรื่องมหาบุรุษแบ่งออกเป็น 2 แนวคิด คือ ทางด้านการเมือง ได้แก่พระเจ้าจักรพรรดิ ทางด้านศาสนาได้แก่พระพุทธเจ้า แนวคิดเรื่องมหาบุรุษเป็นเค้าแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ (พัฒน์ เพ็งผลา 2530:129) การบำเพ็ญในชาติต่างๆ เพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในชาติอนาคต ความใกล้ชิดระหว่างพระเจ้าจักรพรรดิราชและการบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์จึงเป็นอีกหนึ่งความเชื่อที่สามารถควบคุมคนในสังคมและการจัดระเบียบสังคมของชนชั้นปกครองได้เป็นอย่างดีเพราะพระมหากษัตริย์นั้นเป็นเหมือนหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นพระโพธิสัตว์ในชาติของการบำเพ็ญบารมี

ส่วนพระศรีอริยเมตไตรย คือ พระพุทธเจ้าพระองค์ต่อไปที่จะโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลาย ความเชื่อนี้ส่งผลต่อระบบคิดของชาวอีสานอย่างมากชาวอีสานมีความคาดหวังเกี่ยวกับโลกหน้า การได้เกิดในยุคของพระศรีอาริย์นั้น ผู้ที่ได้เกิดต้องเป็นคนมีบุญเท่านั้น นี่จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีการนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องโลกยุคพระศรีอริยเมตไตรย ทำให้ชาวอีสานตั้งใจเป็นคนดี ตั้งใจทำบุญ พยายามละเว้นจากการทำบาป ชาวอีสานโบราณเชื่อว่าพระศรีอาริย์ไม่สามารถโปรดคน 5 ประเภทได้แก่ คนที่ทำร้ายหรือฆ่าพ่อแม่ ทำลายเจตีย์ ตันโพธิ์ เอาไฟมาลนผิวพระพุทธรูปเพื่อเอาโลหะไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ดัดแปลงสิ่งที่ใช้บูชาคนไปทำอย่างอื่น คนที่ทำร้าย

ร่างกายพระสงฆ์ (เกวลิน ภูมิภาค. 2543: 134) ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน มีปรากฏความเชื่อเรื่อง พระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้าและโลกยุคพระศรีอริยเมตไตรย ดังตัวอย่าง

ตั้งแต่พระเวสเจ้า	กับนวลนาถมัทรี
ยังได้หนีพารา	จากนครยาวเย็น
ไปอยู่ดงแดนด้าว	ไพรสนต์แถวเถื่อน
มีแต่ทุกข์ยากเข็ญ	ไม่เคยพ้อพบเห็น ฯ
คนแมนเป็นจิ้งจี้	เฮาสีว่าฉันทไค
สิว่ากรรมมาตัด	หรือเวรมาต้อง
ใฝ่ผู้ทำดีไว้	ความดีกะดิ่งจ้อง
ใฝ่ผู้สร้างบาปไว้	กรรมสืใช้เมื่อลุน ฯ

(ปรีชา พิณทอง. 2534: 23-24)

ความเชื่อเรื่องการทำเพ็ญบูชาของพระโพธิสัตว์ที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายคือเรื่องเวสสันดรซึ่งเป็นชาติสุดท้ายก่อนเป็นพระพุทธเจ้า ความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ถูกนำมาใช้ในการสั่งสอนผู้คนให้กระทำความดี ทำเพ็ญบารมีเพื่อที่จะหลุดพ้นทุกข์ โดยมีพระโพธิสัตว์เป็นตัวอย่างผู้ที่สามารถบำเพ็ญบารมีจนสามารถบรรลุเป็นพระพุทธเจ้าได้ ในวรรณกรรมคำสอนคำสอนที่ใช้ในการสั่งสอนผู้คนจึงถูกอ้างถึงว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ผู้มีผ่านการบำเพ็ญบารมี เช่น การอ้างถึงพระเวสสันดร เป็นต้น การอ้างคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการอ้างว่าในแง่ที่ว่าคำสอนนี้เป็นคำสอนที่ดีงาม ถูกต้อง ถูกสอนมาตั้งแต่อดีต คำสอนที่ว่านี้จึงสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นสิ่งที่ควรเชื่อและปฏิบัติตามนอกจากนี้การอ้างถึงความเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้าในโลก

หน้าก็เป็นอีกสิ่งที่จะช่วยให้ผู้คนปฏิบัติตามคำสอนที่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ผู้ที่ปฏิบัติตามจะเป็นผู้ที่ได้เกิดในยุคของพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งเป็นยุคที่ผู้คนอยู่ในศีลธรรม เป็นโลกที่อุดมพร้อมด้วยทุกสิ่ง ดังตัวอย่าง

อภิญญาตั้ง ปฏิสัมภิทาทั้งสี่
ไตรวิชาฐังแก่ ได้เห็นหน้าพระเมตไตรย์ แต่ถ้อย
(อริยานุวัตร (อารีย์) เชมจารีเถร. 2513: 28)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าโลกของพระศรีอริยเมตไตรยเป็นโลกในอุดมคติเป็นโลกที่ชาวอิสานปรารถนาได้เกิดในยุคนั้น ทำให้ผู้คนปฏิบัติตามสิ่งที่คิดว่าดีงามตามคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนและจากการบอกเล่าต่อ ๆ กันมา จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการนำเสนอคำสอนในวรรณกรรมคำสอนอิสานมีการนำความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้าและโลกยุคพระศรีอริยเมตไตรยเพื่อให้ผู้คนปฏิบัติตามคำสอนซึ่งจะส่งผลดีต่อผู้ปฏิบัติตาม ดังเช่นตัวอย่างของพระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้า และทำให้ได้ไปเกิดโลกยุคพระศรีอริยเมตไตรย กลวิธีการนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อนี้จึงเข้าถึงผู้คน ชักจูงใจผู้คนให้ปฏิบัติตามได้ง่าย

1.5 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องโศดาปัตติผล นิพพานและวัฏสงสาร

วรรณกรรมคำสอนอิสานมีการนำเสนอคำสอนผ่านระบบความเชื่อเรื่องโศดาปัตติผล นิพพานและวัฏสงสาร ซึ่งชาวอิสานมีความเชื่อว่าการไปสู่นิพพานได้จำเป็นต้องประกอบด้วยการรักษาศีล ทำทานเพื่อพาสูโศดาปัตติผลซึ่งเป็นระดับหนึ่งของพระอริยบุคคล การสะสมบุญเป็นแนวทางสู่โศดาปัตติผล ดังตัวอย่าง

“ค้อมว่าแล้ว	ยายย่าทั้งหลาย
จึงได้พากันตก	แต่งทานศีลสร้าง
ทำบุญสร้าง	เททานตักบาตร
หมายหยาดน้ำ	นำให้อยู่เย็น ๆ
ขอให้เป็นข้าวขำ	สาครम्मฝั่ง
ขอให้บังเกิดก้ำ	นิพพานพ้นสว่างเวิร แ่นถ้อน ๆ”

(ปรีชา พิณทอง. 2534: 12)

จากตัวอย่างเรื่องนิพพานจะเห็นได้ว่าความคาดหวังการนิพพานช่วยให้ผู้คนหมั่นทำบุญ สร้างกุศล ผลบุญจากการสร้างกุศลจะเป็นเหมือนสะพานที่ทอดข้ามวัฏสงสารหรือการเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อเรื่องวัฏสงสารเปรียบเหมือนลัทธิยนต์ ไม่มีผู้ใดได้หลีกหนีพ้นความเกิดแก่เจ็บตายเป็นสิ่งที่วนเวียนไม่จบสิ้น ผู้ใดโมโหร้าย โสภ พยาบาท มีแต่ความอาฆาตไม่มีทางที่จะสิ้นเวรกรรม การผูกเวรกันมีแต่เพิ่มความทุกข์ให้กับชีวิต ดังตัวอย่าง

มีแต่พันมีแต่เกี้ยว	เกาะเกี้ยวกุมกัน
มีแต่พันธน์ติด	ต่อกันบมีแล้ว
เพิ่นว่าสงสารนี้	วนเวียนผลัดเปลี่ยน
มีแต่เวียนมีแต่เกี้ยว	คือลัทธิยนต์
บมีไผหนีพัน	เกิดแก่เจ็บตาย
มีแต่วนเวียนติด	ต่อกันมีแล้ว
ไผผู้โมโหฮ้าย	โสภพยาบาท
มีแต่อาฆาตซ้ำ	หงำไว้จ้องเวิร ๆ
มันบมีทางเสีย	เวรกรรมเกาะเกี้ยว
เจ้าฆ่าช้อยช้อยฆ่าเจ้า	เลิงเรื้อยบ่เซา ๆ

(ปรีชา พิณทอง. 2534: 12)

วิญสสารหรือการเวียนว่ายตายเกิดเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเผชิญตามความเชื่อทางศาสนา การที่จะหลุดพ้นวิญสสาร คือ การทำทาน การสร้างบุญ การบำเพ็ญภาวนา เพื่อที่จะหล้นพ้นความทุกข์ทางโลกและเข้าสู่การนิพพานในชาติต่อไป ผู้แต่งวรรณกรรมคำสอนจึงใช้การนิพพานมาเป็นผลของการปฏิบัติตามคำสอน ผู้ที่ปฏิบัติตามคำสอนจึงจะเป็นผู้ที่ได้เข้าถึงนิพพานเท่านั้น

2. การนำเสนอคำสอนผ่านหลักศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

การนำเสนอคำสอนผ่านหลักศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ปรากฏการนำเสนอคำสอนผ่านหลักความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู 3 ความเชื่อ ดังนี้

2.1 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเกี่ยวกับทิศทั้ง 8

การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเกี่ยวกับทิศทั้ง 8 ชาวฮินดูโบราณเชื่อว่าควรไหว้ทิศทั้งแปดทิศ ทิศ 8 ประกอบด้วย ทิศใหญ่ 4 ทิศ และทิศน้อย 4 ทิศ ทิศใหญ่ประกอบด้วยทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ส่วนทิศน้อย 4 ทิศ ประกอบด้วยทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งในแต่ละทิศใหญ่นั้นจะมีเทพเจ้าประจำทิศคอยปกป้องดูแล คือ ท้าวธตรัฐ์จอมฤตเป็นผู้ดูแลทิศตะวันออก ท้าววิรูปักษ์ผู้เป็นใหญ่แห่งพวกนาคเป็นผู้ดูแลทิศตะวันตก ท้าวภุรุษผู้เป็นใหญ่แห่งพวกยักษ์เป็นผู้ดูแลทิศเหนือ และท้าววิรุฬหกผู้เป็นใหญ่แห่งเทวดาเป็นผู้ดูแลทิศใต้ ดังตัวอย่าง

“คลองที่ 7 ถึงเดือนเจ็ดให้เลี้ยงมเหศักดิ์หลักเมืองบูชา
อารักษ์เทพดาทั้งสี่ทิศ คือ ท้าวธรรธรัจจอมภูต อยู่ทิศตะวันออก
ท้าววิรูปักษ์จอมนาโคอยู่ทิศตะวันตก ท้าวภูเวรจอมยักษ์อยู่ทิศเหนือ
และท้าววิรุฬหกจอมเทวดาอยู่ทิศใต้ และเทพยดาทั้งแปดทิศ ถือได้
ว่าเทพดาทั้ง 4 องค์และทั้งแปดองค์ เป็นผู้คุ้มคลองรักษาโลกให้
อยู่เย็นเป็นสุข”

(สาร สารัตถ์ศานันท์. 2522: 93)

ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าถ้าพิจารณาจะเห็นได้ว่าคตินี้ส่วนมากจะใช้ใน
ธรรมเนียมของกษัตริย์หรือเจ้าชีวิตและขุนนางอำมาตย์ อุปฮาดราชมนตรี ซึ่ง
มีพิธีทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู คอยกำกับดูแลขุนนางอำมาตย์ อุปฮาด
ราชมนตรีให้มีความเชื่อตรงต่อพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง คติเรื่องนี้จึง
แพร่สู่ประชาชนอีกต่อหนึ่ง

2.2 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า

การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้านั้น
ชาวอีสานมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพรหม พระอินทร์และพระยม โดยเชื่อว่า
เมื่อจะไปนอนพักแรมตามที่แห่งใดก่อนนอนควรกราบไหว้บูชาพระพรหมและ
พระอินทร์ให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครอง นอกจากนี้เราควรตื่นเช้า เพราะชาว
อีสานเชื่อว่าพระอินทร์พระพรหมจะอำนวยการให้มีอายุยืนยาว มีฐานะร่ำรวย
ดังตัวอย่าง

คุณอินทร์พรหมทรงอยู่ฟ้า	เทวดาเจ้าปลื้ม
ค้นหาภัยมีภัยต้อง	สันใดก็หายง่าย จริงตาย
ด้วยเดชคุณพระเจ้า	ชูค้ำไพล่”

(ประมวล พิมพ์เสน. ม.ป.ป.: 63)

นอกจากนี้ชาวอีสานโบราณยังเชื่อเกี่ยวกับพระยม เมื่อกระทำความชั่วจะตกนรกซึ่งมีพระยมเป็นผู้ดูแล ไม่มีทางเจริญมีแต่ความทรมานในหม้อทองแดง ดังตัวอย่าง

หญิงบ่มีศีลนี้	ตายไปบ่ทันเนา
หนอนหากมาลักดัน	เป็นซี่ไข่ขวาง
ขวัญมันพาไปเฝ้า	อเวจีหม้อใหญ่
ยังแต่โครงซากฮ้าย	กาแอ้งหากสิฟุม ดอกนา

(อุดร จันทวัน. 2553: 149)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าหญิงที่ไม่มีศีลเมื่อตายไปต้องตกนรกประสบแต่ความทุกข์ทรมาน ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าถูกนำมาเป็นกลวิธีในการเสนอคำสอนเพื่อให้คนปฏิบัติตาม ผู้ที่ทำความดี พระพรหมและพระอินทร์ท่านจะช่วยปกป้องคุ้มครอง ส่วนผู้ที่ทำความชั่วพระยมจะเป็นผู้นำไปใช้กรรมในนรก

2.3 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามและเวทมนต์

การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามและเวทมนต์ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม-ยามดี หมายถึง เวลาที่มีอิทธิพลในชีวิตประจำวันของคน โดยเฉพาะเวลาประกอบพิธีต่างๆ ถ้าทำสิ่งใดไม่มีฤกษ์ยามย่อมจะเกิดความติดขัด ดังนั้นการจะประกอบกิจหรือทำการอะไรในชีวิตจำเป็นต้องดูฤกษ์ยามก่อนทำเสมอ นอกจากนี้เวทมนต์คาถาก็ถือว่าเป็นวิชาความรู้ที่ผู้ชายจำเป็นต้องจำเรียนเพื่อใช้ในการป้องกันตัว และใช้ในการรักษาโรคประกอบกับการใช้ยาสมุนไพร การรักษาอาการป่วยในบางครั้งในกรณีที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติจำเป็นต้องใช้เวทมนต์คาถา การทำนาย การแต่ง

แก้เสียเคราะห์ ในการรักษาร่วมกัน ดังนั้นเวทมนต์ คาถาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ
จำเป็นต้องจำเรียน ดังตัวอย่าง

อันนี้	เมืองสวรรค์ชั้นฟ้า	พื่อนแอ่นลำแคน	
	ศาสตร์ศิลปปรีชา	เวทมนต์เขียนไว้	
	แม่ชีไปทางน้ำ	ดำดินได้ง่าย	
	แม่นชีเหาะขึ้นฟ้า	ยนต์ได้ขึ้นไป	หั้นแล้ว
	ศาสตร์เพทเพี้ยง	มนต์เอกยาอำ	
	เทียวแสวงหาเขียน	อย่าได้มีทางคร้าน	
อันว่า	ในโลกียพื้น	ให้เขียนจบไตรเพท	แท้นอ
	เขียนเวทมนต์สู้ไว้	ประสงค์ได้ปิ่นปัก	
อันว่า	คนเฝ้านี้	เจ็บไข้ได้ป่วย	นั้นแล้ว
	เขียนหมอลูฮูฮา	แต่งทวยคิ้วแมนดี	
	ในแผ่นพื้น	มนุสสาโลกเมืองคน	
	ยังอาศัยดวงดาว	ฤกษ์ยามดีฮ้าย”	

(อริยานุวัตร (อารีย์) เขมจารีเถระ. 2513: 21-22)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าเวทมนต์ คาถา การดูฤกษ์ยามถือเป็นศาสตร์
วิชาที่จำต้องเรียนเพราะใช้ในการดูฤกษ์ยามในการประกอบกิจต่าง ๆ ใช้
ในการป้องกันตัว และการรักษาตนเองและผู้คน การนำเสนอคำสอนผ่าน
ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามจึงสะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิดของคนอีสานว่าสิ่งต่างๆที่
เกิดขึ้นทั้งดีหรือร้ายส่วนหนึ่งเกิดจากฤกษ์ยาม เวทมนต์คาถา ผู้ที่มีความรู้
เรื่องฤกษ์ยามและเวทมนต์คาถา จึงมีอำนาจในแง่ของผู้ที่สามารถแก้ไข
เหตุการณ์จากร้ายให้กลายเป็นดีและมีอำนาจในแง่ของความน่าเชื่อถือในการ

อบรมสั่งสอนผู้อื่นเพราะเป็นผู้ที่มีวิชาความรู้

3. การนำเสนอคำสอนผ่านคติความเชื่อดั้งเดิมของอีสาน

คติความเชื่อดั้งเดิมของชาวอีสานชาวอีสาน ชาวอีสานเชื่อในเรื่องฮีตคลอง นับถือผี ผีบรรพบุรุษ นับถือเทวดา พระแม่ธรณี ความเชื่อเหล่านี้ถูกนำมาเป็นกลวิธีในการนำเสนอคำสอนให้ผู้คนเกรงกลัว เกิดความเคารพศรัทธา และปฏิบัติตามคำสอนนั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องฮีตคลอง

การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องฮีตคลองนั้นชาวอีสานมีความเชื่อและเคารพธรรมเนียมโบราณดังนั้นการอ้างถึงข้อปฏิบัติตามฮีตคลองจึงเป็นสิ่งที่สามารถสั่งสอนผู้คนในสังคมได้ค่อนข้างง่ายและนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ยึดถือสืบต่อกันมาแต่โบราณ คำสอนเหล่านั้นชาวอีสานยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันแม้จะมีการนำมาใช้น้อยลง แต่ก็ยังคงยึดถือกันอยู่ คำสอนเหล่านั้น เรียกว่า คลองสิบสี่ “คลองสิบสี่” คำนี้เป็นที่ได้ยินกันทั่วไปของชาวอีสาน บางท่านเขียนเป็นครองหากจะดูความหมายจากพจนานุกรมของ 2 คำ ดังกล่าวเพื่อนำเทียบสาระจะกล่าวต่อไปก็จะเห็นว่า คำว่า “คลอง “ หมายถึง ทาง, แนว เช่น คลองธรรม คำว่า “ครอง หมายถึง ปกครองรักษาโดยความเป็นใหญ่ เช่น ครองเมือง , ดำรงไว้ , รักษาไว้ , เช่น ครองสิกขา ครองชีพ, ครองตัว, ถือสิทธิ์เป็นเจ้าของ” เหตุที่เรียกว่า คลองสิบสี่เพราะแนวปฏิบัติดังกล่าวมีทั้งหมด 14 ข้อ คลองสิบสี่จะเป็นเหมือนสร้อยต่อจากคำว่า “ฮีตสิบสอง” เพราะข้อความที่เกี่ยวกับข้อวัตรปฏิบัติของชาวอีสานเดิมนั้นจะมีว่า “ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ ฮีตยี่คลองเจียง ฮีตผัวคลองเมีย ฮีตเพี้ยคลองบ้าน (สาร สารทัศนานันท์. 2522) เป็นต้น

ในหนังสือฮีตสิบสองคลองสิบสี่ (สาร สารทัศนานันท์. 2522) พบว่า “คลองสิบสี่” มีอยู่หลายแบบ หรือหลายประเภทคำสอนบุคคลใน

แต่ละชนชั้นล้วนปรากฏในฮีตสิบสองเป็นเหมือนการถ่วงดุลอำนาจในสังคม ให้เอื้อสัมพันธ์กันและกันไม่ว่าจะเป็นชนชั้นกษัตริย์ ขุนนาง พระสงฆ์ และประชาชนทั่วไปล้วนมีข้อปฏิบัติด้วยกันทั้งนั้น ดังจะเห็นได้จากการที่คลองสิบสี่มีอยู่หลายแบบ แต่ละแบบมีเป้าประสงค์ในการสั่งสอนให้ปฏิบัติแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

คลองสิบสี่แบบที่ 1 ส่วนมากจะกล่าวถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในครอบครัว สังคม ตลอดจนผู้ที่มีหน้าที่ปกครองบ้านเมืองทั้งปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 14 ข้อ 1) ฮีตเจ้าคลองขุน ฮีตเจ้าคองขุน 2) ฮีตท้าวคลองเพี้ย ฮีตท้าวคองเพี้ย 3) ฮีตไพร่คลองนาย 4) ฮีตบ้านคลองเมือง 5) ฮีตฟัวคลอง 6) ฮีตพ่อคลองแม่ 7) ฮีตลูกคลองหลาน 8) ฮีตไม้คลองเขย 9) ฮีตป้าคลองลุง 10) ฮีตปู่คลองย่า ฮีตตาคลองยาย ฮีตปู่คองย่า ฮีตตาคลอง 11) ฮีตเฒ่าคลองแก่ 12) ฮีตปีคลองเดือน 13) ฮีตไฮ่คลองนา และ 14) ฮีตวัดคลองสงฆ์

คลองสิบสี่แบบที่ 2 จะเน้นหลักการปกครองบ้านเมืองของพระมหากษัตริย์ให้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม การแต่งตั้งเสนาอำมาตย์ราชมนตรีที่มีความเฉลียวฉลาด ซื่อสัตย์สุจริต พระมหากษัตริย์ต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณีต่างๆ ตลอดจนกำหนดให้ประชาชนปฏิบัติตามจารีตประเพณีและปฏิบัติตัวในทางที่ถูกที่ควร (สาร สาระทัศนันทน์ 2522) ดังตัวอย่างที่ว่า “เป็นพญาให้ปองใจด้วยคุณครองอันชอบ ทศราชตั้งธรรมนั้นบ่เลิกถอน บ่ให้ไพร่เดือดร้อนตั้งอยู่ธรรมสิบ” คือให้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมสิบประการ คือ 1. ทาน บริจาคทานแก่สมณพราหมณ์ยาก คนยากไร้ 2. ศีล ดำรงมั่นในเบญจศีล 3. บริจาคะ สละทรัพย์สร้างวัดวาอาราม ขุดบ่อน้ำ สร้างศาลาที่พัก 4. อาชวะ มีใจเที่ยงตรงดำรงมั่นในศีลธรรม 5. มัทวะ อ่อนโยนไม่แข็งกระด้าง 6. ตบะ ขำระความชั่วจากจิตใจ 7. อโกละ ไม่โหดร้าย โกรธา 8. อวิหิงสา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 9. ชันติ อดทนต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ

10. อวิโรธนะ “ไม่ยินดียินร้ายในสิ่งควรยินดียินร้าย” คลองสิบลีแบบที่ 2 นั้นเน้นหลักการปกครองบ้านเมืองของพระมหากษัตริย์ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกับคลองสิบลีแบบที่สี่ ดังจะกล่าวต่อไป

คลองสิบลีแบบที่ 3 เน้นหนักในทางให้ประชาชนยึดถือจารีตประเพณี กล่าวถึงธรรมที่พระมหากษัตริย์พึงยึดถือ และข้อที่คนในครอบครัวตลอดจนบุคคลทั่วไปจะพึงปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น “เดือนหกให้ชนทรายเข้าวัดก่อพระทรายทุกปี” “เดือนห้าให้เกณฑ์คนไปสาบานตนทำความซื่อสัตย์ต่อกันทุกคนและถือได้ว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่” “ถึงฤดูทำนาคาดหวังว่านปักดำให้เลี้ยงตาแฮก ปักข้าวแฮกตามประเพณี” “ให้พากันทำบุญหาญาติที่ล่วงลับไปแล้ว คือทำบุญข้าวประดับดินในวันสิ้นเดือนเก่า และบุญข้าวสากในวันเพ็ญเดือนสิบ” “เดือนสิบสองให้พิจารณาทำบุญอุทิศทุกปี” “ให้พากันทำบุญเผวสพึงเทศน์เผวสทุกปี” และ “ให้พากันเลี้ยงพ่อแม่ที่เฒ่าแก่แล้ว” เป็นต้น

คลองสิบลีแบบที่ 4 เน้นหนักไปในทาง “ฮิตบ้านคลองเมือง” คือการดำเนินการปกครองบ้านเมือง เพื่อให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข และมีการปฏิบัติตามประเพณีบางอย่างประกอบด้วย (สาร สารทิศานันท์. 2522) โดยผู้เป็นพญา เจ้าเมืองต้องตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม รู้จักแต่งตั้งผู้ซื่อสัตย์สุจริตจงรักภักดี เคารพยำเกรงและขยันหมั่นเพียรให้เป็นอำมาตย์ อุปฮาดราชมนตรีหมั่นประชุมอำมาตย์ อุปฮาดราชมนตรีให้มีความพร้อมเพรียงกันในการบริหารบ้านเมือง ทำนุบำรุงศาสนาและเป็นผู้นำพาให้ประชาชนปฏิบัติตามฮิต 12 เช่น เมื่อถึงวันปีใหม่ให้เสนาอำมาตย์ อุปฮาดราชมนตรี นำเครื่องบรรณาการของฝากและน้ำอบน้ำหอม มามูรธาภิเษกฮอดสรงเจ้าชีวิตของตนเป็นการถวายพระพรและการแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ถึงเดือนหกให้นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ เสนาอำมาตย์ อุปฮาดราชมนตรีร่วมกันสาบาน หรือการถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาต่อเจ้า ชีวิต เป็นต้น

“คลองสิบสี่สำหรับพระยาผู้ครองเมือง” นี่เป็นเสมือนรัฐธรรมนูญ ในหมวดที่ว่าด้วยพระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ไว้ให้ผู้ดำรงตำแหน่งนี้ใช้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตน และหากผู้ใดไม่ประพฤติปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้จะถูกประชาชนตำหนิ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าในหนังสือสิบสองคลองสิบสี่ (สาร สารัตถศานันท์. 2522) พบว่า “คลองสิบสี่” มีอยู่ถึง 4 แบบซึ่งเป็นแบบหรือสิ่งที่ควรปฏิบัติของบุคคลในสังคมแต่ละชนชั้น ซึ่งสามารถแบ่งข้อที่ควรปฏิบัติของบุคคลออกได้เป็นคลองสำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือชนชั้นปกครอง คลองสำหรับขุนนาง คลองสำหรับพระภิกษุสงฆ์ คลองสำหรับประชาชนทั่วไป เช่น สิ่งที่ประชาชนพึงปฏิบัติต่อบ้านเมืองและสังคมศาสนา สิ่งสามิพึงปฏิบัติต่อภรรยา สิ่งที่ภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามิ สิ่งกับผู้ที่เป็นพ่อบ้านควรปฏิบัติ สิ่งกับผู้เป็นแม่บ้านควรปฏิบัติ สิ่งกับผู้เป็นลูกสะใภ้และลูกเขยควรปฏิบัติ สิ่งกับผู้เป็นพ่อแม่ ลุงป้า น้าอา ปู่ย่า ตายาย ควรปฏิบัติ คลองสิบสี่ที่กล่าวมานี้จึงเป็นเหมือนกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขตามค่านิยมของท้องถิ่นอีสานโดยมีนัยยะของการต่อสู้ต่อรองอำนาจของแต่ละชนชั้นในสังคม

3.2 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ

การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ เมื่อนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี คติความเชื่อเรื่องผีเป็นคติความเชื่อที่มีอยู่ในปัจเจกชนแต่ละคน ซึ่งพยายามหาคำตอบของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในทัศนคติของชาวบ้านนั้น ผีมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ผีเป็นผู้ให้ความหมายหรืออาจกล่าวได้ว่า

ผีเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ผีเป็นสิ่งที่รู้สึกสัมผัสได้ อาจจะไม่ใช่ว่าด้วยระบบประสาททั้งห้า หากมันเกิดขึ้นด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธา ที่ทำให้เกิดตุลยาภพในสังคมระดับชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้คำสอนในวรรณกรรมอีสานจึงถูกนำเสนอผ่านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษทั้งการให้คุณและให้โทษต่อพฤติกรรมของลูกหลานที่ปฏิบัติและแสดงออกมา ดังตัวอย่าง

คั่นว่าเฮ็ดรูปปร่าง	มักง่ายคงผี
ผีปได้มาว่าจา	ต่อคำเฮาแจ้ง
มันจักข้องขาแท้	ผิวเมียมสมสู่กันตาย
บ่ตายก็เล่าฮ้าง	ทำสร้างก็บ่เฮือง นั้นแล้ว
บ่ตั้งนั้น	จักขวางหมู่วัวควาย
ทั้งปีตามาดา	บ่หมั่นยืนถึงเฒ่า
หากช่างเป็นการฮ้อน	หนวเียนเจ็บปวด ไปแล้ว
เพื่อว่าทำบ่ชอบคำ	ผีเฮือนนั้นก็ช่างเป็น
ควรให้เอาตามเฒ่า	โบราณตั้งแต่มาตาย”

(ประมวล พิมพ์เสน. ม.ป.ป.: 19)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผีนั้นให้โทษต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามฮีตคลอง นอกจากจะส่งผลโดยตรงต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามแล้ว ผู้ที่อยู่รอบข้าง เช่น พ่อแม่ หรือแม่กระทั่งสัตว์เลี้ยงวัว ควาย ยังได้รับผลของการผิดฮีตผิดคลองนั้นด้วย กลวิธีการนำเสนอคำสอนจึงใช้ความเชื่อเรื่องผี แสดงให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามคำสอน เพราะชาวอีสานต่างมีความเชื่อในเรื่องของผีบรรพบุรุษและผีต่างๆ ทั้งให้คุณและให้โทษ การอ้างถึงผีจึงเป็นวิธีที่ช่วยให้คนปฏิบัติตามคำสอนได้ง่าย

3.3 การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่อง เทวดา และ นางธรรณี

ในวรรณกรรมคำสอนอีสานนั้นมีการนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องเทวดาและนางธรรณี เทวดาที่อยู่บนสวรรค์ มีอำนาจบันดาลให้เกิดความสุขช่วยปกป้องคุ้มครองรักษาผู้ที่ทำความดี ประพฤติตนตามหลักฮีตคลอง ส่วนผู้ที่ประพฤติดีตคลองเทวดาก็จะหนิหายไม่คุ้มครองรักษา ฝิร้ายก็สามารถทำให้เกิดเหตุร้ายได้ง่าย ส่วนนางธรรณีชาวอีสานเชื่อกันว่านางธรรณีหรือแม่ธรรณีเป็นเทพเจ้าแห่งพื้นดิน ก่อนจะไถนาหรือปลูก ข้าว ต้องบอกกล่าวขออนุญาตต่อนางเสียก่อน และทำพิธีเช่นไหว้ด้วย หมากพลู 2 คำ ยา(บุหรื) 2 มวน และพาหวาน (ข้าวจิมน้ำตาล) 2 พา และขอให้นางธรรณีช่วยปกป้องรักษาข้าวในนา อย่าให้มีศัตรูมาเบียดเบียน และขอให้ได้ทำนา ด้วยความสะดวกสบายตลอดฤดูกาล นอกจากนี้นางธรรณีเป็นเทวดาที่สำคัญต่อชาวอีสานเป็นผู้ดูแลพื้นดิน การไปนอนพักแรมตามที่แห่งใดควรกราบไหว้พระแม่ธรรณีก่อนนอนแม่ธรรณีก็จะช่วยปกป้องคุ้มครอง ความเชื่อเรื่องเทวดาและนางธรรณี จึงปรากฏในวรรณกรรมคำสอนอีสาน ดังตัวอย่าง

ข้าขออนไหว้แก้ว	ดวงประเสริฐทั้งสาม
อินทร์ทั้งเทพา	คู่พระองค์อย่าวางตนข้า
กับทั้งธรรณีเจ้า	เมฆขลา อีสुरย์ใหญ่ ก็ดี
ครุฑนาครฝ่ายพ่อเยี่ยม	ตัวข้าอย่าวาง แต่ท่อน”

(ประมวล พิมพ์เสน. ม.ป.ป.: 5)

จากตัวอย่างเป็นบทไหว้ครูก่อนเข้าสู่เนื้อหาในวรรณกรรมคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลกซึ่งแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ชาวอีสานเคารพนับถือคือ

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระอินทร์ เทพเทวดา พระแม่ธรณี นางเมขลา รวมทั้งครุฑและนาค โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องเทวดาและนางธรณี ชาวอีสานให้ความเคารพนับถืออย่างมากเพราะสามารถช่วยปกป้องคุ้มครองให้มนุษย์ที่ประพฤติปฏิบัติดีตามฮีตคลองอยู่เย็นเป็นสุข ดังตัวอย่าง

อันว่าหญิงชายห้อง	สงสารไต่ดำ เหา
ไผผู้เป็นชั่วฮ้าย	เทวดาเฝ้าซุบสอง นั้นตาย
ลำดับขึ้น	เถิงแสนปลายหมื่น
ตามแกะศใหญ่่น้อย	บุญสร้างแต่หลัง
มารักษาทางซ้าย	ทางขวาวอนันต์เนก
ทางหน้าพร้อม	ทางหลังนั้นทอกัน
รักษาพื้น	ธรณีไต่ดำ ก็มี
ทางอากาศพร้อม	รักษาแท้อยู่เลิง

(ประมวล พิมพ์เสน. ม.ป.ป.: 43-44)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเทวดาและนางธรณีเป็นผู้ที่ช่วยคุ้มครองผู้ที่ปฏิบัติดี การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อเรื่องเทวดาและนางธรณีจึงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้คนปฏิบัติตามคำสอนเพราะจะได้มีเทวดาคุ้มครองรักษาให้ปลอดภัยจากผีร้ายและภัยร้ายต่าง ๆ

การนำเสนอคำสอนผ่านคติความเชื่อดั้งเดิมของอีสาน ชาวอีสานดั้งเดิมนับถือผี ผีบรรพบุรุษ นับถือแถน เทวดา พระแม่ธรณี เพราะเชื่อว่าผู้ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติตามหลักฮีตคลอง ผีบรรพบุรุษ เทวดา และพระแม่ธรณีจะดลบันดาลให้พบเจอแต่ความสุขความเจริญ กลวิธีการนำเสนอคำสอนต่าง ๆ เพื่อให้คนปฏิบัติตามจึงถูกอ้างอิงถึงหลักฮีตคลอง ผีบรรพบุรุษ เทวดา

และนางธรรณี ความเชื่อเหล่านี้ไหลเวียนอยู่ในวิถีชีวิตของชาวอีสาน เมื่อคำสอนต่างๆถูกรับรองและอ้างอิงจากความเชื่อดั้งเดิมจึงทำให้ผู้คนปฏิบัติตามได้ง่ายโดยไม่มีคำถามต่อคำสอนเหล่านั้น

บทสรุป

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีการใช้กลวิธีการนำเสนอคำสอน ทั้งการเลือกใช้คำประพันธ์ การใช้ภาษา การเลือกใช้กลวิธีการนำเสนอคำสอนผ่านตัวบุคคล การนำเสนอคำสอนผ่านเรื่องราวอุทาหรณ์ การนำเสนอคำสอนผ่านคติความเชื่อและหลักศาสนา ในการเลือกใช้คำประพันธ์พบว่ามี การใช้คำประพันธ์ในการแต่งวรรณกรรมคำสอนอีสานคือ โคลงสาร กาพย์ และ ร้อยแก้ว ซึ่งเป็นคำประพันธ์ที่นิยมใช้ในการแต่งวรรณกรรมอีสาน ผู้แต่งและผู้อ่านคุ้นเคยในฉันทลักษณ์จึงสามารถสื่อสารคำสอนได้เข้าใจ โดยมีการใช้ภาษาทั้งการเลือกใช้ถ้อยคำ การใช้โวหารการแต่ง การใช้โวหารภาพพจน์ เพื่อนำเสนอและอธิบายคำสอนให้เกิดความชัดเจนและไพเราะ ส่วนการนำเสนอคำสอนผ่านตัวบุคคลเป็นอ้างอิงบุคคลที่สั่งสอนที่มีความน่าเชื่อถือ คือ คำสอนของพระยาเจ้าเมือง คำสอนของปู่ คำสอนของย่า คำสอนของพ่อ และคำสอนของผู้ที่อยู่ในสมณเพศ ด้านการนำเสนอคำสอนผ่านเรื่องราวอุทาหรณ์ มีการยกตัวอย่างคำสอนผ่านตัวนิทานเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซากในการนำเสนอ คำสอนจึงถูกนำเสนอผ่านนิทานอุทาหรณ์ในลักษณะของนิทานซ้อนนิทานและการยกนิทานเพื่อเป็นอุทาหรณ์หรือเป็นตัวอย่างของคำสอนนั้นๆ และการนำเสนอคำสอนผ่านคติความเชื่อและหลักศาสนา มีการนำเสนอคำสอนผ่านหลักธรรมพุทธศาสนา การนำเสนอคำสอนผ่านความเชื่อตามศาสนาพราหมณ์-ฮินดู การนำเสนอคำสอนผ่านคติความเชื่อดั้งเดิมของอีสาน เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำสอนนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องโดยมี

หลักความเชื่อดังกล่าวเป็นตัวอ้างอิง เมื่อคำสอนต่างๆถูกรับรองและอ้างอิง
จากความเชื่อดังกล่าวทั้งความเชื่อตามพุทธศาสนา ความเชื่อตามศาสนา
พราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิมของอีสาน จึงทำให้ผู้คนปฏิบัติตามคำสอนนั้น
ได้ง่ายโดยไม่มีการตั้งคำถามต่อคำสอนเหล่านั้น

บรรณานุกรม

- เกวลิน ภูมิภาค. (2543). **ความเชื่อทางศาสนาและลัทธิที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของชาวอีสาน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จารึกภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2552). **มโนทัศน์ในนิทานสำนวนอีสาน**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธวัช ปุณโณทก. (2522). **วรรณกรรมท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- _____. (2537). **วรรณกรรมภาคอีสาน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประมวล พิมพ์เสน. (ม.ป.ป.). **ธรรมดาสอนโลก**. ขอนแก่น: ศูนย์การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น.
- ปรีชา พิมพ์ทอง. (2534). **ย่าสอนหลาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- พรชัย ศรีสารคาม. (2527). **วรรณกรรมอีสานเรื่องทำวคำสอน**. มหาสารคาม : โครงการปริวรรตและพิมพ์เอกสารโบราณ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม วิทยาลัยครูมหาสารคาม,
- พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พระ. (ม.ป.ป.). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. สืบค้นเมื่อ 9 พฤษภาคม 2561, จาก http://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=161
- พระไตรปิฎก เล่มที่ 35 พระอภิธรรมปิฎก เล่มที่ 2 วิภังคปกรณ์, “กุศลมูล”** (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 9 พฤษภาคม 2561, จาก <http://84000.org/tipitaka/pitaka3/v.php?B=35&A=5016&Z=5210>

- พริมา อ่วมเจริญ. (2552). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมล้านนาเรื่อง คติโลกคตินิธรรม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาจารึก ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัฒน์ เพ็งผลา. (2530). **รายงานการวิจัย เรื่องการวิเคราะห์การบำเพ็ญบารมี ของพระโพธิสัตว์ในนิบาตชาดก**. ภาควิชาภาษาไทยและภาษา ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มูลนิธิส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ส.ศ.อ.). (ม.ป.ป.). **กาพย์ปู่สอนหลานและกาพย์หลานสอนปู่**. ม.ป.พ.: มูลนิธิ ส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ส.ศ.อ.),
- ยศ สันตสมบัติ. (2537). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์,
- สาร สารทัศนานันท์. (2522). **หนังสือชุดสมบัติอีสาน เล่ม 1 อีตลิบสอง- คองลิบสี่**. มปท: มปพ.
- อนุนานราชชน, พระยา. (2514). **การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- อริยานุวัตร (อารีย์) เขมจารีเถระ. (2513). **พญาคำกองสอนไพร่**. มหาสารคาม: ศูนย์อนุรักษ์วรรณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดมหาชัย จังหวัด มหาสารคาม.
- อุดร จันทวัน. (2553). **สุดยอดวรรณกรรมอีสาน วรรณกรรมโบราณที่สืบ อดีตสู่ปัจจุบัน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนานา วิทยา.

วันที่รับบทความ 2 พ.ย. 2561
วันแก้ไขบทความ 12 ธ.ค. 2561
วันตอบรับบทความ 21 ธ.ค. 2561

บทวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ... ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน*

The Analyzing of the Draft Act to Elect Local Council Members or Local Administrators (No....) B.E. ... by the New Constitution of B.E. 2560 (2017).

พนารัตน์ มาศฉมาดล¹

Panarat Machamadol

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง “วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... ได้รับทุนสนับสนุนจาก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปี 2561

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

อีเมล : panaratm@hotmail.com

Assistant Professor Dr. at Faculty of Law, Mahasarakham University.

Email : panaratm@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้เกิดขึ้นจากการวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยอาศัยกรอบทฤษฎีในทางกฎหมายมหาชนทั้งในแง่หลักประชาธิปไตย หลักการเลือกตั้ง ตลอดจนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (ฉบับปรับปรุง 21/2/2561) เพื่อนำไปสู่การให้ข้อเสนอแนะต่อประเด็นสำคัญของร่างกฎหมายฯ ผลการศึกษาจัดแบ่งออกเป็น 6 มิติ ทั้งในแง่ขององค์กรที่ดำเนินการจัดการเลือกตั้ง การควบคุม ตรวจสอบ มิติด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ลงคะแนนและที่นั่งคะแนน มิติด้านการส่งเสริมการเลือกตั้ง และมิติอื่น ๆ พบว่าข้อเสนอแนะที่สำคัญในการปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมายฯ นี้ให้มีความสมบูรณ์ต้องพิจารณาทบทวนหลักการตัดสินใจของผู้สมัครรับเลือกตั้งในรอบแก้ตัว ทบทวนลักษณะของการบัญญัติกฎหมายที่เปิดกว้างมากเกินไปจนทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ ทบทวนการมอบหมายอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้แก่นายอำเภออาจไม่เป็นไปตามลักษณะของการบังคับบัญชาระหว่างผู้ว่าราชการและนายอำเภอ เนื่องจากอาจเกิดความซ้ำซ้อนของอำนาจในกรณีดังกล่าวนี้ ตลอดจนการปรับแก้ไขถ้อยคำและเนื้อหาของร่างกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับคำนิยามเพื่อความไม่ซ้ำซ้อนของถ้อยคำ และให้เกิดความชัดเจนในการใช้และการตีความกฎหมายต่อไป

คำสำคัญ: กฎหมาย, การเลือกตั้ง, การเลือกตั้งท้องถิ่น, ประชาธิปไตย

Abstract

This research has been written based on a qualitative research by the theory of public law such as the democracy, the election, and the decentralization. This research focused on analyzing the essence of the bill for the election of local council members or the local executive (No. ...) BE.... (Called “Draft law”) that is consistent with the provisions of the constitution B.E.2560 (2017) and the other laws and provided feedback on key points to develop the draft law. In this research, the researcher divided the draft law into 6 aspects; the aspect of the organization of the local elections, aspect of controlling Local Elections Budget, aspect of local election costs, aspect of the voting place and vote count, an aspect of Local Elections and other aspects for the Integrity of Laws and Elections. The suggestions for this research are to consider reviewing the principles of eligibility for candidates in the second round election, to review the draft law that is too wide that cannot be used practically and to review the authority of the Election Commission of Thailand which are not controlled by the level of the command between the governor and the sheriff due to the duplication of authority. Finally, modifying the words and contents of the draft law to be consistent with its definition to prevent the overlap of words and to clarify the use and interpretation of law.

Keywords: Law, Elections, Local Elections, Democracy

บทนำ

แนวความคิดว่าด้วยการจัดการเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นมีที่มาจากหลักของการพัฒนารากฐานความเป็นประชาธิปไตยของไทย โดยเน้นไปที่ระดับชุมชนให้เรียนรู้และบริหารจัดการชุมชนด้วยตัวเอง และเมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถเข้าใจกติกาในการเลือกตั้งท้องถิ่นก็จะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของสังคมในภาพรวม เมื่อประชาชนได้รับรู้และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะทำให้เกิดการพัฒนาเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในภาคนั้นๆ นั้นเอง ปัจจัยนี้จึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ให้ก่อเกิดความหวงแหนสิทธิของตนเองโดยเฉพาะสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นับตั้งแต่ที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาแล้วถึง 20 ฉบับ พัฒนาการความเป็นประชาธิปไตยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ถือเป็นกฎหมายที่เป็นต้นแบบของการวางรากฐานการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตลอดจนการสร้างองค์กรใหม่ ๆ โดยเฉพาะองค์กรอิสระให้เกิดขึ้นภายในประเทศไทย หนึ่งในองค์กรอิสระที่ถูกจัดตั้งขึ้น คือ “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” เพื่อให้มีหน้าที่ในการควบคุมและจัดการเลือกตั้งเพื่อให้บริสุทธิ์ ยุติธรรม รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังกำหนดให้ประเทศไทยมีการแบ่งแยกการปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร และให้มีสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องที่โดยตรงเพื่อกระจายอำนาจบริหารจัดการให้แก่ท้องถิ่นปกครองตนเอง นอกจากนี้แล้ว ยังได้มีการตรากฎหมายพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 โดยมีคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เป็นผู้บริหารจัดการเลือกตั้งท้องถิ่นด้วย ให้สอดคล้องกับการกระจายอำนาจ การปกครองเพื่อให้เกิดการเลือกตั้งของท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพปราศจาก การทุจริต แต่ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง คือ เมื่อผู้บริหารท้องถิ่น ถูกร้องเรียนว่ากระทำการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของ ประชาชน ละเลยไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ แต่ ในระหว่างการสอบสวนผู้บริหารท้องถิ่นได้พ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุลาออก หรือครบวาระ ต่อมาได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้บริหารท้องถิ่นอีกครั้งจึงมีประเด็น ปัญหาว่า ในกรณีเช่นนี้ การสอบสวนหรือดำเนินการเพื่อให้ผู้มีอำนาจสั่งการ ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดจะกระทำได้หรือไม่ กรณีนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้มีการปรึกษารื้อกับคณะกรรมการกฤษฎีกา เพราะถือเป็นประเด็นปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากความไม่ชัดเจนในการ บังคับใช้กฎหมายในเรื่องดังกล่าว และนำไปสู่การดำเนินการปรับแก้ไข กฎหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเพื่อให้การสอบสวนผู้กระทำความผิดสามารถกระทำ ได้ในทุกกรณี รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิก สภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นรวมถึงการปรับแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ และ กฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องออกใหม่ตามความแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราช อาณาจักรไทยนั่นเอง

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์สาระสำคัญของร่าง พระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่...) พ.ศ. โดยเฉพาะที่ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2554 เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อประเด็นสำคัญ ของร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ในประเด็นของความสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือไม่เพียงใด และนำเสนอถึงข้อสังเกตเพื่อบางประการเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นฯ เพราะหากร่างกฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้วย่อมจะก่อให้เกิดกระบวนการเลือกตั้งท้องถิ่นที่มีคุณภาพ สุจริต และเที่ยงธรรม

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการรวบรวมจากข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยทางกฎหมายและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เป็นหลักและนำเสนอในรูปของการพรรณนา วิเคราะห์ (Analytical Description) โดยใช้ข้อมูลทั้งที่เป็นเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง

ขอบเขตของการศึกษารั้งนี้โดยการใช้พระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 และร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ... (ฉบับปรับปรุงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2561) ร่วมกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล

นิยามศัพท์ในบทความนี้

“ร่างกฎหมาย” หมายความว่า ร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ ..) พ.ศ.

“รัฐธรรมนูญ” หมายความว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

“การเลือกตั้ง” หมายความว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น อันเป็นการเลือกตั้งของส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน ส่วนแรกเป็นบทนำ ส่วนที่สองเป็นการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทความที่ได้นำมาใช้ในการ

วิเคราะห์กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยในเรื่องของการเลือกตั้งของท้องถิ่น ส่วนที่สามเป็นการอธิบายเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งของท้องถิ่น ไทย ส่วนที่สี่เป็นส่วนของสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร พ.ศ. ... และส่วนที่ห้าเป็นส่วนของการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง

1. หลักประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยคือการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ที่มาจากคำว่า Demos (ประชาชน) หมายถึง หมู่คนคือปวงชน กับ คำว่า Cratos (การปกครอง) “อธิปไตย” หมายถึง ความเป็นใหญ่ ดังนั้น คำว่า “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง “ความเป็นใหญ่ของปวงชน” ในขณะที่ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” คือ “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่” ดังนั้น ประชาธิปไตย คือ ระบอบ การปกครองของรัฐที่อำนาจสูงสุดเป็นของปวงชน หรือ เป็นของประชาชน หรือ อาจถือเอาความหมายของประชาธิปไตยได้จากคำกล่าวของอดีต ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น พ.ศ.2406 ณ เมือง Gettysburg ประชาธิปไตย คือ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (Chenyang Li. 1999)

หลักการปกครองแบบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองที่ผู้ปกครอง และผู้ใต้ปกครองเป็นคน ๆ เดียวกัน นั่นคือ “ประชาชน” หลักการขั้นมูลฐาน ประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญ คือ “การยอมรับนับถือความ สำคัญและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและ เสรีภาพในการดำเนินชีวิต” ในขณะเดียวกัน ในส่วนของวิถีทางตามระบอบ

ประชาธิปไตย จึงต้องการการเข้าถึงเจตจำนงของประชาชนโดยอาศัยหลักเสียงข้างมาก โดยให้ประชาชนตัดสินใจเองโดยตรงที่เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง หรือประชาชนเลือกบุคคลอื่นเข้าไปทำหน้าที่ในการตัดสินใจแทน ซึ่งเรียกว่าเป็นประชาธิปไตยโดยทางอ้อม ประชาธิปไตยจึงถูกนำมาใช้อธิบาย ระบบการเมืองหรือสังคมการปกครองในแต่ละประเทศ ดังนั้น ประชาธิปไตยของประเทศไทยจะดีได้ก็ด้วยอำนาจของประชาชน วิกฤติของประเทศไทยปัจจุบัน คือ ประชาธิปไตยที่ขาดนิติธรรม จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่ต้องพยายามศึกษาว่าแท้จริงแล้วประชาธิปไตยคืออะไร มีข้อดีข้อเสียอย่างไร และช่วยกันแก้ไข ข้อเสียและขยายผลของข้อดีเพื่อทำให้ประเทศไทยมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้นโดยเร็ว

**หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐาน
หลักการสำคัญ 5 ประการ คือ**

1) หลักอำนาจอธิปไตย อำนาจอธิปไตยถูกคิดค้นโดย Jean Bodin ภายใต้ชื่อทฤษฎีเรียกว่า “ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจสูงสุดของกษัตริย์” เพื่อต่อสู้ทางอำนาจระหว่างกษัตริย์และพระสันตะปาปา จนกระทั่งพัฒนาเป็นอำนาจอธิปไตยที่สมบูรณ์ ภายใต้ความหมายว่าเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐ จึงทำให้รัฐมีอำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและมีอำนาจในการดำเนินกิจการระหว่างประเทศ หรือ สิทธิแห่งอัตลักษณ์ทางการเมือง (Political Entity) ที่บ่งบอกถึงการใช้อำนาจของรัฐบาลปฎิบัติหรือผู้มีอำนาจสูงสุดทางการเมืองปกครอง อันแสดงถึงมโนทัศน์ของการมีอำนาจสูงสุด (The Supremacy of Power) ภายในขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์แห่งรัฐ จึงอาจแบ่งแยกลักษณะที่สำคัญของอำนาจอธิปไตยจึงประกอบด้วยคุณสมบัติขาด สามารถใช้บังคับได้ทั่วไป มีความยืนยงถาวร และไม่อาจถูกแบ่งแยกได้ (พฤษทิสาณ ชุมพล และคณะ. 2546: 13) อำนาจอธิปไตยมีที่มาจาก

ประชาชน โดยประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจที่มีตาม กระบวนการเลือกตั้งอย่างอิสระและทั่วถึง ในการให้ได้มาซึ่งตัวผู้ปกครอง และผู้แทนของตน รวมทั้งประชาชนมีอำนาจคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครอง และผู้แทนที่ประชาชนเห็นว่ามิได้บริหารประเทศไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวม การปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นระบบที่ สนับสนุนอำนาจอธิปไตยที่เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครอง ตามที่รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดไว้ใน “มาตรา 3 อำนาจ อธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ”

2) หลักสิทธิและเสรีภาพ มาตรา 25 วรรคแรกแห่งรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวง ชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะ ในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อม มีสิทธิ และเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็น อันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

สำหรับสิทธิและเสรีภาพในการเลือกตั้งของประชาชนคนไทยนั้น แต่ เดิมมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดให้การเลือกตั้งถือเป็นสิทธิของประชาชน ประชาชนจะไปเลือกตั้งหรือไม่ก็ได้ แต่ปรากฏว่า ที่ ผ่านมาคนไทยไปใช้สิทธิกันน้อย โดยในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2539 มีผู้ใช้สิทธิ ร้อยละ 62 ซึ่งยังเป็นจำนวนที่น้อย (สยามรัฐรายวัน. 2550) จึงทำให้เกิดการ แก้ไขเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการเลือกตั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

ไทย พ.ศ.2540 เป็นต้นมา ให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย และกำหนดบทลงโทษจากการไม่ไปทำหน้าที่ในการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง ปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ก็ยังคงกำหนดให้การเลือกตั้งยังคงเป็นหน้าที่ของประชาชนคนไทยอยู่เช่นเดิม ด้วยการกำหนดไว้ใน “มาตรา 50 บุคคลมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (7) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ”

3) หลักความเสมอภาค ถือเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน พร้อมทั้งสามารถควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการมิให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจได้ เนื่องจาก โดยหลักการพื้นฐานของมนุษย์แล้ว มนุษย์ย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยที่รัฐจะเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่าง เช่น เชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ ไม่ได้ ดังนั้น รัฐต้องสามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดรัฐจึงกระทำการอันก่อให้เกิดผลกระทบหรือเป็นการให้ประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น โดยเฉพาะ หากการให้เหตุผลไม่อาจรับฟังได้แสดงว่าการใช้อำนาจของรัฐนั้นเป็นไปตามอำเภอใจ อันถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม หรือการละเมิดต่อหลักความเสมอภาคนั่นเอง (บรรเจิด สิงคะเนติ. 2543: 7-21) หลักความเสมอภาคได้กฎหมายจึงเป็นหลักการที่ทำให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ อย่างเท่าเทียมกันหรือการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) ทั้งนี้ การปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคนั้นจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกัน และจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้น ๆ จึงจะทำให้เกิดความยุติธรรมภายใต้หลักความเสมอภาคขึ้นได้ (มาตรา 27 วรรคสาม)

4) หลักนิติรัฐและนิติธรรม คำว่า “นิติรัฐ” นี้ไม่ได้หมายถึง “รัฐตามกฎหมาย” หรือแสดงถึง “สถานะทางกฎหมายของรัฐ” แต่ “นิติรัฐ” เป็นการกล่าวถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยมีความหมายว่า รัฐที่นับถือกฎหมายหรือยกย่องกฎหมายเป็นใหญ่ เป็นรัฐที่ยอมตนอยู่ใต้บังคับแห่งกฎหมายซึ่งรัฐนั่นเองเป็นผู้ตราขึ้น และรัฐยอมรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของราษฎรไว้ในกฎหมายสูงสุดของรัฐ นั่นคือ “รัฐธรรมนูญ” เพื่อให้ราษฎรได้ใช้สิทธิและเสรีภาพ เช่นว่านั้นพัฒนาบุคลิกภาพของตนได้ตามที่ราษฎรแต่ละคนเห็นสมควร หมายความว่า รัฐจะยอมให้ราษฎรใช้สิทธิเสรีภาพของตนกระทำการต่าง ๆ ได้ โดยปราศจากการแทรกแซงใด จากองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ รัฐมีผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ที่จะต้องธำรงรักษาไว้ ซึ่งในบางกรณีรัฐจำต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่าง ยกตัวอย่างเช่น การบังคับให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยการกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทย (รัฐธรรมนูญมาตรา 50) (วรพจน์ วัชรพิชญ์. 2540: 1-5) ด้วยเหตุนี้ ในนิติรัฐไม่เฉพาะแต่ความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรกับราษฎรเท่านั้นที่จะต้องเป็นความสัมพันธ์ซึ่งกฎหมายกำหนด ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐกับราษฎรก็จะต้องเป็นความสัมพันธ์ตามกฎหมายด้วย **ผู้ปกครองที่แท้จริงในนิติรัฐ คือ กฎหมายที่รัฐตราขึ้นและประกาศใช้โดยชอบด้วยกฎหมาย** องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะอยู่ในลำดับใด ไม่อาจกล้ำกรายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ เพื่อให้การปกครองโดยกฎหมายดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (หยุด แสงอุทัย. 2513: 95-97)

5) หลักการเคารพเสียงข้างมาก (Majority Rule) และ การเคารพเสียงข้างน้อย (Minority Rights) การตัดสินใจใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ

สาธารณะไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้าสู่อำนาจในทางการเมือง การตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร หรือ ฝ่ายตุลาการ ต้องถือเอาเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจทางเลือก โดยถือว่าเสียงข้างมากเป็นตัวแทนที่สะท้อนความต้องการของประชาชนหมู่ มาก แต่ในขณะเดียวกัน หลักการนี้ต้องควบคู่ไปกับการเคารพและคุ้มครอง สิทธิเสียงข้างน้อยด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมาก จะไม่ใช้วิธีการพวกมากลากไปตามผลประโยชน์ความเห็น หรือ กระแสความ นิยมของพวกตนอย่างสุดโต่ง แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชน ทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ ประชาชนเสียงข้างน้อยรวมทั้งชนกลุ่มน้อยผู้ด้อย โอกาสต่าง ๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยไม่มีการเอาเปรียบ กันและสร้างความขัดแย้งในสังคมมากเกินไป

ประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่

1) ประชาธิปไตยโดยตรงที่ไม่ต้องอาศัยคนกลางหรือผู้ทำหน้าที่ แทนตน ปัจจุบันเมื่อระบบโทรคมนาคมเริ่มมีความสะดวกมากขึ้น จึงเริ่มนำ การนำระบบประชาธิปไตยโดยตรงทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic direct democracy, EDD) มาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชนมีส่วนร่วม (Electronic Voting in Switzerland, 2004) ประชาชนจะมีสิทธิออกเสียงลงคะแนน เกี่ยวกับนิติบัญญัติ เขียนกฎหมายใหม่ และถอดถอนผู้แทนถ้ายังมีผู้แทนอยู่ (Kattamuri et al., 2005)

2) ประชาธิปไตยโดยผู้แทน หรือ ประชาธิปไตยทางอ้อม ถือเป็น ระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกผู้แทนหรือตัวแทนเป็นผู้ตัดสินใจและ แก้ปัญหาแทนตน ด้วยการเลือกตั้งที่คัดเอาผู้ที่มีคะแนนเสียงมากกว่าให้เป็น ผู้แทนอย่างใดก็ได้ การได้มาซึ่งผู้แทนที่นอกเหนือจากการเลือกตั้งโดยตรงแล้ว ผู้แทนยังอาจเข้ามาจากการสรรหาตามรัฐธรรมนูญ หรือ อาจมาจากการ กำหนดผู้แทนโดยพรรคการเมือง หรือ อาจใช้รูปแบบผสมผสานกัน

3) ประชาธิปไตยกึ่งโดยตรงของประชาชน เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนแบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยในรูปแบบผสมผสานแนวความคิดของทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนกับอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติเข้าด้วยกัน กล่าวคือ รูปแบบนี้มีหลักการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมหรือทางผู้แทนและอำนาจอธิปไตยของประชาชนโดยตรงเข้ามาใช้ร่วมกัน โดยประชาชนยังสงวนสิทธิที่จะใช้อำนาจอธิปไตยทางตรงในบางเรื่อง แต่ส่วนใหญ่แล้วประชาชนได้มอบหมายให้ตัวแทนเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน

2. การบริหารราชการไทย

ประเทศไทยแบ่งการบริหารราชการไทยออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1) การรวมศูนย์กลางอำนาจ หมายถึง การจัดระเบียบการบริหารราชการโดยรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการไว้ที่ส่วนกลาง โดยมีศูนย์กลางการบังคับบัญชา ณ จุดเดียว เกิดความเสมอภาคในทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียมกัน รูปแบบของการรวมศูนย์อำนาจมี 2 ลักษณะ คือ การรวมศูนย์อำนาจในทางการเมือง และการรวมศูนย์อำนาจในทางการปกครอง (ชูวงศ์ ฉายะบุตร. 2539: 16-17)

2) การแบ่งแยกอำนาจ หมายถึง หลักการบริหารราชการที่หน่วยงานราชการส่วนกลางได้แบ่งและมอบอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการบางส่วนให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เป็นตัวแทนไปปฏิบัติงานประจำในเขตการปกครองส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศเพื่อดำเนินการงานในกิจการบางอย่าง (จักรพันธ์ วงษ์บุญธรรม. 2541: 48)

3) การกระจายอำนาจ คือ การปกครองที่รัฐมอบอำนาจการปกครองจากองค์กรส่วนกลางไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการให้

อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารงานบุคคลและงบประมาณของตนเองได้ และให้โอกาสประชาชนในท้องถิ่นในการเลือกตั้งผู้บริหารของท้องถิ่นได้เอง ดังนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย (สมคิด เลิศไพฑูรย์. 2541)

3. แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือว่า การเลือกตั้งเป็นขั้นตอนสำคัญประการหนึ่ง เพราะในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยถือว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชนทุกคนในประเทศ การเลือกตั้งจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเพื่อเลือกเอาตัวแทนของตนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจะขาดเสียซึ่งกระบวนการเลือกตั้งไม่ได้ ฉะนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเริญกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย การออกเสียงเลือกตั้งจึงเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ อันจะเห็นได้เด่นชัดจากบทบัญญัติข้อ 21 (1) แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) พอสรุปใจความสำคัญได้ว่า เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาลหรือผู้ปกครองเจตจำนงดังกล่าวต้องแสดงออกโดยการเลือกตั้งสุจริตซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามกำหนดเวลาด้วยการลงคะแนนเสียงของชายหญิง โดยถือหลักคนละหนึ่งเสียงเท่ากัน และการกระทำด้วยวิธีการลับด้วยวิธีการอื่นใดที่จะรับประกันให้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นไปได้อย่างเสรี

หลักเกณฑ์ของการเลือกตั้งต้องให้ประชาชนมีอิสระแห่งการเลือกตั้ง ต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการเลือกตั้งไว้แน่นอน เป็นการเลือกตั้ง

อย่างแท้จริงโดยการให้ราษฎรจัดการเลือกตั้งของตนเองให้มากที่สุด โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งชายและหญิงสามารถออกเสียงเลือกตั้งได้ตามสิทธิของตนเอง

การเลือกตั้งจัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ การเลือกตั้งทั่วไปทั้งประเทศในคราวเดียวกัน การเลือกตั้งเพิ่มในกรณีที่ได้ตัวแทนประชาชนไม่ครบจำนวน การเลือกตั้งซ่อมเพื่อคัดเลือกผู้แทนประชาชนมาแทนที่ผู้แทนคนเดิมที่ว่างลง และการเลือกตั้งซ้ำอันเป็นการจัดการเลือกตั้งใหม่เพื่อทดแทนการเลือกตั้งครั้งเดิมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ประเทศไทยได้แบ่งเขตการเลือกตั้งไว้โดยคำนึงถึงจำนวนประชากรที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งประกอบกับสภาพภูมิศาสตร์ทางพื้นที่ และจำนวนประชากรแฝงที่มาจากการโยกย้ายถิ่นฐานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการเลือกตั้งของประเทศไทยใช้ระบบการคิดคะแนนเลือกตั้งแบบระบบเสียงข้างมากธรรมดา โดยที่ผู้ที่ชนะการเลือกตั้งคือผู้ที่ได้รับคะแนนมากที่สุดในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีการใช้ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนมาใช้ในการเลือกตั้งระดับประเทศอีกด้วย ส่วนการคิดคะแนนระบบสัดส่วนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 91 และมาตรา 93 อนึ่ง จำเป็นต้องพิจารณาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งด้วย

สำหรับระบบการตรวจสอบการกระทำทุจริตการเลือกตั้งในระดับประเทศนั้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ “ศาลฎีกา” ตรวจสอบเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้กระทำการทุจริต หรือ สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการทุจริตการเลือกตั้งไว้ในมาตรา 226 โดยการให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการ

ไต่สวนข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ในการควบคุมตรวจสอบ การเลือกตั้งยังคงเป็นหน้าที่หลักของ “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” ในการ สอบสวน ไต่สวน หรือวินิจฉัยกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำการ ทุจริตในการเลือกตั้ง หรือ การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมตาม บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 85

4. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นตามกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ สมาชิกวุฒิสภา

ในกรณีของการเลือกตั้งท้องถิ่นกับกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญฯ นี้ หมายความว่า ในกรณีของการเลือกตั้งท้องถิ่นที่ให้นำ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งในระดับประเทศมาใช้บังคับ นั้น เมื่อพิจารณาจากกฎหมายการเลือกตั้งในระดับประเทศในกฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 34 และมาตรา 119 พบว่า ลักษณะต้องห้าม มิให้สมัครเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดลักษณะต้องห้าม ของผู้สมัครเลือกตั้งในระดับประเทศไว้ในมาตรา 98 ดังนั้น กฎหมายว่าด้วย การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นจึงต้องนำบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา 98 มาใช้บังคับด้วยเช่นกัน

5. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นตามกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในกรณีของการเลือกตั้งท้องถิ่นกับกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญฯ นี้ หมายความว่า ในกรณีของการเลือกตั้งท้องถิ่นที่ให้นำ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งมาใช้โดยเฉพาะ ในกรณีของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตลอดจนอำนาจ

ในการสืบสวน ไต่สวน สอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องนำมาใช้
กับการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นด้วยเช่นกัน เนื่องจากคณะกรรมการ
การเลือกตั้งก็มีหน้าที่ในการควบคุม จัดการ ตลอดทั้งดูแลการเลือกตั้ง
ในระดับท้องถิ่นด้วยนั่นเอง

6. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นตามกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิก
สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 114 ต้องการลงโทษต่อ
บุคคลที่กระทำการกลั่นแกล้งบุคคลอื่นให้ถูกเพิกสิทธิการเลือกตั้งหรือไม่
ให้มีการประกาศผลการเลือกตั้ง ตลอดถึงผู้ที่กระทำการอันเป็นเท็จ เพื่อให้
ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายการ
เลือกตั้งท้องถิ่น ทั้งด้วยการกระทำการเอง หรือการสนับสนุนการกระทำ
จำเป็นต้องได้รับโทษ โดยให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการอันอาจเป็น
ภัยต่อความมั่นคงของรัฐตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
พรรคการเมือง เมื่อพรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่น่าจะเป็นภัย
ต่อความมั่นคงของรัฐอาจถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองได้ (มาตรา
94)

กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งท้องถิ่นของไทย

ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภา
ท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตั้งแต่พ.ศ.2545 และมีการปรับปรุงแก้ไข
กฎหมายดังกล่าวถึง 5 ครั้ง โดยเน้นการปรับปรุงในเรื่องของการนับคะแนน
การเลือกตั้งท้องถิ่น ได้แก่

1) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร
ท้องถิ่น พ.ศ.2545 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและ

ดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ในมาตรา 2 ได้บัญญัติให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทใดและเมื่อใด ให้ตราเป็น “พระราชกฤษฎีกา” ก่อนจึงจะใช้บังคับได้อย่างสมบูรณ์ โดยต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2546

2) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546 การกำหนดให้มีการนับคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นทุกหน่วยเลือกตั้งของแต่ละเขตเลือกตั้งรวมกัน ณ สถานที่นับคะแนนเดียวกันตามวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความถูกต้องของการนับคะแนน อันจะเป็นผลให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

3) ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 32 เรื่อง อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อให้การดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นแล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ยังคงสามารถตรวจสอบการกระทำที่ไม่สุจริตของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งได้ และ หากภายหลังมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้ได้รับการเลือกตั้งกระทำการโดยทุจริตหรือกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งผู้นั้นมีกำหนดเวลาหนึ่งปีและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

4) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2554 เพื่อเปลี่ยนการนับคะแนนให้สอดคล้องกับ

รัฐธรรมนูญควรกำหนดให้มีการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งแล้วส่งผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้นไปรวมที่เขตเลือกตั้งเพื่อนับคะแนนรวม เพื่อความรวดเร็วในการนับคะแนน และเป็นการอำนวยความสะดวกในการนับคะแนนการลงเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความถูกต้องของการนับคะแนนอันจะเป็นผลให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม

5) ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 58/2557 เรื่อง การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...

ผู้เขียนได้สังเคราะห์ร่างกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งนี้ออกเป็น 6 มิติ เพื่อนำมาพิจารณาและวิเคราะห์ในตอนท้ายว่าร่างกฎหมายดังกล่าวนี้เป็นไปตามหลักการบริหารราชการไทย ตลอดจนหลักการของประชาธิปไตย ที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ตลอดจนหลักกฎหมายที่สอดคล้องกับการเลือกตั้งต่าง ๆ ของประเทศไทย ทั้งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการการเลือกตั้ง และพรรคการเมือง โดยทั้ง 6 มิติที่สังเคราะห์ได้มีดังนี้

1) มิติด้านองค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้ง

ร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ... มีประเด็นการแก้ไขที่สำคัญ ดังนี้

1.1) องค์การผู้ดำเนินงานเลือกตั้ง จัดแบ่งได้ดังนี้

คณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้มีอำนาจสืบสวน หรือไต่สวน หรือวินิจฉัยกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือ การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม อำนาจสั่งระงับยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้ง และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้งใหม่หรือนับคะแนนใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง อำนาจพิจารณาการย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้าน ตลอดทั้งอำนาจในการยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์เพื่อให้ศาลอุทธรณ์สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ขึ้นแทนตำแหน่งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ไม่มีตำแหน่งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดออกเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่มีผลใกล้ชิดกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง หัวหน้าพนักงานส่วนท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น โดยคำนียามในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายของ “หัวหน้าพนักงานส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ปลัดเทศบาล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดกรุงเทพมหานคร ปลัดเมืองพัทยา และหัวหน้าพนักงานหรือ หัวหน้าข้าราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ซึ่งก็คือ พนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560

เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย หมายความว่า ข้าราชการ ตำรวจหรือข้าราชการพลเรือน หรือข้าราชการทหาร หรือ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ สมาชิกอาสารักษาดินแดนหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐที่ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำที่เลือกตั้ง

ผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในการเลือกตั้ง หมายความว่าด้วยการเลือกตั้งท้องถิ่นยังได้กำหนดให้บุคคลดังต่อไปนี้เป็นผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในการเลือกตั้ง ได้แก่ ผู้ว่าราชการ นายอำเภอ และพนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (มาตรา 26)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายความว่า องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง หน้าที่หลักในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

ผู้ว่าราชการจังหวัด ร่างกฎหมายในมาตรา 25 โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถออกคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในจังหวัดนั้นให้ช่วยเหลือในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้

นายอำเภอ ร่างกฎหมายมาตรา 22 “...คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมีคำสั่งให้นายอำเภอดำเนินการในเรื่องใดที่เป็นหน้าที่และอำนาจของผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น...” ดังนั้น นายอำเภอจึงมีหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งได้ในกรณีของการได้รับ

มอบหมายอำนาจ

1.2) องค์กร : ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ความสำคัญของร่างกฎหมายนี้ คือ การแก้ไขลักษณะของบุคคลซึ่งต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจาก “อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง” เป็น “อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” ทั้งยังได้แก้ไขเพิ่มเติมคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของบุคคลซึ่งต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

นอกจากนี้ ร่างกฎหมายยังได้แก้ไขเพิ่มเติมการดำเนินการเกี่ยวกับการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นแก้ไขเพิ่มเติมการดำเนินการเกี่ยวกับการแจ้งเหตุไม่ได้ใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยการกำหนดจำกัดสิทธิ โดยจำกัดสิทธิครั้งละ 2 ปี นับจากวันเลือกตั้งครั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 และกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่อยู่ว่าตนไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือมีลักษณะต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้งและได้สมัครเลือกตั้งโดยฝ่าฝืนกฎหมาย ตลอดทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งถูกกลั่นแกล้งจากข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐกระทำการใด ๆ โดยมีขอบด้วยหน้าที่และอำนาจ บุคคลที่มีอำนาจในการจัดการเลือกตั้งมีสิทธิสั่งให้ยุติหรือระงับการกระทำนั้นได้ (มาตรา 29)

1.3) องค์กร : ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ความสำคัญของร่างกฎหมายนี้ คือ การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในหลายประเด็น เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมอายุของผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง แก้ไขเพิ่มเติมการดำเนินการเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง และ การแก้ไขเพิ่มเติมข้อห้ามแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมิให้เรียกรับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อลงคะแนนหรืองดเว้นไม่ลงคะแนน

ภาพที่ 1 มิติด้านองค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้ง

2) มิติด้านการควบคุมและตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่น

ร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ... มีประเด็นด้านการควบคุมและตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่น ดังนี้

2.1) การแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ร่างกฎหมายกำหนดให้มีการแต่งตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาเพิ่มเติม ด้วยการกำหนดให้ผู้ตรวจการเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง และผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

2.2) การควบคุมตรวจสอบเกี่ยวกับการคุ้มครองและดูแลพยาน

ร่างกฎหมายได้กำหนดเรื่องนี้ขึ้นเป็นเรื่องใหม่ในส่วนของการคุ้มครองและดูแลพยานในคดีอาญา การสืบสวนหรือไต่สวนหากปรากฏว่าการให้ข้อมูลจะพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดคนอื่นที่เป็นตัวการสำคัญ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกันบุคคลนั้นไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดีก็ได้ โดยให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นพยานที่มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

2.3) การควบคุมด้วยการกำหนดบทลงโทษใหม่

ทั้งในกรณีโทษของการฝ่าฝืนการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ถือเป็นบทลงโทษที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่เนื่องจากร่างกฎหมายฉบับนี้เพิ่งกำหนดให้มีการใช้เครื่องลงคะแนนและสามารถให้ผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้งผ่านวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ การเพิ่มข้อความให้ผู้รับโทษสำหรับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่นให้ถือว่าเป็นการกระทำการอันทุจริตในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ร่างกฎหมายยังกำหนดให้มีการนำจ่ายเงินสินบนนำจับแก่ผู้แจ้งความนำจับผู้ที่กระทำการเพื่อจูงใจให้เกิดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง งดเว้นการไปลงคะแนน หรือ

ชักชวนให้ไปลงคะแนนไม่เลือกตั้ง และเพิ่มบทลงโทษสำหรับสำหรับผู้ที่ใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ใดถ่ายภาพบัตรเลือกตั้ง หรือ การแสดงบัตรเลือกตั้งที่ตนได้ลงคะแนนแล้วต่อผู้อื่นเพื่อให้สอดคล้องกับความความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทุกคนพกกล้องถ่ายรูปไปได้ทุกที่

2.4) การควบคุมกรณีของการยื่นคัดค้านการเลือกตั้ง

ร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมให้สิทธิการยื่นคัดค้านการเลือกตั้งมีความชัดเจนขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถยื่นคัดค้านการเลือกตั้งได้แม้จะมีเพียงคนเดียวซึ่งแตกต่างจากกฎหมายเดิมที่ต้องให้มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10 คนจึงจะมีสิทธิยื่นคัดค้านการเลือกตั้งได้

2.5) การควบคุมตรวจสอบโดยศาลอุทธรณ์

ร่างกฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่ “ศาลอุทธรณ์” ในการพิจารณาตัดสินคดีที่สำคัญที่เกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น โดยมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ อำนาจเพิกถอนสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง อำนาจสั่งให้นับคะแนนเลือกตั้งใหม่ อำนาจสั่งให้ผู้ถูกเพิกถอนสิทธิต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็นเหตุได้

2.6) การควบคุมกรณีของการจำหน่ายสุราในวันเลือกตั้ง

ร่างกฎหมายยังคงควบคุมการจำหน่ายสุราในวันเลือกตั้งอยู่เช่นเดิม แต่ที่แก้ไขเพิ่มเติมคือกำหนดระยะเวลาในการห้ามจำหน่าย จ่าย แจก หรือจัดเลี้ยงให้มีความชัดเจนเพิ่มขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่เวลา 18.00 นาฬิกาของวันก่อนวันเลือกตั้งหนึ่งวัน จนถึงเวลา 18.00 นาฬิกาของวันเลือกตั้ง

3) มิติด้านงบประมาณ-ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของท้องถิ่น

3.1) ค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้ง

ร่างกฎหมายกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เป็น

บุคคลที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้ง โดยค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง อาทิเช่น ค่าตอบแทนการดำเนินงานขององค์กรที่ต้องรับผิดชอบจัดการเลือกตั้ง (มาตรา 31) หรือ ค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์ การควบคุม การพิมพ์ และการส่งบัตรเลือกตั้ง (มาตรา 32) ตลอดจนค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการใช้เครื่องลงคะแนนในการเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นผู้รับผิดชอบชำระให้แก่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด (มาตรา 32/1)

3.2) การควบคุมค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมีความจำเป็นต้องควบคุมค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งในแต่ละครั้งด้วย โดยร่างกฎหมายกำหนดให้ผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัคร อนึ่ง จำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งนี้ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย โดยถือเป็นหน้าที่ของผู้สมัครที่ต้องต้องยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนตามความจริงต่อผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำจังหวัดภายในเก้าสิบวันนับจากวันเลือกตั้งผู้สมัคร

4) มิติด้านสถานที่ลงคะแนนและการนับคะแนน

4.1) สถานที่ใช้เป็นเขตเลือกตั้ง

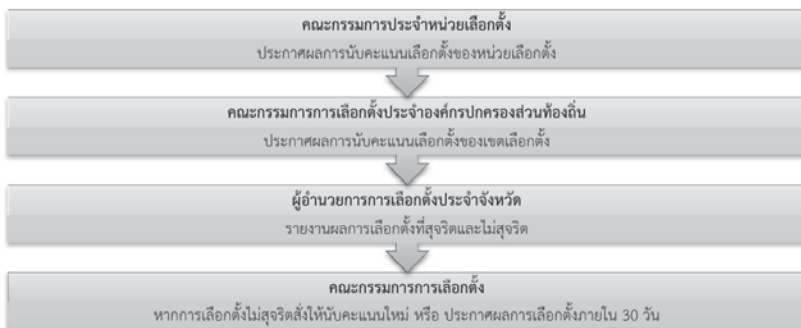
ร่างกฎหมายกำหนดแก้ไขหลักเกณฑ์ในการแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้แบ่งแต่ละเขตเลือกตั้งใกล้เคียงกันมากที่สุดและพื้นที่ของแต่ละเขตเลือกตั้งให้ติดต่อกันเว้นแต่มีความจำเป็นตามสภาพพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในกรณีไม่สามารถจัดให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งใกล้เคียงกันหรือพื้นที่ของ

แต่ละเขตเลือกตั้งไม่ติดต่อกันอาจแบ่งเขตเลือกตั้งตามความจำเป็นของสภาพพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ได้ (มาตรา 14)

4.2) สถานที่นับคะแนนและประกาศผลการเลือกตั้ง

สำหรับสถานที่นับคะแนนร่างกฎหมายกำหนดให้การนับคะแนนต้องกระทำที่หน่วยเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งก่อน แล้วรายงานผลการนับคะแนน ไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วรายงานผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดโดยเร็ว

ส่วนการประกาศผลการเลือกตั้ง ร่างกฎหมายให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งนั้น และรายงานผลการนับคะแนนเลือกตั้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งและรายงานแสดงผลการนับคะแนนต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดโดยเร็ว

ภาพที่ 2 กระบวนการนับคะแนนและประกาศผลการเลือกตั้งตามร่างกฎหมาย

5) มิติด้านการส่งเสริมการเลือกตั้งของท้องถิ่น

5.1) การส่งเสริมการเลือกตั้งของผู้พิการหรือบุคคล

ทุพพลภาพ หรือ ผู้สูงอายุ

กรณีดังกล่าวนี้ถือเป็นมิติใหม่ของการเลือกตั้งท้องถิ่นของประเทศไทยที่มีกฎหมายสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการลงคะแนนเลือกตั้งของชนพิการ บุคคลทุพพลภาพ หรือ ผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการใช้สิทธิของบุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเท่าเทียมกัน ประกอบกับสังคมไทยเริ่มก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น บทกฎหมายดังกล่าวนี้จึงถือว่าทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยฉบับหนึ่ง

5.2) การส่งเสริมด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเลือกตั้ง

ร่างกฎหมายได้เพิ่มเติมในประเด็นของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเลือกตั้งท้องถิ่น ด้วยการกำหนดให้นำเครื่องลงคะแนน ซึ่งหมายถึง เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเลือกตั้งตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด (มาตรา 4) โดยพิจารณาถึงความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและให้ถือเป็นทางเลือกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ใช้สิทธิลงคะแนน แม้กฎหมายจะกำหนดให้เป็นทางเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการใช้สิทธิลงคะแนนได้ถึง 2 รูปแบบ แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่ท้องถิ่นใดที่ได้รับการประกาศให้ใช้เครื่องลงคะแนน กฎหมายกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนนทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและจะลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนนเพียงบางส่วนไม่ได้ (มาตรา 65 วรรคสอง)

5.3) การส่งเสริมแง่ของการประชาสัมพันธ์และวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง

ร่างกฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมเพื่อการประชาสัมพันธ์ในการเลือกตั้งไว้เพิ่มเติมนอกเหนือจากการกำหนดในเรื่องวิธีการหาเสียงเลือกตั้งไว้ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถสนับสนุนการโฆษณาหา

เสียงเลือกตั้งของผู้สมัครได้ ประกอบกับการเปิดให้มีการหาเสียงเลือกตั้งโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์สามารถทำได้ ร่างกฎหมายนี้จึงถือว่ามีความทันสมัยที่นอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรในการจัดการเลือกตั้งแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่สนับสนุนให้มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งได้อีกด้วย ซึ่งนับเป็นกฎหมายที่ดีประการหนึ่งในการสนับสนุนให้ประชาชนรักในความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

5.4) การส่งเสริมให้เกิดการแจ้งความดำเนินคดีกับการเลือกตั้งที่ทุจริตไม่เที่ยงธรรม

ด้วยการตั้งรางวัลนำจับจากเงินค่าปรับผู้ที่กระทำการทุจริตการเลือกตั้งให้แก่ผู้แจ้งความอันนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำความผิดนั่นเอง ในแง่นี้ จึงถือว่าการตั้งสินบนนำจับถือเป็นมิติของการส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยที่เข้มแข็งภายใต้ระบบของการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม

5.5) การส่งเสริมประชาสัมพันธ์การเผยแพร่หลักเกณฑ์การแจ้ง ยื่น หรือส่งหนังสือหรือเอกสารโดยเทคโนโลยีมาสนับสนุน

เพื่อให้สอดคล้องกับการเลือกตั้งระดับชาติ (มาตรา 5/1) การแจ้ง ยื่น หรือส่งหนังสือหรือเอกสารให้บุคคลนั้น ณ ภูมิลำเนาหรือที่อยู่ ที่ปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ให้ถือว่าได้แจ้ง ยื่น หรือ ส่งโดยชอบ โดยให้ถือว่าการประกาศหรือเผยแพร่ในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ ระบบหรือวิธีการอื่นใดที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก เป็นการดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมาย

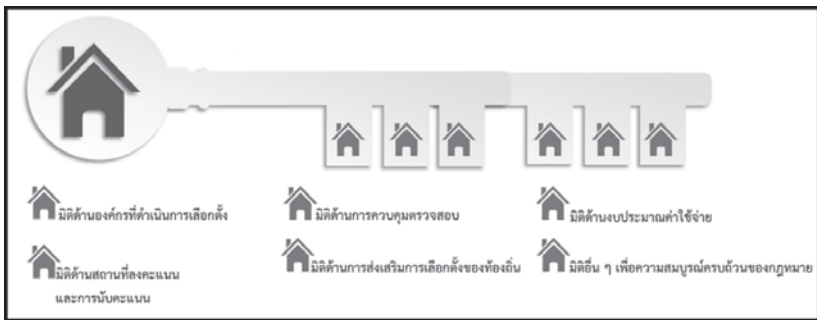
6) มิติอื่น ๆ เพื่อเสริมให้ร่างกฎหมายเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการเลือกตั้งที่ดี

สำหรับในมิติอื่น ๆ นี้ ร่างกฎหมายได้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของการเลือกตั้งที่ดี ดังนี้

6.1) เพิ่มเติมกรณีไม่สามารถจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้อันเนื่องมาจากเหตุจำเป็นอื่นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (เพิ่มเติมมาตรา 7/1) ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะประกาศกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ก็ได้

6.2) เพิ่มเติมการคุ้มครองแก่องค์กรที่มีหน้าที่ในการดำเนินการเลือกตั้งแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยความสุจริตให้ไม่ต้องรับโทษทั้งทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครอง (มาตรา 5/2) องค์กรที่จะได้รับการคุ้มครองนั้น ได้แก่ กรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง รวมทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย หรือปฏิบัติตามคำสั่งของศาล

6.3) กำหนดในเรื่องของวาระการดำรงตำแหน่งให้มีความชัดเจน ในกรณีของการเลือกตั้งซ่อม หรือในกรณีของการเลือกตั้งแทนว่าบุคคลที่เข้ามาดำรงตำแหน่งแทนเหล่านี้จะมีวาระการดำรงตำแหน่งได้ในระยะเวลาใด

ภาพที่ 3 สรุปเนื้อหาของร่างกฎหมายนี้ออกเป็น 6 มิติ

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ร่างกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งของท้องถิ่นฉบับนี้มีความสอดคล้องกับหลักการของระบบประชาธิปไตยภายใต้หลักการพื้นฐานของหลักอำนาจอธิปไตยและสิทธิของประชาชนในท้องถิ่นให้ได้เลือกตั้งผู้นำของท้องถิ่นเอง ภายใต้การดำเนินการของหลักนิติรัฐ กล่าวคือ มีร่างกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองโดยนำหลักการของเสียงข้างมากมาใช้ในการเลือกตั้งประกอบกับหลักความเสมอภาคของประชาชนในท้องถิ่นที่หนึ่งคนมีหนึ่งคะแนนเสียง นอกจากนี้ ยังพบว่าร่างกฎหมายดังกล่าวยังถือเป็นกฎหมายที่สนับสนุนการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมาจากการเลือกตั้งและต้องอำนวยงบประมาณและบุคลากรในการจัดการเลือกตั้งของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

สาระสำคัญของการปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...

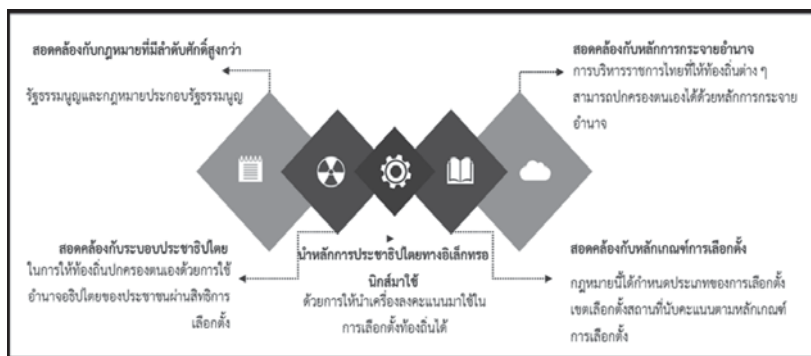
1) การปรับแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งของท้องถิ่นกับเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายที่มีลำดับชั้นสูงกว่าที่ปรับแก้ไขเพิ่มเติมโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของท้องถิ่น

2) สอดคล้องกับหลักการปกครองระบบประชาธิปไตยด้วยการให้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสในการคัดเลือกผู้บริหารผ่านระบบการเลือกตั้งเอง ภายใต้ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยที่เป็นอำนาจของประชาชน โดยการเลือกตั้งของท้องถิ่นนั้นประชาชนหนึ่งคนต่างมีคะแนนเสียงในการเลือกตั้งได้หนึ่งคะแนนเท่าเทียมกันภายใต้หลักความเสมอภาค และต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายด้วย

3) สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยโดยตรงแบบอิเล็กทรอนิกส์ ร่างกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งของท้องถิ่นได้แก้ไขเพิ่มเติมให้มีการนำเครื่อง

ลงคะแนนมาใช้ในการเลือกตั้งของท้องถิ่นได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดไว้ โดยการคำนึงถึงความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและให้ถือเป็นทางเลือกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ใช้สิทธิลงคะแนน

4) สอดคล้องกับระบบการบริหารราชการแผ่นดินภายใต้การกระจายอำนาจการปกครองให้แก่ท้องถิ่นในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเอง

ภาพที่ 4 บทสรุปร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นกับหลักวรรณกรรม

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นข้อสังเกตเกี่ยวกับร่างกฎหมายดังกล่าวนี้ออกเป็น 6 ประเด็น ได้แก่

1) มิติด้านองค์กร : ควรเพิ่มความหมายในคำนิยาม เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งจากตำแหน่งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเป็นผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในด้านอำนาจหน้าที่และการยกสถานะของตำแหน่งจึงควรกำหนดตำแหน่ง “ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด” ไว้ใน “คำนิยาม” มาตรา 4 ของกฎหมายเพื่อให้ทราบว่าหมายถึง

ผู้ใดหรือบุคคลใดที่ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด นอกจากนี้ ร่างกฎหมายดังกล่าวนี้ควรเพิ่มบทบัญญัติในส่วนของอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเพื่อให้มีความชัดเจนด้วย

นอกจากนี้ ควรเพิ่มคำนิยามของตำแหน่ง “ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” แทนการไปหาความหมายว่าผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหมายถึงใคร แล้วต้องกลับไปพิจารณาอีกว่าคำว่า หัวหน้าพนักงานส่วนท้องถิ่น หมายถึงใคร เพื่อป้องกันความสับสนในการนำกฎหมายไปบังคับใช้

2) มิติด้านการควบคุมและตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่น :

2.1 การปรับแก้ไขเนื้อหาในร่างกฎหมายให้เป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อความชัดเจนในการใช้และการตีความกฎหมาย

ผู้วิจัยพบว่า ร่างกฎหมายดังกล่าวนี้ยังมีเนื้อหาของกฎหมายที่ไม่เป็นไปในทางเดียวกัน หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เนื้อหาของร่างกฎหมายนี้ยังไม่สอดคล้องกัน และ ยังมีบางประเด็นที่มีความขัดแย้งกันอยู่ในที่ ยกตัวอย่างเช่น

- กรณีตามมาตรา 20 วรรคแรกและวรรคสองใช้คำว่า “ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ในขณะที่ มาตรา 20 วรรคท้ายใช้คำว่า “หัวหน้าพนักงานส่วนท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” โดยทั้งสองต่างเป็นบุคคลเดียวกัน

- กรณีตามมาตรา 27 วรรคสอง ใช้ข้อความ “ให้ดำเนินการกล่าวโทษหรือดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ” และมาตรา 28 ใช้ข้อความ “ดำเนินการสอบสวนทันทีโดยไม่ต้องมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ” ร่างกฎหมายจึงไม่สัมพันธ์กัน ในกรณีของผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง มาตรา 27 ให้ต้องดำเนินการกล่าวโทษก่อน ในขณะที่ในมาตรา 28 ให้ดำเนินการสอบสวนได้ทันทีไม่ต้องมีการกล่าวโทษ

- กรณีตามมาตรา 99 วรรคสาม “ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” ซึ่งหมายถึง “...คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา)...” ประเด็นคือ บทบัญญัติของกฎหมายยังไม่ชัดเจน เนื่องจากการฟ้องยังไม่มีความแน่ชัดว่าผู้ถูกฟ้องคดีจะเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งหรือไม่ และหากเป็นผู้กระทำความผิดจริงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้

- กรณีการกำหนดอำนาจให้ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่ในการพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายการเลือกตั้งของท้องถิ่น แต่ในกฎหมายยังมีหลายมาตราที่ระบุข้อความ “ศาล” ในการดำเนินการต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีความหมายอีกครั้งว่าคือศาลใด หรือ ศาลใดมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

- กรณีตามมาตรา 56/1 “...ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวิธีการหาเสียงเลือกตั้งให้ผู้สมัครต้องปฏิบัติตามลักษณะต้องห้ามในการหาเสียงเลือกตั้งในกำหนดเวลา” ผู้วิจัยจึงเสนอให้ควรมีการเพิ่มคำเชื่อมโยงประโยคเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเนื้อวัตถุประสงค์ของการปรับแก้ไขร่างกฎหมายในมาตรานี้ด้วย

2.2 การปรับแก้ไขถ้อยคำของกฎหมายให้สอดคล้องกับคำนิยาม เพื่อความไม่ซ้ำซ้อนของถ้อยคำ ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาในบางส่วนของร่างกฎหมายยังมีการใช้ถ้อยคำที่ฟุ่มเฟือยไม่สอดคล้องกับการให้ความหมายในคำนิยามมาตรา 4 ของกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น

- กรณีตามมาตรา 27 วรรคแรก ใช้ข้อความ “ให้ผู้พบการกระทำความผิดแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

ประจำที่เลือกตั้ง” วรรคสามใช้ข้อความ “ให้เจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำที่เลือกตั้ง” ถือเป็นบุคคลที่เข้าซ้อนกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำหน่วยเลือกตั้งที่อยู่ในค่านิยามมาตรา 4

- กรณีตามมาตรา 23(2) ใช้ข้อความ “เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยอย่างน้อยหนึ่งคน ซึ่งแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยและสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง” ถือเป็นบุคคลที่เข้าซ้อนกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำหน่วยเลือกตั้งที่อยู่ในค่านิยามมาตรา 4 กล่าวคือ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย คือ ข้าราชการตำรวจ หรือ ข้าราชการพลเรือน หรือ ข้าราชการทหาร หรือ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ สมาชิกอาสารักษาดินแดน หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐที่ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำที่เลือกตั้งอยู่แล้ว ดังนั้น การบัญญัติโดยใช้ถ้อยคำเพิ่มเติมมา ถือเป็นการร่างกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยาม

- กรณีตามมาตรา 32/1 วรรคสอง “การนำเครื่องลงคะแนนไปใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นใด” ซึ่งในมาตรา 4 ได้ระบุความหมายของการเลือกตั้งไว้อยู่แล้ว “การเลือกตั้ง” หมายความว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ดังนั้น ในกรณีตามตัวอย่างดังกล่าวนี้ ควรตั้งข้อความ “สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น” เช่นเดียวกับในหลายมาตราที่กำหนดไว้ในร่างกฎหมายฉบับนี้ เช่น มาตรา 7, มาตรา 7/1, มาตรา 12/1, มาตรา 19, มาตรา 22 และ มาตรา 106

2.3 พิจารณาบทวนการมอบหมายอำนาจของคณะกรรมการเลือกตั้งอาจไม่เป็นไปตามลักษณะของการบังคับบัญชา สำหรับข้อพิจารณาในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในกรณีของการมอบหมาย

อำนาจให้นายอำเภอมีหน้าที่ในการดำเนินการจัดการเลือกตั้งตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายให้ นั่นอาจไม่เป็นไปตามหลักการของระบบการบังคับบัญชาภายใต้รูปแบบของการแบ่งแยกอำนาจการปกครองภายใต้การบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย ดังนั้น ร่างกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งของท้องถิ่นฉบับดังกล่าวนี้จึงควรวินิจฉัยในประเด็นความสัมพันธ์ในลักษณะของอำนาจบังคับบัญชาระหว่างผู้ว่าราชการและนายอำเภอด้วยเพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนของอำนาจในกรณีดังกล่าวนี้

3) มิติด้านงบประมาณ-ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของท้องถิ่น ร่างกฎหมายกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เป็นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้ง โดยค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ข้อพิจารณาคือ ความพร้อมด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการเลือกตั้ง

4) มิติด้านสถานที่ลงคะแนนและการนับคะแนน ประเด็นพิจารณาในการกำหนดสถานที่ลงคะแนนจะต้องมีความทันสมัยและใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

5) มิติด้านการส่งเสริมการเลือกตั้งของท้องถิ่น การอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการและผู้สูงอายุ ตลอดจนการนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ในการเลือกตั้งท้องถิ่นถือเป็นมิติใหม่ที่ถูกนำมาบัญญัติใช้เป็นกฎหมาย โดยประเด็นดังกล่าวนี้จำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมของเครื่องลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และคำนึงถึงผู้ที่ผลิตเครื่องลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นมีส่วนได้เสียกับรัฐบาลมากน้อยเพียงใดด้วย

6) มิติอื่น ๆ เพื่อเสริมให้ร่างกฎหมายเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการเลือกตั้งที่ดี

6.1 พิจารณาทบทวนลักษณะของการบัญญัติกฎหมายที่เปิดกว้างมากเกินไป สำหรับข้อพิจารณาในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความเห็น

ว่าในกรณีของการกำหนดคุณสมบัติอื่น ๆ ตามกรณีของมาตรา 44(4) ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นข้อความที่กำหนดคุณสมบัติที่เปิดกว้างมากเกินไป เนื่องจากมีกฎหมายที่ว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถึง 6 ฉบับ ผู้วิจัยจึงเสนอให้การกำหนดลักษณะอื่นตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา” น่าจะมีความชัดเจนและไม่เปิดกว้างมากเกินไปจนทำให้เกิดผลจริงในการปฏิบัติ

6.2 พิจารณาบทพจนานุกรมกฎหมายตัดสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งรอบแก้ตัว ประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการเลือกตั้งรอบแก้ตัวร่างกฎหมายได้ตัดสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งรอบแรกไม่ให้ลงสมัครในการเลือกตั้งรอบแก้ตัวได้ กรณีดังกล่าวนี้อาจจะสร้างความไม่เป็นธรรมในกรณีของการเลือกตั้งรอบแก้ตัวในครั้งที่สามที่หากมีผู้สมัครเท่ากับหรือน้อยกว่าจำนวนสมาชิกสภาท้องถิ่นที่จะพึงมี ให้ผู้สมัครที่ได้คะแนนเลือกตั้งเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง (มาตรา 100 วรรศสี่)

ภาพที่ 5 สรุปประเด็นพิจารณาต่อร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- จักรพันธุ์ วงษ์บุรณาวาทย์. (2541). **การบริหารราชการไทย**. เชียงใหม่: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). **การปกครองท้องถิ่นไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทพินเณศ พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). **สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรื่องความเสมอภาค**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ประชาไท. (2552). “หาเสียงออนไลน์” เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ไม่ได้มีแค่เว็บไซต์. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2561, จาก [HTTPS://PRACHATAI.COM/JOURNAL/2009/01/19596](https://prachatai.com/journal/2009/01/19596).
- พฤทธิสาดน ชุมพล และคณะ. (2546). **คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โพสทูเดย์. (2554). **รอบโลกสื่อสังคมออนไลน์อาวุธการเลือกตั้งยุคใหม่**. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2561, จาก [HTTPS://WWW.POSTTODAY.COM/WORLD/113929](https://www.posttoday.com/world/113929).
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2540). **ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชน**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2541). **การปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (ม.ป.ป.). **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ**. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2561, จาก [HTTP://WIKI.KPI.AC.TH/](http://wiki.kpi.ac.th/).
- สยามรัฐรายวัน. (2550). **พัฒนาการสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ**. สืบค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2561, จาก [HTTP://WWW.KRIENGSAK.COM/NODE/71](http://www.kriengsak.com/node/71).

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดตรัง. (ม.ป.ป.). **เครื่องลงคะแนน**

อิเล็กทรอนิกส์. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2561, จาก [HTTPS://WWW.ECT.GO.TH/TRANG/EWT_NEWS.PHP?NID=112](https://www.ect.go.th/trang/EWT_NEWS.PHP?NID=112).

หยุด แสงอุทัย. (2513). **หลักรัฐธรรมนูญ และกฎหมายเลือกตั้งทั่วไป.**

พิมพ์ครั้งที่ 7. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

CHENYANG LI.(1999). **THE TAO ENCOUNTERS THE WEST.**

NEW YORK: STATE UNIVERSITY OF NEW YORK.

ELECTRONIC VOTING IN SWITZERLAND. (2004). RETRIVED

AUGUST 31, 2018, FROM [HTTPS://WEB.ARCHIVE.ORG/WEB/20050522111800/HTTP://WWW.SWISSWORLD.](https://web.archive.org/web/20050522111800/http://www.swissworld.org/80/DVD_ROM/ENG/DIRECT_DEMOCRACY_2004/CONTENT/VOTES/E_VOTING.PDF)

ORG:80/DVD_ROM/ENG/DIRECT_DEMOCRACY_2004/CONTENT/VOTES/E_VOTING.PDF.

KATTAMURI ET AL. (2005). “SUPPORTING DEBATES OVER CITIZEN

INITIATIVES”. **DIGITAL GOVERNMENT CONFERENCE.** PP.

279–280.

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎร พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545

วันที่รับบทความ 10 พ.ย. 2561
วันแก้ไขบทความ 9 ธ.ค. 2561
วันที่ตอบรับบทความ 21 ธ.ค. 2561

มาตรการและกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ของต่างประเทศ และแนวทางในการสร้างกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ของ ประเทศไทย*

Measure and Mechanism for Online Gambling Restrictions in
Foreign Countries and Guidelines on Building Thailand Online
Gambling Restrictions Mechanism

พันธรัตน์ ศรีสุวรรณ¹
Pantarat Srisuwan

* บทความเป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่อง มาตรการและกลไกในการควบคุม
การพนันออนไลน์ของต่างประเทศและแนวทางในการสร้างกลไกในการควบคุม
การพนันออนไลน์ของประเทศไทย ได้รับทุนสนับสนุนจาก ศูนย์ศึกษาปัญหา
การพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อีเมล: Pantarat.sr@hotmail.com

Lecturer at the law Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Pranakhon Si Ayutthaya Rajaphat University.

Email: Pantarat.sr@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ของต่างประเทศเกี่ยวกับมาตรการและกลไกทางกฎหมายในการควบคุมการพนันออนไลน์ เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขกฎหมายการพนันและปรับปรุงมาตรการหรือกลไกทางกฎหมายที่จะนำมาใช้ควบคุมการพนันออนไลน์ในประเทศไทย

วิธีการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก ศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับการพนันออนไลน์ และกฎหมายอื่นที่นำมาใช้ประกอบการควบคุมการพนันออนไลน์ และส่วนที่สอง ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมพนันออนไลน์โดยเฉพาะ แต่มีการปรับใช้กฎหมายที่มีอยู่ทั้งพระราชบัญญัติการพนันหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพนัน ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงความซับซ้อนของธุรกิจการพนันออนไลน์

จากการนำองค์ความรู้จากข้อเท็จจริงและบริบททางกฎหมายซึ่งเป็นประสบการณ์ของต่างประเทศ ได้แนวทางการปรับปรุงพัฒนามาตรการหรือกลไกกฎหมายที่จะนำมาใช้ควบคุมการพนันออนไลน์ในประเทศไทย 2 มาตรการ กล่าวคือ มาตรการระยะสั้น ได้แก่ 1. ครมมีการแก้ไขกฎหมายโดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจในระงับการเผยแพร่ข้อมูลหรือบล็อกเว็บไซต์เกี่ยวกับการพนันออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว ตามมาตรา 20 (3) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 2. ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางเทคโนโลยี 3. การคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยใช้มาตรการเฝ้าระวัง การลงโทษผู้กระทำความผิดกรณีมีเด็กเข้ามาเกี่ยวข้อง และมาตรการระยะยาว ได้แก่ 1. การแก้ไขกฎหมาย โดยให้มีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่โดย

เฉพาะเข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการพนันออนไลน์โดยตรง 2. หลักเกณฑ์การ
ขออนุญาต ซึ่งประกอบด้วย คุณสมบัติผู้ขออนุญาต เงื่อนไขที่ต้องดำเนินการ
3.บทกำหนดโทษ เพื่อให้กฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการพนันออนไลน์มีความ
ชัดเจนและมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การควบคุมการพนันออนไลน์, การพนันออนไลน์, กฎหมายการ
พนัน

Abstract

The objective of this research is to explore body of knowledge arising from experience in foreign jurisdictions on legal measures and mechanisms for controlling online gambling in order to propose guidelines for their reformations and improvements for application on online gambling in Thailand.

The research method can be divided into two parts. The first part is the review of Thai laws pertaining to online gambling and other relevant laws that can be applied in such case. The second part is the comparative study of the laws from foreign jurisdictions. From the study, it was found that Thailand has no specific legal provisions for controlling online gambling. However, there are laws that apply to either the Gambling Act or other laws relating to gambling which does not cover the complexity of the online gambling business.

Knowledge from facts and legal contexts obtained from foreign experiences reflects guidelines for improving measures or legal mechanisms that can be used to control online gambling in Thailand. There are two measures. First, the short-term measures should be promoted by amending the law by authorizing state officials to have the power to suspend the dissemination of information or to block websites about online gambling in accordance with Section 20 (3) Act on Computer Offenses, BE 2017, encouraging staff to be knowledgeable and have expertise

in technology offenses, protecting children and youth by using surveillance measures and punishing offenders involved in the case of children. The long-term measures include amendments to the law by having a committee that acts specifically to play a role in online gambling directly, rules for asking for permission by following qualifications of applicants and conditions, and penalties to enhance the effectiveness and clarity of laws in controlling online gambling.

Keywords: Online Gambling Restrictions, Online Gambling, Gambling Regulations

การพนันเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ในอดีต โดยรูปแบบของการพนันมีความหลากหลาย เช่น การเล่นไพ่ หว่ย ไฮโล บิงโก ฯลฯ เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการเล่นพนันจึงมีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันพบว่าประชาชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างง่ายขึ้นและเกิดความสะดวกรวดเร็ว เช่น การเชื่อมต่อข้อมูลผ่านโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เมื่อเทคโนโลยีได้มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นรูปแบบของการพนันก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงตามมีการใช้สื่อออนไลน์ในทางที่ผิดกฎหมาย กล่าวคือ การให้บริการการพนันออนไลน์จากผลสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2558 เกี่ยวกับการพนันออนไลน์ทั่วโลกมีทิศทางเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่า อัตราการเติบโตเฉลี่ยในช่วงปี 2010–2014 อยู่ที่ร้อยละ 8 ต่อปี และมีการคาดการณ์ว่าจะขยายตัวเฉลี่ยที่ร้อยละ 10.7 ในช่วงปี 2015–2020 ขณะเดียวกันในภูมิภาคเอเชีย เกมการพนันออนไลน์มีแนวโน้มเติบโตอย่างมาก (รติมา คชนันท์. 2557) เนื่องจากรัฐบาลในภูมิภาคแถบนี้ให้การสนับสนุนการเปิดธุรกิจการพนัน และคาดว่าอีกไม่กี่ปีข้างหน้าธุรกิจการพนันในเอเชียจะเป็นตลาดการพนันถูกกฎหมายที่ใหญ่ที่สุดในโลกและจะแซงหน้าธุรกิจการพนันในสหรัฐอเมริกาและยุโรปซึ่งเป็นตลาดดั้งเดิม ปัจจุบันการพนันออนไลน์เป็นที่นิยมมากในกลุ่มเด็กและเยาวชน กล่าวคือเด็กและเยาวชนเข้าถึงข้อมูลออนไลน์ทางโทรศัพท์มือถือ โน้ตบุ๊ก ในการเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างง่ายและรวดเร็ว ทำให้การพนันออนไลน์มีแนวโน้มได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ (สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพและโครงการศูนย์วิจัยฯ สสส. 2554: 4) การพนันออนไลน์ เป็นธุรกิจที่มีความเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 20 ต่อปีรายได้ของธุรกิจนี้ทั่วโลกมีการประมาณไว้อยู่ระหว่าง 25,000-31,750 ล้านบาทและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน. ม.ป.ป.) และนอกจากนี้ศูนย์วิจัยความสุขชุมชน มหาวิทยาลัย

อัสสัมชัญ ได้ระบุสถิติของการกระทำที่ไม่เหมาะสมของเยาวชนที่ติดพนันทั้งออนไลน์และไม่ออนไลน์ ซึ่งร้อยละ 61 จะปล้นชิงทรัพย์หรือล่อลวงเงินจากคนใกล้ชิด ร้อยละ 12 ทำร้ายร่างกายคนใกล้ชิด ร้อยละ 9 ขายทรัพย์สินใช้หนี้พนัน ร้อยละ 7 ขายบริการทางเพศ ร้อยละ 6 พยายามฆ่าตัวตาย และร้อยละ 5 ค้ายาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมาย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมกันหามาตรการในการป้องกันให้เด็กและเยาวชนของเราห่างไกลจากการพนันออนไลน์ (กรุงเทพมหานคร. 2556) ดังนั้น เมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลสื่อออนไลน์ได้ง่าย สะดวกรวดเร็วขึ้น ทำให้มีโอกาสเข้าถึงการพนันออนไลน์ได้ง่ายขึ้นและอาจก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การปล้นชิงทรัพย์ การลักทรัพย์ การขายทรัพย์สินเพื่อใช้หนี้พนัน การขายบริการทางเพศ เป็นต้น

จากการศึกษากฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการพนันออนไลน์ที่ใช้บังคับในปัจจุบัน จำแนกลักษณะของกฎหมายได้ 2 ลักษณะ คือ หนึ่ง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันโดยตรง เช่น พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงการพนันออนไลน์ไว้ การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์จึงเป็นลักษณะของการตีความและเทียบเคียงบทกฎหมายที่มีอยู่เพื่อให้สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยเทียบเคียงจากมาตรา 4 ทวิแห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ซึ่งบัญญัติว่า “...ในการเล่นอื่นใดนอกจากที่กล่าวในมาตรา 4 จะพนันกันหรือจะจัดให้มีเพื่อให้พนันกันได้เฉพาะการเล่นที่ระบุชื่อและเงื่อนไขไว้ในกฎกระทรวง...” เป็นบทบัญญัติที่ใช้อุดช่องว่างสำหรับการพนันอื่นใดที่ไม่มีระบุไว้ในบัญชี ก. หรือบัญชี ข. หรือไม่มีลักษณะคล้ายกับบัญชี ก. หรือบัญชี ข. หรือที่ยังไม่มีกฎกระทรวงระบุเพิ่มเติมห้ามไว้ และสอง กฎหมายอื่นที่ใช้ประกอบ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 เป็น

กฎหมายที่เกิดขึ้นเพื่อใช้แก้ปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีกับกรณีที่มีการกระทำความผิดต่อคอมพิวเตอร์หรือใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องกระทำการภายในหน้าที่ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และมีปัญหาในทางปฏิบัติในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการปิดกั้นเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสมขึ้น เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจในการดำเนินการเอาไว้เป็นเฉพาะต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายอื่นมาใช้แก่กรณีที่เกิดขึ้น พบว่าไม่บทบัญญัติในการให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการระงับการเผยแพร่ข้อมูลหรือการบล็อกเว็บไซต์เกี่ยวกับการพนันโดยตรง เมื่อพิจารณามาตรา 20 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 บัญญัติว่า ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา หรือกฎหมายอื่นซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น การที่เจ้าหน้าที่จะระงับหรือปิดกั้นเว็บไซต์การพนันได้หรือไม่จึงต้องมีการตีความ คำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” เป็นคำที่มีความหมายกว้างเนื่องจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เป็นพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาและต้องตีความอย่างเคร่งครัด การตีความขยายออกไปก็จะเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ จากการศึกษากฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบปัญหาหลายประการ ดังนี้

ประการแรก “ปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมาย” กล่าวคือ เมื่อพิจารณากฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์ พบว่าไม่มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์ไว้โดยตรง และเมื่อพิจารณา

กฎหมายที่มีอยู่เพื่อนำมาปรับใช้ยังไม่เพียงพอต่อการบังคับใช้เกี่ยวกับการพนันออนไลน์และยังไม่ครอบคลุมถึงความซับซ้อนของธุรกิจการพนันออนไลน์ที่มีอยู่

ประการที่สอง “ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย” กล่าวคือ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมการพนันออนไลน์ไว้โดยเฉพาะ เมื่อมีผู้กระทำความผิดประกอบธุรกิจการพนันออนไลน์หรือเข้าเล่นพนันออนไลน์ ซึ่งเป็นที่ทราบดีอยู่แล้วว่าการพนันออนไลน์มีลักษณะเฉพาะ มีความซับซ้อน อีกทั้งเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านเทคโนโลยี และบางกรณีเมื่อจับผู้กระทำความผิดได้แล้วผู้กระทำความผิดก็มักหาช่องทางเพื่อให้สามารถเข้าเล่นการพนันออนไลน์ได้อีก จึงทำให้ในทางปฏิบัติขาดมาตรการหรือกลไกที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดได้จริง นอกจากนี้ขาดกลไกและการบูรณาการของหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งพบว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องของมาตรการบังคับใช้เกี่ยวกับการพนันออนไลน์ ทั้งตำรวจ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องโดยแต่ละหน่วยงานต่างมีภารกิจในอำนาจหน้าที่ของตนเอง ทำให้ขาดกลไกและการบูรณาการร่วมกันของแต่ละหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิด ซึ่งหากมีกฎหมายเฉพาะตั้งคณะกรรมการโดยมีตัวแทนจากหลากหลายหน่วยงานอาจส่งผลทำให้การดูแลและครอบคลุมได้ดีมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้มีการศึกษาเพื่อหามาตรการและกลไกการควบคุมการพนันออนไลน์ของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการหามาตรการการควบคุมการพนันออนไลน์ของประเทศไทย การศึกษากฎหมายการพนันของต่างประเทศจึงแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรก ประเทศที่อนุญาตให้ธุรกิจการพนันออนไลน์เป็นธุรกิจที่ถูกกฎหมาย ได้แก่ สิงคโปร์ มอลตา ออสเตรเลีย กลุ่มที่สอง ประเทศที่อนุญาตให้ประกอบธุรกิจการพนันทั่วไปแต่ไม่อนุญาต

ให้ประกอบธุรกิจพนันออนไลน์ ได้แก่ รัฐอริกอนประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐลุยเซียนาประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเวียดนาม กลุ่มที่สาม ประเทศที่ไม่อนุญาตให้ประกอบธุรกิจพนัน ได้แก่ รัฐยูทาห์ประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนี้

กลุ่มแรก ประเทศที่อนุญาตให้ธุรกิจการพนันออนไลน์เป็นธุรกิจที่ถูกกฎหมาย
ได้แก่ สิงคโปร์ มอลตา ออสเตรเลีย

1. ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์อนุญาตให้ประกอบธุรกิจการพนันออนไลน์ได้ โดยมีการบัญญัติการพนันออนไลน์ ค.ศ. 2014 (Remote Gambling Act: No.34 of 2014) กำหนดเงื่อนไขให้ผู้มีอำนาจในการควบคุมการพนันทุกอย่าง ทั้งในส่วนของอำนาจในการอนุญาต อำนาจในการควบคุมกำกับดูแล เป็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสามารถมอบอำนาจต่อไปได้ หากได้รับอนุญาตโดยรัฐมนตรีเห็น ว่าเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีการออกใบรับรองให้ เมื่อได้รับใบรับรองแล้ว ผู้ขออนุญาตจะต้องจดทะเบียนจัดตั้งสถานที่ทำการในสิงคโปร์ นับว่าเป็น ข้อดีของประเทศสิงคโปร์ที่ให้อำนาจดุลยพินิจของกระทรวงมหาดไทยในการ พิจารณาตามความเหมาะสม (Remote Gambling Act, No.34 of 2014, section 32) นอกจากนี้ประเทศสิงคโปร์ได้กำหนดมาตรการในการควบคุม พนันออนไลน์อยู่ 2 กรณีที่น่าสนใจ กล่าวคือ มาตรการทางอาญา ได้แก่ การลงโทษบุคคลในประเทศสิงคโปร์ที่เล่นการพนันออนไลน์หรือโดยใช้ บริการให้การพนันออนไลน์ที่ไม่ได้ประกอบการ (Remote Gambling Act, No.34 of 2014, section 8) การโฆษณาเกี่ยวกับการให้บริการ เกี่ยวกับการพนันออนไลน์ (Remote Gambling Act, No.34 of 2014,

section 15) อีกกรณีหนึ่ง คือ มาตรการทางปกครอง ได้แก่ การปิดกั้น การเข้าถึงการให้บริการให้เล่นพนันออนไลน์ (Remote Gambling Act, No.34 of 2014, section 20) นอกจากนี้ประเทศสิงคโปร์ยังมีมาตรการพิเศษสำหรับการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้แก่ การคุ้มครองผู้เยาว์จากการเป็นลูกจ้างในการเล่นพนันออนไลน์ (Remote Gambling Act, No.34 of 2014, section 9) การคุ้มครองผู้เยาว์จากการถูกชักชวนให้เข้าร่วมการเล่นการพนันออนไลน์ (Remote Gambling Act, No.34 of 2014, section 13) เป็นต้น

2. ประเทศมอลตา

ประเทศมอลตานับเป็นประเทศแรกในสหภาพยุโรปที่ออกกฎหมาย กำกับดูแลการพนันออนไลน์ (Gamblingsites. n.d.) โดยมีระเบียบเกี่ยวกับการเล่นเกมออนไลน์ตั้งแต่ ค.ศ.2000 (Andrew J Zammit. n.d.) ต่อมาใน ค.ศ. 2004 มีการออกระเบียบว่าด้วยการพนันทางไกล (Remote Gaming Regulation 2004) มาใช้บังคับกับการพนันออนไลน์ โดยประเทศมอลตามีคณะกรรมการ Lotteries & Gaming Authority-LGA หรือ the Malta Gaming Authority-MGA มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบกำกับดูแลเรื่องการเล่นทั้งหมดรวมถึงการพนันออนไลน์ โดยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเกี่ยวกับวิธีขอใบอนุญาต เกมที่ขั้นต่ำที่ระบบเกมต้องมีเพื่อให้ได้รับอนุญาตจาก MGA และข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องอื่นๆ เช่น การลงทะเบียนผู้เล่น การบริหารจัดการเงิน การจ่ายเงินแก่ผู้ชนะ และการโฆษณา (Andrew J Zammit. 2017) โดยผู้ประกอบการสามารถยื่นขอใบอนุญาตหลายๆ ใบพร้อมกันได้ แต่สิ่งที่สำคัญคือผู้ประกอบการต้องมีการประกอบการในส่วนสำคัญในประเทศมอลตา ใบอนุญาตมีอายุคราวละ 5 ปี และมีเงื่อนไขต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ขออนุญาตหลายประการ เช่น ผู้ประกอบการต้องรักษาข้อมูลทางการเงินตามที่กำหนด

มีระเบียบวิธีปกป้องข้อมูลใบอนุญาตอาจถูกเพิกถอนได้ และการโอนใบอนุญาตจะต้องได้รับอนุญาตก่อน

ประเทศมอลตามีการกำหนดระบบในการควบคุมการพนันออนไลน์ 3 ระบบ ได้แก่ 1. ระบบการกำกับดูแล กล่าวคือ MGA มีอำนาจที่จะเพิกถอนใบอนุญาตเมื่อใดก็ได้ และอาจมีคำสั่งพักใช้ชั่วคราวหรือขอเพิกถอนใบอนุญาต หากไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือเงื่อนไขโดยไม่มีเหตุสมควร โดยใบอนุญาตมีอายุคราวละ 5 ปี การโอนใบอนุญาตจะทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจาก MGA และผู้ได้รับอนุญาตต้องแจ้งให้ MGA ทราบหากมีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการ มติอื่น ๆ ผู้ได้รับอนุญาตต้องได้รับความยินยอมจาก MGA ก่อน 2. โฆษทางอาญา กล่าวคือ กรณีไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของ MGA จะต้องดำเนินคดีอาญาตามที่กฎหมายได้กำหนด 3. ระบบเฝ้าระวัง กล่าวคือ รับรายงานซึ่งผู้ได้รับอนุญาตมีหน้าที่ต้องส่งตามระเบียบคำสั่ง หรือกฎหมายอื่น เฝ้าระวังและรับข้อมูลเกี่ยวกับเกมและการดำเนินเกม รวมถึงผู้เล่น เกม และข้อมูลทางการเงิน สืบสวนสอบสวนว่าผู้ได้รับอนุญาตได้ปฏิบัติตามรัฐบัญญัติ ระเบียบนี้ เงื่อนไขของใบอนุญาต คำสั่ง และการกระทำทางนิติบัญญัติแบบอื่นหรือไม่ รวมถึงกฎหมายและระเบียบใด ๆ ที่เกี่ยวกับการฟอกเงิน รวมถึงการจัดทำสถิติและผลวิเคราะห์เพื่อทำวิจัย (Remote Gambling Regulation, 2004, Section 62) นอกจากนี้ประเทศมอลตายังมีมาตรการพิเศษสำหรับการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้แก่ การห้ามเสนอขายหรือขายเกมใดแก่บุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี รวมถึงห้ามไม่ให้บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปีลงทะเบียนเป็นผู้เล่นและเงินที่บุคคลฝากได้โอนมาหรือเงินรางวัลจะได้ให้ MGA รับเสียทั้งสิ้น (Remote Gambling Regulation, 2004, Section 32(3))

3. ประเทศออสเตรเลีย

สภาเครือรัฐออสเตรเลียได้ตราพระราชบัญญัติการพนันแบบโต้ตอบฉบับต้น ค.ศ. 2001 (Interactive Gambling Act 2001) ให้การพนันออนไลน์อยู่ภายใต้การควบคุมของแต่ละรัฐอย่างเป็นเอกเทศมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม ค.ศ. 2001 กฎหมายแห่งเครือรัฐออสเตรเลียได้ควบคุมการพนันออนไลน์โดยห้ามมิให้เสนอการพนันแบบโต้ตอบฉบับต้นแก่ประชาชนชาวออสเตรเลีย แต่มีเพียงบางรัฐที่อนุญาตให้คนออสเตรเลียเล่นการพนันออนไลน์บางประเภทได้ เช่น ลอตเตอรี่ออนไลน์ พนันผลม้าแข่งออนไลน์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามมิได้ห้ามประชาชนชาวออสเตรเลียที่จะเข้าถึงบริการพนันออนไลน์จากประเทศอื่น ๆ ที่มีใช้ “ประเทศที่ถูกกำหนด (Designated Country)” ตามกฎหมาย (Interactive Gambling Act, 2001, Section 15)

ประเทศออสเตรเลียได้จัดตั้งระบบร้องเรียนเพื่อจัดการกับการบริการพนันทางอินเทอร์เน็ต โดยสามารถร้องเรียนต่อ “สำนักงานการสื่อสารและสื่อมวลชนแห่งชาติ” ในกรณีที่เนื้อหาการพนันที่ถูกห้ามมีต้นตอมาจากประเทศออสเตรเลีย ให้ดำเนินการส่งเรื่องร้องเรียนไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ และในกรณีที่เนื้อหาการพนันที่ถูกห้ามมีต้นตอมาจากภายนอกประเทศ ให้ดำเนินการ 2 แนวทาง คือ 1.ส่งยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ 2.แจ้งสำนักงานการสื่อสารและสื่อมวลชนแห่งชาติ ซึ่งว่ามีระบบและกลไกในการควบคุมที่ชัดเจนและเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม (Interactive Gambling Act 2001 Section 13) ประเทศออสเตรเลียกำหนดข้อห้ามเกี่ยวกับผู้จัดหาบริการอินเทอร์เน็ตโดยจะต้องไม่ฝ่าฝืนข้อกำหนดที่แต่ละรัฐได้กำหนดเกี่ยวกับการพนันออนไลน์ เช่น ห้ามมีบริการการเล่นพนันออนไลน์แก่บุคคลในประเทศออสเตรเลีย แต่ไม่ห้ามบุคคลประเทศอื่นในการเข้าบริการพนัน

ออนไลน์ และห้ามให้มีการบริการพนันออนไลน์ที่มีฐานข้อมูลจากประเทศออสเตรเลียให้แก่ลูกค้าในประเทศที่ถูกกำหนด นอกจากการกำกับดูแลดังได้กล่าวแล้ว แต่ละรัฐก็จะก่อตั้งองค์กรขึ้นทำหน้าที่ทางปกครองแทนรัฐบาลของตน เพื่อกำกับดูแลการพนันของผู้ประกอบการรายต่าง ๆ แตกต่างกันไปออกไปแต่ละรัฐ

กลุ่มที่สอง ประเทศที่อนุญาตให้ประกอบธุรกิจการพนันทั่วไปแต่ไม่อนุญาตให้ประกอบธุรกิจพนันออนไลน์ ได้แก่ รัฐออริกอน ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐลุยเซียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเวียดนาม

1. รัฐออริกอน ประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐออริกอน เป็นรัฐที่อนุญาตให้มีการเล่นพนัน (Pari-Mutuel) โดยเป็นหนึ่งใน 4 รัฐ (Nevada, Oregon, Delaware, และ Montana) ที่ได้รับการยกเว้นจากรัฐบาลกลางให้สามารถเดิมพันที่เกี่ยวกับการเล่นกีฬาได้ (Professional and Amateur Sport Protection Act (PASPA)) ซึ่งรัฐออริกอนมีการเล่นการพนันถูกกฎหมายหลายประเภท แต่ไม่อนุญาตให้มีการประกอบธุรกิจพนันออนไลน์ กรณีบุคคลใดเข้าไปมีส่วนร่วมในธุรกิจการเล่นพนันทางอินเทอร์เน็ต โดยมีความผูกพันในการเกี่ยวกับเครดิตการโอนเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ บรรดาเช็ค ตัวเงิน เงินที่ได้จากการประกอบธุรกรรมทางการเงินรูปแบบอื่น รวมไปถึงการห้ามผู้ที่กระทำความผิดทางอาญาโดยมีเจตนาส่งเสริมหรือได้รับผลประโยชน์จากการพนันที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และ ผู้ที่กระทำความผิดโดยบุคคลนั้นมีเจตนาวางเดิมพันกับเจ้ามือ หรือมีส่วนร่วมในการเล่นการพนันที่ผิดกฎหมายในฐานะผู้เล่น หากกรณีผู้ใช้บริการได้มีการฝ่าฝืนไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้รัฐก็จะต้องดำเนินคดีทางอาญากับผู้ที่กระทำความผิด

2. รัฐลุยเซียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐลุยเซียนา ในปีค.ศ. 1860 มีการอนุญาตให้เล่นการพนันลอตเตอรี่ ต่อมาในปี 1920 มีการอนุญาตให้มีการเล่นพนันทั่วไปแบบ Pari-mutuel การพนันแข่งม้า เป็นการพนันอย่างเดียวที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยไม่อนุญาตให้เล่นพนันอย่างอื่น ต่อมาเริ่มอนุญาตให้มีการพนันถูกกฎหมายประเภทอื่น ๆ เช่น ปีค.ศ. 1991 อนุญาตให้มีการเล่นการพนันกาสิโนบนเรือ หลังจากนั้นก็เกิดการพนันบนพื้นดินตามมา แต่สำหรับการพนันออนไลน์ ปัจจุบันยังไม่อนุญาตให้เล่น ข้อดีของรัฐลุยเซียนา คือการกำหนดลักษณะการกระทำความผิดและมาตรการในการควบคุมการพนันออนไลน์ที่ไม่อนุญาตให้เล่น ได้แก่ ผู้กระทำความผิดอาชญากรรมการเล่นผ่านคอมพิวเตอร์ และผู้ที่ออกแบบพัฒนา บริการระบบคอมพิวเตอร์เพื่อวัตถุประสงค์จัดตั้งธุรกิจเกี่ยวกับเกม การแข่งขัน หวย ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนก็จะมีกำหนดโทษไว้ (Louisiana Revised Statutes Title 14 CRIMINAL LAW GAMBLING section §90 B) มาตรการในการควบคุมการพนันออนไลน์ 2 ลักษณะ ได้แก่ หนึ่งโทษทางแพ่ง การริบทรัพย์ สำหรับกรณีที่มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเล่นการพนันหรือการเล่นพนันออนไลน์ รัฐลุยเซียนาก็จะมีมาตรการในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการริบทรัพย์ที่ชัดเจน 2) โทษทางอาญา สำหรับผู้ที่เล่นการพนันในที่สาธารณะ หรือการเล่นเครื่องเล่นวีดีโอเกมโป๊กเกอร์ หรือการเล่นเกมกาสิโนเกม เครื่องเล่นการพนัน หรือเครื่องเล่นสล็อต เป็นต้น (Louisiana Revised Statutes Title 14 CRIMINAL LAW GAMBLING section §90.1.)

3. ประเทศเวียดนาม

ประเทศเวียดนามเป็นประเทศที่มีบริบททางสังคมคล้ายกับประเทศไทย โดยปัจจุบันประเทศเวียดนามมีธุรกิจกาสิโน เป็นธุรกิจที่มี

เงื่อนไขที่จะต้องได้รับการอนุญาตโดยหน่วยงานที่มีอำนาจที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะดำเนินการจัดการเล่น (Decree ON CASINO BUSINESS, No. 03/2017/ND-CP, Article 1) ซึ่งปัจจุบันไม่อนุญาตให้ประกอบธุรกิจพนันออนไลน์ แต่รัฐบาลมีรูปแบบการบริหารงานธุรกิจการพนันอิเล็กทรอนิกส์เกมในประเทศเวียดนาม ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงต่าง ๆ และคณะกรรมการประชาชนในระดับจังหวัด ได้แก่ กระทรวงการคลัง กระทรวงการวางแผนงานและการลงทุน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กระทรวงสารสนเทศและการสื่อสาร ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า และคณะกรรมการประชาชนเวียดนามระดับจังหวัด โดยแต่ละหน่วยงานจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐบาลกำหนด สำหรับการกำหนดโทษสำหรับการพนันออนไลน์จะมีลักษณะเหมือนกับการพนันอื่น ๆ ได้แก่ โทษทางอาญา ซึ่งกำหนดบทลงโทษให้กับบุคคลที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพนันให้ต้องโทษจำคุกและปรับตามที่กฎหมายกำหนด รวมไปถึงการกำหนดโทษกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจการพนันหรือดำเนินการเกี่ยวกับบ่อนการพนัน เป็นต้น (Decree ON CASINO BUSINESS, No. 03/2017/ND-CP, Article 249)

กลุ่มที่สาม ประเทศที่ไม่อนุญาตให้ประกอบธุรกิจพนัน ได้แก่ รัฐยูทาห์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐยูทาห์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

ยูทาห์เป็นรัฐที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนจักรของพระเยซูคริสต์ มีการออกกฎหมายต่อต้านการพนันทุกประเภท เพราะมองว่าการเล่นการพนันเป็นต้นเหตุของอบายมุขต่าง ๆ เช่น การดื่มสุรา การค้ายาเสพติด การค้าประเวณี และสิ่งผิดกฎหมายอื่น ๆ ประชาชนมีความเชื่อและศรัทธาในการ

กระทำตามกฎหมาย รัฐยูทาห์ไม่อนุญาตให้มีการเล่นการพนันทุกประเภท ประชาชนที่ประสงค์จะเล่นการพนันต้องไปเล่นการพนันที่รัฐอื่น บุคคลจะมีความผิดหากเข้าไปเล่นพนัน ได้แก่ 1. ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการพนันรวมถึงการพนันทางอินเทอร์เน็ตหรือออนไลน์ 2. การเล่นพนันในบ่อนกาสิโนที่ลักลอบเปิดในรัฐยูทาห์ (ปัจจุบันรัฐยูทาห์ไม่มีบ่อนกาสิโน) 3. การเล่นพนันแข่งม้า (ปัจจุบันยังไม่อนุญาต) 4. ลอตเตอรี (ไม่มีการขายลอตเตอรี) 5. การเล่นไพ่ (ยังไม่อนุญาต) หากบุคคลทำการฝ่าฝืนก็จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย (Utah code, title 76, Chapter10, Part 11, Section 1102) หากมีการกระทำความผิดดังกล่าวจะถูกกำหนดโทษทางอาญา ได้แก่ สำหรับการกระทำความผิดครั้งแรกจะต้องรับผิดทางอาญา Class B แต่หากกระทำความผิดซ้ำต่อไปเป็นครั้งที่สองก็ต้องรับโทษ Class A เป็นต้น

ตารางเปรียบเทียบเกี่ยวกับมาตรการและกลไกในการควบคุมการพนัน ออนไลน์ตามกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ

ประเทศ	หน่วยงานในการควบคุมการพนันออนไลน์	การกำหนดผู้เล่นการพนันออนไลน์	มาตรการคุมครองเยาวชน	มาตรการในการควบคุมการพนันออนไลน์
สิงคโปร์	กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจให้ในการออกใบรับรองให้ เมื่อได้รับใบรับรองแล้ว ผู้ขออนุญาตจะต้องจดทะเบียนจัดตั้งสถานที่ทำการในสิงคโปร์	ห้ามบุคคลในประเทศสิงคโปร์ที่เล่นการพนันออนไลน์หรือโดยใช้บริการให้การเล่นพนันออนไลน์ที่ไม่ได้ประกอบการ	มีการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้แก่ การคุ้มครองผู้เยาว์จากการเป็นลูกจ้างในการเล่นพนันออนไลน์ การคุ้มครองผู้เยาว์จากการถูกชักชวนให้เข้าร่วมการเล่นการพนันออนไลน์ เป็นต้น	มาตรการทางอาญา ได้แก่ การลงโทษบุคคลในประเทศสิงคโปร์ที่เล่นการพนันออนไลน์หรือโดยใช้บริการให้การเล่นพนันออนไลน์ที่ไม่ได้ประกอบการ มาตรการทางปกครอง ได้แก่ การปิดกั้นการเข้าถึงการให้บริการให้เล่นพนันออนไลน์
มอลตา	คณะกรรมการ Lotteries & Gaming Authority-LGA หรือ the Malta Gaming Authority-MGA มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบกำกับดูแลเรื่องการพนันทั้งหมดรวมถึงการพนันออนไลน์ โดยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเกี่ยวกับวิธีขอใบอนุญาต	ห้ามบุคคลมอลตาดำเนินการหรือสนับสนุนหรือขายหรือยืมการเล่นพนันออนไลน์ เว้นแต่บุคคลนั้นมิใช่ใบอนุญาตที่ออกโดย MGA	การห้ามเสนอขายหรือขายเกมใดแก่บุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี รวมถึงห้ามไม่ให้บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี ลงทะเบียนเป็นผู้เล่นและเงินที่บุคคลฝากเงินได้โอนมาหรือเงินรางวัลจะได้ให้ MGA รับผิดชอบทั้งสิ้น	ระบบในการควบคุมการพนันออนไลน์ 3 ระบบ ได้แก่ 1. ระบบการกำกับดูแล มีอำนาจที่จะเพิกถอนใบอนุญาต 2. โทษทางอาญา กรณีไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของ MGA 3. ระบบเฝ้าระวัง และรับข้อมูลเกี่ยวกับเกมและการดำเนินเกมรวมถึงผู้เล่นเกม และข้อมูลทางการเงิน
ออสเตรเลีย	มีสำนักงานการสื่อสารและสื่อมวลชนแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการส่งเรื่องร้องเรียนไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ และในกรณีนี้เนื้อหาการพนันที่ถูกห้ามมีต้นตอมาจากภายนอกประเทศ	ห้ามมิให้เสนอการพนันแบบโต้ตอบฉบับสันแก่ประชาชนชาวออสเตรเลีย แต่มิได้ห้ามประชาชนชาวออสเตรเลียที่จะเข้าถึงบริการพนันออนไลน์จากประเทศอื่นๆ ที่มีชื่อ "ประเทศที่ถูกกำหนด (Designated Country)" ตามกฎหมาย	รัฐต่างๆของออสเตรเลียมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิสูจน์อายุเพื่อเปิดบัญชีการพนันกับผู้บริการที่ถูกต้องตามกฎหมาย	มาตรการการควบคุมการพนันออนไลน์แตกต่างกันออกไปแต่ละรัฐ
รัฐออริกอน	-	ไม่อนุญาตให้ประกอบธุรกิจพนันออนไลน์ในประเทศ โดยห้ามบุคคลใดเข้าไปมีส่วนร่วมในธุรกิจการเล่นพนันทางอินเทอร์เน็ต	ไม่อนุญาตให้บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปีเล่นการพนัน	โทษทางอาญา

ประเทศ	หน่วยงานในการควบคุมการพนันออนไลน์	การกำหนดผู้เล่นการพนันออนไลน์	มาตรการคุ้มครองเยาวชน	มาตรการในการควบคุมการพนันออนไลน์
รัฐลุยเซียนา	-	ไม่อนุญาตให้เล่นการพนันออนไลน์ โดยมีการกำหนดลักษณะความผิดในการควบคุมการพนันออนไลน์	ไม่อนุญาตให้บุคคลอายุต่ำกว่า 21 ปีเล่นการพนัน เช่น การพนันลอตเตอรี่ การเดิมพันแบบ pari mutual แต่สำหรับการพนันบิงโกจำกัดอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี	โทษทางแพ่ง การจับกุม หรือ สำหรับกรณีที่มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเล่นการพนันหรือการเล่นการพนันออนไลน์ มีการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับผู้ที่ใช้เล่นการพนันออนไลน์
เวียดนาม	มีรูปแบบการบริหารงานซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงต่างๆ และคณะกรรมการประชาชนในระดับจังหวัด	ไม่อนุญาตให้ประกอบธุรกิจพนันออนไลน์ แต่รัฐบาลมีรูปแบบการบริหารงานธุรกิจการพนันอิเล็กทรอนิกส์เกม	ไม่อนุญาตให้บุคคลอายุต่ำกว่า 21 ปีเข้าเล่นการพนัน	ลงโทษทางอาญา
ยูทาห์	-	ไม่อนุญาตให้มีการเล่นการพนันทุกประเภท	-	ลงโทษทางอาญา
ไทย	-	ไม่อนุญาตให้เล่นการพนันออนไลน์ แต่มีการพนันบางประเภทที่อนุญาตให้เล่นการพนันได้ เช่น ลอตเตอรี่ หรือ การพนันที่ได้รับอนุญาตตามพรบ.การพนัน พ.ศ. 2487	ไม่อนุญาตให้เยาวชนเข้าเล่นการพนัน และการพนันบางประเภทได้กำหนดขั้นต่ำอายุไว้ เช่น ลอตเตอรี่ต้องอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี	ลงโทษทางอาญา กรณีกระทำความผิดตามกฎหมายการพนัน และมีมาตรการทางปกครอง กรณีปิดกั้นเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่ได้ศึกษา พบว่า น่าจะนำมาตรการและกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ของกฎหมายต่างประเทศมาประยุกต์กับประเทศไทยเพื่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ในประเทศสิงคโปร์ ประเทศมอลตา และประเทศออสเตรเลีย ซึ่งเป็นประเทศที่อนุญาตให้ประกอบธุรกิจการพนันโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่จำกัดผู้เล่นโดยห้ามบุคคลในประเทศเข้าเล่นการพนันดังกล่าว ซึ่งหากนำมาปรับใช้กับประเทศไทยในอนาคตซึ่งหากประเทศไทยอนุญาตให้ธุรกิจการพนันออนไลน์เป็นที่ธุรกิจที่ชอบด้วยกฎหมายก็ควรบัญญัติห้ามไม่ให้คนในประเทศเข้าถึงการพนันออนไลน์ด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้พบข้อสังเกตว่าประเทศที่อนุญาตทั้งสามประเทศจะมีคณะกรรมการหรือหน่วยงานรับผิดชอบการพนันออนไลน์โดยเฉพาะ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ

ประเทศไทยแล้วหากอนุญาตให้มีการประกอบธุรกิจการพนันที่ชอบด้วยกฎหมายก็ควรมีคณะกรรมการซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ทั้งในส่วนของอำนาจในการอนุญาต อำนาจในการควบคุมกำกับดูแล ทำหน้าที่ในการควบคุมการพนันออนไลน์ ซึ่งจะส่งผลทำให้หน่วยงานมีอำนาจควบคุมการพนันออนไลน์ตามกฎหมายและทำให้ระบบกลไกในการควบคุมประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และนอกจากนี้เมื่อพิจารณากฎหมายของต่างประเทศทุกประเทศก็จะพบว่าทุก ๆ ประเทศให้ความสำคัญกับมาตรการในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยในแต่ละประเทศก็จะมีรูปแบบในการควบคุมไม่ให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงการพนันออนไลน์ที่แตกต่างกัน เช่น ระบบเฝ้าระวังของประเทศมอลตา หรือการลงโทษทางอาญาของประเทศสิงคโปร์กรณีที่ผู้เยาว์จากการเป็นลูกจ้างในการเล่นพนันออนไลน์ หรือการถูกชักชวนให้เข้าร่วมการเล่นการพนันออนไลน์ ซึ่งเห็นว่าประเทศไทยหากมีกฎหมายเกี่ยวกับการพนันออนไลน์ในอนาคตก็ควรคำนึงถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชนโดยอาจกำหนดบทลงโทษทางอาญา หรือการใช้มาตรการในการเฝ้าระวังโดยผ่านบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนในการสอดส่องดูแล

จากปัญหาเกี่ยวกับมาตรการและกลไกที่การควบคุมการพนันออนไลน์จากที่กล่าวไปข้างต้น เมื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหา โดยออกเป็นมาตรการระยะสั้นและมาตรการระยะยาว ดังนี้

มาตรการระยะสั้น เพื่อให้มาตรการและกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว จึงขอเสนอมาตรการระยะสั้นดังนี้

1. ควรมีการแก้ไขกฎหมายโดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจในการจัดการเผยแพร่ข้อมูลหรือบล็อกเว็บไซต์เกี่ยวกับการพนันออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการพนันที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถใช้บังคับกับการพนันออนไลน์ได้ เพื่อเป็นการควบคุมการเล่นพนันออนไลน์ที่ผิดกฎหมายทั้งในส่วนของผู้เล่น และผู้ประกอบการพนัน ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีกฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ระงับการเผยแพร่ข้อมูลหรือบล็อกเว็บไซต์เกี่ยวกับการพนันออนไลน์โดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ก่อน โดยการแก้ไขกฎหมายในส่วนคำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” ตามมาตรา 20 (3) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ให้หมายรวมถึงการเล่นพนันออนไลน์ให้ชัดเจน เพื่อเป็นการเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลยพินิจเป็นผู้พิจารณาให้อำนาจระงับการเผยแพร่ข้อมูลหรือบล็อกเว็บไซต์เป็นการด่วนโดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการกลั่นกรองข้อมูลคอมพิวเตอร์ อย่างไรก็ตาม การระงับการเผยแพร่ข้อมูลหรือบล็อกเว็บไซต์เป็นเพียงมาตรการระยะสั้นๆ ในการควบคุมพนันออนไลน์เท่านั้นและไม่สามารถบังคับได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้ประกอบการพนันหรือผู้เล่นพนันก็สามารถเปิดเว็บไซต์พนันหรือหาช่องทางอื่นในการเล่นพนันอีกอยู่ดี มาตรการระงับการเผยแพร่ข้อมูลหรือบล็อกเว็บไซต์เกี่ยวกับการพนันออนไลน์จึงเป็นเพียงมาตรการสั้น ๆ เพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปด้วยความรวดเร็วและการบังคับใช้กฎหมายมีผลบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพในเบื้องต้น

2. รัฐควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางเทคโนโลยี เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทอย่างมากในสังคมไทย แต่พบปัญหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอยู่ยังขาดความรู้

และประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเชิงลึกเกี่ยวกับเทคโนโลยี ผู้วิจัยเห็นว่า รัฐควรส่งเสริมให้มีเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะโดยการจัดฝึกอบรมการปฏิบัติการเชิงลึกให้กับเจ้าหน้าที่ เมื่อเจ้าหน้าที่ได้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น ก็ควรกำหนดบทบาทให้เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีมีอำนาจหน้าที่ในการเข้าสืบค้นเว็บไซต์การพนันที่ผิดกฎหมายหรือไม่ได้รับอนุญาต มีอำนาจในการปิดกั้นเว็บไซต์ได้โดยตรงเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและทำให้เกิดกลไกการบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยใช้มาตรการเฝ้าระวัง รัฐควรมีมาตรการที่ชัดเจนในควบคุมและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยมาตรการต่าง ๆ นั้นจะต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็วและสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเด็กและเยาวชน โดยรัฐควรมีมาตรการในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนเบื้องต้น ได้แก่ มาตรการการใช้ระบบการเฝ้าระวัง การให้ผู้ปกครอง อาจารย์ ครู และเพื่อนๆ ที่สนิทของเด็กและเยาวชนที่เล่นการพนันออนไลน์ตรวจสอบว่าบุคคลดังกล่าวเข้าถึงการพนันออนไลน์หรือไม่ ซึ่งหากพบเห็นเด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อของการเล่นการพนันออนไลน์เกิดขึ้น ก็ให้นำดังกล่าวแจ้งไปยังสายด่วนออนไลน์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรับเรื่องการพนันออนไลน์โดยเฉพาะ แจ้งไปยังครู อาจารย์ หรือผู้ปกครอง เพื่อให้บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตกเตือนถึงการกระทำความผิด และได้ใช้ระมัดระวังเด็กและเยาวชนไม่ให้เข้าไปเกี่ยวกับการพนันออนไลน์ ซึ่งวิธีนี้จะคุ้มครองเด็กเบื้องต้นและเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

มาตรการระยะยาว ผู้วิจัยเสนอว่าประเทศไทยควรอนุญาตให้มีการประกอบธุรกิจการพนันออนไลน์เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายแต่ภายใต้ข้อจำกัดคือไม่อนุญาตให้คนในประเทศไทยเข้าเล่น อีกทั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อ

ต้องการให้พินัยออนไลน์ที่ผิดกฎหมายมาอยู่ในสภาพที่ถูกควบคุมตรวจสอบอย่างมีระบบภายใต้กฎหมาย รวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภคและผู้ที่มีส่วนร่วมกับการพนันโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน และที่สำคัญเพื่อเป็นการกระตุ้นพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศโดยใช้การพนันเป็นตัวเร่งดึงดูดการลงทุนไปยังภูมิภาคหรือเมืองที่ต้องการจากต่างประเทศ ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้การพนันออนไลน์ในระยะยาวและมีประสิทธิภาพสามารถควบคุมการพนันออนไลน์ได้จริง รัฐควรมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์โดยเฉพาะซึ่งในบทกฎหมายควรมีบทบัญญัติต่างๆ ดังนี้

1. มีคณะกรรมการที่อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพนันออนไลน์ โดยเฉพาะ ควรมีคณะกรรมการที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพนันออนไลน์โดยตรงเพื่อเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการออกใบอนุญาตและกำกับดูแลการพนันออนไลน์ การไต่สวนคุณสมบัติของผู้ขออนุญาต การเพิกถอนใบอนุญาต อำนาจในการจับผู้กระทำความผิดและรวบรวมพยานหลักฐาน รวมไปถึงอำนาจในการควบคุมการพนันออนไลน์ เพื่อระบบกลไกของการควบคุมเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งคณะกรรมการในพิจารณาอนุญาตและควบคุมการพนันออนไลน์มีความคล้ายกับหน่วยงานที่ควบคุม MGA ของประเทศมอลตา ข้อดีของการมีคณะกรรมการคือการมีผู้มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและเกิดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้ามามีบทบาทในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการออกใบอนุญาตและกำกับดูแลการพนันออนไลน์

2. มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ขออนุญาต สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์นั้นควรมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ขออนุญาตประกอบธุรกิจการพนัน โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น ผู้ขออนุญาตจะต้องเป็นนิติบุคคลที่มีทุนพอสมควร ผู้ที่ขออนุญาตในการประกอบธุรกิจ

พนันออนไลน์จะต้องปราศจากความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม หรือการใช้ประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งการกำหนดคุณสมบัตินี้เพื่อเป็นการคัดกรองผู้ที่เหมาะสมก่อนที่จะดำเนินกิจการ

3. การกำหนดโทษโดยการกำหนดมาตรการลงโทษทางอาญา โดยระบบในการลงโทษทางอาญานั้นจะลงโทษผู้เล่นการพนันที่ไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐ เช่น ผู้ที่เล่นการพนันออนไลน์ในเว็บไซต์ที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ หรือผู้ที่ได้มีการโฆษณาเชิญชวนบุคคลให้การเล่นพนันออนไลน์ หรือผู้ที่ได้มีการยุยงส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ รวมไปถึงการลงโทษกับผู้ประกอบธุรกิจการพนันออนไลน์ที่ไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายด้วย โดยวิธีการลงโทษจะเป็นการให้จำคุก กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สืบตามความเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัญหาของระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันโดยตรง และกฎหมายอื่นที่นำมาใช้ประกอบการควบคุมการพนันออนไลน์ในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องนั้น พบว่ามาตรการและกลไกการควบคุมการพนันออนไลน์ในปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์ไว้โดยเฉพาะ เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการพนันออนไลน์เกิดขึ้นจึงขาดมาตรการและกลไกในการควบคุมการพนันออนไลน์ที่แน่นอนชัดเจน ปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวเป็นเพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์มีหลากหลายหน่วยงาน ขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงาน และการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการพนันออนไลน์ของแต่ละหน่วยงานไม่สามารถบังคับใช้กับการพนันออนไลน์ได้โดยตรงเพราะกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจแก่หน่วยงานนั้น ๆ ไว้ การแก้ไขปัญหาและการควบคุมการพนันออนไลน์จึงเป็น

ไปด้วยความล่าช้าและทำให้ขาดประสิทธิภาพ จากการศึกษามาตรการและกลไกทางกฎหมายของต่างประเทศเพื่อมาประยุกต์กับประเทศไทยเพื่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยผู้วิจัยได้เสนอมาตรการระยะสั้น ได้แก่ 1. ควรมีการแก้ไขกฎหมายโดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจในระงับการเผยแพร่ข้อมูลหรือบล็อกเว็บไซต์เกี่ยวกับการพนันออนไลน์ 2. ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้มีความรู้ทางเทคโนโลยี 3. การคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยใช้มาตรการเฝ้าระวัง อีกทั้งมาตรการระยะยาว ได้แก่ 1. การแก้ไขกฎหมาย โดยให้มีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่โดยเฉพาะเข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการพนันออนไลน์โดยตรง 2. การกำหนดหลักเกณฑ์การขออนุญาต และ 3. บทกำหนดโทษ เพื่อให้กฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการพนันออนไลน์มีความชัดเจนและมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจ. (2556). **เปิดข้อมูลพนันออนไลน์ทั่วโลกสะพัด 3 หมื่นล้าน.** สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2561, จาก <http://www.bangkokBiznews.com/>
- รติมา คชนันทน์. (2557). **ธุรกิจกาสิโน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- รัตพงษ์ สอนสุภาพ และศรัณย์ ธิติลักษณ์. (2554). **สลากกินแบ่งรัฐบาล: โครงสร้างอำนาจและผลประโยชน์ของใคร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (ม.ป.ป.). **การพนันออนไลน์บททดสอบครั้งใหม่ของสังคมไทย.** สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2561, จาก <http://www.gamblingstudy-th.org>
- วิชณุ วงศ์สินศิริกุล. (2554). **เกมพนันออนไลน์ หายนะเกมที่ต้องควบคุม,** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาสถานการณ์พฤติกรรมและผลกระทบการพนันในประเทศไทย ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน. (ม.ป.ป.). **นักวิชาการเผยเยาวชนไทยติดพนันออนไลน์หนัก ทำทุกทางเพื่อหาเงินใช้หนี้** สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2561, จาก <http://www.gamblingstudy-th.org/print.php?txtNo=179>
- สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพและโครงการศูนย์วิชา สสส., (2554). **จดหมายข่าวเพื่อการเท่าทันสถานการณ์สุขภาพ.** ฉบับที่ 38.

Andrew J Zammit. (n.d.). **Gaming in Malta: overview**. Retrieved September 9, 2018 from [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/4-634-9916?transition%20Type=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1&transitionType=Default](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/4-634-9916?transition%20Type=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1&transitionType=Default)

Andrew J Zammit. (2017). **THE GAMBLING LAW REVIEW: MALTA**. Retrieved September 9, 2018 from <https://www.gvzh.com.mt/malta-publications/gambling-law-review-malta-2017/>

Decree ON CASINO BUSINESS, No. 03/2017/ND-CP

Gamblingsites. (n.d.). **Malta Online Gambling Law**, Retrieved September 9, 2018 from <https://www.gamblingsites.com/online-gambling-jurisdictions/malta/>

Interactive Gambling Act 2001 Section 13

Interactive Gambling Act, 2001

Louisiana Revised Statutes Title 14 CRIMINAL LAW GAMBLING

Oregon Revised Statutes (ORS) 2015, Vol.11, Chapter 461,
Section 461.250, 461.300 , 461.600

Remote Gambling Act, No.34 of 2014

Utah code, title 76, Chapter10, Part 11

คำแนะนำการเขียนต้นฉบับเพื่อลงพิมพ์

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม) ตีพิมพ์บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทปริทัศน์หนังสือ ที่มีเนื้อหาในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ศาสนา และปรัชญา ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปกรรม ศีกษาศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับ เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ มีบทความย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ความยาวของต้นฉบับ ประมาณ 10-20 หน้า โดยจัดพิมพ์ด้วยกระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว มีหมายเลขหน้าตัวเลขอารบิก ตรงกลางด้านบนของทุกหน้า
3. ใช้ตัวอักษรรูปแบบ TH SarabunPSK

รูปแบบต้นฉบับ

1. ชื่อเรื่อง ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ใช้ตัวอักษรขนาด 18 point แบบหนา)
2. ชื่อผู้แต่ง ใช้ชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ใช้ตัวอักษรขนาด 16 point แบบหนา) พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้แต่งสังกัด

พร้อมกับที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้เขียนที่เชิงอรรถของหน้าแรก ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. บทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นความเรียงย่อหน้าเดียวที่สรุปสาระสำคัญของบทความไว้ครบถ้วน และควรมีความยาวประมาณ 200-300 คำ (ใช้ตัวอักษรขนาด 16 point)

4. คำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวนไม่เกิน 5 คำ และระบุไว้ท้ายบทคัดย่อ

5. เนื้อหา สำหรับบทความวิชาการ ควรประกอบด้วย บทนำ เนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ และบทสรุป พร้อมการอ้างอิงแบบนามปีหรือแทรกในเนื้อหา (ใช้ตัวอักษรขนาด 16 point)

6. ภาพประกอบ จะต้องมีความชัดเจน แสดงเนื้อหาสำคัญของเรื่อง มีคำอธิบายประกอบภาพ และระบุแหล่งที่มา (ใช้ตัวอักษรขนาด 16 point แบบหนา)

7. บรรณานุกรม ใช้รูปแบบ APA (ดูรายละเอียดในหัวข้อรูปแบบบรรณานุกรม)

8. ข้อมูลผู้เขียน ประกอบด้วย ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) ที่ทำงานปัจจุบัน หมายเลขโทรศัพท์ และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (อีเมล)

การพิจารณาต้นฉบับ

ต้นฉบับงานวิชาการจะได้รับการตรวจประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชา จำนวน 2 ท่าน ในรูปแบบ double-blind peer review (ผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ) โดยแบ่งผลการประเมินเป็น 3 ระดับ คือ

1. ผ่าน สามารถตีพิมพ์ได้
2. ผ่าน แต่ต้องปรับปรุงแก้ไขก่อนตีพิมพ์
3. ไม่ผ่าน ไม่สามารถตีพิมพ์ได้

ในกรณีที่ได้ในระดับที่ 2 คือ ผ่าน แต่ต้องปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ทราบเพื่อปรับปรุงแก้ไข ผู้เขียนจะต้องทำแก้ไขต้นฉบับตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิให้แล้วเสร็จ และส่งคืนให้กองบรรณาธิการฯ ภายในระยะเวลาที่กำหนด

รูปแบบบรรณานุกรม

1. รูปแบบการพิมพ์บรรณานุกรมจากหนังสือ
ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.
2. รูปแบบการพิมพ์บรรณานุกรมจากหนังสือแปล
ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. (ชื่อภาษาอังกฤษ). (ชื่อผู้แปล, ผู้แปล). ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.
3. รูปแบบการพิมพ์บรรณานุกรมจากบทความในหนังสือหรือรายงานการประชุมวิชาการ
ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ, (บรรณาธิการ). **ชื่อเรื่อง**. (เลขหน้า). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์,
4. รูปแบบการพิมพ์บรรณานุกรมจากบทความในวารสาร
ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. **ชื่อวารสาร**. ปีที่ (ฉบับที่) : เลขหน้า.

5. รูปแบบการพิมพ์บรรณานุกรมจากบทความในหนังสือพิมพ์
ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์, วันที่ เดือน). ชื่อบทความ. **ชื่อหนังสือพิมพ์**. เลขหน้า.
6. รูปแบบการพิมพ์บรรณานุกรมจากวิทยานิพนธ์
ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). **ชื่อวิทยานิพนธ์**. ระดับของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา
มหาวิทยาลัย.
7. รูปแบบการพิมพ์บรรณานุกรมจากการสัมภาษณ์
ผู้ให้สัมภาษณ์. ตำแหน่ง (ถ้ามี). วันที่ เดือน ปี. **สัมภาษณ์**.
8. รูปแบบการพิมพ์บรรณานุกรมจากข้อมูลสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต
ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปีที่สืบค้น, จาก
ชื่อเว็บไซต์.

